

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Πρεσβεία της Ελλάδος στη Ρώμη
Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2023

Ιταλική Οικονομία
Ανάπτυξη Οικονομικών & Εμπορικών Σχέσεων
Ελλάδας – Ιταλίας
--- Περιφέρεια Λομβαρδίας ---

Ρώμη, Δεκέμβριος 2023

*Η εκπονηθείσα Ετήσια Έκθεση αποτελεί προϊόν επεξεργασίας του
Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Ρώμης για την
Επικράτεια της Ιταλίας και
του Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Μιλάνου για την
Περιφέρεια της Λομβαρδίας
Σε περίπτωση αναπαραγωγής να αναφέρεται η πηγή*

Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης

Προϊστάμενος
Παναγιώτης Ζάραγκας
Γενικός Σύμβουλος ΟΕΥ Β'

Αικατερίνη Πουλιανίτη
Γραμματέας ΟΕΥ Β'

Ελένη Παυλάκου
Γραμματέας ΟΕΥ Γ'

Δ/ση: Viale G. Rossini 4, 00198 ROMA (2ος όροφος)
Τηλ.: +39 0685375550
Φαξ: +39 0688415927
E-mail: ecocom-rome@mfa.gr
Web: <http://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon->

Γραφείο ΟΕΥ Μιλάνου

Προϊσταμένη
Παγώνα Λάρδα
Σύμβουλος ΟΕΥ Α'

Γρηγόριος Ταβουλάρης
Επιστημονικός Συνεργάτης

Δ/ση: Via Maddalena 9, 20122 Milano
Τηλ.: +39 02 72095543, +39 02 80504361
Fax: +39 02 720105386
E-mail: ecocom-milano@mfa.gr
Web: <http://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomi-emporkon-upotheseon/grafeia-ana-xora/office>

Περιεχόμενα

1.1	1.1 Γενικά Οικονομικά Στοιχεία	6
1.1.1	Επισκόπηση της οικονομίας.....	6
1.1.2	Ενέργειες της Ιταλίας για την απεξάρτηση από το ρωσικό φ.α.	12
1.1.3	Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ιταλίας	26
1.1.4	Βασικά οικονομικά μεγέθη.....	31
1.1.5	Εξωτερικό εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών	32
1.1.6	Εμπόριο αγαθών	32
1.1.7	Εμπόριο υπηρεσιών	38
1.1.8	Επενδύσεις.....	42
1.2	Οικονομικές σχέσεις Ιταλίας.....	47
1.2.1	Ιταλία – ΠΟΕ.....	47
1.2.2	Ιταλία – Ευρωπαϊκή Ένωση	47
1.2.3.	Ιταλία - ΟΟΣΑ	48
1.2.4	Συμμετοχή σε διεθνή φόρα και ομάδες χωρών.....	48
1.2.5.	Ιταλική Προεδρία της G7.....	49
1.2.5.1.	Υπουργική Σύνοδος G7 για το εμπόριο (Reggio Calabria, 16-17.07.2024).....	49
1.2.5.2.	Υπουργική Σύνοδος G7 για την Βιομηχανία και την Τεχνολογία	50
2.1	Διμερές εμπόριο	51
2.1.1	Εμπόριο αγαθών.....	51
2.1.2	Εμπόριο υπηρεσιών	55
2.2	Άμεσες επενδύσεις	57
2.2.1	Ελληνικές επενδύσεις στην Ιταλία	57
2.2.2	Ιταλικές επενδύσεις στην Ελλάδα	58
2.3	Διμερείς ενεργειακές σχέσεις Ελλάδος-Ιταλίας	60
2.3.1	Ιταλικές επενδύσεις στην Ελλάδα στον τομέα της ενέργειας	61
2.3.2	Ελληνικές επενδύσεις στην Ιταλία στον τομέα της ενέργειας.....	63
2.4	Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας – Ιταλίας.....	64
2.5	Στοιχεία της οικονομίας της Λομβαρδίας (σύνταξη: Γρ. ΟΕΥ Μιλάνου)	64
2.5.1	Γενική εικόνα της οικονομίας της Λομβαρδίας.....	64
2.5.2	Γεωγραφικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά	64
2.6	Οικονομικές εξελίξεις Περιφέρειας Λομβαρδίας.....	65
2.7	Εξωτερικό εμπόριο Περιφέρειας Λομβαρδίας.....	68
2.8	Διμερές εμπόριο Ελλάδας – Λομβαρδίας	70
2.9	Παρουσία ελληνικών επιχειρήσεων στην Λομβαρδία	73

2.10	Ευκαιρίες για ελληνικές επιχειρήσεις στην ιταλική αγορά με έμφαση στην περιοχή της Λομβαρδίας	74
2.11	Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	75
2.2	Απολογισμός δράσεων οικονομικής διπλωματίας	77
3	Συμπεράσματα – προτάσεις.....	79
3.1	Προοπτικές ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών.....	79
3.2	Ταμείο Ανάκαμψης - Προοπτικές διεύρυνσης αμφίπλευρης επενδυτικής παρουσίας	81
3.3	Προτάσεις δράσεων ενίσχυσης εξωστρέφειας	83
3.4	Προτάσεις ενίσχυσης διμερούς θεσμικού πλαισίου.....	85
3.5	Στρατηγική ταυτότητα: Πλαίσιο και προοπτικές εμβάθυνσης οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας-Ιταλίας.....	86
4	Παράρτημα	88
4.1	Αναλυτικά στατιστικά στοιχεία διμερούς εμπορίου	88
4.2	Ελληνικές εξαγωγές στην Ιταλία κατά αξία σε διψήφιο ΚΣΟ (CN2).....	88
4.3	Ελληνικές εισαγωγές στην Ιταλία κατά αξία σε διψήφιο ΚΣΟ (CN2)	94
4.4	Χρήσιμες διευθύνσεις.....	101

1. Οικονομία Ιταλίας

1.1 1.1 Γενικά Οικονομικά Στοιχεία

1.1.1 Επισκόπηση της οικονομίας

Το ισχυρό μέγεθος και διαμέτρημα της οικονομίας κατατάσσει την Ιταλία στην 8η θέση παγκοσμίως και στην 3η θέση αντίστοιχα σε επίπεδο Ευρωζώνης. Η Ιταλία ως μέλος της ομάδας G7, προβάλλεται ως η δεύτερη κατά σειρά μεγέθους, μετά την Γερμανία, βιομηχανία της ευρωζώνης.

Στο ισχυρά χαρακτηριστικά της ιταλικής οικονομίας συγκαταλέγονται και διακρίνονται τόσο το εύρωστο φάσμα της δυναμικής διαφοροποιημένης παραγωγικής βάσης όσο και οι εύρωστες εξαγωγές και το εμπορικό πλεόνασμα. Αντιθέτως, η επιρροή των διαχρονικά έντονων περιφερειακών ανισοτήτων, του υψηλού δημόσιου χρέους, καθώς και οι διαρθρωτικές αδυναμίες σε δημόσια διοίκηση, δικαιοσύνη, τραπεζικό τομέα, έρευνα και εκπαίδευση, υπαγορεύουν ως αδήριτη, *sine qua non*, αναγκαιότητα την υιοθέτηση καίριων εκσυγχρονιστικών μεταρρυθμίσεων, για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας της ιταλικής οικονομίας.

Εν συγκρίσει με τις οικονομίες της Γερμανίας, Γαλλίας και Ισπανίας, επισημαίνεται ότι, κατά την δεκαετία 1999–2019, η σωρευτική αύξηση του ΑΕΠ της Ιταλίας υστέρησε στο 7,9% έναντι 30,2%, 32,4% και 43,6% αντίστοιχα, ισχνή πορεία που συνεχίστηκε αδιάπτωτα το 2019 με διακοπή του συνόλου σχεδόν των οικονομικών δραστηριοτήτων. Παρά δε, τα υποστηρικτικά μέτρα για τη διασφάλιση της λειτουργικής βιωσιμότητας των επιχειρήσεων και της κοινωνικής συνοχής, ύψους € 108 δισ.. Η μείωση του ΑΕΠ ήταν κατακόρυφη και το 2020 της τάξεως του -8,9%, ενώ η αξία του ονομαστικού ΑΕΠ περιορίσθηκε σε 1.651,6 δισ. το 2020 (έναντι 1.790,9 δισ. ευρώ ΑΕΠ το 2019). Σύμφωνα με τη Eurostat πρόκειται για την δεύτερη ισχυρότερη ύφεση στην ΕΕ (ΕΕ: -6,4% και Ευρωζώνη: -6,8%) μετά την Ισπανία (-10.8%).

Το 2021 η πορεία της ιταλικής οικονομίας εισήλθε σε ενάρετο κύκλο με υπέρβαση ήδη από το πρώτο εξάμηνο του εν λόγω έτους των πιο αισιόδοξων προσδοκιών. Σε συνέχεια της χαλάρωσης των περιορισμών στην κινητικότητα, λόγω του προγράμματος εμβολιασμών και της δημοσιονομικής επεκτατικής πολιτικής με παρεμβάσεις - χρηματοδοτικές ενέσεις, συνολικού ύψους € 72 δισ., ευνοήθηκε το εξωτερικό εμπόριο και η ταχεία ανάκαμψη της οικονομικής ανάπτυξης με ανάκτηση ευρέος τμήματος των προκληθεισών, από την πανδημία, απωλειών παραγωγής και επίτευξη ρυθμού ανάπτυξης 6,6%. Η αύξηση του ΑΕΠ ανάγεται κυρίως στην εγχώρια ζήτηση, ενώ η εξωτερική ζήτηση και η μεταβολή των αποθεμάτων είχαν πολύ οριακή συμβολή. Εντούτοις, η εν λόγω πορεία αξιολογείται ανεπαρκής, *per se*, και μη ικανής συνθήκη, για να εγγυηθεί σε βάθος χρόνου ισχυρές, εκτεταμένες και βιώσιμες προοπτικές ανάπτυξης, λόγω κυρίως της δυσμενούς συνύπαρξης της με διαχρονικές διαρθρωτικές στρεβλώσεις, κυρίως στο φορολογικό σύστημα, τη γραφειοκρατία, τις υποδομές, την εκπαίδευση και τη δικαιοσύνη.

Ο ρόλος που προωρίζεται να διαδραματίσει στο εγγύς το πακέτο της ΕΕ, συνίσταται σε πόρους της Επόμενης Γενιάς και σε προβλεπόμενες δράσεις στο πλαίσιο του Ταμείου Ανάκαμψης, ως θεμελιώδης. Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, που αναγνωρίζεται παγκοίμως ως η μοναδική ευκαιρία-πρόκληση για την αντιμετώπιση και υπέρβαση χρόνιων δομικών αγκυλώσεων και στρεβλώσεων της Ιταλίας και την επανάκαμψη της πραγματικής οικονομίας, αποσκοπεί να εδραιωθεί ως ενδεδειγμένος προσδιορισμένος οδικός χάρτης διαχείρισης έργου με καθορισμένους στόχους και χρονοδιάγραμμα υλοποίησης. Στη βάση δε της επένευσης για συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, έχει ως κύρια στοχοθεσία την υλοποίηση κρίσιμων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στον παραγωγικό ιστό της χώρας, αλλά και στο θεσμικό εποικοδόμημα με έμφαση στην εκπαίδευση, έρευνα και τεχνολογία, περιβάλλον και δημόσια διοίκηση. Οι παρεμβάσεις του

PNRR μέσω των επενδύσεων στην ψηφιοποίηση, την καινοτομία και το ανθρώπινο δυναμικό προδιαγράφεται να συμβάλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας, της ανταγωνιστικότητας και να εγγράψουν αντανakλαστικά θετικό αντίκτυπο στην ιταλική οικονομία. Ειδικότερα, μετά την κάθετη πτώση -8,9%, του ΑΕΠ το 2020, σύμφωνα με εκτιμήσεις, η συμβολή του PNRR στην ανοδική πορεία της ιταλικής οικονομίας θεωρείται καθοριστική, με εφικτό στόχο το 2026 να προσεγγίσει το 3,6% σε σχέση με το βασικό σενάριο πρόβλεψης στο 1,8%.

Το **2022**, μια διετία μετά την διπλή υγειονομική και οικονομική κρίση, λόγω της πανδημίας Covid19, η ανθεκτικότητα της ιταλικής οικονομίας αποτυπώνεται στον υψηλό ρυθμό ανάπτυξης +3,9%, υπέρτερου του μ.ο. της ΕΕ (3,3%) και της ευρωζώνης (3,2%). Οι τιμές του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή κατέγραψαν μέση ετήσια αύξηση 8,1%, (2η μεγαλύτερη αύξηση από το 1985) έναντι 1,9% το 2021. Σύμφωνα με την Banca d' Italia, περισσότερο από 70% του πληθωρισμού απόδόθηκε στο υψηλό κόστος ενέργειας. Το ποσοστό ανεργίας παρέμεινε σταθερό γύρω στο 7,8%.

Το δημοσιονομικό έλλειμμα ανήλθε σε € 156.442 εκατ. και παρέμεινε σε υψηλό επίπεδο -8.7% του ΑΕΠ, παρά την μείωση κατά μία σχεδόν ποσοστιαία μονάδα σε σχέση με το 2021 (-9,5%). Η απομείωση του δημοσίου χρέους, με εξαίρεση το αρχικό έτος της πανδημίας, συνεχίστηκε και το έτος 2022 στο 141,6% του ΑΕΠ. (2019:134%, 2020:155%, 2021:147,2%).

Το εξωτερικό εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών ανέκαμψε με εξαιρετικές επιδόσεις καθιστώντας τη συμβολή του ως κύριο συντελεστή μόχλευσης της οικονομικής ανάπτυξης, ενώ παρατηρείται διεύρυνση του ελλείμματος ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (ύψους € -30,2 δισ. έναντι πλεονάσματος € 52,5 δισ. το 2021. (ISTAT, 2024)), εξέλιξη που ανάγεται στις υψηλές τιμές ενέργειας.

Επισημαίνεται ότι η πολιτική ρευστότητα που επικράτησε το 2022, μετά την παραίτηση Draghi και μέχρι τις εκλογές του Σεπτεμβρίου, που αναδείχθηκε η Κυβέρνηση Meloni, οικοδόμησε κερδοσκοπικές κινήσεις έναντι των ιταλικών κρατικών ομολόγων, από Hedge Funds, ύψους €39 δισ., με συνέπεια η απόδοση απόκλισης 10ετούς ομολόγου από το αντίστοιχο γερμανικό (spread) να ανέλθει στις 230 μονάδες (26.08.2022) και εν τέλει, στα τέλη του 2022, να κατέλθει στις 213 μονάδες. Κατά τη διάρκεια του 2022, η δημοσιονομική πολιτική επιλογή της ιταλικής κυβέρνησης μετουσιώνεται σε υποστηρικτικές παρεμβάσεις προστασίας του κοινωνικού και παραγωγικού ιστού της χώρας έναντι δυσθεώρητων ενεργειακών επιβαρύνσεων με παρεμβάσεις ύψους € 9 δισ.

Το **2023**, μετά την διφυή υγειονομική και οικονομική κρίση, λόγω της πανδημίας Covid19, και δύο χρόνια μετά τη ρωσο-ουκρανική σύρραξη, σε περιβάλλον γεωπολιτικής αστάθειας, οικονομικής ευθραυστότητας και ενεργειακής ασφυξίας η ιταλική οικονομία, επέδειξε συμπεριφορά εξαιρετικής αντοχής. Συγκεκριμένα το ΑΕΠ της αυξήθηκε κατά +0,9%, (4.6%), μικρή αύξηση μεν σε σύγκριση με το 2022 (+4,0%) αλλά με μεγαλύτερο δυναμισμό σε σχέση με το μέσο όρο της ευρωζώνης (+0,4%).

Στο τέταρτο τρίμηνο του 2023, το **ΑΕΠ** κατέγραψε μια σχετικά οριακή αύξηση σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο, με πηγή τροφοδοσίας κυρίως την ανάπτυξη των κατασκευών, μηχανών εσωτερικής καύσης, μηχανοκίνητα οχήματα, φαρμακευτικά προϊόντα, ηλεκτρικές συσκευές και πλαστικές ύλες (Banca d'Italia, 2024). Η βραδεία αύξηση του ΑΕΠ συνεχίστηκε τους πρώτους μήνες του έτους 2024, με προέλευση της θετικής συμβολής από τις υπηρεσίες, έναντι της συνεχιζόμενης αδυναμίας στη μεταποίηση.

Η προστιθέμενη αξία του ΑΕΠ αυξήθηκε στις κατασκευές (+3.9%) και στις υπηρεσίες (+1.6%), ενώ μειώθηκε στη γεωργία, δασοκομία, αλιεία (-2.5%), καθώς και στις μεταλλευτικές και λατομικές, μεταποιητικές και άλλες βιομηχανικές δραστηριότητες (-1.1%). Ο κατασκευαστικός τομέας παρά την επιβράδυνση των ρυθμών του συνέχισε την επεκτασιμότητα (ISTAT, 2024). Η βιομηχανική

παραγωγή διατήρησε τη μείωση, κυρίως λόγω της αδύναμης οικονομικής απορροφητικότητας των κύριων εμπορικών εταίρων της Ιταλίας, και συγκεκριμένα της Γερμανίας, με τις δαπάνες για μη διαρκή αγαθά να παραμένουν σταθερές και για διαρκή να αυξάνονται.

Ο όγκος των εξαγωγών αυξήθηκε το τέταρτο τρίμηνο του 2023, επωφελούμενος από τη μέτρια ανάκαμψη στο παγκόσμιο εμπόριο, ενώ οι εισαγωγές παρέμειναν σε γενικές γραμμές σταθερές. Η αύξηση των εξαγωγών αγαθών ήταν καθοδηγούμενη κυρίως από πωλήσεις σε αγορές εκτός της ζώνης ευρώ, ιδίως στην Τουρκία και τις χώρες του ΟΠΕΚ. Η τάση αυτή συνδέεται κυρίως με τις εξαγωγές προϊόντων διύλισης πετρελαίου προς τις μεσογειακές χώρες και τις Ηνωμένες Πολιτείες και, σε ήσσονα βαθμό, με τις εξαγωγές ηλεκτρικών και μηχανολογικών συσκευών. Οι εξαγωγές υπηρεσιών επιταχύνθηκαν αυξητικά, έτι περαιτέρω επωφελούμενες κυρίως από την αύξηση των διεθνών τουριστικών ροών στην Ιταλία.

Ο όγκος των εισαγωγών αυξήθηκε πολύ πιο μέτρια (0,2 τοις εκατό). Οι εισαγωγές των υπηρεσιών αυξήθηκαν ενώ των αγαθών υποχώρησαν, λόγω της μείωσης των εισαγωγών, από χώρες εκτός της ζώνης του ευρώ, ιδίως τη Ρωσία και τις χώρες του ΟΠΕΚ, με τη μεγαλύτερη πτώση να καταγράφεται στα προϊόντα εξόρυξης. Οι τιμές των εισαγόμενων προϊόντων αυξήθηκαν το τέταρτο τρίμηνο του 2023, κυρίως λόγω της επιβάρυνσης των τιμών ενέργειας. Επιπλέον, οι επιθέσεις στο θαλάσσιο εμπόριο στην Ερυθρά Θάλασσα και η επακόλουθη επιμήκυνση του χρόνου αποστολής λόγω της αναδρομολόγησης της διαδρομής των πλοίων περιμετρικά της Αφρικής πιθανότατα συνέβαλε στην πτώση σε εισαγωγές από την Κίνα και άλλες ασιατικές οικονομίες. Ωστόσο, οι μέσοι χρόνοι παράδοσης των αγαθών δεν επιδεινώθηκαν ιδιαίτερα, το πρώτο τρίμηνο του 2024, λόγω του υψηλού επιπέδου αποθεμάτων ακατέργαστων υλικών και ημικατεργασμένων προϊόντων που επέτρεψε στις ιταλικές επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν πιθανές καθυστερήσεις εφοδιασμού.

Το **Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών** κατέγραψε πλεόνασμα στο τέταρτο τρίμηνο του 2023 υψηλότερα από το τρίτο τρίμηνο του 2023, εικόνα που αντανάκλα τις βελτιώσεις στα ισοζύγια εμπορίου και υπηρεσιών και αντιστάθμισε την επιδείνωση του ισοζυγίου εισοδήματος, που συνεχίζει να είναι καθοδικό, λόγω της ανοδικής πορείας των επιτοκίων.

Το 2023, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, οι εξαγωγές αυξήθηκαν στις Νότιες (+16,9%) και Βορειοδυτικές περιοχές (+2,4%) ενώ μειώθηκαν στα Βορειοανατολικά (-0,8%), στο Κέντρο (-3,1%) και στα Νησιά (-19,2%). Οι πιο σχετικές αυξήσεις, ως προς τη συμβολή τους στη συνολική εξαγωγική δυναμική, καταγράφηκαν στην Καμπανία (+29,2%), στο Πιεμόντε (+7,3%) και στην Τοσκάνη (+4,7%). Πιο σημαντικές πτώσεις καταγράφηκαν στο Λάτσιο (-9,7%), στη Φριούλι-Βενέτσια Τζούλια (-13,6%), στο Μάρκε (-12,3%) και στη Σικελία (-16,6%) (Banca d'Italia, 2024)

Το τέταρτο τρίμηνο, το **Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών** ήταν θετικό στα 15,2 δισ. ευρώ, λόγω καθαρών αγορών ιταλικών τίτλων χαρτοφυλακίου, που εκδόθηκαν από τον ιδιωτικό τομέα και, σε πιο περιορισμένο βαθμό, από τον δημόσιο τομέα. Οι ξένες επενδύσεις σε τίτλους του δημόσιου τομέα ανήλθαν σε 7,6 δισ. ευρώ.

Ο **πληθωρισμός καταναλωτή**, αφού ανήλθε στο αποκορύφωμά του εγγύτατα στο 10% στο τέλος του 2022, μειώθηκε σημαντικά το 2023, και συγκεκριμένα από τον Οκτώβριο του 2023, η τάση αύξησης του δείκτη ΕνΔΤΚ στην Ιταλία, μιας εκ των τεσσάρων μεγάλων χωρών της ευρωζώνης, κινείται κάτω από το 2%, του μέσου όρου της ευρωζώνης, όπου και σταθεροποιήθηκε τελικά σε τιμές κάτω του 1% το Νοέμβριου του 2023 (και στο 0,9% το πρώτο δίμηνο του 2024), με διαμόρφωση του ετήσιου μ.ο. στο 5,7% για το 2023. Ο πληθωρισμός των τιμών παραγωγού αντίθετα παρέμεινε αρνητικός λόγω περαιτέρω μειώσεων στις τιμές των ενδιάμεσων αγαθών και ενέργεια.

Ανεργία. Η απασχόληση συνέχισε αυξητικά το τέταρτο τρίμηνο του 2023, αλλά παρέμεινε στάσιμη τους πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους, με την αύξηση της μόνιμης απασχόλησης να

αντισταθμίζεται από τη μείωση των συμβάσεων προσωρινής απασχόλησης και της αυτοαπασχόλησης.

Τα ποσοστά απασχόλησης έχουν σταθεροποιηθεί σε ιστορικά υψηλά επίπεδα, με την ανεργία να παραμένει χαμηλή. Οι πραγματικοί μισθοί στον ιδιωτικό τομέα αυξήθηκαν με χαμηλότερους ρυθμούς στο τέλος του 2023 σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, ωστόσο η αύξηση των μισθών αναμένεται να επιταχυνθεί τους επόμενους μήνες, ενισχυμένη από τις θεσμοθετημένες αποδοχές πληρωμές στο πλαίσιο συλλογικών συμβάσεων εργασίας.

Η απασχόληση παρέμεινε στάσιμη στη βιομηχανία, εκτός του κατασκευαστικού κλάδου, όπου η δραστηριότητα εξακολουθεί να είναι ασθενής. Ο αριθμός των ωρών εργασίας συνέχισε να αυξάνεται, λόγω αύξησης τους ανά εργαζόμενο, με διατήρηση της υπέρβασης στα προ πανδημίας επίπεδα.

Ο αριθμός των ατόμων που δραστηριοποιούνται στην αγορά εργασίας (απασχολούμενοι ή αναζητούν απασχόληση και διαθέσιμοι για εργασία) έχει αποκατασταθεί στα προ πανδημίας επίπεδα και το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε περαιτέρω (στο 7,4% πέραν των 2 μονάδων χαμηλότερα από το 2019 με τη μείωση να αφορά περιοριστικά άνδρες (-0,4%) και άτομα ηλικίας κάτω των 35 ετών).

Απασχόληση. Στο πεδίο της ενίσχυσης της απασχόλησης, από τις παρεμβάσεις της Κυβέρνησης Meloni, που αναδεικνύουν την πολιτική επιλογή τους υπέρ των ενεργητικών πολιτικών εργασίας, συγκρατούμε την θέσπιση το 2023 αυστηρότερων κριτηρίων για δικαιούχους/ανέργους του ελάχιστου κοινωνικού εισοδήματος (Reddito di Cittadinanza), καθώς και τον δραστικό χρονικό περιορισμό του από 36 σε 7 μήνες (8 μήνες προέβλεπε το αρχικό Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού). Σε περίπτωση δε, μη συμμετοχής του δικαιούχου σε 6μηνο πρόγραμμα επιμόρφωσης και κατάρτισης ή μη αποδοχής προτεινόμενης θέσης εργασίας, προβλέπεται παύση χορήγησης. Το 2024 ως κυβερνητική προτεραιότητα διαγράφεται η κατάργηση του Reddito di Cittadinanza. Ως κίνητρο σε εργοδότες για νέες προσλήψεις (γυναικών, νέων και ανέργων) ή μετατροπή συμβάσεων ορισμένου χρόνου σε αορίστου, θεσπίζεται απαλλαγή τους από την υποχρέωση καταβολής κοινωνικών εισφορών έως €8 χιλ.

Συνταξιοδοτικό. Ενόψει της σχεδιαζόμενης διαρθρωτικής συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης, ενδεχομένως από το 2024, προβλέπονται και συνοδά μέτρα-γέφυρα εντός του 2023. Συγκεκριμένα, προνοείται δυνατότητα θεμελίωσης δικαιώματος συνταξιοδότησης σε ασφαλισμένους με 41 έτη εισφορών και ηλικία 62 έτη, αποκαλούμενη ως «ποσόστωση 103», ενώ η αύξηση των χαμηλότερων συντάξεων, θα χρηματοδοτηθεί από περιορισμό της τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των υψηλών συντάξεων. Με σχετική τροπολογία, η δυνατότητα θεμελίωσης δικαιώματος πρόωρης συνταξιοδότησης οριζεται σε γυναίκες ηλικίας 60 ετών (έως 58 ετών με αυστηρά περιοριστικά κριτήρια), εφόσον υπάγονται σε μια από τις εξής κατηγορίες: ύπαρξη ποσοστού αναπηρίας τουλάχιστον 74%, προσφέρουν φροντίδα σε προστατευόμενα μέλη με αναπηρία, είναι απολυμένες ή απασχολούμενες σε εταιρείες υπό εκκαθάριση. Το ύψος των κατώτατων συντάξεων σε δικαιούχους άνω των 75 ετών καθορίζεται σε €600.

Κοινωνική πολιτική και στήριξη της οικογένειας. Αύξηση κατά 50% του ενιαίου επιδόματος για πολύτεκνες οικογένειες (4 τέκνα και άνω). Ένας μήνας γονικής άδειας, με καταβολή του 80% του μισθού, με δυνητικό δικαίωμα χρήσης του ενός από τους δύο γονείς, έως την ηλικία των έξι ετών. Κίνητρα σε νέους κάτω των 36 ετών για αγορά πρώτης κατοικίας. Μείωση ΦΠΑ σε βρεφικά προϊόντα και γυναικεία προσωπική υγιεινή από 10 σε 5%. Αναθεώρηση επιδόματος App18, για νέους 18 ετών και άνω, με δύο επιδόματα € 500 το καθένα και αντίστοιχα κριτήρια φορολογητέου εισοδήματος έως € 35 χιλ.. Σε εν λόγω πλαίσιο στήριξης ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων εντάσσεται και η περικοπή μη μισθολογικού κόστους (ασφαλιστική και φορολογική επιβάρυνση), αποκλειστικά σε

εργαζομένους, που ανέρχεται σε 2% για εισοδήματα έως € 35.000, ενώ με τροπολογία διευρύνθηκε η βάση των δικαιούχων μισθωτών περικοπής 3%, με αύξηση του ορίου εισοδήματος σε € 25 χιλ. από € 20 χιλ. στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού. Με τροπολογία του Δημοκρατικού Κόμματος (PD) και ευρεία πολιτική στήριξη, καθίσταται μόνιμο το επίδομα ψυχολόγου, αυξάνεται από τα € 600 στα € 1.500 και παρέχεται σε πολίτες, που τελούν σε κατάσταση κατάθλιψης, άγχους και ψυχολογικής ευθραυστότητας, λόγω πανδημίας και κοινωνικοοικονομικής κρίσης. Διανομή πλεονάσματος τροφίμων σε άτομα, που διαβιούν σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας, ύψους € 1,5 δισ. το 2023 και € 2 δισ. το 2024.

Συνθήκες Πίστωσης και Χρηματοδότησης. Τον Φεβρουάριο, το κόστος της χρηματοδότησης και δανεισμού σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά παρέμεινε υψηλό. Ο τραπεζικός δανεισμός μειώθηκε μετά από μια μέτρια προσωρινή αύξηση προς τα τέλη του 2023, λόγω των αυστηρών πιστωτικών προτύπων. Το κόστος των ιταλικών τραπεζικών ομολόγων, μειώθηκε σημαντικά στο τέλος του 2023 και συνέχισε καθοδικά το πρώτο τρίμηνο του 2024, κατ'αντανάκλαση του χαμηλού ασφαλιστρου πιστωτικού κινδύνου. Μεταξύ Νοεμβρίου 2023 και Φεβρουαρίου 2024, το επιτόκιο των νέων τραπεζικών δανείων προς τις επιχειρήσεις παρέμεινε υψηλό, αν και ελαφρώς μειωμένο (από 5,6% σε 5,3 %). Η πώση ήταν εντονότερη για τα δάνεια σταθερού επιτοκίου, με αποτέλεσμα να μειωθεί επίσης το κόστος των νέων στεγαστικών δανείων προς νοικοκυριά. (Banca d'Italia, 2024)

Δημόσια Οικονομικά. Το πρωτογενές ισοζύγιο (καθαρός δανεισμός της Γενικής Κυβέρνησης χωρίς τόκους) μειώθηκε από -5,3% το 2021 σε -3,8% του ΑΕΠ το 2022. Το 2023, ο καθαρός δανεισμός της γενικής κυβέρνησης ήταν 7,2 % του ΑΕΠ, μειωμένος από το 2022. Το χρέος προς το ΑΕΠ μειώθηκε κατά περίπου 3 ποσοστιαίες, εξέλιξη που ανάγεται στη μείωση του χάσματος μεταξύ του μέσου κόστους του χρέους και της αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ.

Το 2023, ο καθαρός δανεισμός της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε στο 7,2 % του ΑΕΠ, από 8,6% το προηγούμενο έτος. Η πώση οφείλεται στη μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος (σχεδόν κατά 1 ποσοστιαία μονάδα, στο 3,4 % του ΑΕΠ) και στις πληρωμές των τόκων (κατά μισή ποσοστιαία μονάδα, σε 3,8 % του ΑΕΠ).

Τα συνολικά έσοδα αυξήθηκαν το 2023 κατά 6,4 % (πάνω από 60 δισεκατομμύρια ευρώ), διάσταση που επιβεβαιώνει ότι ο ρυθμός ανάπτυξης υπερβαίνει οριακά το ρυθμό ανάπτυξης του ονομαστικού ΑΕΠ. Επομένως, τα έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκαν σχετικά μόνο, στο 47,8%. Η φορολογική επιβάρυνση, δηλαδή το άθροισμα των φόρων και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης επί του ΑΕΠ, παρέμειναν αμετάβλητα. Από τα τρέχοντα έσοδα, οι άμεσοι φόροι αυξήθηκαν σημαντικά, ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων και εταιρειών και οι έμμεσοι φόροι, με σημαντικές αυξήσεις στους φόρους για την ηλεκτρική ενέργεια και σε ορυκτέλαια και παράγωγα προϊόντα. Η αύξηση των εσόδων από το κεφάλαιο, αποδίδεται κυρίως σε επιχορηγήσεις που συνδέονται με την υλοποίηση του NRRP.

Συγκεκριμένα, στη Φορολογική πολιτική της Ιταλίας προβλέπονται τρεις τύποι ενιαίου φόρου το 2023: (α) κατ' αποκοπήν φόρος 15% σε ελεύθερους επαγγελματίες και επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών έως € 85 χιλ. από € 65 χιλ., (β) κλιμακούμενος ενιαίος φόρος 15% σε αυτοαπασχολούμενους, με έκπτωση φόρου 5% και ανώτατο όριο €40 χιλ., (γ) ενιαίος φόρος 5% στα επιδόματα παραγωγικότητας (Bonus) έως €3 χιλ. Η έναρξη ισχύος επιβολής φόρου σε πλαστικά και ζάχαρη, πλαστικά μιας χρήσης και ζαχαρούχα ποτά αναστέλλεται το 2023. Έκπτωση 50% ΦΠΑ για αγορά κατοικιών ενεργειακής κλάσης A ή B.

Οι καθαρές δαπάνες από πληρωμές τόκων αυξήθηκαν κατά 4,5% (περίπου 46 δισεκατομμύρια ευρώ) και ως εκ τούτου μειώθηκαν κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες ως ποσοστό του ΑΕΠ, σε 51,2 % (πέραν των 5,8 ποσοστιαίων μονάδων υψηλότερα από τον μέσο όρο της δεκαετίας που προηγήθηκε της πανδημίας). Πιο συγκεκριμένα, αυξήθηκαν οι κεφαλαιουχικές δαπάνες κατά 14,8 % (περίπου

24 δισ. ευρώ).

Οι τρέχουσες πρωτογενείς δαπάνες αυξήθηκαν κατά 2,6 % (περίπου 22 δισεκατομμύρια ευρώ), σχεδόν αποκλειστικά λόγω της απότομης αύξησης των κοινωνικών παροχών, οι οποίες ήταν εν μέρει αναπροσαρμοσμένες στον πληθωρισμό το προηγούμενο έτος. Το 2023, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε στο 7,4% του ΑΕΠ, από 8,6% το 2022.

Ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ μειώθηκε κατά 3,2 ποσοστιαίες μονάδες στο 137,3% το 2023, καθώς το υψηλό πρωτογενές έλλειμμα αντισταθμίστηκε τόσο από μια ευνοϊκή διαφορά επιτοκίου-ανάπτυξης όσο και από μια προσαρμογή αποθεμάτων-ροών μειώνοντας το χρέος. Στο τέλος του 2023 το μερίδιο του δημόσιου χρέους που κατέχει η Τράπεζα της Ιταλίας ανήλθε σε 24,3 % (26,1% Δεκέμβριος 2022).

Στο μέλλον, η προσαρμογή αποθεμάτων-ροών αναμένεται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις του χρέους, καθώς οι πιστώσεις φόρου για ανακαίνιση κατοικιών, οι οποίες είχαν ήδη καταγραφεί σε δεδουλευμένη βάση στο έλλειμμα, αρχίζουν να αντικατοπτρίζονται πλήρως στις ταμειακές ροές. Δυσμενέστερα ευνοϊκή διαφορά επιτοκίου-ανάπτυξης, πρόκειται να οδηγήσει σε αύξηση του δείκτη χρέους στο 141,7% του ΑΕΠ έως το 2025. Ένα πρωτογενές έλλειμμα, αν και μειωμένο θα συνεχίσει να επιβαρύνει την εξέλιξη του χρέους κατά τον ορίζοντα πρόβλεψης. (European-Commission, May, 2024).

Σύμφωνα με την 4η έκθεση προόδου του NRRP που παρουσίασε η κυβέρνηση το Φεβρουάριο του 2024, η Ιταλία είχε δαπανήσει 45,7 δισεκατομμύρια ευρώ, σχεδόν το ήμισυ του 2022, για την υλοποίηση του Σχεδίου. Οι σημαντικότερες δαπάνες ήταν: (α) κόστος ενεργειακής απόδοσης που συνδέεται με κίνητρα «Superbonus». (σχεδόν 14 δισ. ευρώ). (β) διάφορες εκπώσεις φόρου για επενδύσεις από επιχειρήσεις (περίπου 13 δισ. ευρώ) και (γ) σειρά έργων που θα εκτελεσθούν από το Υπουργείο Υποδομών Μεταφορών και το Υπουργείο Παιδείας και Merit (πάνω από 9 δισ. ευρώ), που σχετίζονται ιδίως με τις σιδηροδρομικές υποδομές και την κατασκευή σχολείων. (Banca d'Italia, 2024)

Επιπλέον, για την αντιμετώπιση του ενεργειακού κόστους, κεφάλαιο ύψους € 21 δισ. διοχετεύθηκε σε αντίστοιχες παρεμβάσεις, εντός του α' τριμήνου 2023, ενώ προτεραιότητα αποτέλεσε η υλοποίηση παρεμβάσεων για επιτήρηση και έλεγχο του επιπέδου τιμών, προκειμένου συγκρατηθεί το κόστος ειδών πρώτης ανάγκης.

Όσον αφορά στη στήριξη επιχειρήσεων προβλέπεται αναχρηματοδότηση ύψους €150 εκατ. του μέτρου «Nuova Sabatini», καθώς και του Ταμείου Εγγύησης για την στήριξη των ΜΜΕ, ενώ παρατείνονται έως 31.12.2023 οι παραχωρήσεις (εκπτώσεις φόρου και κίνητρα) για επενδύσεις σε έρευνα, ανάπτυξη και καινοτομία που πραγματοποιούνται στις Περιφέρειες του Νότου και στις Ειδικές Οικονομικές Ζώνες (ΖΕΣ). Προβλέπεται επαναδραστηριοποίηση της εταιρείας «Stretto di Messina» για την επανεκκίνηση του έργου κατασκευής γέφυρας διασύνδεσης ηπειρωτικής Ιταλίας με Σικελία.

Προοπτικές.

Οι πιο πρόσφατες προβλέψεις συγκλίνουν ότι το ΑΕΠ αυξάνεται κατά 0,6 % το 2024, κατά 1,0% το 2025 και κατά 1,2% το 2026 (βλ. πλαίσιο «Μακροοικονομικές προβλέψεις για την Ιταλία»). (Banca d'Italia, 2024)

Η **οικονομική ανάπτυξη** επιβραδύνθηκε στο 0,9% το 2023 και προβλέπεται σε 0,9% το 2024 και 1,1% το 2025, καθώς οι επενδύσεις σε κατοικίες που υποστηρίζονται από την κυβέρνηση αντικαθίστανται από κεφαλαιουχικές δαπάνες που υποστηρίζονται από το RRF (Recovery and Resilience Facility). Η πτώση των τιμών της ενέργειας αναμένεται να οδηγήσει τον πληθωρισμό στο 1,6% το 2024 και να αυξηθεί ελαφρά στο 1,9% το 2025. Η επιβράδυνση του πληθωρισμού, θα

προσδιορίζεται κυρίως από την πτώση των τιμών των ενεργειακών πρώτων υλών και τις συνέπειες εφαρμογής από την ΕΚΤ περιοριστικών νομισματικών πολιτικών. Το προβλεπόμενο σενάριο βασίζεται στις παραδοχές ότι ο πληθωρισμός θα διατηρήσει την επιβράδυνση του επόμενου μήνες, το διεθνές εμπόριο θα ανακάμψει και το Εθνικό σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας θα υλοποιηθεί αποτελεσματικά. (Banca d'Italia, 2024)

Το **δημόσιο έλλειμμα** προβλέπεται να μειωθεί το 2024 και αναμένεται αυξητική αντιστροφή πάλι το 2025. Ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ προβλέπεται να αυξηθεί το 2024-2025, λόγω της υποδεέστερης ευνοϊκής διαφοράς επιτοκίου-ανάπτυξης και της καθυστερημένης επίδρασης των κινήτρων για την ανακαίνιση κατοικιών. Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης προδιαγράφεται να αυξηθεί οριακά στο 4,7% του ΑΕΠ το 2025, με βάση τις αμετάβλητες πολιτικές, λόγω της επιβράδυνσης των τρεχόντων εσόδων και της περαιτέρω αύξησης των δαπανών για πληρωμές τόκων και εν συνεχεία να μειωθεί στο 4,4% του ΑΕΠ το 2024, λόγω της πλήρους κατάργησης των συναφών μέτρων που λόγω αντιστοιχίας με την ενέργεια και τις πιστώσεις φόρου στέγασης, θα έχουν μικρότερο αντίκτυπο στο έλλειμμα. Τα τρέχοντα έσοδα αναμένεται να αυξηθούν παράλληλα με την αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ, καθώς οι περαιτέρω περικοπές στη φορολογική επιβάρυνση της εργασίας εξισορροπούνται από την ισχυρότερη μισθολογική δυναμική. Η βελτίωση της απασχόλησης θα συνοδεύεται από μείωση του ποσοστού ανεργίας στο 7,5% το 2024.

Η αύξηση των πρωτογενών τρεχουσών δαπανών διασυνδέεται με την τιμαριθμική αναπροσαρμογή των συντάξεων στον έτι υψηλότερο πληθωρισμό του 2023 και την ανανέωση των μισθών του δημόσιου τομέα 2022-2024.

Κατά τη διετή προβλεπόμενη περίοδο, η απασχόληση, αναμένεται να αυξηθεί επί του ΑΕΠ (+0,8%) το 2024. Η βελτίωση της απασχόλησης θα συνοδεύεται από μείωση του ποσοστού ανεργίας στο 7,5% το 2024.

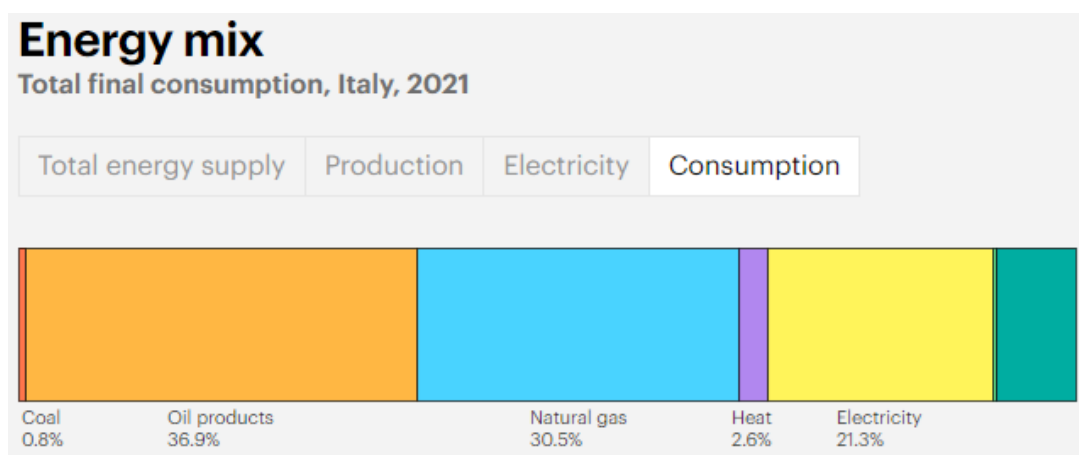
Η συνεχής κινητοποίηση των κονδυλίων του RRF (Recovery and Resilience Facility) θα ενδυναμώσει τις δημόσιες επενδύσεις. Σύμφωνα Οικονομικό και Οικονομικό Έγγραφο (DEF) για το 2024, ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ θα τείνει να αυξηθεί κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες το 2024-2026, για να μειωθεί ελαφρώς το επόμενο έτος και στη συνέχεια να καταστεί οριακά το 2027 στο 139,6%.

Το 2024, η **οικονομική δραστηριότητα** αναμένεται να επεκταθεί με τον ίδιο ρυθμό όπως και το προηγούμενο έτος (0,9%). Τα κρατικά κίνητρα για επενδύσεις στέγασης αναμένεται να χαλαρώσουν, ενώ οι επενδύσεις σε υποδομές και εξοπλισμό θα αυξηθούν σταδιακά. Παρά την ανάκαμψη του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος, τα νοικοκυριά θα κινηθούν στην αύξηση των αποταμιεύσεων τους, εκμεταλλευόμενοι τα υψηλότερα επιτόκια. Η ετήσια κατανάλωση των νοικοκυριών αναμένεται επομένως να παραμείνει υποτονική, δεδομένης και της οπισθοχώρησης από το τελευταίο τρίμηνο του 2023. Το 2025, η ιδιωτική κατανάλωση πρόκειται να συνεχίσει να επωφελείται από τη θετική δυναμική των πραγματικών μισθών (Banca d'Italia, 2024). Η εσωτερική ζήτηση θα επηρεαστεί κυρίως από την ιδιωτική κατανάλωση (+1,0% το 2024) λόγω και της επιβράδυνσης του πληθωρισμού, που σχετίζεται με τη σταδιακή (έστω και μερική) ανάκαμψη των μισθών και της αύξησης της απασχόλησης. Η ταχύτερη υλοποίηση έργων που υποστηρίζονται από RRF (Recovery and Resilience Facility) δυνητικά θα αντισταθμίσει το έλλειμμα των επενδύσεων, οι οποίες, αν και εξακολουθούν να αυξάνονται, αναμένεται να επιβραδυνθούν σημαντικά σε σύγκριση με τα δύο προηγούμενα χρόνια (+0,6% το 2024) (European-Commission, May, 2024).

1.1.2 Ενέργειες της Ιταλίας για την απεξάρτηση από το ρωσικό φ.α.

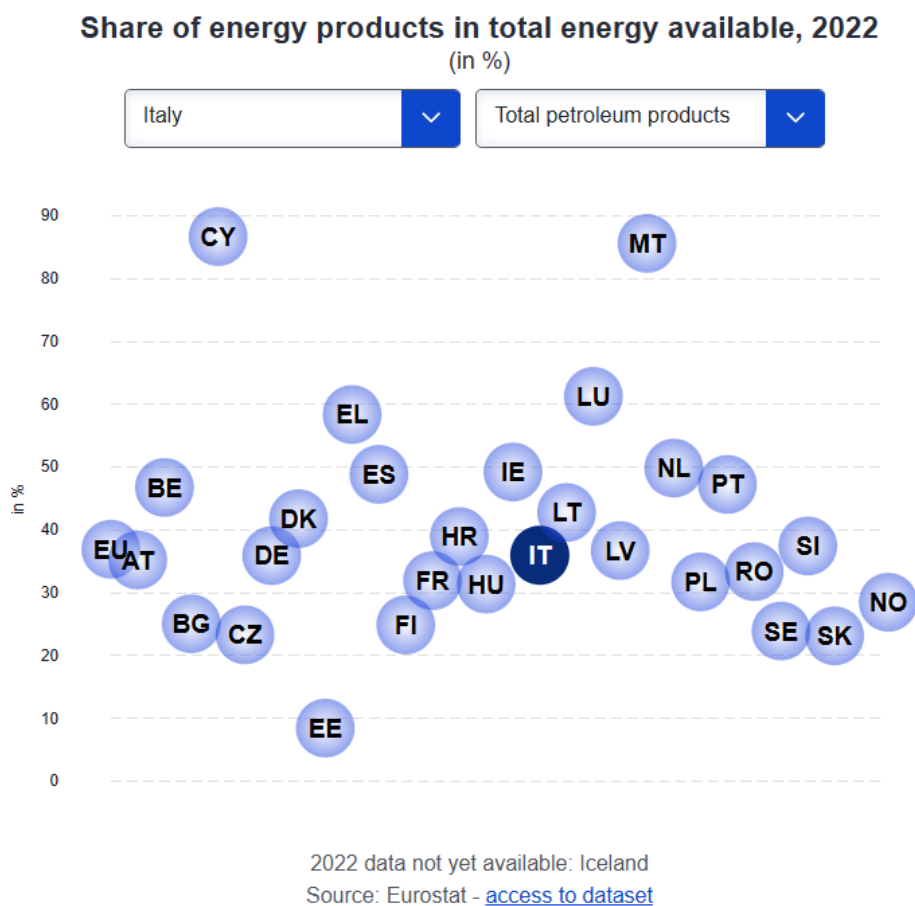
Η Ιταλία στοχεύει στην ουδετερότητα του άνθρακα έως το 2050 και κινείται σε θετική τροχιά για την επίτευξη των στόχων της για μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και ενεργειακή

απόδοση για το 2030, με στόχο να προσεγγίσει το 30% των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στη συνολική κατανάλωση ενέργειας και το 55% των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η χώρα γνώρισε αξιοσημείωτη ανάπτυξη στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και έχει ενσωματώσει με επιτυχία μεγάλα μεγέθη σε συναφείς παραγωγικές πράσινες εισροές. Το φυσικό αέριο είναι μια σημαντική πηγή ηλεκτρικής ενέργειας και θέρμανσης με ποσοστό κατανάλωσης που ανέρχεται στο 30.5% (Βλ. Πίνακα 1), επομένως η Ιταλία έχει ενισχύσει την ενεργειακή της ασφάλεια διαφοροποιώντας τον εφοδιασμό φυσικού αερίου, μέσω αξιοποίησης του αγωγού και της υποδομής LNG που έχει δημιουργήσει την τελευταία δεκαετία. Η μείωση της συνολικής ζήτησης για φυσικό αέριο μέσω της επιταχυνόμενης στροφής σε εναλλακτικές πηγές ενέργειας και της μεγαλύτερης εστίασης στην ενεργειακή απόδοση, ειδικά στα κτίρια, όχι μόνο θα ενισχύσει περαιτέρω την ενεργειακή ασφάλεια, αλλά και θα βοηθήσει τη χώρα στην επίτευξη των κλιματικών της στόχων.

Πίνακας 1: Ενεργειακές Καταναλώσεις
Πηγή: Statista 2024

Προκειμένου να έχουμε σαφέστερη εικόνα της θέσης της Ιταλίας στην ΕΕ όσον αφορά την παραγωγή ενέργειας, σημειώνεται ότι οι διαθέσιμοι ενεργειακοί πόροι στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) αντλούνται από παραχθείσα ενέργεια εντός ΕΕ και από αντίστοιχη που εισάγεται από τρίτες χώρες. Το 2022, η ΕΕ παρήγαγε περίπου το 37% της δικής της ενέργειας, ενώ το 63% ήταν εισαγωγές, με την Ιταλία να τοποθετείται στη 16η θέση, όσον αφορά την εγχώρια παραγωγή ενέργειας (Πίνακας 2).

Πίνακας 2: Μερίδιο παραγωγής ενέργειας αν ΚΜ ΕΕ στην ΕΕ
Πηγή : Eurostat

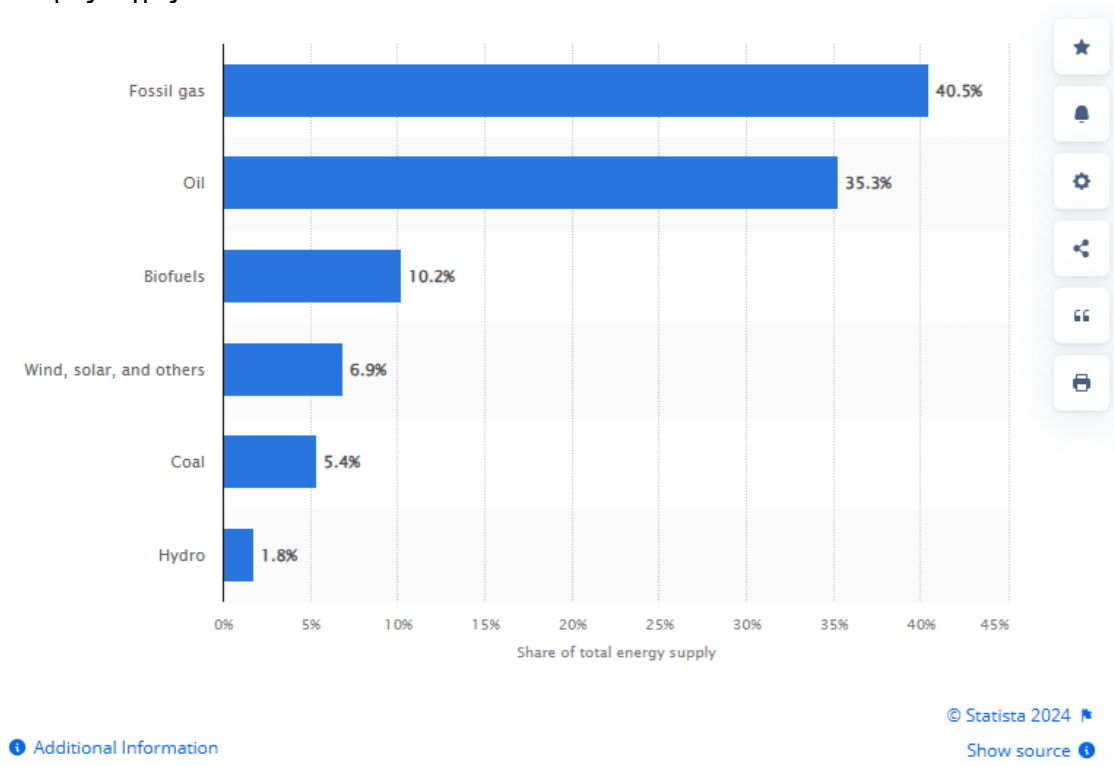
Το ενεργειακό σύστημα της Ιταλίας έχει μεταβληθεί σημαντικά από το 2010 και σήμερα έχει διευρύνει το τμήμα φυσικού αερίου και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας έναντι του άνθρακα και του πετρελαίου. Η αποτίμηση των ενεργειακών αναγκών της Ιταλίας, με βάση το λόγο της συνολικής τελικής κατανάλωσης (TFC) προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ), μειώθηκε κατά 15% μεταξύ 2005 και 2021, αντανakλώντας μια μετατόπιση της οικονομικής δραστηριότητας από τον δευτερογενή τομέα της βιομηχανίας στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών, συνδυασμένη με βελτιώσεις ενεργειακής απόδοσης.

Η ενεργειακή ένδεια αποτελεί βασικό πολιτικό ζήτημα στην παρουσίαση της ευρωπαϊκής δέσμης Clean Energy for All το 2016 και έχει αποκτήσει μεγαλύτερη προσλαμβάνουσα σημασία στην ιταλική ενεργειακή πολιτική υπό το φως των πρόσφατων τεράστιων αυξήσεων των τιμών για το φυσικό αέριο και την ηλεκτρική ενέργεια. Η κυβέρνηση υιοθετεί διάφορα μέτρα πολιτικής για την αποκατάσταση της λελογισμένης οικονομικής προσβασιμότητας σε όλους τους τομείς, αλλά υπάρχει περιθώριο για πιο στοχευμένες παρεμβάσεις στο τοπίο της καταπολέμησης της ενεργειακής φτώχειας. Η Ιταλία είναι σε θετική πορεία για την επίτευξη των στόχων μείωσης των εκπομπών και ενεργειακής απόδοσης από το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (NECP) για το 2030. Ωστόσο, είναι αναγκαίο να καταβάλει ουσιαστικές πρόσθετες προσπάθειες για την επίτευξη των πιο φιλόδοξων νέων στόχων για το 2030, που απορρέουν από την Fit-for-55 (FF55) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και το σχέδιο REPowerEU, που αποσκοπεί στην ταχεία μείωση της εξάρτησης από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα.

Μεταξύ 2005 και 2019, η Ιταλία επιβράδυνε τις συνολικές εκπομπές αερίων θερμοκηπίου (GHG) κατά σχεδόν 30%. Υπήρξε μια πρόσθετη ισχυρή πτώση από το 2019 έως το 2020 κυρίως λόγω της πανδημίας Covid-19, ωστόσο τα προκαταρκτικά στοιχεία διέγραψαν μια αξιοσημείωτη ανάκαμψη

των εκπομπών το 2021, αν και ακόμη κατά 4% χαμηλότερα από το 2019.

Το 2022, τα ορυκτά καύσιμα αντιπροσώπευαν πάνω από το 80% του συνολικού ενεργειακού εφοδιασμού στην Ιταλία. Μεταξύ των ορυκτών καυσίμων, το φυσικό αέριο κατέλαβε την πρώτη θέση, καλύπτοντας το 40 % του ενεργειακού μείγματος. Ακολούθησε το πετρέλαιο περίπου στο 35%. Αντίθετα, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αντιπροσώπευαν λιγότερο από το 20% του συνολικού ενεργειακού μείγματος της Ιταλίας (Πίνακας 3), πράγμα που υποδηλώνει ότι απαιτείται μακρά διαδρομή προκειμένου να επιτευχθεί η πλήρης αντικατάσταση των ορυκτών καυσίμων με ανανεώσιμες πηγές.

Πίνακας 3: Κατανομή του συνολικού ενεργειακού εφοδιασμού στην Ιταλία το 2022, ανά πηγή ενέργειας
Πηγή : Statista 2024

Πετρέλαιο: Το πετρέλαιο αντιπροσώπευε το 33% του ενεργειακού μείγματος προσφοράς ενέργειας (TES/Total Energy Supply) και το 37% των συνολικών ενεργειακών καταναλώσεων (TFC/Total Energy Consumption) το 2021. Ένα υψηλό μερίδιο (92%) του αργού πετρελαίου είναι εισαγόμενο, με το 12%, το 2021, από τη Ρωσία.

Άνθρακας: Ο άνθρακας διαδραματίζει έναν δευτερεύοντα και συνεχώς φθίνοντα ρόλο στο ενεργειακό μείγμα της Ιταλίας. Αντιπροσώπευε οριακά κάτω από το 4% του ενεργειακού μείγματος προσφοράς ενέργειας (TES/Total Energy Supply) και το 5% της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας το 2021 και αντιπροσώπευε το 7% των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) που σχετίζονται με την ενέργεια το ίδιο έτος. Ως μέρος της ενεργειακής μετάβασης της χώρας, η Ιταλία δεσμεύτηκε να καταργήσει σταδιακά τη χρήση άνθρακα στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας έως το 2025 και να τον αντικαταστήσει κυρίως με παραγωγή αερίου και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, υποστηριζόμενη από ενισχυμένη υποδομή μεταφοράς.

ΑΠΕ: Δεδομένης της γεωγραφικής της θέσης, η Ιταλία διαθέτει ισχυρή βάση πόρων για να υποκαταστήσει μέρος της ηλεκτρικής της ενέργειας από φυσικό αέριο με δυνατότητα παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εγκρίνει ένα ιταλικό σχέδιο ύψους 35,5 δις € για την υποστήριξη της ανάπτυξης συνολικής ισχύος 4.590 MW νέας δυναμικότητας ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στην Ιταλία. Το μέτρο, που

εγκρίθηκε βάσει των κανόνων της ΕΕ για τις κρατικές ενισχύσεις, θα διαρκέσει έως τις 31 Δεκεμβρίου 2028 και θα χρηματοδοτηθεί μέσω συμπερίληψης εισφοράς στους λογαριασμούς ηλεκτρικής ενέργειας των τελικών καταναλωτών. Το σχέδιο θα υποστηρίξει την κατασκευή νέων σταθμών με λειτουργική ενσωμάτωση καινοτόμων τεχνολογιών, δηλαδή γεωθερμική ενέργεια, υπεράκτια αιολική ενέργεια (πλωτή ή σταθερή), θερμοδυναμική ηλιακή, πλωτή ηλιακή, παλιρροιακή, κυματική και άλλη θαλάσσια ενέργεια, καθώς βιοαέριο και βιομάζα.

<https://www.enerdata.net/estore/energy-market/italy/>

Το 2020, το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην ακαθάριστη κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας ήταν 38% (με κύρια πηγή την **υδροηλεκτρική** ενέργεια), ποσοστό σημαντικά υψηλότερο από τον στόχο για το 2020 (26,4%). Ωστόσο, το μερίδιο αυτό μειώθηκε ελαφρά τα επόμενα χρόνια, λόγω της ανάκαμψης της συνολικής κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας το 2021 και της αποδυνάμωσης της συμβολής της διαθεσιμότητας υδροηλεκτρικών το 2022. Η υδροηλεκτρική ενέργεια είναι η κυρίαρχη ανανεώσιμη πηγή καθαρής παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ιταλία για λόγους υποδομής. Η **φωτοβολταϊκή** τεχνολογία έπαιξε καθοριστικό ρόλο τα τελευταία χρόνια, όσον αφορά την εγκατεστημένη ισχύ και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η χωρητικότητα των φωτοβολταϊκών στην Ιταλία προβλέπεται να αυξηθεί κατά 20 GW μέχρι το 2027. Μεταξύ 2014 και 2022, η Ιταλία πρόσθεσε μόνο 8,6 GW νέας ισχύος ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, εκ των οποίων τα ηλιακά φωτοβολταϊκά αντιστοιχούν στα 5,6 GW. Το 2022, η Ιταλία πρόσθεσε 1,6 GW νέας ισχύος ηλιακής φωτοβολταϊκής και 0,5 GW νέας **αιολικής** ισχύος. Συναφώς, έχει περιθώρια να αυξήσει το μερίδιο της αιολικής ενέργειας, το οποίο αντιπροσώπευε τα 11 GW (9%) της εγκατεστημένης ισχύος και το 7% της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας το 2021.

Μια άλλη πρόκληση για την Ιταλία είναι η σημαντική περιφερειακή γεωγραφική απόσταση μεταξύ της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και των κέντρων φόρτωσης. Οι ανανεώσιμες πηγές (υδροηλεκτρική και βιοενέργεια) είναι κατεχοχόν παρούσες στις βόρειες περιοχές παρά στις νότιες, που συγκεντρώνουν κυρίαρχο μερίδιο μεταβλητών πηγών (ηλιακή και αιολική). Αυτές οι εδαφικές ανισότητες περιπλέκουν την ενιαία διαχείριση των ροών ηλεκτρικής ενέργειας κατά μήκος των εθνικών δικτύων μεταφοράς και διανομής, που αναγκαιοποιούν την περαιτέρω επέκταση και αναβάθμιση. Η Ιταλία έχει ήδη σημειώσει σημαντική πρόοδο στην ανάπτυξη λύσεων ευελιξίας συστημάτων και έξυπνων δικτύων, συμπεριλαμβανομένης της εγκατάστασης έξυπνων μετρητών, για μεγαλύτερη διείσδυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, που θα απαιτήσει ισχυρότερη ικανότητα μεταφοράς, διανομής και αποθήκευσης. Η Ιταλία ηγείται επίσης διεθνών προσπάθειών για την ενίσχυση της προόδου στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων ηλεκτρικής ενέργειας, μεταξύ άλλων μέσω της Mission Innovation Green Powered Future Mission και του International Smart Grids Action Network.

Συμπερασματικά, ως προς τις ΑΠΕ η Ιταλία διαφαίνεται να οδεύει προς μια προσέγγιση διαχωρισμού του μείγματος φυσικού αερίου και ανανεώσιμων πηγών για την ενεργειακή μετάβαση. Η Ιταλία είναι ουσιαστικά διχοτομημένη στο μέσο για το εύρος των περιοχών που χρησιμοποιούν ανανεώσιμες πηγές. Η Βόρεια Ιταλία διαθέτει τους περισσότερους υδροηλεκτρικούς σταθμούς και η νότια πλεονάζουσα ηλιακή και αιολική ενέργεια. Ωστόσο, η Ιταλία αντιμετωπίζει μια αδιάπρωτη ξηρασία που περιορίζει την απόδοση της υδροηλεκτρικής παραγωγής. Η εγγενής διακοπή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας καθιστά αναγκαία τη χρήση μιας διακριτής συμπληρωματικής πηγής ενέργειας, εν προκειμένω το φυσικό αέριο, που θα συνδράμει συμπληρωματικά και θα παρέχει ηλεκτρική ενέργεια στην Ιταλία σε περιόδους που οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας δεν θα ανταποκρίνονται αποτελεσματικά.

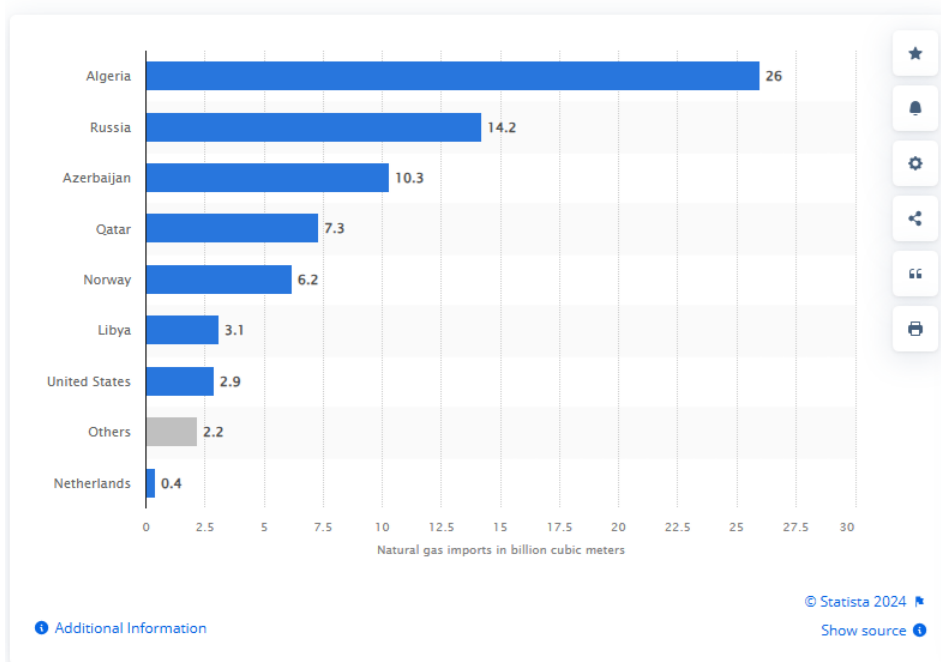
Φυσικό Αέριο: Ο κεντρικός ρόλος του φυσικού αερίου στην ιταλική ενεργειακή στρατηγική

επιβεβαιώνεται από το μείγμα πηγών ενέργειας που παράγουν ηλεκτρική ενέργεια. Η Ιταλία εισάγει το μεγαλύτερο εύρος του φυσικού αερίου της, λόγω των ανεπαρκών εγχώριων αποθεμάτων και της μείωσης της εγχώριας παραγωγής, με τη Ρωσία να είναι διαχρονικά, ο κορυφαίος προμηθευτής της. Ο ενεργειακός τομέας της Ιταλίας εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές ορυκτών καυσίμων από τη Ρωσική Ομοσπονδία (εφεξής «Ρωσία»), η οποία το 2021 αντιπροσώπευε το ένα τρίτο του συνολικού ενεργειακού εφοδιασμού (TES) ορυκτών καυσίμων. Το φυσικό αέριο είχε το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στο ενεργειακό μείγμα προσφοράς ενέργειας (TES/Total Energy Supply), 42% το 2021, εξ' αυτού το 94% ήταν εισαγωγής με το 43% προέλευση από τη Ρωσία. Το φυσικό αέριο συνεχίζει να είναι το κυρίαρχο καύσιμο στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, με μερίδιο 50% στην παραγωγή. Ωστόσο, δεν καταναλώνεται αμέσως όλο το εισαγόμενο φυσικό αέριο στην Ιταλία για ενέργεια. Η Ιταλία διαθέτει ισχυρές εγκαταστάσεις αποθήκευσης, οι οποίες ανήλθαν συνολικά σε 197 TWh το 2023, δεύτερη μετά τη Γερμανία εντός της ΕΕ. Χρησιμοποιείται επίσης για μεταφορές καθώς η Ιταλία είναι μια από τις μεγαλύτερες αγορές στον κόσμο για οχήματα φυσικού αερίου (από το 2021, η Ιταλία είχε το μερίδιο 80% των 1,23 εκατομμυρίων επιβατικών αυτοκινήτων με καύσιμο συμπιεσμένου φυσικού αερίου που ήταν ταξινομημένα στην Ευρωπαϊκή Ένωση).

Ωστόσο μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, τον Φεβρουάριο του 2022 και τη διακοπή των ρωσικών παραδόσεων στην Ευρώπη, οι ρωσικές εισαγωγές μειώθηκαν από 14 δις κ.μ. φυσικού αερίου που εισάγονταν ανά εξάμηνο το 2021 σε 0,66 δις κ.μ. το δεύτερο εξάμηνο του 2023. Το 2022, η Αλγερία ήταν ο κύριος προμηθευτής φυσικού αερίου στην Ιταλία, πέραν των 26 δις κ.μ./έτος. Την ίδια χρονιά, η Ιταλία εισήγαγε 14 δις κ.μ. φυσικού αερίου από τη Ρωσία. Υπό το βάρος των εμπορικών περιορισμών και της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, η παροχή φυσικού αερίου στην Ιταλία από τη Ρωσία μειώθηκε αισθητά.

Το α' εξάμηνο του 2023, η Αλγερία κατέστη ο κύριος εισαγωγέας, με κάλυψη του 36% των εισαγωγών, με τις εισαγωγές του φυσικού αερίου από τη Ρωσία να βαίνουν μειούμενες, κάτω από το 5% του συνόλου, ενώ σημαντική αύξηση παρατηρήθηκε στις εισαγωγές από το Αζερμπαϊτζάν. Οι εισαγωγές LNG αναμένεται να αυξηθούν τα επόμενα χρόνια. Συγκεκριμένα, το 2023, είχε δυναμικότητα εισαγωγής LNG αξίας 14,5 mtpa, η οποία αναμένεται να διπλασιαστεί σχεδόν σε 25,4 την επόμενη δεκαετία. Επί του παρόντος, το μεγαλύτερο μέρος του LNG που εισάγεται στην Ιταλία προέρχεται από το Κατάρ, την Αλγερία και τις Ηνωμένες Πολιτείες (βλ. Πίνακα 5). Στη συνέχεια, υποβάλλεται σε διαδικασίες επαναεριοποίησης στις ιταλικές υπεράκτιες μονάδες..

(in billion cubic meters)

Πίνακας 5: Εισαγωγές φυσικού αερίου στην Ιταλία το 2022, ανά χώρα προέλευσης (δισ κ.μ.)
Πηγή : Statista 2024

Η Ιταλική κυβέρνηση, στο πλαίσιο της στρατηγικής της ότι σε μια μελλοντική γεωπολιτική διαταραχή δεν θα απειληθεί η ενεργειακή ασφάλεια της, ανακοίνωσε τον στόχο της να «διπλασιάσει την εθνική παραγωγή φυσικού αερίου», το 2023 στα 6 δισ κ.μ..

Η αύξηση της παραγωγής θα προέλθει από τις προσπάθειες εξερεύνησης υπεράκτιων πόρων φυσικού αερίου στην Αδριατική Θάλασσα, η διερεύνηση των οποίων προβλέπει «10ετή παραχώρηση για γεωτρήσεις μεταξύ 9 και 12 μιλίων από τις ακτές της Αδριατικής, εξάγοντας έως και 15 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικού αερίου». Ωστόσο, παρά τις διευρυμένες προσπάθειες εξερεύνησης και παραγωγής στον ορίζοντα, η Ιταλία θα παραμείνει καθαρός εισαγωγέας φυσικού αερίου για το εγγύς μέλλον και συνεπώς απαιτείται αύξηση της ικανότητας εισαγωγής.

Η Ιταλία, την τελευταία δεκαετία, στο πλαίσιο της στρατηγικής πλήρους μείωσης της εξάρτησης του φ.α. ως το 2050 έχει διαφοροποιήσει τις διαδρομές και τις πηγές εφοδιασμού φυσικού αερίου και αύξησε τις ροές, μέσω της υπάρχουσας υποδομής δικτύου αγωγών για εισαγόμενο υγροποιημένο φυσικό αέριο (LNG), εξέλιξη που συνδράμει στην περαιτέρω μείωση της υψηλής εξάρτησης της χώρας από το ρωσικό αέριο. Η μείωση της συνολικής ζήτησης φυσικού αερίου μέσω της διαφοροποίησης σε εναλλακτικές πηγές ενέργειας και της μεγαλύτερης εστίασης σε έργα ενεργειακής απόδοσης θα ενισχύσει περαιτέρω την ενεργειακή ασφάλεια και θα συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων μείωσης των εκπομπών.

Οι πρωτοβουλίες που έχουν τεθεί σε εφαρμογή από το «Εθνικό Σχέδιο για τον περιορισμό της κατανάλωσης φυσικού αερίου», που εκδόθηκε από το Υπουργείο Οικολογικής Μετάβασης της κυβέρνησης Ντράγκι, επιτρέπουν την αντικατάσταση περίπου 30 δισ κ.μ. (scm) φυσικού αερίου κατ'ουσίαν από τη Ρωσία με 25 δισ κ.μ. φυσικού αερίου από άλλες χώρες έως το 2025. Περιλαμβάνουν ιδίως την Αλγερία, το Αζερμπαϊτζάν, την Ολλανδία και τη Νορβηγία.

Στον Πίνακα 7 αποτυπώνεται η «ενεργειακή ταυτότητα» της Ιταλίας με τους κύριους αγωγούς φ.α. για τους οποίους η Ενί διατηρεί δικαιώματα μεταφοράς για εισαγωγή και εμπορία φ.α. στην Ιταλία και στην Ευρώπη. Από τον Ιανουάριο 2023, για λόγους βελτιστοποίησης του χαρτοφυλακίου της, η Ενί διατηρεί ποσοστό 50,1% στους αγωγούς που συνδέουν την Αλγερία με την Ιταλία, ενώ το

υπόλοιπο 49,9% κατέχει η Snam.

Στις αρχές του 2022, η εμπορική λειτουργία του αγωγού φ.α. TAP (συμμετοχή ιταλικής SNAM 20%), που διέρχεται και από την Ελλάδα, σε συνδυασμό με επενδύσεις της SNAM στο σύστημα αποθήκευσης φυσικού αερίου, σηματοδότησε την πρωτοφανή στην ενεργειακή ιστορία της Ιταλίας δυνατότητα εξαγωγής φυσικού αερίου προς την Ευρώπη.

Ήδη από το Σεπτέμβριο του 2021, κύρια προτεραιότητα της ι/Κυβέρνησης ήταν η αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης με στόχο το τρίπτυχο ενεργειακής ασφάλειας, οικονομικής σταθερότητας και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Ειδικότερα, μετά την ρωσική εισβολή στην Ουκρανία η κυβερνητική στόχευση εξειδικεύεται στους άξονες: γεωγραφική διαφοροποίηση εφοδιασμού με ενίσχυση υφιστάμενων "ενεργειακών" συμμαχιών και απώτερο στόχο την σταδιακή ενεργειακή απεξάρτηση από τη Ρωσία, διαφοροποίηση του ενεργειακού μείγματος, αύξηση εθνικής παραγωγής και ανάπτυξη νέων τεχνολογιών. Το εύρος των παρεμβάσεων σε κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης, ανήλθε σε περίπου 57,6 δισ. (3,0% του ΑΕΠ) το 2022.

Χώρα προέλευσης	Αγωγός	Μήκος/γραμμές	Χωρητικότητα bcm/έτος	Σημεία σύνδεσης
Αλγερία	TTPC	740 χλμ. / 2	34,3	Χερσαίος Oued Saf Saf, Cap Bon, σύνδεση με αγωγό TMPC
	TMPC	775 χλμ. / 5	33,5	Υποθαλάσσιος, Cap Bon , Mazara del Vallo.
Λιβύη	GreenStream	516 χλμ. / 1	11,5	Υποθαλάσσιος, Mellitah - Gela
Ρωσία	Bluestream	774 χλμ. / 2	16,0	Υποθαλάσσιος, Berezovaya (Ρωσία), Σαμψούντα (Τουρκία)

Πίνακας 7: Κύριοι αγωγοί φ.α. για τους οποίους η Eni διατηρεί δικαιώματα μεταφοράς

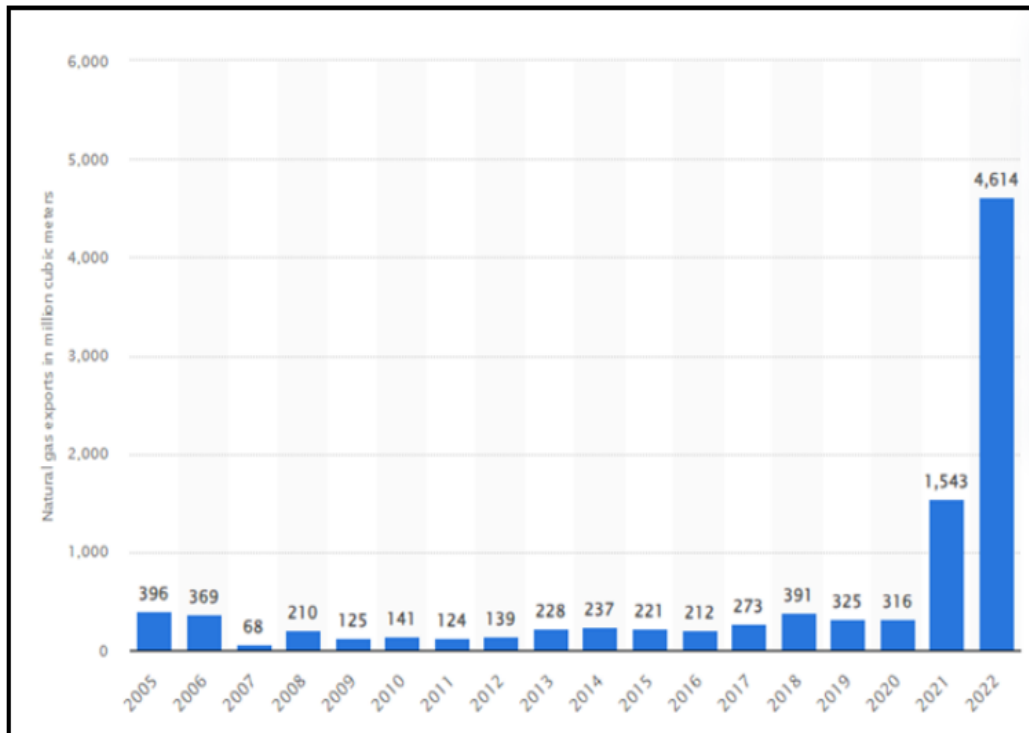
Όσον αφορά το συνολικό κόστος του φυσικού αερίου τον Μάρτιο του 2024 η τιμή για τον καταναλωτή ανήλθε περίπου 100 λεπτά του ευρώ/κ.μ.. Στο πλαίσιο μιας συγκριτικής αναδρομής, διαπιστώνεται ότι το κόστος του είχε κορυφωθεί τον Δεκέμβριο του 2022, όταν άγγιξε τα 135 λεπτά του ευρώ/κ.μ.. Τόσο οι φόροι όσο και τα έξοδα μεταφοράς και διαχείρισης μετρητών αερίου αυξήθηκαν προς τα τέλη του 2023. Εν συνεχεία, οι χρεώσεις συστήματος μειώθηκαν από την ιταλική κυβέρνηση και συνέβαλαν στο να καταστεί η συνολική τιμή του φυσικού αερίου υποδεέστερα επιβαρυντική για τους οικιακούς καταναλωτές.

Σε πλαίσιο άμεσων ενεργειών για απεξάρτηση από το ρωσικό φ.α. συγκρατούνται οι ακόλουθες προτεραιότητες:

- Σταδιακή αντικατάσταση περί των 20 δισ. κ.μ. ρωσικού φ. α. ετησίως, με κάλυψη ποσοστού 50% το 2023, 80% περίπου το 2024 μέχρι την πλήρη απεξάρτηση το 2025 (ENI)
- Αύξηση της συνολικής εθνικής παραγωγής φυσικού αερίου σε 5,5 δισ., κ.μ. με εξόρυξη επιπλέον 0,9 δισ. κ.μ. (ENI), έναντι των 4,6 δισ., κ.μ. το 2022 (βλ. Πίνακα 6).
- Απόκτηση δύο νέων πλωτών σταθμών επαναεριοποίησης (Floating Storage Regasification Units-FSRU), με στόχο τη διεύρυνση της ικανότητας επαναεριοποίησης κατά 24 δισ. κ.μ. εντός του 2024. Η Ιταλία διαθέτει ήδη τρεις σταθμούς επαναεριοποίησης σε Rovigo, Livorno και Panigaglia. Σύμφωνα με εκτιμήσεις αρμόδιου ι/Υπουργείου, η πλήρης απεξάρτηση από τις ρωσικές εισαγωγές, που ανέρχονται σε 29 δισ. κ.μ., καθίσταται εξαιρετικά δυσχερές

τουλάχιστον εντός του 2023 (SNAM).

- Ενίσχυση υφιστάμενων "ενεργειακών" συμμαχιών, με αξιοποίηση των επενδύσεων, που είχε δρομολογήσει σε βάθος χρόνου δεκαετιών ο ενεργειακός κολοσσός ENI σε χώρες Β. Αφρικής (Αλγερία, Αίγυπτο, Λιβύη), που επιβεβαιώθηκε ως κομβική παράμετρος για την υλοποίηση ενός άμεσου προγράμματος απεξάρτησης από το ρωσικό φ.α., σε συνδυασμό με ανάπτυξη νέων συνεργασιών (Κατάρ, Κονγκό), που κεφαλαιοποιούν την ENI, ως στρατηγικό κρίσιμο κρίκος στα στάδια της εφοδιαστικής αλυσίδας LNG: υγροποίηση, τροφοδοσία αερίου, ναυτιλία, επαναεριοποίηση και πωλήσεις.

Πίνακας 6: Εξαγωγές φ.α. από Ιταλία
Πηγή: Statista 2024

Το **σχέδιο Mattei** και το **Italian Export Hub Dreams** : Το νέο σχέδιο Mattei της ιταλικής κυβέρνησης, που δανείσθηκε την ονομασία του από τον Enrico Mattei, τον ιδρυτή της ENI στοχεύει στο να καταστήσει την Ιταλία εξαγωγικό κόμβο και πύλη εισόδου φυσικού αερίου από την Αφρική και τη Μέση Ανατολή. Αν και το σχέδιο διατρέχει τα πρώτα στάδια υλοποίησής του, η Ιταλία έχει θέσει έγκαιρα τις βάσεις προς αυτόν τον στόχο, έχοντας προβεί ήδη σε συνεργασίες με χώρες εγγύτερα της περιοχής και αξιοποίηση υποδομών με την κατασκευή αγωγών όπως ο Διαμεσογειακός που συνδέει Αλγερία- Τυνησία -Ιταλία και ο Greenstream που συνδέει Λιβύη-Ιταλία.

Το Ισραήλ επιθυμεί να εμπλακεί συζευκτικά και στα σχέδια της Ιταλίας και να εξελιχθεί σε πύλη εισόδου φυσικού αερίου στην ευρωπαϊκή αγορά. Το 2023, ο Ισραηλινός πρωθυπουργός Μπενιαμίν Νετανιάχου δήλωσε «Η Ιταλία έχει δηλώσει ότι θέλει να γίνει κόμβος για την παροχή ενέργειας για την Ευρώπη. Σκεφτόμαστε ακριβώς αυτό και έχουμε αποθέματα φυσικού αερίου που τώρα εξαγουμε και θα θέλαμε να επιταχύνουμε περισσότερες εξαγωγές φυσικού αερίου στην Ευρώπη μέσω Ιταλίας».

Συναφώς, η Ιταλία έχει συμμετάσχει σε προκαταρκτικές συνομιλίες με τη Βαυαρία για την προμήθεια φυσικού αερίου και υδρογόνου στο γερμανικό κράτος. Η Ιταλία στοχεύει επίσης να είναι

προμηθευτής στην Αυστρία και την Ουγγαρία. Ωστόσο, η βιωσιμότητα του έργου εξαρτάται από την προτεινόμενη επέκταση του υφιστάμενου αγωγού Adriatica που η Snam σκοπεύει να ολοκληρώσει την κατασκευή και λειτουργία του έως το 2027.

Τα κράτη της Β. Αφρικής Αλγερίας, Αίγυπτος και Λιβύη θα είναι πιθανότατα οι κύριοι προμηθευτές φυσικού αερίου προς την Ευρώπη, ενώ η Δημοκρατία του Κονγκό και η Αγκόλα ενδέχεται επίσης να αποτελέσουν κρίκους της αλυσίδας εφοδιασμού. Η Αλγερία και η Λιβύη διαθέτουν τα δεύτερα και τέταρτα μεγαλύτερα αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου της Αφρικής. Η Αλγερία έχει μετεξελιχθεί σταδιακά σε βασικό προμηθευτή της Ευρώπης, ιδιαίτερα της Γαλλίας και της Ιταλίας, αλλά αυτό το νέο σχέδιο θα επεκτείνει περαιτέρω τον ρόλο της εισάγοντας νέους προμηθευτές φυσικού αερίου στην Ευρώπη. Ωστόσο, καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση πιέζει για μια ταχεία ενεργειακή μετάβαση, η ζήτηση για φυσικό αέριο συνιστά παράμετρο πρόκλησης αυξημένης αβεβαιότητας και αστάθειας τις επόμενες δεκαετίες.

Η Ιταλία επιδιώκει με βάσιμες ελπίδες να μετεξελιχθεί σε πύλη φυσικού αερίου από την Αφρική προς την ευρωπαϊκή αγορά, και προς τούτο, επενδύει τεράστιους πόρους και κεφάλαια. Η Αφρική από την πλευρά της έχει επίσης τα δικά της σχέδια για τη χρήση των άφθονων εγχώριων πόρων για την παροχή προσιτών και αξιόπιστων πηγών ενέργειας και σύμφωνα με τα λόγια του αείμνηστου Προέδρου της Ναμίμπια, Hage Geingob, «Τα οφέλη από τους αφρικανικούς πόρους πρέπει να ωφελήσουν την Αφρική».

Στην πρόσφατη διάσκεψη κορυφής Ιταλίας-Αφρικής στη Ρώμη, ηγέτες από πολλές αφρικανικές χώρες και οργανώσεις συνήλθαν με εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου η δέσμευση για την ανάπτυξη της Αφρικής εδραιώθηκε και δόθηκαν διαβεβαιώσεις ότι τα οφέλη από τις εξαγωγές φυσικού αερίου θα καρπωθούν οι λαοί των χωρών της Β.Αφρικής. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής της Αφρικανικής Ένωσης, Moussa Faki, δήλωσε ότι οι στόχοι που περιγράφονται στο σχέδιο Mattei ευθυγραμμίζονται με τις προτεραιότητες της Αφρικής. Ενώ η Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Roberta Metsola διακήρυξε: «Όταν η Αφρική ευημερεί, η Ευρώπη ευημερεί και ολόκληρος ο κόσμος μπορεί».

Ο παρακάτω Πίνακας 7 αποτυπώνει το αποτέλεσμα των ενεργειών απεξάρτησης της Ιταλίας από τη Ρωσία ως προς τις προμήθειες φ.α.. Στο τέλος του 2023, το ποσοστό εφοδιασμού της Ιταλίας από την Ρωσία μειώθηκε ακόμη περισσότερο κατά 22% σε σχέση με το 2022.

Κύριες πηγές φυσικού αερίου Ιταλίας 2021-2023 (ποσότητες bcm/έτος)

Χώρα προέλευσης	2021	2022	2023	% μεριδίου 2022	% μεταβολής 2023/2022
Ιταλία (εθνική παραγωγή)	3.59	3.40	2.80	3.64	-21.43
Ρωσία	30.21	17.20	14.10	18.31	-21.99
Αλγερία	10.12	11.86	26.00	33.77	54.38
Λιβύη	3.18	2.62	3.10	4.03	15.48
Ολλανδία	1.41	1.39	0.40	0.52	-247.50
Νορβηγία	7.52	6.75	6.20	8.05	-8.87
Αζερμπαϊτζάν	7.22	10.30	9.30	12.08	-10.75
ΗΠΑ	0.90	2.90	5.60	7.27	48.21

Κατάρ (LNG)	2.30	2.56	7.30	9.48	64.93
Άλλοι προμηθευτές φ.α.	2.39	8.11	2.20	2.86	-268.64
Σύνολο εισαγωγών	68.84	67.09	77.00	100.00	

Πίνακας 7: Κύριες πηγές φυσικού αερίου Ιταλίας 2021-2023 (ποσότητες bcm/έτος)

Πηγή: ENI, factbook 2022, International Trade Administration

(<https://www.trade.gov/country-commercial-guides/italy-natural-gas-renewable-energy>),

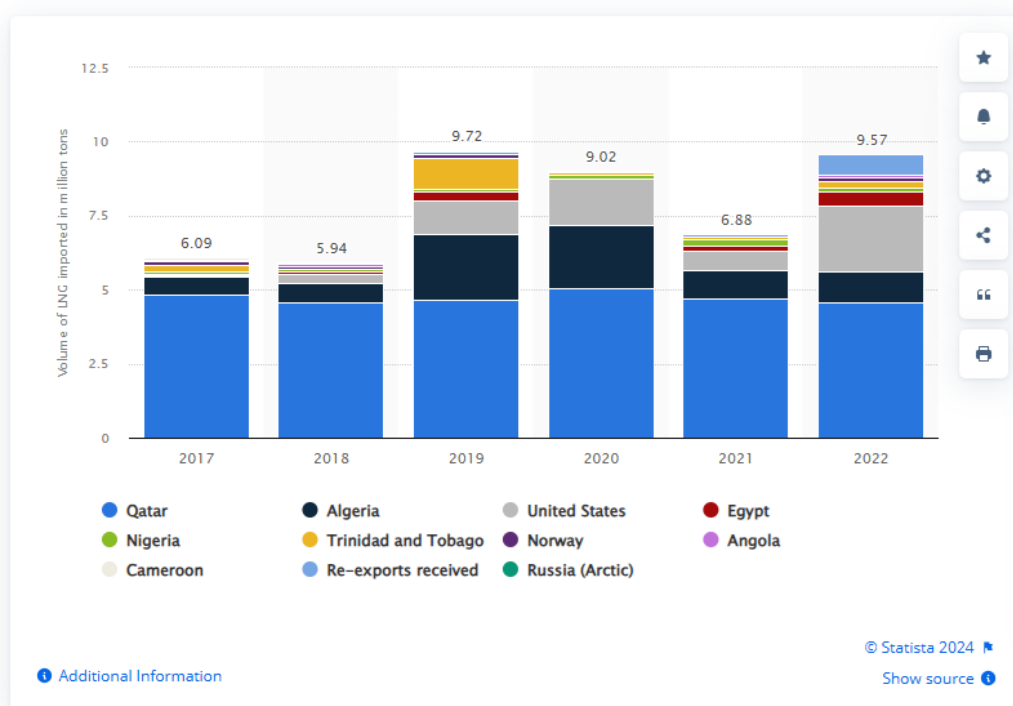
US Energy Information (https://www.eia.gov/dnav/ng/hist/ngm_epg0_eng_nus-nit_mmcfa.htm), Statista

LNG: Η Ιταλία αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους καταναλωτές φυσικού αερίου στην Ευρώπη και φιλοξενεί επίσης μια από τις «υπερμείζονες» εταιρείες πετρελαίου και φυσικού αερίου, γνωστή ως Eni. Ωστόσο, από κοινού με την υπόλοιπη Ευρώπη, η εγχώρια ζήτηση φυσικού αερίου της Ιταλίας μειώνεται με την κατανάλωση να κινείται, το 2023, στο χαμηλότερο σημείο από το 2015. Ωστόσο, αυτή η πτώση της κατανάλωσης δεν εμπόδισε τους Ιταλούς επενδυτές, να τοποθετηθούν στην ενεργειακή υποδομή της Ιταλίας, με υπογραφή νέων συμβολαίων LNG.

Για το φυσικό αέριο, οι συνεχώς αυξούμενες εισαγωγές LNG αποτελούν τη συντριπτική πλειονότητα (96% το 2022) των προμηθειών φυσικού αερίου της Ιταλίας. Η συγκεκριμένη πηγή προμήθειας εξελίσσεται ως η πιο σημαντική στο μέλλον και θα αφορά το Κατάρ, την Αίγυπτο και από το 2023-24 και εντεύθεν θα προστεθούν το Κονγκό και οι ΗΠΑ, με πρόσθεση περισσότερων εγκαταστάσεων LNG πέραν των Ronigo, τη La Spezia και το Livorno στην Ιταλία.

Ήδη από το 2022, οι κορυφαίοι προμηθευτές LNG στην Ιταλία ήταν το Κατάρ, η Αλγερία, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Αίγυπτος (βλ. Πίνακα 8). Η Eni υπέγραψε νέα συμφωνία με την QatarEnergy για την αγορά 1 mtpa LNG τα επόμενα 27 χρόνια. Σημειώνεται ότι κύριοι πελάτες της Αλγερίας είναι διάφορα ευρωπαϊκά έθνη με το 83% των εξαγωγών της να κατευθύνεται στην Ευρώπη, κυρίως μέσω αγωγών προς την Ισπανία και την Ιταλία.

(in million tons)

Πίνακας 8: Όγκος υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) που εισήχθη στην Ιταλία από το 2017 έως το 2022, ανά χώρα προέλευσης (σε εκατομμύρια τόνους)

Πηγή: Statista 2024

Σύμφωνα με την Arzà (Assogasliquidi-Federchimica), την ιταλική ένωση εταιρειών υγροποιημένου φυσικού αερίου, που ιδρύθηκε το 2013 με πρωτοβουλία των εταιρειών-μελών, η αλυσίδα εφοδιασμού LNG στις οδικές και θαλάσσιες μεταφορές ηλεκτρικής ενέργειας αυξάνεται περαιτέρω στην Ιταλία. Συγκεκριμένα το 2023 οι δραστηριότητες με κοιτάσματα φυσικού αερίου, αυξήθηκαν κατά +10%, επιβεβαιώνοντας τη θέση της Ιταλίας, ως το μεγαλύτερο σύστημα διανομής στην Ευρώπη. Σύμφωνα με στοιχεία της έκθεσης SSLNG Watch που πραγματοποίησε η MBS Consulting, τον Δεκέμβριο του 2023 υπήρχαν 293 δραστηριότητες με αποθήκες LNG στην Ιταλία για τις διάφορες χρήσεις του προϊόντος, με αύξηση +10% σε σύγκριση με το 2022. Έχει αναπτυχθεί επίσης η αλυσίδα εφοδιασμού με 7 νέες μονάδες παραγωγής, παραγωγικής ικανότητας 40.000 τόνων/έτος βιολογικού ΥΦΑ. Το 2024, σχεδιάζονται 5 νέα εργοστάσια ενώ αναμένεται ευρύτερη διαθεσιμότητα bioLNG μέσω των μονάδων επαναεριοποίησης του αερίου.

Όσον αφορά την κατανάλωση, το 2023 σημειώθηκε αύξηση +15% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, με όγκους άνω των 151.000 τόνων, αύξηση που οφείλεται κυρίως στην ανάκαμψη της ζήτησης για βαριές οδικές μεταφορές. Επι του παρόντος υπάρχουν 159 σημεία πώλησης, (αύξηση+13,5% με 19 νέα εργοστάσια, 4 εκ των οποίων στο Νότο), και ένας συνολικός στόλος κυκλοφορίας 4.900 οχημάτων: εδώ το νούμερο είναι αρνητικό (-68%) σε σύγκριση με το 2022 λόγω της αύξησης του πληθωρισμού, της κρίσης που έχει επιβραδύνει τις επενδύσεις, παρόλα αυτά ήδη από το τέλος του 2023 έως τις αρχές του 2024 η προοπτική φαίνεται να αλλάζει. Ο αριθμός των χειριστών που είναι εξουσιοδοτημένοι να διαθέτουν LNG αυξάνεται επίσης, με την είσοδο στη λίστα ορισμένων μεγάλων παικτών: στο τέλος του 2023 υπάρχουν συνολικά 58 εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην πώληση LNG και βιομεθανίου σε τελικούς πελάτες (+32% αύξηση στο τέλος του 2022). Στις θαλάσσιες μεταφορές, στις 31 Δεκεμβρίου 2023, κατεγράφησαν στη Μεσόγειο 22 πλοία που κινούνταν με LNG (4 νέες μονάδες από το 2022) και 4 φορτηγίδες που χρησιμοποιήθηκαν για το ναυτικό ανεφοδιασμό. Μέχρι το 2030, τα περισσότερα από τα πλοία που θα κινούνται με LNG θα είναι κρουαζιερόπλοια, που θα εκτελούν εργασίες ανεφοδιασμού καυσίμων στα κύρια λιμάνια της Μεσογείου.

Το 2023, η Ιταλία είχε δυναμικότητα εισαγωγής LNG αξίας 14,5 mtpa, με προοπτικές να διπλασιαστεί σχεδόν σε 25,4 mtpa την επόμενη δεκαετία. Αυτές οι αυξήσεις στην εισαγωγική ικανότητα οφείλονται στους τερματικούς σταθμούς Snam Ravenna και Porto Empedocle (βλ. Εικόνα 1). Το έργο Snam Ravenna FSRU, που προτάθηκε το 2022 θα παρέχει χωρητικότητα 3.675 mtpa και θα τεθεί σε λειτουργία μέχρι το τέλος του 2024. Το έργο Porto Empedocle προτάθηκε αρχικά το 2007, αλλά πάγωσε για πολλά έτη, λόγω ενός συνδυασμού αδιέξοδων συζητήσεων μεταξύ της Enel (ιταλικός διανομέας φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας) και της περιφερειακής κυβέρνησης καθώς και των δυσμενών συνθηκών της αγοράς, στη πρωθύστερη χρονική συγκυρία. Ωστόσο, η Enel ανακοίνωσε ότι το έργο τίθεται εκ νέου υπό εξέταση και εκτιμάται ότι θα εκκινήσει τη λειτουργία του το 2026 με χωρητικότητα 5,88 mtpa.

Πηγή: Gas Infrastructure EU

(https://www.gie.eu/download/maps/2019/GIE_LNG_2019_A0_1189x841_FULL_Final3.pdf)

Εκτός από τις επενδύσεις σε εγχώριες ενεργειακές υποδομές, η Ιταλία έχει προσανατολισθεί επίσης σε μεγάλο βαθμό προς την Αφρική, ενώ 6 δις \$ διοχετεύονται με την προσδοκία ότι οι άφθονοι πόροι και το τεράστιο αναξιοποίητο δυναμικό στην ήπειρο θα μπορέσουν σε βάθος χρόνου να ανταποκριθούν στις μελλοντικές απαιτήσεις φυσικού αερίου της Ευρώπης. Οι επενδύσεις υλοποιούνται σε μεγάλο βαθμό από την ENI, με τον Διευθύνοντα Σύμβουλο, Claudio Descalzi, να δηλώνει σχετικά ότι, «Καταφέραμε να ολοκληρώσουμε συμφωνίες και δραστηριότητες για την πλήρη αντικατάσταση του ρωσικού φυσικού αερίου έως το 2025, αξιοποιώντας τις ισχυρές μας σχέσεις με τα κράτη παραγωγής για ταχύτερη ανάπτυξη και εισαγόμενο φ.α. από την Αλγερία, την Αίγυπτο, τη Μοζαμβίκη, το Κονγκό και το Κατάρ». Το Κατάρ και η Αλγερία είναι ήδη ισχυροί στις εξαγωγές LNG και η Αίγυπτος έχει επίσης δεσμευθεί να μετεξελιχθεί σε περιφερειακό παραγωγό φυσικού αερίου στη Μέση Ανατολή και κόμβο εξαγωγών LNG. Στο πλαίσιο των εργασιών της με την Africa Energy Week (16-20.10.2023), στο Κέιπ Τάουν, οι παρεμβάσεις περιστράφηκαν στην Αφρική, σημειώνοντας ότι εάν οι πόροι αναπτυχθούν σωστά, πολλά έθνη θα μετεξελιχθούν σε σημαντικούς δρώντες στην παγκόσμια αγορά φυσικού αερίου.

Ενδεικτικά οι Συμφωνίες φ.α. και LNG:

- **Αλγερία.** Συμφωνία μεταξύ ENI και αλγερινής Sonatrach (2022) για αύξηση συμπληρωματικής προμήθειας φ.α. 9 δισ. κ.μ (3 δισ. κ.μ. α/φυσικού αερίου εντός του 2022, 6 δισ. κ.μ (3 φ.α. και 3 LNG) το 2023. Σημειώνεται ότι, Ιταλία και Αλγερία συνδέονται μέσω αγωγού φ.α. Transmed ("Enrico Mattei"), που κατασκευάστηκε από την Eni μεταξύ δεκαετιών '70 και '80' και διέρχεται από την Τυνησία με απόληξη στη Mazara del Vallo της Σικελίας, όπου εν συνεχεία διασχίζει ολόκληρη τη χερσόνησο μέχρι το Minerbio (Bologna).
- **Αίγυπτος.** Αύξηση της παραγωγής φ.α. στο Zohr, μεγαλύτερο κοίτασμα στην Α. Μεσόγειο που από τον Αύγουστο του 2019, υπερβαίνει τα 2,7 δισ. κυβικά πόδια (bcfd) ημερησίως. Η ENI, που, δραστηριοποιείται μέσω της θυγατρικής της IEOC στην Αίγυπτο από το 1954, στους τομείς έρευνας, παραγωγή και LNG, αποτελεί κορυφαίο παραγωγό της χώρας με παραγωγή υδρογονανθράκων περίπου 350.000 βαρελιών ισοδύναμου πετρελαίου την ημέρα. Σημειωτέον, η Eni συμμετέχει σε σειρά πρωτοβουλιών με στόχο την μετεξέλιξη του ενεργειακού τομέα της Αιγύπτου, συμπεριλαμβανομένης ανάπτυξης μονάδων CCS και μονάδων ΑΠΕ, γεωργικών υλικών για βιοδιαλυστήρια και άλλα.
- **Κατάρ.** Στρατηγική Συμφωνία Συνεργασίας για σύσταση κοινοπραξίας μεταξύ ENI (25%) και Qatar Energy (75%) (Ιούνιος 2022), με στόχο τη συμμετοχή σε ποσοστό 12,5% στο κορυφαίο έργο LNG "North Field East", που αναμένεται να διαθέτει συνδυασμένη χωρητικότητα 32 εκατ. τόνων ετησίως (MTPA) με τη συμπερίληψη 4 mega LNG trains. Στο έργο συμμετέχουν η γαλλική TotalEnergies και οι αμερικανικών συμφερόντων, εταιρείες ConocoPhillips και Exxon Mobil. Οι εξαγωγικές δυνατότητες του Κατάρ σε LNG με την έναρξη λειτουργίας του έργου πριν τα τέλη το 2025, εκτιμώνται από 77 MTPA σε 110 MTPA. Με τη συμμετοχή της ENI σε "North Field East" ενισχύεται η ι/παρουσία στη Μέση Ανατολή και διασφαλίζεται καίρια πρόσβαση σε έναν εκ των κορυφαίων, παγκοσμίως, παραγωγών LNG, με τα μεγαλύτερα αποθέματα φ.α. μετά τη Ρωσία και το Ιράν. Για τον ιταλικό ενεργειακό κολοσσό, σύμφωνα με τον Δ/ντα Σύμβουλο, Claudio Descalzi, η συμμετοχή στο εν λόγω έργο θεωρείται σημαντικό ορόσημο στις επιδιώξεις της μεταστροφής και διαφοροποίησης της εταιρείας, με μια "καθαρότερη" και ταυτόχρονα αξιόπιστη πηγή ενέργειας στο χαρτοφυλάκιό της.
- **Κονγκό.** Εξαγορά από την ENI (Αύγουστος 2022) της πλωτής μονάδας υγροποίησης φ.α. Tango FLNG, που θα χρησιμοποιηθεί στο Κονγκό, ως βάση αναπτυξιακού έργου για τα αποθέματα φυσικού αερίου του Block Marine XII, με ετήσια χωρητικότητα LNG περίπου, 0,6 εκατ. τόνων (περίπου 1 δισ. κ.μ.). Ακολούθησε Στρατηγική Συμφωνία Συνεργασίας (Δεκέμβριος 2022) για κατασκευή, εγκατάσταση και λειτουργία πλωτής μονάδας FLNG, με ετήσια χωρητικότητα 2,4 εκατ. τόνων. Τα δύο έργα αναμένονται να συμβάλουν στην επιτάχυνση των σχεδίων ανάπτυξης της ENI στην περιοχή, ενώ το 2025, η ετήσια ικανότητα παραγωγής LNG αναμένεται να ανέλθει σε 3 εκατ. τόνους.

Συμπερασματικά, η ιταλική κυβέρνηση έχει δρομολογήσει μέτρα με σκοπό τη διαφοροποίηση των πηγών εφοδιασμού και απώτερο στόχο την αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας καθώς και τη βελτιστοποίηση της ενεργειακής ασφάλειας, κινούμενη προς τρεις κατευθύνσεις:

- τη μεγιστοποίηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με χρήση καυσίμων εκτός του φυσικού αερίου,
- την υιοθέτηση σχεδίου περιορισμού της κατανάλωσης θέρμανσης και

- την αποδοτική, αλλά ελεγχόμενη, χρήση της ενέργειας.

Ο στόχος είναι διπτός, αφενώς μεν η υπέρβαση της κρίσης του ενεργειακού εφοδιασμού και αφετέρου η διασφάλιση ότι οι εταιρείες δεν θα επιβαρυνθούν υπερβολικά από την εκθετική αύξηση των τιμών της ενέργειας.

1.1.3 Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ιταλίας

Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Piano Nazionale di Ripresa e Resilienza/PNRR) της Ιταλίας, αποτελεί ένα μεγαλεπίβολο πρόγραμμα ύψους 225,1 δις €, με στόχο την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας της χώρας μετά την πανδημία COVID-19.

Βασικοί πυλώνες του Σχεδίου:

Πράσινη μετάβαση: Το 37% των πόρων διατίθεται για την προώθηση της πράσινης ενέργειας, της ενεργειακής απόδοσης και της βιώσιμης κινητικότητας.

Ψηφιακός μετασχηματισμός: Το 25% των πόρων επενδύεται στον εκσυγχρονισμό της ψηφιακής υποδομής, την ψηφιοποίηση των υπηρεσιών και την ενίσχυση της ψηφιακής παιδείας και δεξιοτήτων.

Ανάπτυξη: Το 40% των πόρων κατευθύνεται στην ενίσχυση της παραγωγικότητας, στην υποστήριξη των επιχειρήσεων, στην προώθηση της καινοτομίας και στην ανάπτυξη υποδομών.

Κοινωνική συνοχή: Το 20% των πόρων διατίθεται για την αντιμετώπιση της ανισότητας, την ενίσχυση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης.

Πρόοδος υλοποίησης:

Η Ιταλία, την περίοδο 2021-2026, δικαιούται να αντλήσει τη μερίδα του λέοντος από το Ταμείο Ανάκαμψης σε σχέση με άλλες σημαντικές ευρωπαϊκές οικονομίες, προϋπολογισμού ύψους 191,5 δισ. ευρώ, έναντι 70 δισ. της Ισπανίας, 41 δισ. ευρώ της Γαλλίας και 28 δισ. ευρώ της Γερμανίας. Μέχρι στιγμής έχει λάβει 102δισ ευρώ εκ των 240 δις ευρώ που κατεβλήθησαν στο σύνολο των ΚΜ ΕΕ.

Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ιταλίας (Piano Nazionale di Ripresa e Resilienza, PNRR), παρά την πολιτική κρίση που ανάσχεσε χρονικά τις σχετικές διαδικασίες, εγκρίθηκε εν τέλει από τα νομοθετικά όργανα μετά από εξαντλητική διαδικασία διαβούλευσης, οριακά πριν την εκπνοή της προθεσμίας και υπεβλήθη στις 30 Απριλίου 2021 στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το ιταλικό σχέδιο εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 22 Ιουνίου 2022 και εν συνεχεία τον Αύγουστο η Ιταλία έλαβε προκαταβολή ύψους 24,9 δισ. ευρώ που αντιστοιχεί στο 13% του συνολικού προϋπολογισμού.

Τον Νοέμβριο 2022, η Ιταλία έλαβε τη δεύτερη δόση των κεφαλαίων του Recovery and Resilience Facility, ύψους 21 δισ. ευρώ και στις 11 Ιουλίου 2023 αιτήθηκε την τροποποίηση του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητάς με την αιτιολογία ότι είναι εν μέρει ανέφικτο λόγω αντικειμενικών περιστάσεων.

Στόχοι του 2023:

Εκταμίευση 31 δισεκατομμυρίων ευρώ: Η Ιταλία έλαβε την τρίτη δόση χρηματοδότησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ύψους 31 δις €, το 2023.

Ολοκλήρωση 52% των έργων: Η πρόοδος υλοποίησης των έργων PNRR είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη των στόχων του Σχεδίου. Η Ιταλία είχε δεσμευθεί να ολοκληρώσει το 52% των έργων έως το τέλος του 2023.

Ενίσχυση της διαφάνειας: Η ιταλική κυβέρνηση έχει δρομολογήσει μέτρα για την ενίσχυση της διαφάνειας στην υλοποίηση του PNRR, μέσω δημοσίευσης, στοιχείων προόδου και έκθεσης για τον δημόσιο έλεγχο και τη λογοδοσία.

Προκλήσεις του 2023:

Αύξηση του κόστους: Ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι πληθωριστικές πιέσεις έχουν επιβαρύνει το κόστος για πολλά έργα PNRR. Η Ιταλία καλείται να επινοήσει τρόπους αντιμετώπισης αυτών των προκλήσεων χωρίς εκπτώσεις στην ποιότητα των έργων.

Γραφειοκρατία: Η γραφειοκρατία παραμένει μια πρόκληση και κρίσιμη μεταβλητή στην υλοποίηση του PNRR. Η ιταλική κυβέρνηση συνεχίζει να εργάζεται για την απλοποίηση των διαδικασιών και την επιτάχυνση της υλοποίησης των έργων.

Έλλειψη δεξιοτήτων: Οι ανάγκες σε εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό αποτελούν μια επιπλέον πρόκληση προς αντιμετώπιση. Η Ιταλία καλείται να επενδύσει στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση για να καλύψει τις ανάγκες δεξιοτήτων που απαιτούνται για την υλοποίηση του PNRR.

Νέες επενδύσεις: Η ιταλική κυβέρνηση έχει ανακοινώσει νέες επενδύσεις ύψους 13,5 δισεκατομμυρίων ευρώ στο πλαίσιο του PNRR, με έμφαση στην πράσινη μετάβαση και τον ψηφιακό μετασχηματισμό.

Εστίαση στην καινοτομία: Το PNRR στηρίζει σταθερά την έρευνα και την καινοτομία, με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ιταλικής οικονομίας.

Συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα: Η ιταλική κυβέρνηση ενθαρρύνει τη συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα για την υλοποίηση του PNRR, προσβλέποντας στην άντληση ιδιωτικών κεφαλαίων και τεχνογνωσίας.

Συνολικά, το 2023 εγγράφεται ως μια χρονιά ορόσημο για το μέλλον του PNRR στην Ιταλία. Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ιταλίας παρουσιάζει μια σημαντική ευκαιρία και πρόκληση για την αναζωογόνηση της οικονομίας και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, η επιτυχής υλοποίησή του όμως θα εξαρτηθεί από την αποτελεσματική διαχείριση, την εξάλειψη γραφειοκρατικών εμποδίων και την διαφάνεια. Αποτελεί ίσως μια μοναδική διέξοδο για άρση των διαχρονικών παθογενειών, που επιβάρυναν την ανάπτυξη της Ιταλίας κατά τις τελευταίες δεκαετίες, ιδιαίτερα δε, «εγγράφεται» ως θεμελιώδες πλαίσιο για την εκκίνηση αδιάλειπτης πορείας βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, καθώς, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, αναμένεται να ενισχυθεί η παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα της ιταλικής οικονομίας. Ωστόσο, ορισμένοι επικριτές έχουν υποστηρίξει ότι το Σχέδιο είναι πολύ περίπλοκο και γραφειοκρατικό, ενώ άλλοι έχουν εκφράσει ανησυχίες για την αποτελεσματικότητα της υλοποίησης και την πιθανότητα διαφθοράς, με την εξάρτηση από το εξωτερικό χρέος να αποτελεί ακόμη μία πρόκληση για την Ιταλία.

Οι κύριοι άξονες της στρατηγικής, στο πλαίσιο στρατηγικής της ΕΕ για βιώσιμη ανάπτυξη, εστιάζουν σε : **(α)** αντιμετώπιση κοινωνικών και ψηφιακών ανισοτήτων, **(β)** ενδυνάμωση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού, **(γ)** προώθηση καινοτομίας και ψηφιακής τεχνολογίας στην δημόσια διοίκηση και την οικονομία **(δ)** προώθηση πράσινης ανάπτυξης και **(ε)** ανάπτυξη υποδομών για την ενίσχυση των συστημάτων υγείας, ψηφιακής τεχνολογίας και κλιματικής ανθεκτικότητας με έμφαση στον τομέα των μεταφορών, της εκπαίδευσης και των οργανισμών.

Από τα συνολικά 210 δις € πόρων που διατέθηκαν στις παρακάτω έξι θεματικές του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ως ακολούθως:

- (α) Ψηφιοποίηση, Καινοτομία, Ανταγωνιστικότητα, Πολιτισμός και Τουρισμός (21,06%), (β) Πράσινη επανάσταση και Οικολογική μετάβαση (31,06%),
- (γ) Υποδομές για βιώσιμη κινητικότητα (13,26%),
- (δ) Εκπαίδευση και Έρευνα (16,13%),
- (ε) Κοινωνική ένταξη και Συνοχή (10,34%)
- (στ) Υγεία (8,16%)

τα 144,2 δις € θα χρηματοδοτήσουν "Νέα έργα", ενώ τα υπόλοιπα 65,7 δις. € διατίθενται σε "υφιστάμενα έργα", τα οποία θα λάβουν σημαντική επιτάχυνση.

Κυρίαρχο ρόλο στην επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων επωμίζονται οι οριζόντιες και τομεακές, μεταρρυθμίσεις σε: Δημόσια Διοίκηση, Δικαιοσύνη, Κανονιστική Απλούστευση και Ανταγωνισμός. Με το RRP (Recovery and Resilience Plan) και τις μεταρρυθμίσεις του, η Ιταλία φιλοδοξεί να είναι μια δικαιότερη, πιο πράσινη και χωρίς αποκλεισμούς χώρα, με μια πιο ανταγωνιστική, δυναμική και καινοτόμο οικονομία.

Η συνολική χρηματοδότηση, από κοινοτικούς και εθνικούς πόρους, για έργα που εντάσσονται στις θεματικές ενότητες του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ιταλίας **ανέρχεται σε περίπου 248 δισ. ευρώ, ποσό που κατανέμεται ως εξής:**

191,5 δισ. ευρώ από το Ταμείο Ανάκαμψης,

13,5 δισ. ευρώ από το χρηματοδοτικό μέσο ReactEU για δράσεις κοινωνικής συνοχής,

13 δισ. ευρώ– κατ' εκτίμηση - από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής της προγραμματικής περιόδου 2021-2027,

1,2 δισεκατομμύρια ευρώ από το Ταμείο Just Transition και .

30,6 δισ. ευρώ από εθνικούς πόρους από το Ειδικό συμπληρωματικό Ταμείο, όπου η διάρκεια του εκτείνεται έως το 2033, τα οποία θα χρηματοδοτήσουν έργα, συζευκτικά, που είτε υπερβαίνουν τη διάρκεια, είτε δεν είναι επιλέξιμα από το Ταμείο Ανάκαμψης.

Ειδικότερα, από το σύνολο ποσού 191,5 δισ. ευρώ, που αποτελεί χρηματοδότηση από το Ταμείο Ανάκαμψης, ποσό 68,9 δισ. ευρώ θα διατεθεί με τη μορφή επιχορηγήσεων και 122,6 δισ. ευρώ με τη μορφή δανείων

Στο επίκεντρο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Italia domani) τοποθετούνται οι βιώσιμες υποδομές και κινητικότητα, καθώς κατέχουν τη μερίδα του λέοντος της χρηματοδότησης από το Ταμείο Ανάκαμψης με μερίδιο 21,3%, ήτοι 40,7 δισ. ευρώ, με τον συνολικό προϋπολογισμό να ανέρχεται σε 62 δισ. ευρώ, καθώς στο ανωτέρω ποσό προστίθενται 313 εκατ. ευρώ από το React-EU και 21 δισ. ευρώ από εθνικούς πόρους (10,6 δισ. ευρώ από το συμπληρωματικό Ταμείο και 10,3 δισ. ευρώ από τον κρατικό προϋπολογισμό). Ο εν λόγω προϋπολογισμός δε, είναι κατά 14 δισ. ευρώ υπέρτερος του σχεδίου της προηγούμενης Κυβέρνησης.

Τα έργα, που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Βιώσιμων Υποδομών και Κινητικότητας, αποσκοπούν στην οικολογικό και ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας, την ευημερία των πολιτών, τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, την απασχόληση νέων και γυναικών και διαρθρώνονται σε τέσσερις από τις έξι θεματικές του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας:

- **ψηφιοποίηση, καινοτομία, ανταγωνιστικότητα και πολιτισμός (493 εκατ. ευρώ),**
- **πράσινη επανάσταση και οικολογική μετάβαση (15,8 δισ. ευρώ),**
- **υποδομές για βιώσιμη κινητικότητα (41,8 δισ. ευρώ), ένταξη και**
- **κοινωνική συνοχή (3,9 δισ. ευρώ)**

Ειδικότερα, **τα έργα**, που θα υλοποιηθούν σε συνεργασία με συναρμόδια Υπουργεία, αφορούν σε: **(α)** επέκταση του σιδηροδρομικού δικτύου υψηλής ταχύτητας και αναβάθμιση των περιφερειακών δικτύων (33,5 δισ. ευρώ), **(β)** ανανέωση στόλου τρένων, λεωφορείων και πλοίων με τεχνολογίες χαμηλών ή μηδενικών εκπομπών (8,4 δισ. ευρώ), **(γ)** εκσυγχρονισμός λιμένων, θαλασσίων μεταφορών και υπηρεσιών διακίνησης και επιμελητείας (logistics) (3,8 δισ. ευρώ), **(δ)** παρεμβάσεις ψηφιοποίησης για την βελτίωση της οδικής ασφάλειας και των υπηρεσιών logistics (4,8 δισ. ευρώ), **(ε)** καινοτομία για την οικολογική μετάβαση (1,4 δισ. ευρώ), **(στ)** ανάπτυξη ποδηλατικών και επαρχιακών οδών (0,9 δισ. ευρώ), **(ζ)** βελτίωση της ποιότητας κατοικιών και κοινωνικών υποδομών (5,2 δισ. ευρώ), **(η)** προστασία και ενίσχυση υδάτινων πόρων (3,2 δισ. ευρώ) και **(θ)** μεταρρυθμίσεις για την απλούστευση διαδικασιών, ενίσχυση του ανταγωνισμού και

αποδοτικότητα των έργων.

Ποσοστό 56% της χρηματοδότησης έργων για βιώσιμες υποδομές και κινητικότητα, ήτοι 34,7 δισ. ευρώ, κατανέμεται σε έργα στον Νότο, όπως σιδηρόδρομοι υψηλής ταχύτητας και 13%, ήτοι 8,4 δισ. ευρώ για ανανέωση του στόλου τρένων, λεωφορείων και πλοίων.

Ως **Εμβληματικά έργα** σηματοδοτούνται **(α)** η επέκταση του σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας με τρένα υψηλής ταχύτητας σε 9 νέες συνδέσεις, προϋπολογισμού 25 δισ. ευρώ, με έμφαση στον Νότο, όπως ενδεικτικά, η σύνδεση Salerno-Reggio Calabria (11,2 δισ. ευρώ), Napoli – Bari (1,4 δισ. ευρώ), Palermo-Catania- Messina (1,4 δισ. ευρώ), αλλά και **(β)** η οριζόντια σύνδεση Ανατολής -Δύσης, όπως η γραμμή Ρώμη – Pescara (0,6 δισ. ευρώ). Εκ παραλλήλου, 5,5 δισ. ευρώ θα διατεθούν στην αναβάθμιση των περιφερειακών σιδηροδρομικών δικτύων.

Θεσπίζεται κεντρική συντονιστική μονάδα στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών αρμόδια για την διαχείριση του Italia domani, ενώ την ευθύνη υλοποίησης επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων διατηρούν οι αρμόδιες υπηρεσίες δημόσιας, περιφερειακής και τοπικής Διοίκησης, με υποχρέωση τακτικών αναφορών και λογοδοσίας στην εν λόγω μονάδα.

Πλέον, το PNRR εστιάζει σε **τρεις στρατηγικούς άξονες: ψηφιοποίηση και καινοτομία (27%), οικολογική μετάβαση (40%) και κοινωνική και εδαφική συνοχή (40%)** για την επανεκκίνηση της ανάπτυξης και τη ριζική βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, της ποιότητας της εργασίας και της ζωής των ανθρώπων, ενώ με τις οριζόντιες δράσεις επιδιώκεται η βελτίωση των δεικτών που αντανakλούν **άρση των περιφερειακών ανισοτήτων, με εστίαση στα ποσοστά απασχόλησης γυναικών- νέων και την άμβλυνση των διακρίσεων λόγω φύλου.**

Το Σχέδιο κινητοποιεί πάνω από € 300 δις, τα € 210 δις προέρχονται από το πρόγραμμα «Επόμενη Γενιά» της ΕΕ (Next Generation EU) και τα υπόλοιπα συμπληρώνονται από τα κονδύλια που διατέθηκαν με τον προϋπολογισμό 2021-2026, μεγιστοποιώντας τον αντίκτυπο σε τρεις πρωταρχικές προτεραιότητες: την ισότητα των φύλων (ενδυνάμωση των γυναικών), τους νέους (ενίσχυση δεξιοτήτων, ικανοτήτων και προοπτικών απασχόλησης των νέων) και τη Νότια Ιταλία (περιφερειακή εξισορρόπηση).

Το τεράστιο πακέτο επενδύσεων και μεταρρυθμιστικών έργων αναπόδρασταθα οδηγήσει σε σημαντική αύξηση των ρυθμών ανάπτυξης και απασχόλησης. Συγκεκριμένα έως το 2026, το έτος εκπνοής του Σχεδίου Ανάκαμψης, ο θετικός αντίκτυπος στο ΑΕΠ προβλέπεται να είναι ίσος με, περίπου, 3 ποσοστιαίες μονάδες. Τα θετικά αυτά αποτελέσματα θα ενδυναμωθούν περαιτέρω από το αποτέλεσμα μόχλευσης που θα χαρακτηρίσει σειρά έργων του Σχεδίου, καθώς και από τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

Οι εξελίξεις όμως δεν είναι ευσύνες, επί του παρόντος, για την κυβέρνηση Μελόνι καθώς η πρόοδος της Ιταλίας στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (PNRR) τελεί υπό στενή παρακολούθηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, που διαπιστώνει υστέρηση στην επίτευξη αναγκαίων μεταρρυθμίσεων. Το Bloomberg ανέφερε πρόσφατα ότι Ιταλία αντιμετωπίζει αυξημένες δυσκολίες στην εκπλήρωση των απαιτήσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για εκταμιεύσεις δόσεων, καθώς επιβραδύνεται η ταχύτητα των απαιτούμενων μεταρρυθμίσεων. **Παρόλα αυτά, έχει λάβει ήδη την τέταρτη δόση του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (PNRR), ύψους 16,5 δις €, που αποτέλεσε σημαντική χρηματοδοτική “ένεση” κεφαλαίων στην οικονομία της χώρας, πέτυχε την έγκριση της 5ης (ύψους 11 δις ευρώ Ιούλιο 2024), έχει δε ήδη καταθέσει αίτημα για την εκταμίευση της 6ης και η 7η είναι υπο επεξεργασία για 69 στόχους και ορόσημα ύψους 7,5 δις ευρώ.** Ωστόσο, υπάρχει αύξουσα ανησυχία για την πρωθυπουργό Μελόνι, αφού η επιβράδυνση στις απαιτούμενες μεταρρυθμίσεις πιθανώς να προκαλέσει χρονικές ανασχές στην εκταμίευση των δόσεων και αντανakλαστικά στην κρίσιμη διαδικασία ανάκαμψης συνολικά.

Το European Recovery and Resilience Facility (RRF), αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της πρωτοβουλίας NextGenerationEU και ορίζει ότι η Ιταλία όφειλε εκπληρώσει **377 ορόσημα και στόχους που συναρτώνται με τις επενδύσεις και 150 αντίστοιχα με τις μεταρρυθμίσεις** προκειμένου να αντλήσει εκταμιεύσεις επί τη βάσει απόδοσης. **Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το εντυπωσιακό 72% αυτών των δεσμεύσεων δεν έχει εισέτι εκπληρωθεί επιτυχώς.**

Ο Πάολο Τζεντιλόνι, ο Ευρωπαίος Επίτροπος για την Οικονομία, συνηγορεί προς την Μελόνι με προτροπές για την αντιμετώπιση δύσκολων περιστάσεων, συνοψίζοντας την πρόταση του σε: μεταρρυθμίσεις, στον τομέα της δημόσιας διοίκησης μέσω ψηφιοποίησης.

Η ιστορικά πολύπλοκη ιταλική γραφειοκρατία έχει δυσχεράνει την επιχειρηματική αποτελεσματικότητα και την οικονομική ανάπτυξη. Παρά τις σημαντικές προόδους στον Δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) τα τελευταία χρόνια, η Ιταλία παραμένει κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, καταλαμβάνοντας τη 18η θέση μεταξύ των 27 κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ιταλία έχει αιτηθεί μέχρι στιγμής 6,4 δις \$ σε επιχορηγήσεις και δάνεια για ψηφιακό μετασχηματισμό, τμήμα της συνολικής διάθεσης 49 δις € για την ολοκλήρωση της ψηφιακής αναθεώρησης, που αποτελεί βασικό πυλώνα για το μέλλον της Ιταλίας.

Σε μια θετική εξέλιξη, ο οίκος αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας Moody's επιβεβαίωσε την πιστοληπτική ικανότητα της Ιταλίας στο Baa3 στις 17 Νοεμβρίου, αναβαθμίζοντας τις προοπτικές σε "σταθερές" από "αρνητικές". Υπογράμμισε δε, τη θετική επίδραση του ιταλικού PNRR στις μεσοπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές της χώρας, τονίζοντας ότι η επιτυχής εκτέλεση του σχεδίου αναμένεται να ενισχύσει τις οικονομικές προοπτικές της Ιταλίας τα επόμενα χρόνια, σε ετήσια ανάπτυξη 0,9% το 2024 και 1,2% το 2025.

Συμπερασματικά, η υλοποίηση του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ιταλίας, «Italia Domani» αποτελεί συνεκτικό, θεμελιακό κρίκο μιας ευρύτερης και οραματικής στρατηγικής για την μετάλλαξη και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, ενώ η έγκαιρη αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων του Ταμείου, προκειμένου τα έργα να είναι λειτουργικά υλοποιήσιμα έως το 2026, αποτελεί πρόκληση και κεφαλαιώδες εθνικό στοίχημα, υπό το πρίσμα και της διαχείρισης του βάρους του υψηλού δημόσιου χρέους της χώρας.

Πληροφορίες για τις παρεμβάσεις του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και τις προκηρύξεις έργων είναι διαθέσιμες στην επίσημη ηλεκτρονική πύλη Italia Domani (www.italiadomani.gov.it).

1.1.4 Βασικά οικονομικά μεγέθη

Πίνακας 1: Βασικά οικονομικά μεγέθη Ιταλίας

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ΑΕΠ (ονομαστικό) δισ. Ευρώ	1.852	1.701	1.684	1.821	1.963	2.085
ΑΕΠ (Μεταβολή %) ISTAT	0,8	0,4	-9,0	8,3	3,9	3,9
Ονομαστικό κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (Eurostat)	29.40	30.200	28.30	30.72	33.261	35.479
Ανεργία (%)	10,6	9,9	9,3	9,5	7,8	7,6
Εναρμονισμένος Δείκτης Πληθωρισμού (%)	1,1	0,6	0,3	1,9	8.1	5,7
Εξαγωγές αγαθών (δισ. €)	465,3	480,4	436,7	520,7	626,19	626,20
Εισαγωγές αγαθών (δισ. €)	426,0	424,2	373,4	480,4	660,23	591,83
Εμπορικό Ισοζύγιο (δισ. €)	39,3	56,2	63,3	40,3	34,06	34,37
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (δισ. €)	43,9	53,4	64,0	52,5	30,2	12,28
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών % ΑΕΠ	2,6	3,3	3,9	2,4	-1,6	0,5
Απόθεμα ΑΞΕ στην Ιταλία (δισ. €)	379,6	394,8	399.5	393.4	430.3	n/a
Απόθεμα ΑΞΕ στην Ιταλία ως % ΑΕΠ	21,1	21,1	22,7	21,5 *	n/a	n/a
Απόθεμα ΑΞΕ Ιταλίας σε εξωτερικό (δισ.€)	484,1	497,2	478,2	494,2	523.74	n/a
Απόθεμα ΑΞΕ Ιταλίας σε εξωτερικό % ΑΕΠ	27,4	27,6	28,4	27,1	n/a	n/a
Δημοσιονομικό Ισοζύγιο (% ΑΕΠ)	-2,2	-1,6	-9,5	-8,7	-8.6	-7,2
Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	134	134	155	147.2	141.6	141.4
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης % ΑΕΠ	-	-2,2	-1,5	-9,4	-8,6	-7,4

Πηγές: Eurostat, Banca d' Italia, OECD, Istat,

<https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?end=2023&locations=IT&skipRedirection=true&start=1970&view=chart>

* $(393 \times 10^6 / 1821 \times 10^6) \times 100 = 21,5 \%$

1.1.5 Εξωτερικό εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών

Η Ιταλία, μια εκ των κορυφαίων χωρών με ισχυρό εξωτερικό εμπόριο και διαχρονικά διακριτό πρόσημο εξωστρέφειας, κατατάσσεται διαχρονικά στις πρώτες 10 θέσεις παγκοσμίως (2023: 6η ως προς τις εξαγωγές, 11η ως προς τις εισαγωγές). Οι εξαγωγές αποτελούν την ατμομηχανή της ιταλικής οικονομίας (1/3 του ΑΕΠ). Αντίστοιχα, ο εισερχόμενος τουρισμός της αποτελεί την ναυαρχίδα στο πεδίο υπηρεσιών με δυναμική προβολή της διάθεσης προϊόντων με brand name : Made in Italy.

Στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της ιστορικά ισχυρότερης συρρίκνωσης του εξωτερικού εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών το 2020, η ιταλική Κυβέρνηση, σε συνεργασία με ιδιωτικούς παραγωγικούς φορείς, προώθησαν πρωτοβουλία για τη διαμόρφωση ενός «Συμφώνου για τις Εξαγωγές» (Patto per l' Export), μια θεμελιακή συνιστώσα με δράσεις για την επανεκκίνηση της οικονομίας, από τον Απρίλιο το 2020. Το εν λόγω Σύμφωνο, εμπεριέχει και εκδιπλώνει την νέα συνεκτική στρατηγική, σε ολιστικό φάσμα, για την προώθηση της εξωστρέφειας των ιταλικών επιχειρήσεων, καθώς και επανεργοποίηση δράσεων για την προώθηση της επωνυμίας «Made in Italy».

Η δυναμική πορεία των ιταλικών εξαγωγών το 2023 κυμάνθηκε στα ίδια υψηλά επίπεδα με το 2022, ενώ η ανάκαμψη των τουριστικών ροών στήριξαν το εμπόριο υπηρεσιών, που ανήλθε σε υψηλότερα επίπεδα από το 2022, σε πείσμα του δυσμενούς περιβάλλοντος, όπως η διαuήρηση του πολέμου στην Ουκρανία, η ενεργειακή κρίση και τα εγγενή προβλήματα στην εφοδιαστική αλυσίδα.

Επισημαίνεται ότι η ισχύς των εξαγωγών συνέβαλε στη θωράκιση της ανθεκτικότητας της ιταλικής βιομηχανίας το 2023, που επιρρωνύθηκε αφενός μεν από τη σταθερότητα που επέδειξαν οι ΜΜΕ και αφετέρου από τις περιορισμένες συστολές των περιθωρίων κέρδους σε πολλούς μεταποιητικούς κλάδους, καθιστώντας εφικτή την χρηματοδότηση της παραγωγής και των επενδύσεων.

Το 2023, σύμφωνα με την ISTAT, ποσοστό 65.7% των ιταλικών εξαγωγών κατευθύνθηκε στην Ευρώπη, 14,9% στην Αμερική, 13,5% στην Ασία, 3,3% στην Αφρική και 2,6% σε λοιπές περιοχές. Αντιστοίχως, οι ιταλικές εισαγωγές προήλθαν κατά 65,9% από την Ευρώπη, 20,5% από την Ασία, 6,5% από Αμερική, 6,6% από Αφρική και 0,5% από λοιπές περιοχές.

1.1.6 Εμπόριο αγαθών

Μετά το πρώτο έτος της πανδημίας και την αναμενόμενη ανάκαμψη του διεθνούς εμπορίου από τα μέσα του 2021, η θεαματική πορεία των ιταλικών εξαγωγών το 2022 υπερέβη τις εκτιμήσεις του Οργανισμού Εξαγωγικών Πιστώσεων (SACE), με ποσοστά αύξησης 20,2% έναντι του 2021.

Το ποσοστό αύξησης το 2022 ήταν +46,7% έναντι του 2020, έτος πανδημίας, ενώ η συνολική αξία των ιταλικών εξαγωγών «έσπασε» το φράγμα των € 600 δισ.

Το 2023 συνεχίστηκαν οι καλές επιδόσεις του 2022 όσον αφορά στις ιταλικές εξαγωγές, με υπέρβαση εκ νέου του ορίου των € 600 δισ. Η αύξηση του όγκου εμπορίου ήταν +19,96% σε σχέση με το 2021 και +30,05% έναντι του 2020.

Το εμπορικό ισοζύγιο ενισχύθηκε περαιτέρω από τη μείωση των ιταλικών εισαγωγών το 2023, κατά 10,3%, για πρώτη φορά μετά από διαδοχικές αυξήσεις τα τελευταία 3 χρόνια. Συγκεκριμένα η πτώση της αξίας των εισαγωγών ήταν καθοριστική προκειμένου το θετικό πρόσημο να επανέλθει στο εμπορικό ισοζύγιο (-34,37 δισ. €). και αντιστάθμισε το 2022, όπου η εκτόξευση της αξίας των ιταλικών εισαγωγών, με ρυθμό υπέρτερο από τον αντίστοιχο των ιταλικών εξαγωγών, είχε αρνητικό αντίκτυπο και αναπόδραστα οδήγησε σε ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο (-34,6 δισ. €).

Πίνακας 2: Εξωτερικό εμπόριο αγαθών Ιταλίας

Εμπόριο Αγαθών (δισ. €)	2019	2020	2021	2022	2023	2023/2022%
Ιταλικές εξαγωγές	480.35	436.72	520.77	626,19	626,20	0%
Ιταλικές εισαγωγές	424.24	373.43	480.44	660,25	591,83	10%
Εμπορικό Ισοζύγιο	56.12	63.29	40.33	-34,06	34,37	201%
Όγκος Εμπορίου	904.59	810.15	1001.21	1286,44	1218,03	27.86%

Πηγή: ISTAT (ημερομηνία άντλησης στοιχείων 17.08.2023)

Κορυφαίος εμπορικός εταίρος της Ιταλίας, διαχρονικά, είναι η Γερμανία. Ιταλία και Γερμανία συνεχουν από κοινού οικονομικό άξονα και διατηρούν ισχυρούς εμπορικούς δεσμούς, ενώ παράγουν σωρευτικά το ήμισυ σχεδόν της βιομηχανικής παραγωγής στην ΕΕ και λειτουργούν σε ένα ολιστικό παραγωγικό και επιχειρηματικό πλαίσιο με όρους επιχειρηματικής αλληλουχίας ως ενιαία αλυσίδα αξίας, διάσταση που συνδέεται άρρηκτα με το πλεονέκτημα της Ενιαίας Αγοράς και της Νομισματικής Ένωσης. Ενδεικτικά, συγκρατείται επισήμανση διατελέσαντος Πρωθυπουργού M. Draghi, κατά τον εορτασμό 100 ετών από την ίδρυση του Ιταλο-Γερμανικού Εμπορικού Επιμελητηρίου, τον Σεπτέμβριο του 2021 για τον διμερή όγκο εμπορίου Ιταλίας-Γερμανίας, ύψους € 116 δισ. (2020), ότι αποτελεί αξία αθροιστικά υπέρτερη του εμπορίου Ιταλίας-ΗΠΑ (€ 57 δισ.) και Ιταλίας-Κίνας (€ 45 δισ.). Η Γερμανία και το 2023 κατατάσσεται στην πρώτη θέση (€ 76,65 δισ.), ακολουθούν οι ΗΠΑ στη δεύτερη θέση (€ 67,26 δισ.), και η Γαλλία μετακινείται για πρώτη φορά στην τριετία, στην τρίτη θέση (€ 62,65 δισ.).

Πίνακας 3: Σημαντικότεροι προορισμοί εξαγωγών Ιταλίας και η θέση της Ελλάδας

		2020		2021		2022		2023	
		δισ. ευρώ	%	δισ. ευρώ	%	δισ. ευρώ	%	δισ. ευρώ	%
1	Γερμανία	56,085.00	12.80	67,438.00	12.90	77,462.00	12.40	74,652.00	11.90
2	ΗΠΑ	42,433.00	9.70	49,348.00	9.50	65,082.00	10.40	67,266.00	10.70
3	Γαλλία	45,189.00	10.30	53,456.00	10.30	63,109.00	10.10	63,359.00	10.10
4	Ισπανία	20,851.00	4.80	26,202.00	5.00	32,295.00	5.20	32,962.00	5.30
5	Ελβετία	25,211.00	5.80	27,217.00	5.20	31,056.00	5.00	30,527.00	4.90
6	Η.Β.	22,569.00	5.20	23,419.00	4.50	27,270.00	4.40	26,089.00	4.20
7	Πολωνία	13,160.00	3.00	16,444.00	3.20	19,500.00	3.10	19,797.00	3.20
8	Βέλγιο	14,930.00	3.40	18,067.00	3.50	22,896.00	3.70	19,308.00	3.10
9	Κίνα	12,851.00	2.90	15,657.00	3.00	16,420.00	2.60	19,172.00	3.10
10	Κάτω Χώρες	11,404.00	2.60	15,239.00	2.90	18,562.00	3.00	18,508.00	3.00
11	Τουρκία	7,715.00	1.80	9,523.00	1.80	13,406.00	2.10	14,267.00	2.30
12	Αυστρία	9,281.00	2.10	11,599.00	2.20	14,483.00	2.30	14,098.00	2.30
13	Ρουμανία	7,015.00	1.60	8,511.00	1.60	9,933.00	1.60	10,216.00	1.60
14	Δημοκρατία της Τσεχίας	5,863.00	1.30	7,273.00	1.40	8,498.00	1.40	8,388.00	1.30
15	Ιαπωνία	7,118.00	1.60	7,550.00	1.40	8,077.00	1.30	8,046.00	1.30
16	Ελλάδα	4,356.00	1.00	5,769.00	1.10	6,671.00	1.10	6,844.00	1.10
17	Νότια Κορέα	4,677.00	1.10	5,273.00	1.00	7,063.00	1.10	6,705.00	1.10

18	ΗΑΕ	3,868.00	0.90	4,815.00	0.90	6,023.00	1.00	6,679.00	1.10
19	Καναδάς	4,269.00	1.00	4,833.00	0.90	6,372.00	1.00	6,326.00	1.00
20	Μεξικό	3,116.00	0.70	3,856.00	0.70	5,555.00	0.90	6,182.00	1.00
21	Σουηδία	4,718.00	1.10	5,561.00	1.10	6,386.00	1.00	6,142.00	1.00
22	Σλοβενία	3,643.00	0.80	4,603.00	0.90	7,090.00	1.10	5,980.00	1.00
23	Ουγγαρία	4,447.00	1.00	5,433.00	1.00	6,381.00	1.00	5,813.00	0.90
24	Κροατία	2,878.00	0.70	3,675.00	0.70	5,548.00	0.90	5,533.00	0.90
25	Πορτογαλλία	3,762.00	0.90	4,424.00	0.80	5,755.00	0.90	5,508.00	0.90
26	Βραζιλία	3,623.00	0.80	4,574.00	0.90	5,092.00	0.80	5,373.00	0.90
27	Αυστραλία	3,688.00	0.80	4,310.00	0.80	5,253.00	0.80	5,241.00	0.80
28	Ινδία	3,028.00	0.70	3,879.00	0.70	4,812.00	0.80	5,176.00	0.80
29	Χονγκ Κόνγκ	4,268.00	1.00	4,808.00	0.90	4,570.00	0.70	4,998.00	0.80
30	Σαουδική Αραβία	3,199.00	0.70	3,338.00	0.60	4,086.00	0.70	4,876.00	0.80

Πηγή: ISTAT, Maeci

Οι κυριότεροι εξαγωγικοί προορισμοί της Ιταλίας είναι: Γερμανία (11,9%), ΗΠΑ (10,7%), Γαλλία (10,10%), Ισπανία (5,3%) και Ελβετία (4,9%). Οι 10 σημαντικότεροι προορισμοί των εξαγωγών της Ιταλίας απορροφούν σχεδόν το 60% της συνολικής αξίας, με τις Γερμανία, ΗΠΑ και Γαλλία να κατέχουν διαχρονικά περισσότερο από 30% (2023: 32,7%).

Η Ελλάδα αποτελεί τον 16ο εξαγωγικό προορισμό της Ιταλίας (6,844 δις. €) με μερίδιο 1,1% επί της συνολικής αξίας ιταλικών εξαγωγών. Το 2023 η αξία των ιταλικών εξαγωγών προς Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ISTAT αυξήθηκε κατά 14,2% σε σχέση με το 2021 και κατά 2,5% σε σχέση με το 2022.

Πίνακας 4: Σημαντικότεροι προμηθευτές Ιταλίας και η θέση της Ελλάδας

		2020		2021		2022		2023	
		δισ. ευρώ	%	δισ. ευρώ	%	δισ. ευρώ	%	δισ. ευρώ	%
1	Γερμανία	61,306	16.4	76,978	16.0	89,780	13.6	89,685	15.2
2	Κίνα	32,256	8.6	38,577	8.0	57,868	8.8	47,589	8.0
3	Γαλλία	31,288	8.4	39,068	8.1	48,158	7.3	46,537	7.9
4	Κάτω Χώρες	22,300	6.0	28,026	5.8	36,910	5.6	36,405	6.2
5	Ισπανία	20,402	5.5	25,459	5.3	31,073	4.7	32,757	5.5
6	Βέλγιο	18,204	4.9	21,009	4.4	25,637	3.9	26,732	4.5
7	ΗΠΑ	14,782	4.0	15,805	3.3	24,909	3.8	25,172	4.3
8	Ελβετία	9,715	2.6	11,193	2.3	18,467	2.8	17,936	3.0
9	Πολωνία	9,582	2.6	12,515	2.6	15,029	2.3	16,085	2.7
10	Αλγερία	3,142	0.8	6,186	1.3	18,227	2.8	14,079	2.4
11	Αυστρία	8,536	2.3	11,134	2.3	13,789	2.1	12,894	2.2
12	Αζερμπαϊτζαν	3,220	0.9	9,215	1.9	20,227	3.1	11,882	2.0
13	Τουρκία	7,457	2.0	9,848	2.0	12,245	1.9	11,548	2.0
14	Ρουμανία	6,141	1.6	7,091	1.5	8,909	1.3	9,574	1.6

15	Δημοκρατία της Τσεχίας	6,342	1.7	7,609	1.6	8,516	1.3	9,222	1.6
16	Ινδία	4,235	1.1	6,599	1.4	10,045	1.5	9,164	1.5
17	Η.Β.	8,845	2.4	8,073	1.7	8,212	1.2	8,727	1.5
18	Ουγγαρία	5,053	1.4	6,349	1.3	7,766	1.2	8,490	1.4
19	Λιβύη	1,725	0.5	6,316	1.3	9,972	1.5	7,365	1.2
20	Ιρλανδία	5,173	1.4	5,284	1.1	5,781	0.9	7,027	1.2
21	Σουηδία	3,829	1.0	4,792	1.0	6,349	1.0	6,224	1.1
22	Σοαυδική Αρβαία	2,962	0.8	4,853	1.0	7,434	1.1	5,955	1.0
23	Σλοβενία	3,023	0.8	4,219	0.9	7,058	1.1	5,868	1.0
24	Νότια Κορέα	3,135	0.8	4,231	0.9	6,017	0.9	5,763	1.0
25	Ελλάδα	2,589	0.7	3,253	0.7	5,871	0.9	5,735	1.0
26	Ιαπωνία	3,644	1.0	4,454	0.9	5,255	0.8	5,435	0.9
27	Καζαγκστάν	1,262	0.3	1,183	0.2	3,737	0.6	4,813	0.8
28	Σλοβακία	2,863	0.8	3,712	0.8	4,676	0.7	4,734	0.8
29	Βραζιλία	3,009	0.8	4,276	0.9	5,606	0.8	4,557	0.8
30	Βιετναμ	2,863	0.8	3,525	0.7	4,857	0.7	4,437	0.7

Πηγή: ISTAT, Maeci

Κυριότερος προμηθευτής της Ιταλίας είναι η Γερμανία με μερίδιο 15,2% και ακολουθούν Κίνα (8,0%), Γαλλία (7,9%), Ολλανδία (6,2%) και Ισπανία (5,5%). Οι 10 πρώτοι προμηθευτές της Ιταλίας καλύπτουν το 59,7% της συνολικής αξίας εισαγόμενων αγαθών στη χώρα, ενώ Γερμανία, Γαλλία και Κίνα κατέχουν συνολικά το μεγαλύτερο μερίδιο επί της αξίας των ιταλικών εισαγωγών, διαχρονικά άνω του 30% (2023: 31,1%).

Η Ελλάδα το 2020 κατείχε την 30η θέση μεταξύ των προμηθευτών της Ιταλίας με μερίδιο 0,68% επί των ιταλικών εισαγωγών, το 2021 απώλεσε μερίδιο (0,63%) και κατέλαβε την 33η θέση. Σύμφωνα με την ISTAT, το 2022 οι ιταλικές εισαγωγές από την Ελλάδα, αυξήθηκαν κατά 55,5% σε σχέση με το 2021 και το 2023 η Ελλάδα ανέβηκε στην 25η θέση με μερίδο 1% επί των ιταλικών εισαγωγών.

Πίνακας 5: Εξαγωγές αγαθών Ιταλίας

A/A	SH2/ΚΣΟ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ 2021	ΕΞΑΓΩΓΕΣ 2022	ΕΞΑΓΩΓΕΣ 2023	ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ (%)	ΠΟΣΟΣΤΟ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ 2022/2023 (%)
1	84	84-ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ. ΛΕΒΗΤΕΣ. ΜΗΧΑΝΕΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ	91.921.384.69 5	100.751.651.33 7	107.959.717.27 9	17.24	7.15
2	87	87-ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ. ΛΚΥΣΤΗΡΕΣ.ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	38.705.440.90 5	43.250.629.429	49.789.927.277	7.95	15.12
3	30	30-ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	31.043.086.75 7	45.242.940.802	46.538.547.976	7.43	2.86
4	85	85-ΜΗΧΑΝΕΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Η'	32.295.631.09 3	38.851.718.157	40.944.599.204	6.54	5.39

		ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΗΧΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ					
5	39	39-ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ	22.413.590.54 4	25.664.305.161	22.818.150.232	3.64	-11.09
6	27	27-ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ. ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ (πτρέλαιουειδή)	15.505.421.55 4	29.722.607.230	22.027.113.560	3.52	-25.89
7	73	73 - ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ. ΣΙΔΗΡΟ Η' ΧΑΛΥΒΑ	18.153.771.72 5	21.675.992.977	20.870.879.820	3.33	-3.71
8	71	71-ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΦΥΣΙΚΑ Η' ΑΠΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ. ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ. ΗΜΙΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΠΕΤΡΕΣ Η' ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	17.623.711.12 7	19.359.621.335	18.708.155.048	2.99	-3.37
9	90	90-ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΣ Η' ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ. ΜΕΤΡΗΣΗΣ. ΕΛΕΓΧΟΥ Η' ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ. ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ	13.236.537.25 6	15.219.500.048	16.018.958.592	2.56	5.25
10	72	72-ΧΥΤΟΙΔΗΡΟΣ. ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	16.220.553.60 4	20.031.321.529	15.834.351.797	2.53	-20.95
11	62	62-ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΕΣΟΥΑΡ ΕΝΔΥΣΗΣ. ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΠΛΕΚΤΑ	11.751.552.38 7	14.362.941.183	15.022.043.833	2.40	4.59
12	94	94-ΕΠΙΠΛΑ. ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ. ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	0	15.241.181.472	14.615.217.035	2.33	-4.11
13	64	64-ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ	11.093.177.75 9	13.693.051.242	13.374.767.084	2.14	-2.32
14	22	22-ΠΟΤΑ. ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΥΓΡΑ ΚΑΙ ΞΥΔΙ	10.814.732.53 9	11.933.886.111	12.233.472.235	1.95	2.51
15	42	42 - ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠ ΔΕΡΜΑ.ΕΙΔΗ ΤΑΞΙΔΙΟΥ	10.348.674.72 7	12.227.350.054	11.979.127.978	1.91	-2.03
16	99	99-ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΑ. ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΙ	7.233.655.059	9.698.287.312	10.967.117.970	1.75	13.08
17	61	61-ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ. ΠΛΕΚΤΑ	9.546.298.408	11.040.352.403	10.860.313.060	1.73	-1.63
18	89	89-ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑΜΙΑ ΝΑΥΣΙΠΛΟΙΑ	6.679.117.521	9.492.601.754	9.131.124.099	1.46	-3.81
19	19	19-ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ. ΜΕ ΒΑΣΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ.ΑΛΕΥΡΙΑ. ΑΜΥΛΟ.ΓΑΛΛ. ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ	6.308.808.253	7.713.364.908	8.375.711.567	1.34	8.59

20	76	76-ΑΛΟΥΜΙΝΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΥΤΟΥ	6.855.711.288	9.065.500.071	8.038.868.532	1.28	-11.32
20 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ			377.750.857.201	474.238.804.515	476.108.164.178	76.03	0.39
Συνολική αξία χωρίς πετρελαιοειδή			505.265.677.197	596.472.175.223	604.177.343.387	96.48	1.29
Γενικό Σύνολο			520.771.098.751	626.194.782.453	626.204.456.947	100.00	0.00

Οι κυριότερες κατηγορίες (CN2) εξαγωγών της Ιταλίας είναι: 84-Λέβητες, μηχανές, συσκευές (17.24%), 87-Αυτοκίνητα, τρακτέρ, ποδήλατα, μοτοσικλέτες (7.95%), 30-Φαρμακευτικά προϊόντα (7.43%), 85-Μηχανές, συσκευές και ηλεκτρικός εξοπλισμός (6.54%), και 39- Πλαστικές Ύλες και Τεχνουργήματα (3.64%).

Πίνακας 6: Εισαγωγές αγαθών Ιταλίας

A/A	CH2/ΚΣΟ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ 2021	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ 2022	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ 2023	ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ (%)	ΠΟΣΟΣΤΟ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ 2022/2023 (%)
1	27	27-ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ (πετρελαιοειδή)	63.922.861.919	140.710.001.169	86.612.463.578	14.63	-38.45
2	87	87-ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΛΚΥΣΤΗΡΕΣ,ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	38.330.647.035	44.663.504.284	56.900.241.633	9.61	27.40
3	84	84-ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ	46.241.721.866	55.654.975.571	54.115.077.715	9.14	-2.77
4	85	85-ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Η' ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΗΧΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ	40.347.227.462	53.179.625.581	51.119.329.103	8.64	-3.87
5	30	30-ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	26.065.923.086	32.961.514.438	30.270.873.527	5.11	-8.16
6	29	29-ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΧΗΜΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ	16.177.649.640	22.000.450.985	24.274.655.679	4.10	10.34
7	39	39-ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ	23.196.527.608	28.733.247.230	23.893.546.969	4.04	-16.84
8	72	72-ΧΥΤΟΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	24.085.321.142	30.355.364.954	23.496.429.364	3.97	-22.60
9	90	90-ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Η' ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΜΕΤΡΗΣΗΣ, ΕΛΕΓΧΟΥ Η' ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ. ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ	12.993.933.100	14.446.542.832	15.927.169.310	2.69	10.25

10	71	71-ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΦΥΣΙΚΑ Η' ΑΠΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ, ΗΜΙΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΠΕΤΡΕΣ Η' ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	16.115.742.277	17.172.068.843	15.758.548.419	2.66	-8.23
11	61	61-ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	7.234.115.084	9.774.587.972	9.268.869.746	1.57	-5.17
12	74	74-ΧΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΥΤΟΥ	9.041.012.083	10.281.282.243	9.242.808.646	1.56	-10.10
13	62	62-ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΕΣΟΥΑΡ ΕΝΔΥΣΗΣ, ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΠΛΕΚΤΑ	6.539.192.600	8.837.464.144	8.932.214.373	1.51	1.07
14	38	38-ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	7.963.439.331	9.942.651.895	8.458.426.193	1.43	-14.93
15	64	64-ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ, ΓΚΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΑ ΕΙΔΗ	6.036.510.087	8.355.868.864	8.052.648.446	1.36	-3.63
16	73	73 - ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Η' ΧΑΛΥΒΑ	6.434.698.625	8.539.531.335	7.935.839.627	1.34	-7.07
17	76	76-ΑΛΟΥΜΙΝΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΥΤΟΥ	6.940.122.650	10.179.151.506	7.877.777.368	1.33	-22.61
18	48	48- ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙ	5.173.835.023	7.680.782.681	6.585.892.740	1.11	-14.25
19	2	2-ΚΡΕΑΣ ΚΑΙ ΒΡΩΣΙΜΑ ΠΑΡΑΠΡΟΙΟΝΤΑ	4.259.075.256	5.558.917.742	6.367.191.811	1.08	14.54
20	40	40-ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΥΤΟΥ	5.387.483.174	6.162.514.115	5.876.145.796	0.99	-4.65
20 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ			372.487.039.048	525.190.048.384	460.966.150.043	77.89	-12.23
Συνολική αξία χωρίς πετρελαιοειδή			416.514.526.367	519.539.231.018	505.219.020.078	85.37	-2.76
Γενικό Σύνολο			480.437.388.286	660.249.232.187	591.831.483.656	100.00	-10.36

Πηγή: ISTAT (ημερομηνία άντλησης στοιχείων 17.08.2023)

Οι κυριότερες κατηγορίες (CN2) εισαγωγών της Ιταλίας είναι: 27-Ορυκτά Καύσιμα, Ορυκτά Λάδια (14,6%), 87-Αυτοκίνητα, τρακτέρ, ποδήλατα, μοτοσικλέτες (9,61%), 84-Λέβητες, μηχανές, συσκευές (9,14%), 85-Μηχανές, συσκευές και ηλεκτρικός εξοπλισμός (8,64%), και 30-Φαρμακευτικά προϊόντα (5,11%).

1.1.7 Εμπόριο υπηρεσιών

Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον παγκόσμιο τουρισμό ήταν δραματικές με απότοκο συνέπεια κατ'ουσίαν την εκμηδένιση των ροών ταξιδιωτικής κινητικότητας. Η καθολική απαγόρευση διεθνών

μετακινήσεων κατά τους μήνες Μαρτίου-Ιουνίου 2020, είχε ως αποτέλεσμα την κατακόρυφη πτώση στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στην Ιταλία το 2020 σε ποσοστό -60%, καθώς η παρεμβολή της βραχείας ανάκαμψης τους καλοκαιρινούς μήνες δεν ήταν επαρκής και ικανή για την ανατροπή της κατάστασης. Η πανδημία δεν επέτρεψε την επάνοδο των εισπράξεων ούτε το 2021 στα πρότερα επίπεδα, με το ύψος τους να υπολείπεται κατά -20% σε σχέση με το 2019. Αντιθέτως, το 2022, καταγράφεται θεαματική άνοδος κατά 38,50% σε σχέση με το 2021 και 11,16% σε σχέση με το 2019. Αντίστοιχα, καταγράφεται αύξηση και στο πεδίο των πληρωμών υπηρεσιών κατά 35,35% με την συνολική τους αξία να υπερβαίνει την αντίστοιχη των εισπράξεων, με εμφανή επίπτωση στο ισοζύγιο πληρωμών. Η ανοδική πορεία των τουριστικών ροών συνεχίστηκε και το 2023 με εισπράξεις ύψους € 51,59 εκατ., σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 17%. Το πεδίο των συνολικών εισπράξεων αυξήθηκε επίσης κατά 12% (€ 136,78 εκατ.), χωρίς όμως η συνολική τους αξία να υπερβαίνει την αντίστοιχη των συνολικών πληρωμών, που κατεγράφησαν αυξημένες κατά 8,7% (144,429.06), με αποτέλεσμα τη διατήρηση του ελλειμματικού ισοζυγίου πληρωμών στην ετήσια βάση του.

Εισπράξεις

Στον τομέα των εισπράξεων υπηρεσιών της Ιταλίας, το μεγαλύτερο ποσοστό διαχρονικά κατέχουν ο τουρισμός και οι μεταφορές. Το 2023 σημειώθηκε θεαματική άνοδος με την αξία τους να προσεγγίζει σχεδόν το 50% επί των συνολικών εισπράξεων (49,2% εκ των οποίων τουριστικές υπηρεσίες: 37.72%, μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας 11.49%). Το 2022 η αξία τους υπερέβη ποσοστό 40% των συνολικών εισπράξεων (τουριστικές υπηρεσίες: 36,4%, μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας 12,30%). Ωστόσο, το 2021, οι κατεχοχόν πληγέντες τομείς τουρισμού και μεταφορών από την πανδημία, όχι μόνο δεν ανέκαμψαν στα επίπεδα προ πανδημίας, αλλά απώλεσαν και σημαντικό μερίδιο συμμετοχής τους στην αξία των συνολικών εισπράξεων υπηρεσιών της Ιταλίας.

Μετά τη συρρίκνωση των τουριστικών εισπράξεων κατά -61% το 2020, η ονομαστική αύξησή τους το 2021 κατά 23% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, δεν ήταν επαρκής για να προσεγγίσει τα επίπεδα του 2019, όπου οι τουριστικές εισπράξεις αντιπροσώπευαν το 40,5% των συνολικών εισπράξεων του εξωτερικού εμπορίου υπηρεσιών.

Πίνακας 7: Εισπράξεις Ιταλίας

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙ ΗΣΗ ΕΒΟΡS 2010 Η' BPM6	2023		2022		2021		2020		2019	
	ΑΞΙΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ %	ΑΞΙΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ %	ΑΞΙΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ %	ΑΞΙΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ %	ΑΞΙΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ %
Υπηρεσίες Μεταποίησης	7,485.09	5.47	6,725.42	5.52	6,755.49	7.69	5,680.75	7.62	5,834.71	5.34
Υπηρεσίες Συντήρησης και επισκευής	1,050.65	0.77	709.72	0.58	648.81	0.74	569.17	0.76	666.13	0.61
Μεταφορές	15,714.49	11.49	14,523.96	11.93	10,412.59	11.85	8,555.28	11.48	13,514.73	12.36
Ταξίδια/Τουρισμός	51,591.40	37.72	44,253.79	36.35	21,266.07	24.20	17,332.00	23.26	44,302.25	40.51

Κατασκευαστικές Υπηρεσίες	270.43	0.20	392.57	0.32	288.72	0.33	275.15	0.37	667.53	0.61
Ασφαλιστικές/Συνατξιοδοτικές Υπηρεσίες	1,770.24	1.29	1,774.96	1.46	1,135.51	1.29	955.73	1.28	917.45	0.84
Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες	9,868.26	7.21	7,661.63	6.29	7,284.58	8.29	6,981.82	9.37	6,557.81	6.00
Χρήση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας	5,761.83	4.21	5,034.87	4.14	4,186.62	4.76	3,617.19	4.85	4,020.66	3.68
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών/πληροφορικής	9,681.50	7.08	9,006.88	7.40	7,884.95	8.97	7,723.40	10.37	8,010.26	7.32
Λοιπές επιχειρηματικές δραστηριότητες	32,175.87	23.52	30,166.34	24.78	27,016.80	30.74	21,992.82	29.52	23,937.80	21.89
Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτισμού, προσωπικές κλπ	465.72	0.34	376.65	0.31	329.12	0.37	273.40	0.37	288.84	0.26
Υπηρεσίες Δημοσίου	947.66	0.69	1,109.71	0.91	682.05	0.78	549.95	0.74	638.00	0.58
Σύνολο Πληρωμών Ιταλίας	136,783.12	100.00	121,736.48	100.00	87,891.29	100.00	74,506.65	100.00	109,356.15	100.00

Πηγή: Banca d' Italia, εκατ. ευρώ

Το 2023 ο τουριστικός τομέας εξέπεμπε μηνύματα πλήρους ανάταξης με επαναφορά των εισπράξεων σε προ πανδημίας επίπεδα, αξίας ύψους € 51,59 εκατ., όχι όμως ανάλογης αποτύπωσης και στο ποσοστό συμμετοχής επί της συνολικής αξίας των εισπράξεων που έφτασε το 37.72% σε σχέση με το 2019 που ήταν στο 40.51%. Το 2022, ο τουριστικός τομέας ανέκαμψε, όπως καταγράφεται στην συνολική αξία των εισπράξεων τουριστικών υπηρεσιών, που προσέγγισε το επίπεδο του 2019, ενώ το ποσοστό συμμετοχής του στη συνολική αξία εισπράξεων της Ιταλίας 36,40% υπολείπεται του αντίστοιχου του 2019 (40,51%).

Πίνακας 8: Πληρωμές Ιταλίας

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΕΒΟΡS 2010 Η' BPM6	2023		2022		2021		2020		2019	
	ΑΞΙΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ %	ΑΞΙΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ %	ΑΞΙΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ %	ΑΞΙΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ %	ΑΞΙΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ %
Υπηρεσίες Μεταποίησης	3,979.69	2.76	3,770.36	2.84	3,036.76	3.11	2,774.26	3.35	3,184.64	2.90
Υπηρεσίες Συντήρησης και επισκευής	1,161.08	0.80	821.59	0.62	673.73	0.69	878.93	1.06	1,203.12	1.10
Μεταφορές	30,661.74	21.23	31,936.86	24.03	22,644.46	23.21	16,543.64	19.96	23,309.89	21.23
Ταξίδια/Τουρισμός	31,416.58	21.75	26,029.19	19.59	12,645.24	12.96	9,576.68	11.55	27,100.24	24.68
Κατασκευαστικές Υπηρεσίες	85.33	0.06	76.58	0.06	59.18	0.06	46.91	0.06	162.53	0.15
Ασφαλιστικές/Συνατ ξιοδοτικές Υπηρεσίες	4,523.33	3.13	3,898.16	2.93	2,944.52	3.02	2,662.91	3.21	2,653.24	2.42
Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες	12,329.32	8.54	11,407.82	8.59	11,378.55	11.66	9,928.74	11.98	9,572.50	8.72
Χρήση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας	5,558.79	3.85	5,487.72	4.13	4,289.72	4.40	3,669.62	4.43	4,424.77	4.03
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών/ πληροφορικής	15,109.53	10.46	13,617.76	10.25	11,132.30	11.41	10,791.40	13.02	10,451.91	9.52
Λοιπές επιχειρηματικές δραστηριότητες	37,120.45	25.70	33,707.31	25.37	27,527.41	28.22	24,770.59	29.88	26,019.95	23.70

Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτισμού, προσωπικές κλπ	1,407.36	0.97	975.28	0.73	283.67	0.29	192.33	0.23	337.08	0.31
Υπηρεσίες Δημοσίου	1,075.87	0.74	1,150.63	0.87	937.11	0.96	1,054.61	1.27	1,365.74	1.24
Σύνολο Πληρωμών Ιταλίας	144,429.06	100.00	132,879.25	100.00	97,552.64	100.00	82,890.62	100.00	109,785.6 1	100.00

Πηγή: Banca d' Italia, εκατ. ευρώ

Μεταφορές, τουρισμός και λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας συνθέτουν τους κυριότερους πυλώνες εισαγωγών υπηρεσιών. Το 2022 και ιδιαίτερα το 2023, η ανάκαμψη του τουρισμού είναι εμφανής σε αμφίδρομες τουριστικές ροές, με την αξία της δαπάνης των Ιταλών τουριστών στο εξωτερικό να υπερβαίνει τα αντίστοιχα επίπεδα του 2018 και 2019, με σαφή ενσωμάτωση ποσοστού πληθωριστικών πιέσεων, λ.χ. ανατιμήσεις αεροπορικών εισιτηρίων.

Αντιστοίχως, η κατακόρυφη αύξηση του ενεργειακού κόστους είχε αντίκτυπο στην συνολική αξία πληρωμών για μεταφορικές υπηρεσίες στο εξωτερικό, που αυξήθηκαν το 2022 κατά 49,12% σε σχέση με το 2021 και κατά 40,58% σε σχέση με το 2019 για να μειωθούν ελαφρά το 2023 κατά 4%. Η συμμετοχή των μεταφορών επί της συνολικής αξίας πληρωμών της Ιταλίας καταγράφει σταθερά ανοδική πορεία κατά την τελευταία πενταετία και συγκεκριμένα το 2022 οι μεταφορές κατατάσσονται στην πρώτη θέση των πληρωμών της Ιταλίας με μερίδιο 25%, ενώ ακολουθεί ο τουρισμός με μερίδιο 20%. Εξαιρεση αποτελεί το 2023, που οι μεταφορές καταλαμβάνουν τη 2η θέση με ποσοστό συμμετοχής 21.23% και με οριακή διαφορά έναντι του Τουρισμού με μερίδιο 21.75%.

1.1.8 Επενδύσεις

Η ανοδική πορεία αμφοτέρων των ροών άμεσων ξένων επενδύσεων, ανεκόπη το 2020, λόγω της πανδημίας. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Banca d'Italia για το έτος, παρατηρείται καθοδική πορεία του συνολικού επενδυμένου κεφαλαίου στην Ιταλία, που ανήλθε σε €399.475 δις. και εξαιρετικά χαμηλό ρυθμό μεταβολής 1,18%. Η καθοδική πορεία των επενδύσεων ανέδειξε στοιχεία μιας σχετικής σταθεροποίησης το 2021 με συνολικό επενδυμένο κεφάλαιο € 401.284 δις και σχεδόν μηδενικούς ρυθμούς αύξησης 0.45% σε σχέση με το 2020. Το 2022 ωστόσο, η εικόνα των επενδύσεων στην Ιταλία βελτιώθηκε με συνολικά κεφάλαια ύψους 430.260 δις. και αυξημένο κατά 7.22% σε σχέση με το 2021. Αντίθετα, οι ιταλικές επενδύσεις στο εξωτερικό ανέκαμψαν ήδη από το 2021 σε σχέση με το 2020, παρουσιάζοντας αύξηση της τάξης του 3.55% με συνολικό επενδυμένο κεφάλαιο €496.040 δις. και συνέχισαν την ανοδική τους πορεία και το 2022, 5,59% και συνολικό επενδυμένο κεφάλαιο €523.744 δις.

Πίνακας 9: Άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ιταλία

Ιταλικές Επενδύσεις στο Εξωτερικό (εκατ. €)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Καθαρές Άμεσες Επενδύσεις/ Ροές	17.504	17.697	25.719	21.287	31.908	20.296	16.264	-2.496	30.553
Συνολικά Κεφάλαια/Α πόθεμα	290.339	312.728	334.53	354.150	379.600	394.832	399.475	401.284	430.260
% μεταβολής	9.71	7.71	6.97	5.86	7.19	4.01	1.18	0.45	7.22

Πηγή: Banca d' Italia

Το 2022, οι 10 κύριοι επενδυτές στην Ιταλία είναι: Ολλανδία (23.76%), Λουξεμβούργο (17.74%), Γαλλία (17.61%), Γερμανία (9.22%), ΗΒ (7.59%), Ελβετία (6.18%) Ισπανία (4.36%), Βέλγιο (2.85%), ΗΠΑ (2.73%), και Αυστρία (1,2%). Η Ελλάδα τοποθετείται στην 50η θέση με ποσοστό 0,02% επί της συνολικής αξίας των ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ιταλία.

Πίνακας 10: Ιταλικές επενδύσεις στο εξωτερικό

Ιταλικές Επενδύσεις στο Εξωτερικό (εκατ. €)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Καθαρές Άμεσες Επενδύσεις/ Ροές	19.842	19.508	14.617	21.714	26.709	21.761	2.564	22.333	15.709
Συνολικά Κεφάλαια/Α πόθεμα	393.280	419.404	432.968	456.570	484.177	497.245	479.036	496.040	523.744
% μεταβολής		6.64	3.23	5.45	6.05	2.70	-3.66	3.55	5.59

Πηγή: Banca d' Italia

Οι 10 κυριότερες χώρες-προορισμοί του ιταλικού επενδυμένου κεφαλαίου στο εξωτερικό είναι: ΗΠΑ (11.14%), Ισπανία (8.26%), Γερμανία (7.30%), Ολλανδία (6.35%), Γαλλία (5.91%), ΗΒ (5.66%), Λουξεμβούργο (7.30%), Αυστρία (3.47%), Ελβετία (2.73%) και Κίνα με ποσοστό (2.55%). Η Ελλάδα κατατάσσεται στην 26η θέση με ποσοστό 0,9% επί της συνολικής αξίας των ιταλικών επενδύσεων στο εξωτερικό.

1.1.9 Οικονομικές προβλέψεις για την ιταλική οικονομία 2024

Η ιταλική οικονομική ανάπτυξη ήταν υποτονική το 2023 με τις προβλέψεις να μην βελτιώνονται για το 2024. Μετά τους κραδασμούς του 2022 (ενεργειακή κρίση μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία), η επιδείνωση του οικονομικού περιβάλλοντος επιβάρυνε τις οικονομικές προοπτικές. Από το δεύτερο τρίμηνο του 2023, οι σωρευτικές επιπτώσεις του πληθωρισμού και οι αρχικές αυξήσεις επιτοκίων ώθησαν την οικονομική δραστηριότητα σε αρνητικό έδαφος. Το τρίτο τρίμηνο

του 2023 ωστόσο, η σχετική αύξηση στην κατανάλωση συνέβαλε στην αντιστάθμιση των αρνητικών συνεπειών της νομισματικής σύσφιξης στις επενδύσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, η παραγωγική αύξηση των επενδύσεων αναμένεται ισχνή, μέχρι το καλοκαίρι του 2024, ενώ η ανάκαμψη συνδέθηκε με τους ρυθμούς ομαλοποίησης της νομισματικής πολιτικής που οδήγησε σε αύξηση της ζήτησης.

Οι τρέχουσες πολιτικό-οικονομικές συνθήκες, λόγω της αδυναμίας του παγκόσμιου εμπορίου, σε συνδυασμό με την αβεβαιότητα που περιβάλλει την οικονομική ανάκαμψη της Κίνας και μιας πιθανής έκρηξης διεθνο-πολιτικών εντάσεων στην περιοχή δεν αφήνουν περιθώριο για αισιόδοξες προβλέψεις. Επιπλέον, το αβέβαιο του αντίκτυπου της νομισματικής σύσφιξης και το ενδεχόμενο οι επιδράσεις να είναι ισχυρότερες από το αναμενόμενες, επιβαρύνουν ακόμη περισσότερο την εγχώρια ζήτηση, τους μισθούς και τα περιθώρια κέρδους, όπου σε συνδυασμό με τη σταδιακή κατάργηση των κινήτρων για ανακαίνιση κτιρίων και βελτίωση της ενεργειακής τους απόδοσης, τροφοδοτικά οδηγούν σε πιο απαισιόδοξα σενάρια ανάπτυξης. Οι επιπτώσεις των παραγόντων αυτών είναι πιθανό να αντισταθμιστούν μόνο από τα μέτρα του NRRP (Banca d'Italia, 2024).

Οι προβλέψεις για την ιταλική οικονομία την τριετία 2024-26, σύμφωνα με μελέτες των κύριων διεθνών οργανισμών προδιαγράφουν ότι η αύξηση του ΑΕΠ κατ'έκτίμηση θα κινηθεί υποτονικά το πρώτο εξάμηνο του 2024 ενώ θα επιταχυνθεί τα επόμενα τρίμηνα, λόγω της ανάκαμψης του διαθέσιμου εισοδήματος και της εξωτερικής ζήτησης. Το ΑΕΠ προβλέπεται να αυξηθεί κατά Μ.Ο ετησίως κατά 0,6 % το 2024, 1,0 % το 2025 και 1,2 % το 2026 (πίνακα). Το 2024, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ θα υποστηριχθεί από τη συμβολή τόσο της εγχώριας ζήτησης αλλά και την καθαρή εξωτερική ζήτηση. Το 2025, η ανάπτυξη της ιταλικής οικονομίας θα τροφοδοτείται κυρίως από την εγχώρια ζήτηση (+0,9).

GDP growth and Inflation: forecasts of the Bank of Italy and other organizations (percentage change on previous period)								
	GDP (1)				Inflation (2)			
	2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
Bank of Italy (April)	1.0	0.6	1.0	1.2	5.9	1.3	1.7	1.7
European Commission (February)	0.6	0.7	1.2	–	5.9	2.0	2.3	–
OECD (February)	0.7	0.7	1.2	–	5.9	1.8	2.2	–
IMF (April)	0.9	0.7	0.7	–	5.9	1.7	2.0	–
Consensus Economics (April)	0.9	0.7	1.0	–	5.7	1.6	1.8	–
Memorandum item: Bank of Italy (December)	0.7	0.6	1.1	1.1	6.0	1.9	1.8	1.7

Sources: Banca d'Italia, 'Macroeconomic projections for the Italian economy', 5 April 2024; European Commission, *European Economic Forecast, Winter 2024*, February 2024; OECD, *OECD Economic Outlook*, February 2024; IMF, *World Economic Outlook*, April 2024; Consensus Economics, *Consensus Forecasts*, April 2024.

Η οικονομική δραστηριότητα αναμένεται να επωφεληθεί της ανάκαμψης του διαθέσιμου εισοδήματος, της εξωτερικής ζήτησης και της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών, υπερβαίνοντας την ενύπαρξη των αυστηρών συνθηκών χρηματοδότησης.

Ο πληθωρισμός προβλέπεται να μειωθεί ραγδαία το 2024, στο 1,3%, κυρίως ως αποτέλεσμα της αποσυμπίεσης των τιμών της ενέργειας και των ενδιάμεσων αγαθών και να αυξηθεί ελαφρώς την επόμενη διετία, στο 1,7%, με την προϋπόθεση ότι η διεθνής ισορροπία (αν και εύθραυστη) δεν θα προκαλέσει σημαντικές αναταράξεις στις ενεργειακές και χρηματοπιστωτικές αγορές.

Ο πληθωρισμός τιμών καταναλωτή, ήταν κατά μ.ο. 5,9% το 2023, ενώ προβλέπεται να μειωθεί ραγδαία, στο 1,3%, και να επιταχυνθεί τα επόμενα δύο χρόνια, με την προοπτική παραμονής του κάτω από το κατώφλι του 2% (Πίνακας). Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, η σημαντική μείωση του πληθωρισμού το 2024 θα αντανakλά κυρίως την αρνητική συμβολή των ενδιάμεσων αγαθών και των τιμών της ενέργειας, η οποία μόνο εν μέρει θα αντισταθμιστεί από την επιτάχυνση της αύξησης

των μισθών (περίπου 3,5% ετησίως κατά μέσο όρο το 2024-26).

Σε σύγκριση με τις προβλέψεις που δημοσιεύθηκαν του παρελθόντα Δεκεμβρίου, ο πληθωρισμός των τιμών καταναλωτή έχει αναθεωρηθεί προς τα κάτω, ειδικά για το 2024, εξέλιξη που ενσωματώνει κυρίως μια ταχύτερη από την αναμενόμενη πτώση των τιμών της ενέργειας, ιδίως του φυσικού αερίου.

Η κατανάλωση θα παραμείνει πιθανότατα ο κύριος μοχλός ανάπτυξης. Τα νοικοκυριά ωστόσο αντιμετωπίζουν επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών που απορρέουν από αυτό το πληθωριστικό περιβάλλον της διαίτης. Οι αυξήσεις των μισθών δεν ήταν επαρκείς για να αντισταθμίσουν τη μεγέθυνση των τιμών, με αποτέλεσμα η τάση για αποταμίευση να διαβρωθεί ανασχετικά τα δύο τελευταία έτη.

Μετά από δύο χρόνια έντονου πληθωρισμού, το ποσοστό του αναμένεται να αγγίξει το 2% το 2024. Οι καταναλωτικές δαπάνες θα αυξάνονται (με ρυθμό 1,2% το 2024), με την ιδιωτική κατανάλωση συνεχίζει να αντλεί υποστήριξη από την ενίσχυση της αγοράς εργασίας και την αύξηση των πραγματικών μισθών.

Μετά την κατακόρυφη πτώση στα τέλη του 2023, όπου οι δαπάνες των νοικοκυριών συρρικνώθηκαν το τέταρτο τρίμηνο του 2023, ιδίως στις υπηρεσίες, η κατανάλωση εκτιμάται ότι επέστρεψε σε ανάπτυξη ήδη από το πρώτο τρίμηνο του 2024 και προβλέπεται να συνεχίσει τη μεγένθυση (+0,4% της κατανάλωσης των νοικοκυριών το 2024 και +1% το 2025), με ελαφρώς υψηλότερους ρυθμούς από το ΑΕΠ, ενισχυμένη από την ισχυροποίηση της αγοραστικής δύναμης και από ευνοϊκότερες παραδοχές για τις τιμές των εμπορευμάτων. Σκόπιμο είναι η καταναλωτική διαθεσιμότητα των μεσαίων νοικοκυριών να επωφεληθεί κυρίως από φορολογικές περικοπές και στοχευμένα οικογενειακά επιδόματα.

Οι όγκοι των εξαγωγών αυξήθηκαν το τέταρτο τρίμηνο του 2023, εξέλιξη που ανάγεται στη μέτρια ανάκαμψη του παγκόσμιου εμπορίου, ενώ οι εισαγωγές παρέμειναν σε γενικές γραμμές σταθερές. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ήταν πλεονασματικό, όσον αφορά στα ισοζύγια εμπορίου και υπηρεσιών, ενώ επιδεινώθηκε το ισοζύγιο εισοδήματος. Οι αλλοδαποί επενδυτές επέμειναν στις καθαρές αγορές τίτλων του ιδιωτικού τομέα και, σε πιο περιορισμένο βαθμό, από τον δημόσιο τομέα. Η δυνητική ζήτηση από τις βασικές εξαγωγικές αγορές της Ιταλίας θεωρείται ότι θα επιστρέψει σε ανάπτυξη κατά την τριετία, αυξανόμενη κατά μ.ο. 2,5%, σε ετήσια βάση.

Η μείωση των εισαγωγών που προκαλείται από την επιβράδυνση των επενδύσεων και της κατανάλωσης διαρκών αγαθών δεν αναμένεται να αντιστραφεί, δημιουργώντας πλεονασματική εικόνα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, που επανήλθε ως πλεονασματικό ήδη από πέρυσι, πρόκειται να βελτιωθεί περαιτέρω, 2% του ΑΕΠ το 2026.

Οι διαθέσιμες πληροφορίες συντείνουν στο ότι η βιομηχανική παραγωγή, που πλήττεται ιδιαίτερα από την αδύναμη ζήτηση, μειώθηκε το πρώτο τρίμηνο του 2024, με προοπτικές βελτίωσης, ενώ ενθαρρυντικά μηνύματα ανάκαμψης εμφανίζει ήδη ο τομέας των υπηρεσιών, που είχε παραμείνει στάσιμος μέχρι και τα τέλη του 2023.

Εν συνόλω, οι εξαγωγές προβλέπεται να επεκταθούν κατ'άναλογία προς τις τάσεις της ξένης ζήτησης, ενώ οι εισαγωγές θα αυξηθούν με βραδύτερο ρυθμό, λόγω της αδυναμίας των επενδυτικών δαπανών.

Οι επενδύσεις αναμένεται να επιβραδυνθούν απότομα, παρεμποδιζόμενες από το υψηλό κόστος χρηματοδότησης, τα αυστηρότερα πιστωτικά πρότυπα και τα μειωμένα κίνητρα για ανακαίνιση κτιρίων. Συγκεκριμένα, οι επενδύσεις σε στέγαση αναμένεται να μειωθούν κατά σχεδόν 3% το 2024. Οι αυστηρές συνθήκες χρηματοδότησης συνεχίζουν να επιβαρύνουν τον κύκλο των ακινήτων, ωστόσο, οι κτηματομεσίτες αναμένουν βελτίωση τους επόμενους μήνες. Χαρακτηριστικά αναφέρει το Bolletino Economico, ότι η αδύναμη κατασκευή κατοικιών θα πρέπει να αντισταθμιστεί από επενδύσεις σε δημόσια έργα, που απολαμβάνουν των κινήτρων από τις πρόνοιες του σχεδίου

ανάκαμψης.

Το κόστος χρηματοδότησης, αν και εξακολουθεί να είναι υψηλό, προβλέπεται ότι θα είναι χαμηλότερο από αυτό που διέπει το σενάριο του Δεκεμβρίου, με αποτέλεσμα μια πιο θετική απόδοση των επενδύσεων σε κεφαλαιουχικά αγαθά. <https://etudes-economiques.credit-agricole.com/en/Publication-EN/2024-janvier/italy-2024-2025-scenario>

Όσον αφορά στο κόστος της χρηματοδότησης των ιταλικών τραπεζών και του δανεισμού σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά μέχρι και το Φεβρουάριο του 2024 παρέμεινε υψηλό. Ο τραπεζικός δανεισμός μειώθηκε μετά από μια μέτρια προσωρινή αύξηση προς το τέλος του 2023. Η μείωση οφείλεται εν μέρει στην αδυναμία της ζήτησης για δανεισμό και στα επίμονα αυστηρά πιστωτικά πρότυπα, κυρίως λόγω της αντίληψης υψηλού κινδύνου.

Το κόστος δανεισμού για τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις προοιωνίζεται να παραμείνει υψηλό, προτού μειωθεί σταδιακά τα επόμενα δύο χρόνια. Με δεδομένο όμως ότι οι επιπτώσεις των χαμηλότερων επιτοκίων μπορούν να ομαλοποιηθούν πλήρως στα τέλη του έτους, ο αντίκτυπος της εξισορρόπησης της νομισματικής πολιτικής δεν αναμένεται να μεταφραστεί σε ισχυρότερη ανάπτυξη μέχρι το 2025.

Ήδη από τους πρώτους μήνες του 2024, οι συνθήκες της ιταλικής χρηματοπιστωτικής αγοράς εξέπεμπαν σημάδια βελτίωσης, λόγω των προσδοκιών για χαλάρωση των νομισματικών πολιτικών των κύριων κεντρικών τραπεζών. Η διαφορά μεταξύ των αποδόσεων των ιταλικών και γερμανικών 10ετών κρατικών ομολόγων μειώθηκε, εν μέρει λόγω της υψηλής ζήτησης των επενδυτών για ιταλικούς τίτλους και οι τιμές των μετοχών αυξήθηκαν σημαντικά, ιδιαίτερα στον τραπεζικό τομέα.

Η απασχόληση, που αυξήθηκε αρκετά από τις αρχές του 2023, συνέχισε να αυξάνεται το τέταρτο τρίμηνο του 2023, αλλά παρέμεινε στάσιμη τους πρώτους μήνες του 2024. Ωστόσο, αναμένεται συνέχεια της διεύρυνσης, αν και με βραδύτερο ρυθμό από το ΑΕΠ με την αύξηση της μόνιμης απασχόλησης να αντισταθμίζεται από τη μείωση των προσωρινών συμβάσεων και της αυτοαπασχόλησης. Το ποσοστό ανεργίας προβλέπεται να μειωθεί με βραδύτητα, στο 7,4% το 2026, δηλαδή κάτω από 5 μονάδες από το ποσοστό ρεκορ που είχε ανέλθει, μετά την κρίση χρέους πριν από μια δεκαετία (Πίνακας). Οι πραγματικοί μισθοί στον ιδιωτικό τομέα αυξήθηκαν με υποδεέστερους ρυθμούς στο τέλος του 2023 σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο. Ωστόσο, η αύξηση των μισθών αναμένεται να επιταχυνθεί τους επόμενους μήνες, ενισχυμένη τόσο από τις πληρωμές που προβλέπονται στις υφιστάμενες συλλογικές συμβάσεις εργασίας όσο και από τις αναμενόμενες ανανεώσεις. (Banca d'Italia, 2024)

Το 2023, ο καθαρός δανεισμός της γενικής κυβέρνησης ήταν 7,2 % του ΑΕΠ, μειωμένος από το 2022. Ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ μειώθηκε κατά περίπου 3 ποσοστιαίες μονάδες σε 137,3 ποσοστιαίες μονάδες, κυρίως χάρη στην ευνοϊκή τάση του χάσματος μεταξύ του μέσου κόστους αύξησης του χρέους και του ονομαστικού ΑΕΠ. Σύμφωνα με το Οικονομικό και Δημοσιονομικό Έγγραφο (DEF) του 2024, που αποτελεί το σενάριο της ισχύουσας νομοθεσίας, ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες το 2024-26, για να μειωθεί στη συνέχεια ελαφρά το επόμενο έτος (Banca d'Italia, 2024). <https://www.istat.it/en/press-release/italys-economic-outlook-2024-2025/>

Εαρινές Οικονομικές Προβλέψεις

Μακροοικονομικοί δείκτες	2024	2025	2026
Ετήσιος ρυθμός ΑΕΠ (%)	0,6	1,0	1,2
Πληθωρισμός (%)	1.3%	1.7%	1.7%
Ανεργία (%)	7.5%	7.4%	7.4%

Δημοσιονομικό έλλειμμα (% ΑΕΠ)	4.3%	3.7%	3%
Δημόσιο χρέος(% ΑΕΠ)	144%	145%	142%
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% ΑΕΠ)	0.9	1.3	1.8
Σύνολο Εξαγωγών (%ΑΕΠ)	2.2%	2.9%	3.1%
Σύνολο Εισαγωγών (%ΑΕΠ)	-0.2%	2.2%	2.3%

Πηγή: Bolletino Economico 2024, istat,

<https://www.euronews.com/business/2024/05/21/imf-warns-italy-on-high-public-debt-urges-swift-fiscal-reforms>

1.2 Οικονομικές σχέσεις Ιταλίας

ADB (χώρα μέλος εκτός γεωγραφικής περιοχής – nonregional member), AfDB (χώρα μέλος εκτός γεωγραφικής περιοχής– nonregional member), Australia Group, BIS, BSEC (παρατηρητής), CBSS (παρατηρητής), CD, CDB, CE, CEI, CERN, EAPC, EBRD, ECB, EIB, EITI (εκτελεστικό μέλος - implementing country), EMU, ESA, EU, FAO, FATF, G-20, G-7, G-8, G-10, IADB, IAEA, IBRD, ICAO, ICC (εθνική επιτροπή – national committee), ICRM, IDA, IEA, IFAD, IFC, IFRCS, IGAD (εταίρος - partners), IHO, ILO, IMF, IMO, IMSO, Interpol, IOC, IOM, IPU, ISO, ITSO, ITU, ITUC (NGOs), LAIA (παρατηρητής), MIGA, MINURSO, NATO, NEA, NSG, OAS (παρατηρητής), OECD, OPCW, OSCE, Paris Club, PCA, PIF (εταίρος-partner), Schengen Convention, SELEC (παρατηρητής), SICA (παρατηρητής), UN, UNAMID, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNIFIL, Union Latina, UNMISS, UNMOGIP, UNRWA, UNTSO, UNWTO, UPU, WCO, WFP, WHO, WIPO, WMO, WTO, ZC.

1.2.1 Ιταλία – ΠΟΕ

Η Ιταλία είναι ιδρυτικό μέλος του ΠΟΕ από την 1η Ιανουαρίου 1995 και μέλος της GATT (Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου) από τις 30 Μαΐου 1950. Ως κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμμετέχει ενεργά στον καθορισμό των κοινών θέσεων των 27 για τα συναφή θέματα αρμοδιότητας του Οργανισμού.

Η Ιταλία υποστηρίζει την ολοκλήρωση πολυμερών διαπραγματεύσεων για την κατάργηση των επιδοτήσεων στην αλιεία και πολυμερείς πρωτοβουλίες για τον καθορισμό νέων κανόνων στο ψηφιακό εμπόριο, στη διευκόλυνση των επενδύσεων και των υπηρεσιών και υπέρ των ΜΜΕ. Αντιμετωπίζει ευνοϊκά τις προσπάθειες επίλυσης διαφορών στο Δευτεροβάθμιο Δικαιοδοτικό Όργανο (Appellate Body) του Οργάνου Επίλυσης Διαφορών του ΠΟΕ. Επιπλέον, η Ιταλία επικεντρώνει τη δράση της, ιδίως, στην προστασία και προώθηση των ειδικών εμπορικών συμφερόντων της στον τομέα των βιομηχανικών, αγροδιατροφικών προϊόντων, υπηρεσιών, με έμφαση στην προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και των γεωγραφικών ενδείξεων, δεσμευόμενη ταυτόχρονα, για γενικότερη ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, διαφάνεια και προβλεψιμότητα του πολυμερούς εμπορικού συστήματος και προώθηση της διεύρυνσης με νέα μέλη, καθώς και για την αναγνώριση της αποτελεσματικότητας του Οργανισμού.

1.2.2 Ιταλία – Ευρωπαϊκή Ένωση

Σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ιταλία, ως Προεδρεύουσα της ομάδας ανεπτυγμένων κρατών G20 συνδιοργάνωσε την Παγκόσμια Σύνοδο Κορυφής για την Υγεία, που πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη στις 21 Μαΐου 2021 (Global Health Summit), με στόχο την ανταλλαγή εμπειριών και αποτελεσματικών πρακτικών στη διαχείριση της πανδημίας. Οι ηγέτες της G20 δεσμεύτηκαν σε μια σειρά ενεργειών, όπως η παραγωγή και διανομή εμβολίων σε μεσαίου και χαμηλού εισοδήματος κράτη, με σκοπό την επιτάχυνση της εξάλειψης της υγειονομικής κρίσης

COVID-19, καθώς και την ενδελεχέστερη προετοιμασία σε επίπεδο αντιμετώπισης και διαχείρισης ενδεχόμενων μελλοντικών πανδημιών.

1.2.3. Ιταλία - ΟΟΣΑ

Η Ιταλία, ένα από τα ιδρυτικά μέλη του ΟΟΣΑ, φιλοξενεί την έδρα τριών κέντρων του ΟΟΣΑ, με χαρακτήρα εκπαιδευτικό και επιμορφωτικό:

(α) Κέντρο Τοπικής Ανάπτυξης του Trento, αναπόσπαστη μονάδα του Κέντρου του ΟΟΣΑ για την περιφερειακή, τοπική, αστική και αγροτική ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα, τις ΜΜΕ και τον τουρισμό ειδικεύεται δε, στην επιμόρφωση μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων και στην εδαφική ανάπτυξη, (β) Γραφείο στη Βενετία με αντίστοιχο αντικείμενο με το Κέντρο του Trento και (γ) Κέντρο στην Caserta, που λειτουργεί από το 2012 για την επιμόρφωση δημοσίων διοικήσεων των χωρών της Μέσης Ανατολής και της Μεσογείου, στο πλαίσιο του προγράμματος MENA (Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική) του ΟΟΣΑ.

Η θεσμική παρουσία της Ιταλίας με συμπερίληψη μακροσκοπικής επένδυσης και σε πτυχές της εκπαιδευτικής οργανικής λειτουργίας του ΟΟΣΑ διακρίνεται για το στρατηγικό υπόβαθρο και στοχεύσεις της, καθώς καλλιεργεί και εδραιώνει τις σχέσεις της με τις δημόσιες διοικήσεις γειτονικών χωρών της Β. Αφρικής και αραβικών χωρών, ενώ κατ' επέκταση εμβαθύνει και ενισχύει έτι περαιτέρω τις διμερείς σχέσεις με τις εν λόγω χώρες. Ιδιαίτερα δε, λειτουργεί συνεκτικά και άρρηκτα με όρους συμπληρωματικότητας, στην τρέχουσα συγκυρία, με το Σχέδιο Mattei, που έχει αναδειχθεί και προωθείται από την ιταλική Κυβέρνηση ως βραχίονας βασικής στρατηγικής επιλογής προώθησης και όσμωσης των σχέσεων της με τις χώρες της Αφρικής.

1.2.4 Συμμετοχή σε διεθνή φόρα και ομάδες χωρών

Η Ιταλία, ένθερμος υποστηρικτής της διεθνούς πολυμερούς συνεργασίας, ανέλαβε από 1.12.2020, για πρώτη φορά στην ιστορική διαδρομή του θεσμού, την άσκηση της Προεδρίας του G20 και οριοθέτησε ως πρόταγμα στην κορυφή της ατζέντας την υγεία και τις κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις στο πεδίο αντιμετώπισης της πανδημικής κρίσης COVID-19, με τους εξής άξονες προτεραιότητας: (α) περιορισμός κοινωνικών ανισοτήτων και αποκλεισμών (People), (β) ενίσχυση της περιβαλλοντικής διάστασης της οικονομίας και των οικονομικών πολιτικών (Planet) και (γ) αύξηση της δυναμικότητας της παγκόσμιας οικονομίας μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας και άυλων υποδομών (Prosperity).

Η ιταλική Προεδρία ολοκληρώθηκε με τη Σύνοδο Κορυφής G20 στις 30-31 Οκτωβρίου 2021 με επίτευξη συμφωνίας σε επίπεδο ελάχιστης φορολόγησης των πολυεθνικών επιχειρήσεων με συντελεστή 15% επί των κερδών, από το 2023, που θα καταβάλλεται στις χώρες που διαθέτουν προϊόντα ή παρέχουν τις υπηρεσίες τους.

Η Ιταλία διατηρεί ενεργό ρόλο σε πλαίσιο ομάδων κρατών G7 και G20. Ειδικότερα, προώθησε τη Διακήρυξη της Matera, πρωτοβουλία ιταλικής Προεδρίας G20 (Ιούνιος 2021), που θεωρείται θεμελιώδες κείμενο για την επισιτιστική ασφάλεια σε παγκόσμιο επίπεδο.

Τον Ιούνιο του 2022, σε πλαίσιο G7, διοργάνωσε τον πρώτο Μεσογειακό Υπουργικό Διάλογο για την Κρίση της Επισιτιστικής Ασφάλειας, με στόχο την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης που προκλήθηκε από τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, πεδίο της επισιτιστικής ασφάλειας στη Μεσόγειο.

Η Ιταλία φιλοξενεί στη Ρώμη την έδρα τριών Διεθνών Οργανισμών των Η.Ε. με αντικείμενο την αγροτική ανάπτυξη, τα αγροδιατροφικά συστήματα, την επισιτιστική ασφάλεια και την παροχή

ανθρωπιστικής βοήθειας (FAO, IFAD, WFP).

1.2.5. Ιταλική Προεδρία της G7

Ενόψει της ανάληψης της Προεδρίας G7 το 2024, η Ιταλία ανέλαβε πρωτοβουλίες το 2023, όπως η φιλοξενία της Απολογιστικής Συνόδου των Η.Ε. για τα Αγροδιατροφικά Συστήματα (UN Food Systems Summit +2 Stocktaking Moment), είχε ενεργή συμμετοχή στη σύνοδο Κορυφής των Η.Ε. στην Ν. Υόρκη για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG Summit), ενώ διοργάνωσε Σύνοδο Κορυφής Ιταλίας-Αφρικής. Ενδεικτικά, η ιταλική Προεδρία G7 επικεντρώνεται σε κρίσιμα ζητήματα όπως: επισιτιστική ασφάλεια, κλιματική έκτακτη ανάγκη, βιώσιμη χρηματοδότηση και ανάπτυξη, ενώ αναμένεται ο σχεδιασμός και ενεργοποίηση της εμβληματικής οραματικής πρωτοβουλίας της ιταλικής κυβέρνησης «Σχέδιο Mattei» για την Αφρική.

1.2.5.1. Υπουργική Σύνοδος G7 για το εμπόριο (Reggio Calabria, 16-17.07.2024)

Στην 2^η Σύνοδο Υπουργών Εμπορίου της G7, όπου προήδρευσε ο Ι/Υπουργός Εξωτερικών και Διεθνούς Συνεργασίας κ. Antonio Tajani, οι διαβουλεύσεις εστίασαν στην μεταρρύθμιση και ενίσχυση του πολυμερούς εμπορικού συστήματος με επίκεντρο τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ), καθώς και στην επίταση της διεθνούς συνεργασίας για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων.

Οι χώρες της G7 δεσμεύτηκαν να εργαστούν στην κατεύθυνση ενός ελεύθερου και δίκαιου, βασισμένου σε κανόνες και προσανατολισμένου στην αγορά, πολυμερούς συστήματος συναλλαγών, καθώς και της ενίσχυσης της ανθεκτικότητας και της οικονομικής ασφάλειας. Επιβεβαίωσαν εκ νέου, τη σημασία της διεύρυνσης του διεθνούς εμπορίου ως μοχλού ανάπτυξης και ευημερίας, της διατήρησης ανοιχτών, ανταγωνιστικών εθνικών οικονομιών, καθώς και της προώθησης εμπορίου και επενδύσεων, με παράλληλη δέσμευση των εταίρων παγκοσμίως, συμπεριλαμβανομένων περιοχών όπως, ο Ινδο-Ειρηνικός, η Λατινική Αμερική και η Αφρική.

Υπό το βάρος των επικρεμάμενων παγκόσμιων απειλών, με επικέντρωση στον πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας και των συνεχιζόμενων προσπάθειών της πρώτης για διατάραξη του θαλάσσιου εμπορίου στην Μαύρη θάλασσα, όπως και των επαναλαμβανόμενων επιθέσεων των Χούθι σε εμπορευματικά πλοία που διέρχονται από την Ερυθρά Θάλασσα και τον Κόλπο του Άντεν, οι χώρες της G7 συγκατένευσαν, βάσει υιοθετηθείσας Κοινής Δήλωσης σε κρισιμότητα παρεμβάσεων επί των εύρωτων σημείων των παγκόσμιων αλυσίδων εφοδιασμού, των θαλασσίων οδών, των λιμανιών και των εμπορικών ροών. Τούτων λεχθέντων, η ελεύθερη ναυσιπλοΐα αναδεικνύεται σε θεμελιώδη παράγοντα για την πλήρη ανάπτυξη των δυνατοτήτων του παγκόσμιου εμπορίου.

Ο κ. Tajani σημείωσε συναφώς ότι, η Ιταλία δρα από κοινού για την εγγύηση της ασφάλειας μέσω της ευρωπαϊκής επιχείρησης "Aspides", που σηματοδοτεί την εμβάθυνση της συνεργασίας μεταξύ Κυβερνήσεων και επιχειρήσεων.

Ως τεθείσες προτεραιότητες ι/Προεδρίας συγκρατούμε, βάσει διαλαμβανομένων σε Κοινή Δήλωση που Ι/ΥΠΕΞ αποκάλυψε "Διακήρυξη της Καλαβρίας", τις κατωτέρω:

- Ενίσχυση ενός ελεύθερου και δίκαιου, βασισμένου σε κανόνες και προσανατολισμένου στην αγορά πολυμερούς συστήματος συναλλαγών μέσω της μεταρρύθμισης του ΠΟΕ
- Διασφάλιση ίσων όρων ανταγωνισμού
- Ενθάρρυνση της περιβαλλοντικής και κοινωνικής βιωσιμότητας στο εμπόριο
- Ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της οικονομικής ασφάλειας

Λαμβάνοντας υπόψη τον θεμελιώδη ρόλο του επιχειρηματικού κόσμου, συμπεριλαμβανομένων των ΜμΕ, πραγματοποιήθηκε, υπό την Confindustria, συνάντηση εκπροσώπων της επιχειρηματικής

κοινότητας της G7, "B7" (Business 7), του σημαντικότερου διακυβερνητικού Forum, που συγκεντρώνει τις κύριες βιομηχανοποιημένες δημοκρατίες του κόσμου και έχει ως στόχο την διαμόρφωση/υποβολή συστάσεων πολιτικής σχετικά με τις προτεραιότητες της παγκόσμιας οικονομικής ατζέντας, στην ι/Προεδρία με επικέντρωση της εναρκτήριας συνεδρίας στην ανθεκτικότητα των αλυσίδων εφοδιασμού.

1.2.5.2. Υπουργική Σύνοδος G7 για την Βιομηχανία και την Τεχνολογία

Οι Υπουργοί Βιομηχανίας και Τεχνολογίας της G7 συνήλθαν σε 2η Υπουργική Σύνοδο (Ρώμη 10.10.2024) υπό την προεδρία του κ. A. Urso, Ι/Υπουργού Επιχειρήσεων και Made in Italy με τις συζητήσεις να επικεντρώνονται στον μετασχηματιστικό αντίκτυπο της ψηφιακής καινοτομίας στην οικονομική ανάπτυξη, στη βιομηχανική ανταγωνιστικότητα, καθώς και στις μεθόδους αξιοποίησης της Τεχνητής Νοημοσύνης (AI) με στόχο την, χωρίς αποκλεισμούς, προώθηση ανθεκτικών/βιώσιμων οικονομιών και κοινωνικών ιστών.

Επί τη βάση και των διαλαμβανομένων στην Υπουργική Διακήρυξη της Βερόνας (1η Υπουργική Σύνοδος) και των αποτελεσμάτων της Συνόδου Κορυφής της G7 (Borgo Egnazia, 13-15.06.2024), οι Υπουργοί επιβεβαίωσαν την ακλόνητη δέσμευση τους στην πολυμερή προσέγγιση και στην ανάδειξη ενός συνεργατικού διεθνούς συστήματος, εδραζομένου σε κανόνες, που θα ενσωματώνουν και οριοθετούν την ηθική παράμετρο των αναδυόμενων τεχνολογιών, προκειμένου το μέλλον του ψηφιακού μετασχηματισμού να απηχεί τις κοινές δημοκρατικές αξίες, με συμπερίληψη της ισότητας των φύλων, των ανοιχτών αγορών και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι Υπουργοί χαιρέτησαν την υιοθέτηση Έκθεσης αναφορικά με την ανάπτυξη Τεχνητής Νοημοσύνης, ιδίως από τις ΜμΕ ("G7 Report on Driving Factors and Challenges of AI Adoption and Development Among Companies, Especially Micro and Small Enterprises"), υπογραμμίζοντας τον κρίσιμο ρόλο των αναδυόμενων τεχνολογιών στη διαμόρφωση νέων αλυσίδων εφοδιασμού και την προώθηση ενός ισορροπημένου παγκόσμιου ψηφιακού οικοσυστήματος. Ι/Υπουργός κ. Urso προέτρεψε σε εμπλοκή του συνόλου του παραγωγικού πλέγματος, για την καλύτερη αξιοποίηση ευκαιριών ανάπτυξης και την αποτροπή κινδύνων συναφών προς την απασχόληση και την κατάρτιση.

Σε εν λόγω Υπουργική Σύνοδο παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα της Ομάδας της G7 "Σημείο Επαφής Ημιαγωγών" (Semiconductor Point of Contact-PoC), που συστάθηκε κατά την πρώτη συνάντηση στην Βερόνα με αντικείμενο την ανταλλαγή πληροφοριών αναφορικά με ζητήματα που άπτονται της βιομηχανίας ημιαγωγών. Ειδικότερα και σε πλαίσιο τρέχοντος διεθνούς γεωπολιτικού περιβάλλοντος, οι Υπουργοί επέμειναν στην αναγκαιότητα ο κλάδος να παραμείνει ανταγωνιστικός με έγκριση τομέων προτεραιότητας για μία συντονισμένη προσέγγιση ενίσχυσης προανταγωνιστικών (pre-competitive) συνεργειών βιομηχανικής έρευνας στα πεδία της ενεργειακής απόδοσης και της ανθεκτικής κατασκευής των ημιαγωγών με στόχο την υποστήριξη της πράσινης μετάβασης και των αναδυόμενων τεχνολογικών καινοτομιών, όπως η Τεχνητή Νοημοσύνη.

Οι Υπουργοί της G7 εστίασαν, ιδιαιτέρως, στην ψηφιακή ανάπτυξη της Αφρικής ως μέσο επιτάχυνσης και της προόδου επίτευξης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs). Προς τούτο, συγκατένευσαν σε σημασία "γεφύρωσης" των ψηφιακών διαφορών και ενίσχυσης των αλυσίδων αξίας μεταξύ G7 και αφρικανικών χωρών, για την αντιμετώπιση των σχετιζόμενων με τον ψηφιακό μετασχηματισμό προκλήσεων και την διασφάλιση ότι τα οφέλη των ψηφιακών τεχνολογιών θα κατανέμονται δίκαια με απότοκο συνέπεια την ενδυνάμωση του συνόλου της κοινωνίας.

Η ι/Προεδρία ανακοίνωσε σημαντική πρόοδο όσον αφορά στον συν-σχεδιασμό με το Πρόγραμμα

των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη (United Nations Development Programme – UNDP) του "AI Hub for Sustainable Development", μιας πρωτοποριακής πρωτοβουλίας με επικέντρωση στους τομείς γεωργίας, υγείας, υποδομών, εκπαίδευσης/κατάρτισης και ενέργειας, σε πολιτική συστοίχιση με τις προτεραιότητες του Piano Mattei. Εν λόγω εμβληματικό έργο στοχεύει στην ενίσχυση των τοπικών οικοσυστημάτων Τεχνητής Νοημοσύνης για ανάδειξη νέων προοπτικών βιομηχανικής ανάπτυξης, τεχνολογικής και κοινωνικής προόδου, ενσωματώνοντας τη δέσμευση της G7 "Growing Together".

2. Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – Ιταλίας

Η Ιταλία και η Ελλάδα, κ-μ της ΕΕ, επωμίζονται δικαιωματικά κομβικό ρόλο-κλειδί στη διαχείριση κρίσιμων γεωοικονομικών και στρατηγικών διακυβευμάτων της Ν.Α. Μεσογείου, ενώ αντιμετωπίζουν αντίστοιχες ποικιλόμορφες προκλήσεις, στην ευρύτερη ευαίσθητη γεωπολιτική περιοχή της ΝΑ Ευρώπης. Η διακριτή, αδιατάρακτη και διαχρονική εγγύτητα μεταξύ των δύο λαών, κεφαλαιοποιείται, αλλά και τροφοδοτείται οργανικά, αμφίπλευρα στην μακρά παράδοση και διαδρομή κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών, ενεργειακών, τουριστικών και πολιτιστικών σχέσεων. Η ευρύτητα, το αμφίδρομο βάθος, οι συνέργειες και η ποιοτική σύνθεση των οικονομικών μας σχέσεων, έχουν αναδείξει και εδραιώσει το ζητούμενο της συμβολής τους, ως κρίσιμο ισοδύναμο στο στρατηγικό χαρακτήρα, καθώς και την “εγγραφή” τους στο corpus της διμερούς εταιρικής σχέσης μας.

2.1 Διμερές εμπόριο

Η οικονομική συνεργασία Ελλάδας-Ιταλίας εξελίσσεται και ενδυναμώνεται με όρους οικονομικού και επιχειρηματικού αυτοματισμού σφυρηλατώντας το συμπαγές μέγεθος της στρατηγικής σχέσης των δύο χωρών. Η Ιταλία αποτελεί διαχρονικά, σε διακριτή απόσταση, τον πρώτο εξαγωγικό προορισμό της Ελλάδας, με αξία ελληνικών εξαγωγών προς Ιταλία, το 2023, ύψους € 5,89 δισ. και ταυτόχρονα τον τρίτο (μετά τις Γερμανία και Κίνα) προμηθευτή της χώρας μας, με εισαγωγές ύψους € 6,81 δισ. Η Γερμανία ακολουθεί ως έτερος σημαντικός εμπορικός εταίρος της Ελλάδας με τις ελληνικές εξαγωγές να διαμορφώνονται σε € 3,41 δισ. και τις εισαγωγές σε € 8,69 δισ. αντίστοιχα.

2.1.1 Εμπόριο αγαθών

Ο διμερής όγκος εμπορίου Ελλάδος-Ιταλίας, το 2023, ανήλθε σε € 12,7 δισ. έναντι € 13,3 δισ. κατά το έτος 2022, με το εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδος-Ιταλίας να καταγράφει σαφώς πιο εξισορροπημένη εικόνα για τη χώρα μας από αντίστοιχο Ελλάδος-Γερμανίας, καθώς το ύψος του εμπορικού ελλείμματος διαμορφώθηκε σε - € 916,21 εκ., σε αντιδιαστολή προς το σχετικό με την Γερμανία ύψους - € 5,27 δισ. (όγκος διμερούς εμπορίου Ελλάδας-Γερμανίας: € 12,10 δισ.)

Η "ανάγνωση" της αυξητικής πορείας των εμπορικών ροών οδηγεί αβίαστα στην παραδοχή -υπό την αίρεση της διατήρησης των συνθηκών- ότι ενυπάρχουν εύλογες ευρείες προοπτικές μεγέθυνσης του διμερούς εμπορίου με περαιτέρω διεύρυνση των του διμερούς εμπορίου μας με την Ιταλία και προσέγγιση, το 2024, στα € 15 δισ., με αντίστοιχη αύξηση των ε/εξαγωγών στο επίπεδο των € 7 δισ.

Πίνακας 1: Εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδας - Ιταλίας

(Αξίες σε εκατ. ευρώ)	2019	2020	2021	2022	2023*	% 2023/2022
Εξαγωγές αγαθών στην Ιταλία	3.680,69	3.277,36	4.293,15	6.459,24	5.892,98	-8,77%
Εισαγωγές αγαθών από την Ιταλία	4.823,03	4.520,54	5.790,31	6.799,10	6.809,19	0,15%
Εμπορικό ισοζύγιο	-1.142,34	-1.243,18	-1.497,16	-339,86	-916,21	-169,58%
Όγκος εμπορίου	8.503,72	7.797,90	10.083,46	13.258,34	12.702,17	-4,19%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ *προσωρινά στοιχεία (6.08.2024)

Στους κατ' ακολουθίαν πίνακες παρουσιάζονται οι ελληνικές εξαγωγές κατά διψήφιο κωδικό συνδυασμένης ονοματολογίας, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ. Σε επίπεδο ανάλυσης CN2 απεικονίζεται η σχετικά περιορισμένη σύνθεση των εξαγωγών προς Ιταλία, καθώς το σύνολο των 25 κυριότερων κατηγοριών αποτελεί το 88,6% περίπου επί της συνολικής αξίας, ήτοι € 5,22 δισ. εκ των € 5,89 δισ.

Συγκρατείται ότι η αξία των πετρελαιοειδών το 2019 αντιπροσώπευε περίπου το ¼ των συνολικών ελληνικών εξαγωγών προς την Ιταλία, ενώ το 2020, λόγω της δραστηκής πτώσης της οικονομικής και κοινωνικής κινητικότητας είχε κατακόρυφη πώση κατά -40%. Το 2021, η αξία των πετρελαιοειδών αντιπροσώπευε το 16,6% του συνόλου των εξαγωγών με την αξία τους να διαμορφώνεται σε € 660,9 εκ. Το 2022, οι εξαγωγές πετρελαιοειδών στην Ιταλία αντιπροσώπευαν περί το 30% του συνόλου των εξαγωγών (€ 1,89 δισ.), ενώ το 2023 το 24% (€ 1,44 δισ.).

Πίνακας 2: Ελληνικές εξαγωγές στην Ιταλία – μεγάλες κατηγορίες (CN2)

A/A	Διψήφιο ΚΣΟ (CN2)	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	2023 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	2022 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	% Μεταβολής 2023/2022
1	27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟ	1,437,716,889	24.40%	1,889,414,919	29.25%	-23.91%
2	15	ΛΙΠΗ ΚΑΙ ΛΑΔΙΑ ΖΩΙΚΑ Ή ΦΥΤΙΚΑ, ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΑΣ	829,497,739	14.08%	537,281,128	8.32%	54.39%
3	76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	327,313,254	5.55%	502,657,723	7.78%	-34.88%
4	84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚ	311,146,768	5.28%	362,424,269	5.61%	-14.15%
5	3	ΨΑΡΙΑ ΚΑΙ ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΑ, ΜΑΛΑΚΙΑ ΚΑΙ ΆΛΛΑ ΑΣΠΟΝΔΥ	294,080,564	4.99%	284,435,485	4.40%	3.39%
6	4	ΓΑΛΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΑΣ, ΑΥΓΑ ΠΤΗΝΩΝ, Μ	258,442,575	4.39%	203,967,290	3.16%	26.71%
7	85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ	209,314,418	3.55%	228,435,593	3.54%	-8.37%
8	48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ, ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΥΤΤΑΡΙΝΗ	200,661,326	3.41%	153,463,944	2.38%	30.75%
9	39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ Υ	177,661,340	3.01%	223,559,806	3.46%	-20.53%
10	10	ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	160,673,434	2.73%	170,561,949	2.64%	-5.80%
11	30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	152,704,875	2.59%	106,258,631	1.65%	43.71%
12	8	ΚΑΡΠΟΙ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΑ ΒΡΩΣΙΜΑ, ΦΛΟΥΔΕΣ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΩ	117,179,865	1.99%	76,532,264	1.18%	53.11%
13	74	ΧΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΛΚΟ	104,225,708	1.77%	141,083,307	2.18%	-26.12%
14	20	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ, ΚΑΡΠΩΝ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΩΝ	86,947,268	1.48%	66,838,093	1.03%	30.09%
15	73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	80,516,302	1.37%	56,091,566	0.87%	43.54%
16	24	ΚΑΠΝΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΚΑΠ	70,042,732	1.19%	61,836,474	0.96%	13.27%
17	94	ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ, ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜ	51,503,634	0.87%	23,732,326	0.37%	117.02%
18	62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΆΛΛΑ	51,482,822	0.87%	71,094,933	1.10%	-27.59%
19	54	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ, ΣΥΝΕΧΕΙΣ	50,760,880	0.86%	104,973,941	1.63%	-51.64%
20	61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚ	48,766,886	0.83%	144,193,122	2.23%	-66.18%
21	2	ΚΡΕΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΦΑΓΙΩΝ, ΒΡΩΣΙΜΑ	43,022,084	0.73%	53,562,670	0.83%	-19.68%
22	64	ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ, ΓΚΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΑ ΕΙΔΗ. ΜΕΡΗ ΤΩΝ ΕΙΔ	41,830,157	0.71%	83,585,311	1.29%	-49.96%
23	44	ΞΥΛΕΙΑ, ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΞΥΛ	39,895,213	0.68%	34,754,502	0.54%	14.79%
24	12	ΣΠΕΡΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΙ ΕΛΑΙΩΔΕΙΣ. ΣΠΕΡΜΑΤΑ, ΣΠΟΡΟΙ	39,804,857	0.68%	50,298,588	0.78%	-20.86%
25	28	ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ. ΕΝΩΣΕΙΣ ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ Ή	38,066,647	0.65%	36,621,059	0.57%	3.95%
Σύνολο 25 κυριότερων κατηγοριών			5,223,258,237	88.64%	5,667,658,893	87.75%	-7.84%
Πετρελαιοειδή			1,437,716,889	24.40%	1,889,414,919	29.25%	-23.91%
Μη Πετρελαιοειδή			4,455,262,330	75.60%	4,569,766,252	70.75%	-2.51%
Γενικό Σύνολο εξαγωγών στην Ιταλία			5,892,979,219	100.00%	6,459,181,171	100.00%	-8.77%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ *προσωρινά στοιχεία (Αντίληψη: 6.08.2024)

Το 2022, το ¼ της συνολικής αξίας των εξαγωγών εστιάζεται σε αγροδιατροφικά προϊόντα (25,59% ή € 1,4 δισ.). Συγκρατείται η μεγάλη αύξηση της κατηγορίας λίπη και λάδια κατά 42,04% (€ 536,35 εκ.), καθώς και η αύξηση κατά 61,46% της κατηγορίας δημητριακά (€ 171,15 εκ.). Το 2023, το 1/3 της συνολικής αξίας των εξαγωγών (32% ήτοι €1,9 δισ.) εστιάζεται σε αγροδιατροφικά προϊόντα (2022: 25,59% ή € 1,4 δισ. / 2021: 29,69% ή € 1,18 δισ.).

Συγκρατείται η μεγάλη αύξηση της κατηγορίας 15 λίπη και λάδια (ελαιόλαδο) κατά +54,4% που αντιπροσωπεύει το 14,8% της αξίας ελληνικών εξαγωγών το 2023, καθώς και η αύξηση κατά 53,11% της κατηγορίας 08 καρποί και φρούτα βρώσιμα.

Αγορά Ελαιολάδου

Η δυναμική της αγοράς από τα τέλη του 2023 συνεχίζεται αδιάπτωτα σε επίπεδα υψηλών τιμών τόσο για τα εξευγενισμένα όσο και για τα εξαιρετικά παρθένα ελαιόλαδα. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, τον Ιανουάριο του 2024, στην πλειονότητα των ΚΜΕΕ σημειώθηκε αύξηση του ετήσιου πληθωρισμού του ελαιολάδου, με την υψηλότερη αύξηση να καταγράφεται σε Πορτογαλία (+69% σε σύγκριση με 1/2023), Ελλάδα (+67%) και Ισπανία (+63%). Υποδεέστερες αυξήσεις τιμών προκύπτουν σε Ρουμανία (+13%), Ιρλανδία (+16%) και Ολλανδία (+18%). Αναφορικά με την εκτιμώμενη παραγωγή ελαιολάδου εσοδείας 2024/25 σε παγκόσμιο επίπεδο αναμένεται να ανέλθει σε 3.000 – 3.200 χιλιάδες τόνους, με την ακόλουθη κατάταξη: Ισπανία 1.300 – 1.500, Τουρκία 300 – 320, Ελλάδα 230 – 290, Τυνησία 260 – 280, Ιταλία 180 – 200, Πορτογαλία 160 – 180, Μαρόκο 110 – 140, Συρία 90 – 100, Λοιπές 550 – 650.

Το 2023, το ελληνικό ελαιόλαδο αναρριχήθηκε στο υψηλότερο επίπεδο της τελευταίας δετίας, με κατ'ουσίαν διπλασιασμό του μεριδίου του στις ευρωπαϊκές εξαγωγές (13% από 7%) και τοποθετούμενο 1ο στο top10 των κορυφαίων εξαγωγίμων ε/προϊόντων (με αύξηση εξαγωγών +157%). Η εξέλιξη αυτή συντελέστηκε λόγω της ευνοϊκής διεθνούς συγκυρίας, καθώς η αυξημένη ελληνική παραγωγή (+51% ετησίως) συνδυάστηκε με υψηλή διεθνή ζήτηση, λόγω ξηρασίας και μειωμένης παραγωγής σε ανταγωνιστικές μεσογειακές χώρες (-48% στην Ισπανία). Ωστόσο, το ελληνικό ελαιόλαδο, το πιο εμβληματικό προϊόν της χώρας και με μεγάλη βαρύτητα στις εμπορευματικές συναλλαγές, δεν έχει “εγγραφεί” εισέτι στις διεθνείς αγορές ως επώνυμο προϊόν. Σημειώνεται ότι σημαντικό τμήμα (της τάξης του 70%) των ε/εξαγωγών κατευθύνεται στην Ιταλία και την Ισπανία, με τιμή κατά 25% χαμηλότερη από αντίστοιχες που απολαμβάνουν οι ε/εξαγωγές στις υπόλοιπες χώρες προορισμού. Η απόκλιση αυτή ουσιαστικά εξηγείται και αντικατοπτρίζει τον χαμηλό βαθμό τυποποίησης της ελληνικής παραγωγής (σχεδόν 30%, έναντι 70% στην Ισπανία και σχεδόν 100% στην Ιταλία) που λειτουργεί ανασταλτικά στην προώθησή του ως επώνυμο προϊόν στο εξωτερικό.

Αντ'αυτού το ε/ελαιόλαδο εξάγεται χύδην κυρίως σε Ιταλία και Ισπανία, αναμειγνύεται με λοιπών προελεύσεων (συνήθως χαμηλότερης ποιότητας) ελαιόλαδο, συσκευάζεται από τις προαναφερθείσες μεγάλες ελαιοπαραγωγούς και έμπειρες εξαγωγικά χώρες και προωθείται στην διεθνή αγορά ως επώνυμο εγχώριο προϊόν τους. Αποτέλεσμα αυτής της παθογένειας είναι το ε/ελαιόλαδο να αποστερείται σημαντικής υπεραξίας της τάξης των €1,3/κιλό (αντιστοίχιση σε €0,2 δισ./έτος).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αγορά του ΗΒ, όπου παρά το υψηλό κόστος ζωής, η τάση για υγιεινό τρόπο ζωής και η απήχηση της μεσογειακής διατροφής οδηγούν σε ανελαστικότητα ζήτησης ελαιολάδου, δημιουργώντας ευνοϊκές για την προώθηση του παρθένου και του βιολογικού ελαιολάδου. Ωστόσο, ακόμη και υπό αυτές τις συνθήκες το ελληνικό έξτρα παρθένο ελαιόλαδο έχει χαμηλή διείσδυση στη β/αγορά, με την Ελλάδα να κατατάσσεται στην 4η θέση στη λίστα των σημαντικότερων προμηθευτριών χωρών ελαιολάδου στη Βρετανία, μετά την Ισπανία, την Ιταλία και

το Βέλγιο (με ανύπαρκτους ελαιώνες!).

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, που θεωρείται ως η “ατμομηχανή” του παγκόσμιου εμπορίου ελαιολάδου, το 2023, η Ελλάδα εξήγαγε ελαιολάδο αξίας \$ 100,7 εκατ., αλματώδη άνοδο σε σχέση με το 2022, όταν οι ελληνικές εξαγωγές ελαιολάδου είχαν διαμορφωθεί στα επίπεδα των 58,5 εκατ. \$. Διαχρονικά, σχεδόν του 75% των εισαγωγών ελαιολάδου στις ΗΠΑ προέρχεται από 3 χώρες: Ιταλία (32,8%), Ισπανία (31,9%) και Τунησία (10,1%). Το 2023, η Ελλάδα κάλυψε περίπου το 4,7% των εισαγωγών ελαιολάδου (το 2022 3,3%) των ΗΠΑ, κατέχοντας την 5^η θέση μετά την Τουρκία (το 2022, 4,0% και το 2023 9,7%). Παρόλα τα θετικά στοιχεία και την παρουσία στο εξωτερικό, όπου οι εξαγωγές μας αφορούν κατά κύριο λόγο τυποποιημένο λάδι, η διεύθυνση του ελληνικού έξτρα παρθένου ελαιολάδου έχει ευρύτατα περιθώρια και μακρά διαδρομή για να προσεγγίσει τα μεγάλα μεγέθη εξωστρέφειας που αντιστοιχούν των υπέρτερων ποιοτικών γνωρισμάτων του.

Πίνακας 3: Ελληνικές εισαγωγές από την Ιταλία – μεγάλες κατηγορίες (CN2)

A/A	Διψήφιο ΚΣΟ (CN2)	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	2023 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	2022 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	% Μεταβολής 2023/2022
1	84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ,	932,655,758	14.44%	844,865,652	12.43%	10.39%
2	87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ	426,727,301	6.61%	360,923,042	5.31%	18.23%
3	27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗ	417,319,924	6.46%	714,095,040	10.50%	-41.56%
4	30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	398,505,300	6.17%	348,597,657	5.13%	14.32%
5	39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ	398,328,626	6.17%	443,646,364	6.53%	-10.21%
6	85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ	355,077,033	5.50%	310,067,796	4.56%	14.52%
7	62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ,	237,443,059	3.68%	218,228,434	3.21%	8.80%
8	72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	198,962,672	3.08%	188,187,425	2.77%	5.73%
9	61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ,	159,801,132	2.47%	175,648,163	2.58%	-9.02%
10	73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑ	159,041,326	2.46%	138,874,057	2.04%	14.52%
11	88	ΑΕΡΟΠΛΟΙΑ Ή ΔΙΑΣΤΗΜΟΠΛΟΙΑ	157,077,466	2.43%	12,805,618	0.19%	1126.63%
12	90	ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Ή	156,713,508	2.43%	150,048,792	2.21%	4.44%
13	48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΥΤΤΑ	149,076,906	2.31%	186,034,984	2.74%	-19.87%
14	64	ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ, ΓΚΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΑ ΕΙΔΗ. ΜΕΡΗ ΤΩ	141,397,331	2.19%	138,516,000	2.04%	2.08%
15	94	ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ, ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣ	134,316,504	2.08%	128,040,368	1.88%	4.90%
16	2	ΚΡΕΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΦΑΓΙΩΝ, ΒΡΩΣΙΜΑ	127,961,679	1.98%	128,555,562	1.89%	-0.46%
17	9	ΚΑΦΕΣ, ΤΣΑΙ, ΜΑΤΕ ΚΑΙ ΜΠΑΧΑΡΙΚΑ	121,318,311	1.88%	105,211,127	1.55%	15.31%
18	38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	112,569,600	1.74%	107,469,361	1.58%	4.75%
19	83	ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	101,172,734	1.57%	100,588,544	1.48%	0.58%
20	34	ΣΑΠΟΥΝΙΑ, ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗΣ ΔΡΑ	98,692,591	1.53%	87,086,791	1.28%	13.33%
21	21	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	90,825,449	1.41%	77,330,961	1.14%	17.45%
22	22	ΠΟΤΑ, ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΥΓΡΑ ΚΑΙ ΞΙΔ	89,971,165	1.39%	76,135,591	1.12%	18.17%
23	4	ΓΑΛΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΑΣ. ΑΥΓΑ ΠΤΗΝΩ	89,683,158	1.39%	89,702,418	1.32%	-0.02%
24	69	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΕΡΑΜΕΥΤΙΚΗΣ	87,453,406	1.35%	84,418,978	1.24%	3.59%
25	23	ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩ	78,580,669	1.22%	95,364,054	1.40%	-17.60%
Σύνολο 25 κυριότερων κατηγοριών			5,420,672,608	83.92%	5,310,442,779	78.11%	2.08%
Πετρελαιοειδή			417,319,924	6.46%	714,095,040	10.50%	-41.56%
Μη Πετρελαιοειδή			6,041,861,247	93.54%	6,084,597,270	89.50%	-0.70%
Γενικό Σύνολο εισαγωγών από Ιταλία			6,459,181,171	100.00%	6,798,692,310	100.00%	-4.99%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ *προσωρινά στοιχεία (Άντληση: 6.08.2024)

Αναφορικά με την σύνθεση ελληνικών εισαγωγών από την Ιταλία, το 2023, τα πετρελαιοειδή κάλυψαν το 6,46% του συνόλου των εισαγωγών, ήτοι € 417,32 εκ.

Στις κυριότερες κατηγορίες προϊόντων ελληνικών εισαγωγών, το 2023, περιλαμβάνονται οι πυρηνικοί αντιδραστήρες/λέβητες/μηχανές (€ 932,7 εκ.), τα οχήματα (€ 426,7 εκ.), τα φαρμακευτικά προϊόντα (€ 398,5 εκ.), οι πλαστικές ύλες (€ 398,3 εκ.) και οι μηχανές /συσκευές (€ 355,1 εκ.).

2.1.2 Εμπόριο υπηρεσιών

Το 2023, η Ιταλία κατατάσσεται ως 5η χώρα προορισμός υπηρεσιών, παγκοσμίως, με αύξηση των εισπράξεων σε € 1.899 εκ. και 10η προμηθεύτρια χώρα υπηρεσιών με διεύρυνση πληρωμών σε € 960 εκ. Η χώρα μας κατέγραψε πλεόνασμα Ισοζυγίου Υπηρεσιών, που διαμορφώθηκε σε € 939 εκ. Ο όγκος διμερούς εμπορίου υπηρεσιών Ελλάδας-Ιταλίας διευρύνθηκε κατά 15,4% σε € 2,9 δισ. (από € 1,5 δισ. το 2022).

Πίνακας 4: Ισοζύγιο υπηρεσιών Ελλάδας – Ιταλίας

(Αξίες σε εκατ. ευρώ)	2019	2020	2021	2022	2023	2023/2022%
Εισπράξεις	1.571	660	1.069	1.659	1.899	14,47%
Πληρωμές	778	548	728	819	960	17,22%
Ισοζύγιο υπηρεσιών	793	112	341	840	939	11,79%
Όγκος εμπορίου υπηρεσιών	2.349	1.208	1.797	2.478	2.859	15,38%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Σημειώνεται ότι, η ραγδαία μείωση στις εισπράξεις, ειδικά εν σχέσει με το 2019 (προ πανδημίας), από την Ιταλία οφείλεται, εν πολλοίς, στην μείωση της κοινωνικής κινητικότητας λόγω της κατακόρυφης πτώσης στις αφίξεις Ιταλών επισκεπτών στη χώρα μας, συνεπεία της πανδημίας του κορωνοϊού. Συγκεκριμένα, οι αφίξεις Ιταλών επισκεπτών διαμορφώθηκαν το 2020 σε μόλις 373.200 και οι εισπράξεις από τις παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες σε € 217,7 εκ. Αντίστοιχα, οι εισπράξεις από τις αφίξεις Ιταλών (806.400) στην Ελλάδα, το 2021 διευρύνθηκαν στα € 525,1 εκ., ενώ το 2022 επέστρεψαν σχεδόν στα επίπεδα το 2019 σε € 926.7 εκ. (αύξηση 76,5%) για να ανέλθουν το 2023 σε € 1,08 δισ.

Πίνακας 5: Εισπράξεις της Ελλάδας από την Ιταλία

Ισοζύγιο Υπηρεσιών Ελλάδας-Ιταλίας / Εισπράξεις (Αξίες σε εκατ. ευρώ)							
Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση EBOPS 2010 ή BPM6	2018	2019	2020	2021	2022	2023	% 2023/2022
Υπηρεσίες μεταποίησης αγαθών τα οποία ανήκουν σε άλλους	0.1	0.1	0.0	0.1	0.0	0.0	0%
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής που δεν περιλαμβάνονται αλλού	0.3	1.4	1.5	6.2	1.8	3.0	66,7%
Ταξιδιωτικό	938.9	1,008.6	217.7	525.1	926.7	1078.48	16,38%
Θαλάσσιες μεταφορές	321.8	320.8	232.7	272.5	419.0	444	5,97%
Λοιπές μεταφορές	80.2	90.4	71.2	69.9	86.7	72	-16,96%
Κατασκευαστικές	14.9	8.9	10.1	15.1	47.7	112	134,8%
Ασφαλιστικές και συναξιοδοτικές	10.2	11.9	12.2	23.2	11.8	20	69,49%
Χρηματοοικονομικές	2.1	0.7	1.3	14.6	6.0	17	183,33%
Χρεώσεις για τη χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (Royalties)	0.9	1.2	0.0	0.1	0.0	0.0	0%
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής και πληροφόρησης	34.9	33.5	30.7	44.2	26.4	27	2,27%
Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας	58.4	58.3	72.1	84.4	101.8	84	17,49%
Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτιστικές, προσωπικές	3.6	8.1	7.7	7.1	9.4	14	48,94%
Υπηρεσίες δημοσίου	11.1	5.4	2.7	4.9	5.2	3	-42,31%
Σύνολο Εισπράξεων από Ιταλία	1477.4	1,549.30	659.9	1,067.40	1642.5	1874.48	14,12%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ως προς την σύνθεση του εμπορίου υπηρεσιών, το 57,5% των εισπράξεων της Ελλάδας από την

Ιταλία αφορούσε, το 2023, ταξιδιωτικές υπηρεσίες. Το 2023, οι εισπράξεις της χώρας μας σε κατηγορίες υπηρεσιών με την μεγαλύτερη μεταβολή αφορούσαν σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες που παρουσίασαν αύξηση 183,3% διαμορφούμενες σε € 17 εκ., σε ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές υπηρεσίες (€ 20 εκ., αύξηση 69,49%) και σε υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής (€ 3 εκ., αύξηση 66,7%).

Πίνακας 6: Πληρωμές της Ελλάδας στην Ιταλία

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΙΤΑΛΙΑΣ / Πληρωμές (Αξίες σε εκατ. ευρώ)							
Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση ΕΒΟΡS 2010 ή ΒΡΜ6	2018	2019	2020	2021	2022	2023	% 2023/2022
Υπηρεσίες μεταποίησης αγαθών τα οποία ανήκουν σε άλλους	0.3	0.1	0.0	0.4	0.0	0.0	0 %
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής που δεν περιλαμβάνονται αλλού	5.6	6.1	5.5	5.3	7.2	7.0	-2,78%
Ταξιδιωτικό	197.5	245.9	78.7	109.4	196.4	272.9	38,95%
Θαλάσσιες μεταφορές	19.5	13.0	16.7	21.8	29.2	37	26,71%
Λοιπές μεταφορές	231.1	242.2	220.8	269.1	320.8	348	8,48%
Κατασκευαστικές	10.6	62.8	13.9	69.7	14.5	14	-3,45%
Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές	97.0	95.5	84.7	97.0	118.3	138	16,65%
Χρηματοοικονομικές	3.7	5.1	8.5	10.4	7.9	9.0	13,92%
Χρεώσεις για τη χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (Royalties)	2.5	3.4	5.8	3.9	4.6	8	73,91%
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής και πληροφόρησης	23.8	26.3	36.1	27.4	21.2	21	-0,94%
Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας	91.6	67.4	66.5	101.1	86.8	93	7,14%
Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτιστικές, προσωπικές	7.0	8.1	7.9	9.7	11.5	11	-4,35%
Υπηρεσίες δημοσίου	2.6	2.6	2.9	2.5	4.1	3	-26,83%
Σύνολο Πληρωμών στην Ιταλία	692.8	778.5	548	727.7	822.5	961.9	16,95%

Αντιστοίχως, οι πληρωμές υπηρεσιών της Ελλάδας στην Ιταλία, το 2023, εστιάζονταν κυρίως στις λοιπές μεταφορές πλην θαλάσσιων (€ 348 εκ.), τις ταξιδιωτικές υπηρεσίες (€ 272.9 εκ.). Η μεγαλύτερη αύξηση κατεγράφη στις χρεώσεις για τη χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (Royalties), ύψους 73,91% και στις ταξιδιωτικές υπηρεσίες 38,95%.

Πίνακας 7: Τουριστικές αφίξεις στην Ελλάδα από την Ιταλία

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Αφίξεις από Ιταλία στην Ελλάδα	1.441,3	1.667,2	1.553,1	373,2	806,4	1.413,1	1.842,3
Ποσοστό στο σύνολο των αφίξεων	4,8%	5,0%	4,6%	5,0%	5,3%	4,7%	5,1%
Μεταβολή %	+3,9%	+15,7%	-6,8%	-75,9%	+116,08%	+75,24%	+30,37%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, η επισκεψιμότητα των Ιταλών τουριστών προς την Ελλάδα, το 2019, υπερέβη το 1,55 εκ., παρουσιάζοντας σχετική μείωση -6,8% έναντι του 2018. Το 2020, λόγω της πανδημίας Covid-19, οι αφίξεις συρρικνώθηκαν δραστικά σε 373.200, με τους Ιταλούς επισκέπτες να αποτελούν το 5% του συνόλου των αφίξεων στην Ελλάδα. Βάσει διαθέσιμων στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος, το 2021 κατεγράφη αναστροφή της πτωτικής πορείας με σημαντική ανάκαμψη του αριθμού των αφίξεων. Συγκεκριμένα, οι Ιταλοί που επισκέφθηκαν τη χώρα μας ανήλθαν σε 806.400. Το 2022, παρατηρήθηκε αύξηση κατά 75,2% των Ιταλών επισκεπτών στην

χώρα μας με τις αφίξεις να ανέρχονται σε 1,41 εκ., με τις τουριστικές ροές από την Ελλάδα στην Ιταλία να προσεγγίζουν τις 407.000.

Σύμφωνα με τα πρώτα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας για το 2023, η επισκεψιμότητα τουριστών από την Ιταλία ανήλθε σε 1,84 εκ., εξέλιξη που προδιαγράφει ότι οι τουριστικές ροές, το 2024, δύνανται να προσεγγίσουν και ενδεχομένως υπερβούν τα 2 εκ. Αντιστοίχως, η επισκεψιμότητα τουριστών από την χώρα μας προς την Ιταλία διευρύνθηκε το 2023 σε 578.000.

2.2 Άμεσες επενδύσεις

2.2.1 Ελληνικές επενδύσεις στην Ιταλία

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Banca d' Italia, το 2023, το απόθεμα ελληνικών επενδύσεων στην Ιταλία ανήλθε σε € 91 εκ., καταγράφοντας οριακή σχετικά αύξηση της τάξης του 2,25%, εν σχέσει με το 2021, στο επίπεδο της τάξεως των € 89 εκ.

Πίνακας 8: Επενδύσεις της Ελλάδας στην Ιταλία

(αξία σε εκατ. ευρώ)	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	%2022/2021
Καθαρές Άμεσες Επενδύσεις / Ροές	-36	69	-125	-25	44	-37	30	-86	-386,67%
Συνολικά Κεφάλαια / Απόθεμα	225	286	158	76	86	48	89	91	2,25%

Πηγή: Banca d' Italia (18.12.2023)

Κυριότερες ελληνικές επενδύσεις στην Ιταλία αφορούν στους τομείς της μεταλλοβιομηχανίας (Viohalco Group, ElvalHalcor), της εμπορίας τσιμέντου (TITAN), της εμφιαλώσεως μη αλκοολούχων ποτών (Coca-Cola Hellenic), της εμπορίας γαλακτοκομικών (ΦΑΓΕ), της εμπορίας φαρμάκων (FAMAR), της βιομηχανίας φαρμάκων και καλλυντικών (ΓΕΡΟΛΥΜΑΤΟΣ), της εμπορίας θερμομονωτικών οικοδομικών προϊόντων (Fibran), της βιομηχανίας περιβαλλοντικών συστημάτων (Intralot Italia S.R.L.), των τυχερών παιγνίων (Intralot), των βιομηχανικών ορυκτών (S&B Βιομηχανικά Ορυκτά Α.Ε. εξαγόρασαν την ιταλική Guido Vincon & Figli), της βιομηχανίας μεταλλουργίας (ΠΥΡΑΜΙΣ), της ασύρματης πρόσβασης και μετάδοσης, τηλεπικοινωνιακού λογισμικού, καθώς και των Internet-of-Things & Smart City λύσεων (Intracom Telecom Italia), των βιομηχανικών εφαρμογών έλξης και συστημάτων αποθήκευσης ενέργειας (Sunlight), της έρευνας και παραγωγής υδρογονανθράκων (Energean).

Ειδικότερα, οι καταγεγραμμένες ελληνικές εταιρείες με παρουσία στη Β. Ιταλία είναι μεταξύ άλλων οι εξής: Όμιλος Βιοχάλκο (εμπόριο μετάλλων), Olympos Italia, Adonis, Neogal Italia (εμπορία γαλακτοκομικών), όμιλος Γερολυμάτος (Foltene Laboratories, παραγωγή φαρμάκων και καλλυντικών), Όμιλος ΓΕ Δημητρίου (GED Toyotomi Italia, αντιπροσώπευση της εταιρείας στην Ιταλία), Sunlight-Γερμανός, Energean P.I.c. Οι ελληνικών συμφερόντων εταιρείες Famar και Μαϊλης (Siat), που είναι εγκατεστημένες στη Β. Ιταλία, εξαγοράστηκαν την τελευταία διετία, από ξένα fund, με αποτέλεσμα να διοικούνται μεν από Έλληνες, αλλά να μην χαρακτηρίζονται πλέον ελληνικές.

Ο διεθνής πάροχος τηλεπικοινωνιακών συστημάτων και λύσεων Intracom Telecom γνωστοποίησε την έναρξη δραστηριοτήτων (Ιούνιος 2019) νέας θυγατρικής εταιρείας, της Intracom Telecom Italia, με έδρα τη Μόντσα του Μιλάνου.

*Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τα τηρούμενα στην Τράπεζα της Ελλάδος στοιχεία, η ελληνική επενδυτική παρουσία στην Ιταλία συμποσούται το 2023 σε € 294 εκ. έναντι € 288 εκ. το 2022 και € 265 εκ. το 2021.

2.2.2 Ιταλικές επενδύσεις στην Ελλάδα

Το στρατηγικό βάθος της εταιρικής σχέσης Ελλάδος-Ιταλίας, σε οργανική συνάρτηση με την οικονομική όσμωση των χωρών μας θεμελιώνεται και τροφοδοτείται κατ' εξοχήν από την ισχυρή επενδυτική παρουσία της Ιταλίας στη χώρα μας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Ιταλίας, κατά την πενταετία 2015-2020, καταγράφεται αυξημένο ιταλικό επενδυτικό ενδιαφέρον για τη χώρα μας. Το 2022, το συνολικό επενδεδυμένο κεφάλαιο ύψους € 4.692 εκ.

Πίνακας 9: Επενδύσεις της Ιταλίας στην Ελλάδα

(αξία σε εκατ. ευρώ)	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	%2022/2021
Καθαρές Άμεσες Επενδύσεις / Ροές	160	136	72	461	163	45	-141	1.388	1084,40%
Συνολικά Κεφάλαια / Απόθεμα	2.609	2.806	3.118	3.520	3.725	3.847	4.064	4.692	15,45%

Πηγή: Banca d' Italia (18.12.2023)

Εκ των ιταλικών επενδύσεων στην Ελλάδα διακρίνονται, η απόκτηση της TRAINOSE (2017) από την Ferrovie Dello Stato Italiane, η κατασκευή του μεγαλύτερου, στην Ελλάδα, συμπλέγματος αιολικών πάρκων στον Καφηρέα της Εύβοιας από την Enel Green Power, η δραστηριοποίηση της Edison στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας μέσω της ELPEDISON (κοινοπραξία με ΕΛΠΕ και Ελλάκτωρ), η απόκτηση του 51% της ZENITH από την Eni gas e luce, η απόκτηση από την κοινοπραξία SENFLUGA στην οποία συμμετέχει η Snam του 66% του Διαχειριστή του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΔΕΣΦΑ).

Ιταλικές εταιρείες έχουν επενδύσει στην Ελλάδα σε πλείστους τομείς: τσιμεντοβιομηχανία (Italcementi), χημική βιομηχανία (Kerakoll), χρώματα & υλικά βαφής (Milesi), υποδομές διαδικτύου και διαχείριση υποθαλάσσιου δικτύου μεταφοράς δεδομένων (Telecom Italia, μέσω της Sparkle Greece, πρώην MedNautilus που ανήκει στον όμιλο Sparkle της Telecom ITALIA/TIM), αεροδιαστημική (Sitael, Planetek), ναυτιλιακές υπηρεσίες/μεταφορές (όμιλος Grimaldi/Μινωικές Γραμμές ΑΕ), εκδόσεις (Mondadori, μέτοχος ομίλου «Αττικών Εκδόσεων», Enzo Terzi), υπηρεσίες ασφαλειών (Assicurazioni Generali), φυγοκεντρικά μηχανήματα παραγωγής ελαιολάδου (PIERALISI), τρόφιμα (Barilla SpA και Euricom SpA μονάδες παραγωγής ζυμαρικών), γαλακτοκομικά προϊόντα (Cooperlat SpA), οινοπνευματώδη (Campari SpA, που εξαγόρασε την εταιρεία Ούζο 12), ζαχαρώδη (Ferrero με γραφείο αντιπροσωπείας), υπηρεσίες εστίασης (Autogrill, εστιατόρια κατά μήκος εθνικών οδών), ένδυση/αξεσουάρ (Luxotica, Safilo, Diesel, Benetton, Prada, Armani, Calzedonia Holding SpA), τρόφιμα /διανομή (Granarolo 50,01% της Quality Brands International, μετονομάστηκε το 2018 σε Granarolo Hellas), δομικά υλικά (MAPEI), κ.ά.. Υποκαταστήματα στην Ελλάδα διατηρούν οι ιταλικές εταιρείες: Fiat, Piaggio, Alitalia, Pirelli, Italfarmaco, Chiesi, Menarini-Angellini.

Το Σεπτέμβριο 2021, τέθηκε σε λειτουργία το Metamorfosis II, πρώτο «πράσινο» Κέντρο Δεδομένων στην Ελλάδα και ένα από τα μεγαλύτερα Data Centers στην Ευρώπη. Το ύψος της επένδυσης διαμορφώθηκε σε € 20 εκ.. Το Κέντρο είναι στη βιομηχανική περιοχή Μεταμόρφωσης και καλύπτει μια έκταση 6.000 τ.μ., με χωρητικότητα έως 700 rack και ισχύ 7,7 MW. Το Metamorfosis II διαθέτει τα πιο σύγχρονα και αποτελεσματικά συστήματα ισχύος και ψύξης, από άποψη ενεργειακής απόδοσης στην Ελλάδα και στα Βαλκάνια, με μείωση του αποτυπώματος άνθρακα της τάξης περίπου των 28.000 τόνων ετησίως. Η Sparkle από το 2001 έχει αύξουσα επενδυτική παρουσία στην Ελλάδα. Τα συνολικά επενδυμένα, στην Ελλάδα, κεφάλαια της εταιρείας ανήλθαν σε € 40 εκ. την τελευταία πενταετία. Οι επενδύσεις κατανέμονται σε 4 Κέντρα Δεδομένων στην Ελλάδα (δύο στην Μεταμόρφωση, ένα στο Κορωπί και ένα στα Χανιά), συνολικής έκτασης 14.000 τ.μ. και ισχύος 13,7 MW.

Ο όμιλος SOL έχει παρουσία στην Ελλάδα από το 2000 ενώ τον Φεβρουάριο του 2021 απέκτησε τις δραστηριότητες της Air Liquide Hellas και της Vitalaire Hellas με αλλαγή επωνυμίας σε Τεχνικά Αέρια Ελλάδος Α.Ε και Vivicare Ελλάς Μονοπρόσωπη Α.Ε. αντίστοιχα. Το τίμημα της εξαγοράς δε δημοσιοποιήθηκε, ωστόσο ως τάξη μεγέθους αναφέρεται ότι, το 2020, η Air Liquide Hellas απασχολούσε 104 εργαζόμενους και κατέγραψε τζίρο άνω των € 20 εκ.. Η SOL Hellas το 2006 είχε απορροφήσει και την εταιρεία Ελληνικά Αέρια Θεσσαλονίκης Α.Ε..

Το 2021, διακρίνονται η εξαγορά της ΔΕΠΑ Υποδομών από την Italgas με τίμημα ύψους € 733 εκ., η επένδυση της Sparkle ύψους € 20 εκ., καθώς και η εξαγορά της AIR LIQUIDE από την VIVISOL και η εκδήλωση ενδιαφέροντος του ομίλου Fincantieri (Οκτώβριο 2021) για συμμετοχή, σε συνεργασία με την ONEX (Ναυπηγεία Σύρου), στη διαγωνιστική διαδικασία εξυγίανσης και απόκτησης των Ναυπηγείων Ελευσίνας. Το 2022, την παρουσία της στην ελληνική αγορά ΑΠΕ επεκτείνει η Eni Gas e Luce, μέλος του ομίλου της Eni. Ειδικότερα, η Plenitude, όπως έχει μετονομαστεί από τις αρχές του έτους η Eni Gas e Luce προέβη στην εξαγορά της Solar-Konzept Greece που δραστηριοποιείται στον τομέα των φωτοβολταϊκών.

Ισχυρές ιταλικές επιχειρήσεις του κλάδου των κατασκευών έχουν αναλάβει έργα υποδομών στην Ελλάδα, ανάμεσά τους η κοινοπραξία της ιταλικής εταιρείας SALINI-IMPREGILO με την ΤΕΡΝΑ που ανέλαβε την κατασκευή του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ), η κοινοπραξία της ΑΕΓΕΚ και των εταιρειών IMPREGILO, ADSALDO, SELI, ANSALDOBREDA που επελέγη ως ανάδοχος για την κατασκευή του Μετρό της Θεσσαλονίκης. Η κοινοπραξία της ΑΒΑΞ με την ιταλική GHELLA και τη γαλλική ALSTOM αναδείχθηκε μειοδότη στο διαγωνισμό για την κατασκευή της Γραμμής 4 του Μετρό της Αθήνας (Τμήμα Α΄ «Άλσος Βεΐκου-Γουδή»), το μεγαλύτερο ευρωπαϊκό έργο αστικής υποδομής.

Μετά από διαγωνισμό που διενήργησε η Ελληνικό Μετρό, υπεγράφη (Οκτώβριο 2023) σύμβαση διάρκειας 11 ετών για την λειτουργία και συντήρηση του δικτύου του Μετρό Θεσσαλονίκης με την κοινοπραξία THEMA, που αποτελείται από την ιταλική εταιρεία ATM (51%) και την γαλλική Egis (49%).

Επιπλέον, 18.12.2023 υπεγράφη σύμβαση αγοραπωλησίας μετοχών για την απόκτηση ποσοστού 67% στο μετοχικό κεφάλαιο του Οργανισμού Λιμένος Ηρακλείου (ΟΛΗ Α.Ε.) μεταξύ του ΤΑΙΠΕΔ και της κοινοπραξίας που αποτελείται από τις εταιρείες «Grimaldi Euromed S.p.A.» και «Μινωικές Γραμμές Α.Ν.Ε.», έναντι συνολικού τιμήματος € 80 εκ., ενώ ο ιταλικός όμιλος απέκτησε (Οκτώβριο 2023) μετά από συμφωνία παραχώρησης και το πλειοψηφικό ποσοστό 67% του Οργανισμού Λιμένος Ηγουμενίστας (το 3ο λιμάνι της χώρας) έναντι τιμήματος € 84,17 εκ.

Και στον τραπεζικό τομέα, καταγράφονται επενδύσεις των ιταλικών τραπεζικών ομίλων Unicredit και Intesa Sanpaolo στην χώρα μας. Συγκεκριμένα, την 23.10.2023 ανακοινώθηκε ότι UniCredit και Alpha Services and Holdings, 100% μητρική εταιρεία της Alpha Bank, υπέγραψαν δεσμευτικό χρονοδιάγραμμα με εφαρμογή σειράς συμφωνιών μεταξύ των δύο τραπεζικών ομίλων σε Ρουμανία και Ελλάδα. Η Alpha Bank θα διατηρήσει το 9,9% του μετοχικού κεφαλαίου της τραπεζικής οντότητας που θα προκύψει στην Ρουμανία, με εισροή χρηματικού αντιτίμου ύψους € 300 εκ. Επιπλέον, η UniCredit θα αποκτήσει μερίδιο 51% στην AlphaLife Insurance Company SA, μια ελληνική ασφαλιστική εταιρεία, που ανήκει εξ ολοκλήρου στην Alpha και δραστηριοποιείται στον τομέα των ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών επενδυτικών προϊόντων. Τα αμοιβαία κεφάλαια OneMarkets της UniCredit αναμένεται, επίσης, να διανέμονται μέσω του δικτύου της Alpha Bank, που εξυπηρετεί άνω των 3,5 εκ. πελατών στην Ελλάδα.

Τέλος, η Unicredit κατέθεσε προσφορά στο ελληνικό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ) για την εξαγορά του συνόλου των μετοχών του στην Alpha Bank, που ισοδυναμεί με το 9%

του μετοχικού της κεφαλαίου, διαβεβαιώνοντας ότι εν λόγω κίνηση θα έχει αμελητέο αντίκτυπο στον δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας CET1 (Common Equity Tier 1) της ι/τράπεζας. Η διαδικασία εξαγοράς μεριδίου 9% του μετοχικού κεφαλαίου της Alpha Bank από την UniCredit, που καλωσόρισε τόσο η Ε/Κυβέρνηση όσο και το ΤΧΣ, θα καταγραφεί ως η πρώτη άμεση ξένη επένδυση στον ελληνικό τραπεζικό κλάδο, έπειτα από 17 συναπτά έτη απουσίας, λόγω της οικονομικής κρίσης.

Η υπογραφή Μνημονίου Συναντίληψης μεταξύ Eurizon AM και Eurobank AM σηματοδοτεί την είσοδο της Intesa Sanpaolo στην ελληνική τραπεζική αγορά. Πρόκειται για τις εταιρείες διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων των δύο ομίλων, ενώ στόχος της συμφωνίας είναι να τεθούν οι βάσεις εισόδου στην ε/αγορά και αξιοποίηση του πελατολόγιου της Eurobank για διάθεση των προϊόντων της Eurizon AM. Η διατραπεζική συνεργασία θα προσφέρει αμφίπλευρες σημαντικές αναπτυξιακές προοπτικές, με εκμετάλλευση του δικτύου και της δυναμικής της Eurobank AM, καθώς και της τεχνογνωσίας της Eurizon AM στη συμβουλευτική υποστήριξη και την δημιουργία καινοτόμων προϊόντων.

Αξίζει να αναφερθεί ότι ο οργανισμός ασφάλισης εξαγωγικών πιστώσεων SACE, που υπάγεται στο ιταλικό Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (CDP), έχει αναλάβει ρόλο συμβούλου μεταρρύθμισης του ομόλογου ελληνικού οργανισμού ΟΑΕΠ.

*Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τα τηρούμενα στην Τράπεζα της Ελλάδος, η ιταλική επενδυτική παρουσία στην Ελλάδα κορυφώνεται το 2023 σε € 2.907 εκ. έναντι € 2.446 εκ. το 2022 και € 1.745 εκ. το 2021.

2.3 Διμερείς ενεργειακές σχέσεις Ελλάδος-Ιταλίας

Η επενδυτική παρουσία της Ιταλίας στην Ελλάδα ταυτοποιείται και ισχυροποιείται ιδιαίτερα από την γεωστρατηγική διάσταση στο πεδίο των ενεργειακών οδεύσεων προς την Ευρώπη. Οι συγκλίνουσες αντιλήψεις Ελλάδας και Ιταλίας σε θέματα ενεργειακής ασφάλειας και διαφοροποίησης πηγών ενέργειας, βαρύνουσας σημασίας, τόσο για την περιοχή μας, όσο και την ΕΕ συγκροτούν τη βάση της συνεργασίας σε σειρά τομέων. Η Ιταλία αναγνωρίζεται κατ' εξοχήν ως σημαντικός εταίρος της Ελλάδας στην αλυσίδα των οδεύσεων του τομέα ενέργειας με συμμετοχή στην πλειονότητα των μειζόνων σχεδίων ενεργειακών υποδομών αμέσου ελληνικού ενδιαφέροντος (TAP, IGI Poseidon, EastMed).

Η επενδυτική παρουσία της Ιταλίας στην Ελλάδα ενδυναμώνεται κατεξοχήν από την γεωστρατηγική διάσταση στο πεδίο των ενεργειακών οδεύσεων προς την Ευρώπη, όπως ο αγωγός φυσικού αερίου Trans Adriatic Pipeline (TAP), που εκκίνησε, τέλη του 2020, την εμπορική λειτουργία του. Οι πρώτες ποσότητες αζερικού φυσικού αερίου εισήλθαν μέσω του TAP σε Ελλάδα, Αλβανία και Ιταλία, για πρώτη φορά, την 31.12.2020. Τη μετοχική βάση του TAP συνθέτουν οι BP (20%), SOCAR (20%), Snam (20%), Fluxys (19%), Enagás (16%) και Αχρo (5%). Το συνολικό μήκος του αγωγού είναι 867 χλμ., εκ των οποίων τα 547 επί ελληνικού εδάφους, 211 χλμ. επί αλβανικού εδάφους, 104 χλμ. υποθαλάσσια, και 5 χλμ. επί ιταλικού εδάφους.

Από τα αρχικά 10 δισ. κ.μ. φυσικού αερίου που εισέρχονταν στην Ευρώπη μέσω του σημείου διασύνδεσης των Κήπων, στα ελληνοτουρκικά σύνορα, όπου ο TAP συνδέεται με τον αγωγό Trans Anatolian (TANAP), περί τα 8,5 δισ. κ.μ. κατευθύνονταν στην Ιταλία, ενώ μεσούσης και της ενεργειακής κρίσεως συνεπεία του πολέμου στην Ουκρανία, δρομολογήθηκε ο διπλασιασμός της δυναμικότητάς του, επεκτείνοντάς την σταδιακά έως και τα 20 δισ. κ.μ. φυσικού αερίου ετησίως.

Παράλληλα, καταγράφεται η κοινή συμμετοχή μας στο EastMed Gas Forum, καθώς και η εν εξελίξει διαδικασία της ωρίμανσης του ενεργειακού στρατηγικού εγχειρήματος του αγωγού EastMed. Η

κατασκευή του διασυνδετήριου αγωγού Eastern Mediterranean Pipeline (EastMed) αποσκοπεί στην ευθεία μεταφορά φυσικού αερίου από την Αν. Μεσόγειο (κοιτάσματα της λεκάνης της Λεβαντίνης) στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Φυσικού Αερίου μέσω Ελλάδας. Ο EastMed έχει ενταχθεί στον Κατάλογο των Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος (Projects of Common Interest-PCI) της ΕΕ.

Σημειωτέον ότι, υφίσταται συνεργασία των δύο χωρών στην υλοποίηση του διασυνδετήριου αγωγού φυσικού αερίου Ελλάδος-Βουλγαρίας (IGB), που έχει χαρακτηριστεί ως Έργο Κοινού Ενδιαφέροντος (PCI). Την 1η Οκτωβρίου 2022, ανακοινώθηκε η έναρξη της εμπορικής λειτουργίας του διασυνδετήριου αγωγού Ελλάδας-Βουλγαρίας (IGB). Η υποδομή, συνολικής χωρητικότητας 3 δισ. κ.μ. ισοδυναμεί με το σύνολο των εσωτερικών αναγκών της Βουλγαρίας και σε δεύτερη φάση, λαμβανομένων υπόψη των εξελίξεων της αγοράς, έχει περιθώρια αυξητικής ικανότητας σε περίπου 5 δισ. κ.μ. φυσικού αερίου.

Ο IGB αποτελεί μια νέα οδό ανεφοδιασμού προς τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης, στρατηγικής “χειραφέτησης” από άποψη ασφάλειας και διαφοροποίησης, με διασφάλιση πρόσβασης σε εναλλακτικές προς τη Ρωσία, πηγές. Η υποδομή, που αναπτύχθηκε από την Bulgarian Energy Holding-BEH (50%) και τον IGI-Poseidon (50%) με ισομερή συμμετοχή Edison και ΔΕΠΑ), εγκαινιάστηκε στη Σόφια παρουσία της Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κας Ursula von der Leyen, του Έλληνα Π/Θ κ. Κ. Μητσοτάκη του Βούλγαρου ομολόγου του κ. Kiril Petkov, του Υπουργού Ενέργειας κ. Κ. Σκρέκα και του Β/ομολόγου του κ. Alexander Nikolov.

Στο κρίσιμο πεδίο της ενεργειακής διασυνδεσιμότητας μέσω αγωγών, που αναβαθμίζουν την στρατηγική συμβολή χώρας μας στην ενεργειακή ασφάλεια, θετικά αποτιμάται η συνεισφορά της Edison, μέσω εμπλοκής της στον IGI Poseidon (Interconnector Greece-Italy) μήκους 200 χιλιομέτρων που αποτελεί την απόληξη επί ιεράδους του EastMed και συμμετέχει ισομερώς με τη ΔΕΠΑ.

Η ιταλική Terna SpA, διαχειριστής μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος υψηλής τάσης στην Ευρώπη, έχει εξωτερικεύσει κατά το παρελθόν ενδιαφέρον για ιδιωτικοποίηση του ΑΔΜΗΕ (Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας). Η συμμετοχή της TERNΑ μαζί με τους αντίστοιχους φορείς Ελλάδος (ΑΔΜΗΕ), Βουλγαρίας (ESO-EAD) και Ρουμανίας (Transelectrica) στο Southeast Electricity Network Coordination Center (SELeNe CC), με έδρα τη Θεσσαλονίκη, που εγκαινιάστηκε στις αρχές Σεπτεμβρίου 2021, αναδεικνύει και θεμελιώνει έτι περαιτέρω τον καίριο ρόλο μας στο βάθος της ενεργειακής συνδεσιμότητας στην περιοχή της Ν.Α. Ευρώπης καθώς η διείσδυση των ΑΠΕ στο ενεργειακό σύστημα διανοίγει νέες προοπτικές ανάπτυξης. Επισημαίνεται, πρόσφατο εκδηλωθέν ενδιαφέρον, ιταλικού τραπεζικού ομίλου Intesa Sanpaolo καταστεί “Relationship Bank” του ΑΔΜΗΕ.

Μνημόνιο Κατανόησης για ενισχυμένη συνεργασία Ελλάδας-Ιταλίας στον τομέα της ενέργειας υπεγράφη από τον τότε Υφυπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας, κ. Γεράσιμο Θωμά, και τον ομόλογο Υπουργό Οικονομικής Ανάπτυξης της Ιταλίας, κ. Stefano Patuanelli, στο πλαίσιο της επίσημης επίσκεψης του Έλληνα Π/Θ στη Ρώμη (26.11.2019).

2.3.1 Ιταλικές επενδύσεις στην Ελλάδα στον τομέα της ενέργειας

Στον τομέα της ενέργειας διακρίνονται προβλεβημένες επενδύσεις της Ιταλίας στη χώρα μας. Η κοινοπραξία SENFLUGA, της ιταλικής «Snam S.p.A.» (60%), της ισπανικής «Enagás Internacional S.L.U.» (20%) και της βελγικής «Fluxys S.A.» (20%) απέκτησε (2018) το 66% του Διαχειριστή του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου-ΔΕΣΦΑ (31% για το ΤΑΙΠΕΔ και 35% για τα ΕΛΠΕ). Η DAMCO ENERGY SA, εταιρεία του Ομίλου Κοπελούζου εξαγόρασε (13.01.2020), το 10% του μετοχικού κεφαλαίου της SENFLUGA Energy Holdings SA. Η μετοχική δομή της SENFLUGA

σήμερα έχει ως εξής: Snam ποσοστό 54%, Enagás και Fluxys ποσοστό 18% η καθεμία και DAMCO ποσοστό 10%. Ο ΔΕΣΦΑ διαχειρίζεται ένα δίκτυο υψηλής πίεσης περίπου 1.500 χλμ., ένα σταθμό αεριοποίησης στην Ρεβυθούσα και συμμετέχει με ποσοστό 20% στο μετοχικό κεφάλαιο του FSRU Αλεξανδρούπολης. Το τίμημα της επένδυσης διαμορφώθηκε σε € 535 εκ..

Η Enel Green Power Hellas ιδρύθηκε το Δεκέμβριο 2008, απόλυτα προσανατολισμένη στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ. Το 2019, εγκαινιάστηκε σύμπλεγμα 7 αιολικών πάρκων της Enel Green Power Hellas-EGPH, όπου παράγουν ρεύμα 67 γεννήτριες. Πρόκειται για το μεγαλύτερο και πιο πολύπλοκο σύμπλεγμα αιολικών πάρκων στην χώρα (στον Καφηρέα της Εύβοιας). Τον Οκτώβριο 2021, η Enel ολοκλήρωσε ένα φωτοβολταϊκό πάρκο ισχύος 6,5 MW στον «Άγιο Ιωάννη-Βαμβακιές», στην περιοχή της Βέροιας, στη Βόρεια Ελλάδα. Είναι η πρώτη εγκατάσταση της EGP στη χώρα που περιλαμβάνει 16.000 πάνελ διπλής όψης (bifacial) με την επένδυση να αγγίζει τα € 3,5 εκ.. Πλέον η ιταλική εταιρεία σχεδιάζει νέες επενδύσεις για έργα συνολικής ισχύος 1,5 GW από τα οποία 630MW αφορούν την ανάπτυξη Κατανεμόμενων Μονάδων Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΚΑΜΠΗΕ) στη Δυτική Μακεδονία και στην Κρήτη.

Η ιταλική εταιρεία ανακοίνωσε (26.07.2023) την υπογραφή συμφωνίας με το αυστραλιανών συμφερόντων επενδυτικό fund Macquarie Asset Management για την πώληση του 50% της Enel Green Power Hellas και την από κοινού δημιουργία μιας νέας εταιρείας κοινών συμφερόντων (joint venture), με το τίμημα να διαμορφώνεται σε € 345 εκ., που αντιστοιχεί σε συνολική αξία επιχείρησης (full Enterprise Value) περίπου € 980 εκ. και την ανάληψη από πλευράς Macquarie δανείου € 100 εκ.

Η κοινοπραξία της Edison με τα ΕΛΠΕ με την εταιρεία ELPEDISON δραστηριοποιείται στην Ελλάδα στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ από τον Ιανουάριο 2018 εισήλθε και στη λιανική αγορά φυσικού αερίου. Ο ελληνο-βουλγαρικός διασυνδετήριος αγωγός φ.α. IGB (Interconnector Greece-Bulgaria) προβλέπεται να συνδεθεί με τον TAP. Μέτοχοι της ICGB AD είναι η βουλγαρική κρατική εταιρεία Bulgaria Energy Holdings (50%) και η ε/εταιρεία ΥΑΦΑ ΠΟΣΕΙΔΩΝ (50%), στην οποία συμμετέχουν ισομερώς ΔΕΠΑ και Edison. Η ΔΕΠΑ και η Edison συμμετέχουν ισομερώς στον διασυνδετήριο υποθαλάσσιο αγωγό Ελλάδας-Ιταλίας (Interconnector Greece-Italy, IGI Poseidon), μήκους 200 χιλιομέτρων.

Η Italgas, κύριος διανομέας φυσικού αερίου στην Ιταλία με μερίδιο αγοράς 35% και σε τάξη μεγέθους στην Ευρώπη, απέκτησε το 100% της Δημόσιας Επιχείρησης Αερίου - ΔΕΠΑ Υποδομών (9.09.2021), με το τίμημα να καταλήγει, τελικώς, σε € 733 εκ.. Με την ολοκλήρωση της επένδυσης η Italgas απέκτησε την κυριότητα των τριών κύριων εταιρειών διαχείρισης διανομής φυσικού αερίου στην Ελλάδα, δεδομένου ότι και η ENI πρόκειται να προβεί στην πώληση του 49% της ΕΔΑ Θεσσαλονίκης-Θεσσαλίας. Η ΔΕΠΑ Υποδομών κατέχει το 100% του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας διανομής αερίου Αττικής (ΕΔΑ ΑΤΤΙΚΗΣ ΑΕ), το 100% του μετοχικού κεφαλαίου στην Δημόσια Επιχείρηση Δικτύου Διανομής στη λοιπή Ελλάδα (ΔΕΔΑ ΑΕ) και 51% του μετοχικού κεφαλαίου στην εταιρεία διανομής αερίου Θεσσαλονίκης-Θεσσαλίας (ΕΔΑ Θεσσαλονίκης-Θεσσαλίας ΑΕ). Τον Φεβρουάριο 2024, η Italgas προέβη σε rebranding της ΔΕΠΑ Υποδομών σε Epaon με τον CEO της Italgas Paolo Gallo να προαναγγέλλει επενδύσεις άνω των € 900 εκ. στην Ελλάδα τα προσεχή έτη.

Η ιταλική Prysmian περιλαμβάνεται μεταξύ των εταιρειών-αναδόχων από πέντε χώρες που έχουν υπογράψει σύμβαση (10.06.2020) με τη θυγατρική εταιρεία του ΑΔΜΗΕ «Αριάδνη Interconnection» για την ηλεκτρική διασύνδεση της Κρήτης με την Αττική. Πρόκειται για επένδυση συνολικού ύψους € 1 δις.

Επισημαίνεται ότι, στη δεύτερη φάση του διαγωνισμού του ΤΑΙΠΕΔ για την ιδιωτικοποίηση του

65% της ΔΕΠΑ Εμπορίας (τα ΕΛΠΕ κατέχουν το υπόλοιπο 35%) προκρίθηκε η κοινοπραξία των ΕΛΠΕ και της ιταλικής Edison. Η Κυβέρνηση αποφάσισε τη χρονική μετάθεση της αποκρατικοποίησης της ΔΕΠΑ Εμπορίας, τόσο λόγω της υφιστάμενης δικαστικής εκκρεμότητας με την ELFE (η ELFE διεκδικεί αποζημίωση από τη ΔΕΠΑ Εμπορίας για τον τρόπο τιμολόγησης των ποσοτήτων φυσικού αερίου κατά την περίοδο 2010-2015), όσο και λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που διαμορφώνονται στην ελληνική οικονομία με τις αυξήσεις των τιμών στην ενέργεια.

2.3.2 Ελληνικές επενδύσεις στην Ιταλία στον τομέα της ενέργειας

Στον τομέα της ενέργειας καταγράφεται παρουσία της Metlen (πρώην Mytilineos) που απέκτησε συνολική χωρητικότητα 26 MW για δύο συστήματα αποθήκευσης ενέργειας με μπαταρία (Battery Energy Storage System - BESS) με σκοπό την παροχή υπηρεσιών δικτύου Fast Reserve για λογαριασμό της Terna, του Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς Ενέργειας της Ιταλίας. Η εταιρεία Metlen συμμετέχει και στην εγκατάσταση ηλεκτροχημικών συστημάτων αποθήκευσης ενέργειας σε εγγύτητα με τους υποσταθμούς του Δικτύου του Διαχειριστή. Η έναρξη λειτουργίας των έργων τοποθετείται στο τέταρτο τρίμηνο του 2022.

Η Metlen και η Saint-Gobain, μία διεθνής εταιρεία με ηγετική θέση στις βιώσιμες υποδομές, υπέγραψαν συμφωνία (Φεβρουάριο 2023) για την πώληση ηλεκτρικής ενέργειας (PPA), μέσω απευθείας γραμμής, με την ενέργεια να παράγεται από ένα φωτοβολταϊκό πάρκο, μειώνοντας περισσότερους από 3.900 τόνους CO₂ κάθε χρόνο, το ισοδύναμο του ετήσιου αποτυπώματος άνθρακα περίπου 700 πολιτών που διαβιούν στην Ιταλία.

Η Metlen Energy & Metals έθεσε σε λειτουργία (19.10.2024) φωτοβολταϊκό σύστημα για λογαριασμό της Saint-Gobain, ισχύος 4,65 MW στο εργοστάσιο Vidalengo di Caravaggio, που εκτείνεται σε επιφάνεια 70.000 m² στον δήμο του Treviglio (Bergamo). Το εργοστάσιο κατασκευάστηκε από την Metlen Energy & Metals, που δραστηριοποιείται ενεργά στο πεδίο της πράσινης ενέργειας στην Ιταλία, με έδρα στο Μιλάνο (εγκαίνια 27.05.2024) και ορίζοντα διεύρυνσης του ανθρώπινου δυναμικού της σε 400 εργαζόμενους έως το τέλος του 2026.

Η Metlen, με παρουσία σε 40 χώρες, ιεραρχεί την Ιταλία ως την 3η πιο σημαντική αγορά μετά την Ελλάδα και τη Μεγάλη Βρετανία, με εκδηλωθείσα πρόθεση επένδυσης περί τα € 3,3 δισ. τα επόμενα τέσσερα έτη για αύξηση της εγκατεστημένης ισχύος σε 3,7 GW. Στην Ιταλία, όπως αναφέρει σε σημείωμά της η εταιρεία, έχει ήδη λάβει άδειες για μονάδες ΑΠΕ 1,8 GW και έχει κατασκευάσει δομές συνολικής ισχύος 146 MW. Η δραστηριότητά της αφορά σε ένα δίκτυο 180 έργων, κυρίως, ηλιακής ενέργειας και αποθήκευσης σε: Sicilia, Sardegna, Calabria, Campania, Veneto, Lazio, Emilia-Romagna και Abruzzo.

Εξ αυτών 2,4 GW από φωτοβολταϊκές εγκαταστάσεις, 1,1 GW από αποθήκευση ενέργειας (Battery Energy Storage System - BESS), συμπεριλαμβανομένου ενός έργου 8 MW στο Cheremule (Sardegna), που έχει ήδη τεθεί σε λειτουργία στο πλαίσιο του "Fast Reserve Service", καθώς και ενός έργου αποθήκευσης 84 MW εκκρεμούς προς κατασκευή (RTB). Επιπλέον, διαθέτει ισχύ 310 MW αιολικών πάρκων brownfield υπό ανάπτυξη σε Sardegna, Basilicata και Sicilia και ένα cluster εγκαταστάσεων παραγωγής πράσινου υδρογόνου περίπου 40 MW στην Puglia, που έχουν λάβει, κατά το ήμισυ, θετική έγκριση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Valutazione di Impatto Ambientale - VIA).

Η εταιρεία Sunlight βραχίονας του Ομίλου Olympia δραστηριοποιείται στην Ιταλία μέσω της θυγατρικής της Sunlight Italy με έδρα στη Βερόνα και δύο αποθήκες στην πόλη Lonigo (Vincenza) και της Sunlight European Battery Assembly (SEBA) με εγκαταστάσεις επίσης στη Βερόνα. Η Sunlight Italy διαθέτει μπαταρίες μολύβδου-οξέος και μπαταρίες ιόντων λιθίου για βιομηχανικές

εφαρμογές έλξης και συστήματα αποθήκευσης ενέργειας. Στα τέλη δε του α' τετραμήνου 2022, απέκτησε το 80% της ιταλικής PBM, με έδρα τη Βινιόλα (Modena) της Ιταλίας και διαδρομή άνω των 40 ετών τεχνογνωσίας σε R&D και κατασκευή καινοτόμων φορτιστών για μπαταρίες και ηλεκτρονικά συστήματα.

Η Energean αποτελεί διεθνή εταιρεία έρευνας και παραγωγής υδρογονανθράκων, με έμφαση στο φυσικό αέριο και είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο του Λονδίνου και του Τελ Αβίβ. θυγατρικές της ελληνικών συμφερόντων εταιρείας είναι: Edison Exploration & Production S.p.A., Energean Israel Limited, Energean Italy Spa. Η Energean προέβη σε εξαγορά της Edison E&P (17.12.2020) με το τίμημα να διαμορφώνεται σε € 284 εκ.. Με την εξαγορά της Edison E&P, η Energean διευρύνει την παρουσία της σε 9 χώρες ως τη Βόρεια Θάλασσα. Τα αποθέματα του ομίλου αυξάνονται στα 850 εκ. βαρέλια ισοδύναμου πετρελαίου, με το 70% σε φυσικό αέριο. Η Energean καθίσταται πλέον η μεγαλύτερη ανεξάρτητη εταιρεία έρευνας και παραγωγής στη Μεσόγειο.

2.4 Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας – Ιταλίας

Το θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας Ελλάδος-Ιταλίας είναι εκτεταμένο. Επισημαίνεται η υπογραφή Συμφωνίας οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών τον Αύγουστο 2020 και η ανταλλαγή των οργάνων επικύρωσης της στις 8 Νοεμβρίου 2021, που επιτρέπει την έναρξη εφαρμογής της, ενώ επιβεβαιώνει το υπόδειγμα των στενών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών σε διμερές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

2.5 Στοιχεία της οικονομίας για την Περιφέρεια Λομβαρδίας

(σύνταξη: Γρ. ΟΕΥ Μιλάνου)

2.5.1 Γενική εικόνα της οικονομίας της Λομβαρδίας

Η Λομβαρδία είναι η κορυφαία βιομηχανική και εμπορική περιφέρεια της Ιταλίας. Το Μιλάνο, η κύρια πόλη, είναι ένα από τα μεγαλύτερα βιομηχανικά κέντρα της Ιταλίας, όπου κατασκευάζεται σίδηρος και χάλυβας, αυτοκίνητα, φορτηγά και μηχανήματα, ενώ είναι ευρέως γνωστή ως η «πρωτεύουσα» της μόδας. Αποτελεί, επίσης, χρηματοοικονομικό και τραπεζικό κέντρο, καθώς και το κέντρο χονδρικού και λιανικού εμπορίου.

2.5.2 Γεωγραφικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά

Η Λομβαρδία βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Ιταλίας και καλύπτει μια έκταση περίπου 23.863 τ.χιλ.. Συνορεύει βόρεια με την Ελβετία (Canton Ticino και Canton Graubünden), με τις περιφέρειες της Ιταλίας Trentino-Alto Adige / Südtirol και Veneto στα ανατολικά, με την Emilia-Romagna στα νότια και το Piemonte στα δυτικά.

Ο πληθυσμός της περιοχής ξεπερνά τα 10 εκατομμύρια κατοίκους, αντιπροσωπεύει το 16,9 % του συνολικού πληθυσμού της Ιταλίας και θεωρείται η πιο πυκνοκατοικημένη περιοχή στην Ιταλία.

Πρωτεύουσα της Περιφέρειας Λομβαρδίας είναι το Μιλάνο, η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη και μητροπολιτική περιοχή της Ιταλίας, η οποία διαιρείται σε 12 επαρχίες.

Οικονομικό Προφίλ Περιφέρειας Λομβαρδίας	
Πρωτεύουσα	Μιλάνο
Επαρχίες (12)	Varese, Como, Sondrio, Milano, Bergamo, Brescia, Pavia, Cremona, Mantova, Lecco, Lodi, Monza και Brianza

Έκταση	23.863 τ.χιλ..
Πληθυσμός 01/01/2024	10.020.528 κάτοικοι
ΑΕΠ 2023 (εκτιμήσεις)	€ 442,3 δισ (από € 365,5 δισ. το 2022)
Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ 2023 (εκτιμήσεις)	€ 44.00
Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (καθαρές ροές 2022)	€ 9,2 δισ. (2,1% του ΑΕΠ)
Ποσοστό Απασχόλησης 2023	69,3% (61,5% στην Ιταλία)
Ποσοστό Ανεργίας 2023	4,0% (7,7% σε εθνικό επίπεδο)

Σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Ιταλίας, η Λομβαρδία, ως μία από τις πιο ισχυρές οικονομικές περιφέρειες της Ιταλίας, συνεχίζει να διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην εθνική οικονομία, συνεισφέροντας περίπου το 23% του ΑΕΠ της χώρας. Το 2023 χαρακτηρίστηκε από την ολοκλήρωση μιας έντονης φάσης οικονομικής επέκτασης που ακολούθησε την πανδημική κρίση.

Παρά τις διάφορες προκλήσεις, η περιοχή διατήρησε την οικονομική της σταθερότητα, ενώ οι προοπτικές για το 2024 υποδεικνύουν μια επιβράδυνση της ανάπτυξης, με ταυτόχρονες διαρθρωτικές αλλαγές που θα μπορούσαν να επηρεάσουν το μακροπρόθεσμο αναπτυξιακό δυναμικό της περιοχής.

2.6 Οικονομικές εξελίξεις Περιφέρειας Λομβαρδίας

Μακροοικονομικό Πλαίσιο & Οικονομική Κατάσταση

Το 2023 ολοκληρώθηκε η φάση ισχυρής επέκτασης της οικονομίας της Λομβαρδίας, μετά την πανδημική κρίση. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ιταλίας, το ΑΕΠ της Λομβαρδίας αυξήθηκε κατά 1,2%, υπερβαίνοντας τον εθνικό μέσο όρο του 0,9%. Ωστόσο, η δυναμική της ανάπτυξης άρχισε να επιβραδύνεται ήδη από το τελευταίο τρίμηνο του 2022, τάση που συνεχίστηκε και το α' τρίμηνο του 2024.

Ο πληθωρισμός μειώθηκε από 11,0% το 2022 σε 1,0% τον Μάρτιο του 2024, αντανακλώντας κυρίως τη μείωση των τιμών σε τομείς όπως η στέγαση και οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, οι οποίες επηρεάστηκαν από τη μείωση του ενεργειακού κόστους.

Η βιομηχανική παραγωγή παρέμεινε στάσιμη το 2023, ενώ ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων μειώθηκε. Αντίστοιχα, οι εξαγωγές σημείωσαν ελαφρά μείωση, παρόλο που αυτή ήταν μικρότερη από την αναμενόμενη πτώση της δυνητικής ζήτησης. Παρά τις βελτιώσεις στις διεθνείς αλυσίδες εφοδιασμού, σημαντικά προβλήματα σημειώθηκαν και στον τομέα των πρώτων υλών και των προϊόντων ενδιάμεσων αγαθών, με την κρίση στην Ερυθρά Θάλασσα να συνεχίζει να επιβαρύνει τους χρόνους παράδοσης των αγαθών.

Στον τομέα των κατασκευών, η δραστηριότητα συνέχισε να επεκτείνεται, υποστηριζόμενη ακόμη από κίνητρα για μέτρα ενεργειακής απόδοσης και τις εργασίες του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (PNRR). Η αγορά ακινήτων, από την άλλη πλευρά, υπέστη οπισθοδρόμηση, με απότομη μείωση των πωλήσεων, η οποία επηρεάστηκε από την αύξηση του κόστους των στεγαστικών δανείων και την επιβράδυνση των τιμών.

Στις μη χρηματοπιστωτικές ιδιωτικές υπηρεσίες, ο κύκλος εργασιών συνέχισε να αυξάνεται, ιδίως στις δραστηριότητες παροχής καταλυμάτων και εστίασης, οι οποίες επωφελήθηκαν από τις καλές

επιδόσεις του τουρισμού, ιδίως από το εξωτερικό.

Το 2023, τα εταιρικά κέρδη παρέμειναν υψηλά, παρά την αύξηση των επιτοκίων. Οι εταιρείες μείωσαν το χρέος τους προς τις τράπεζες και χρησιμοποίησαν μέρος των ταμειακών αποθεμάτων που συσσωρεύτηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας για τη χρηματοδότηση της τρέχουσας δραστηριότητας και των επενδύσεων. Οι μεγάλες εταιρείες συνέχισαν να αντλούν κεφάλαια στην αγορά ομολόγων. Οι εταιρείες αντιμετώπισαν την εξασθένηση της οικονομικής κατάστασης και την αύξηση των επιτοκίων ξεκινώντας από μια πιο σταθερή οικονομική και χρηματοπιστωτική κατάσταση από ό,τι σε παρόμοιες κυκλικές φάσεις του πρόσφατου παρελθόντος. Η ισχύς των ισολογισμών αντανakλάται θετικά στους δείκτες φερεγγυότητας του χρέους προς τους μεσάζοντες.

Το εισόδημα των νοικοκυριών έχει μειωθεί σε πραγματικούς όρους, λόγω της αύξησης των τιμών. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ιταλίας, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, το 7,5% των οικογενειών των Λομβαρδών είναι κάτω από το όριο της φτώχειας, ποσοστό ελαφρώς χαμηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο. Η κατανάλωση, αν και επιβραδύνθηκε, συνέχισε να αυξάνεται και οι δαπάνες χρηματοδοτήθηκαν αντλώντας από τη ρευστότητα που συσσωρεύτηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας και, εν μέρει, με την προσφυγή στην καταναλωτική πίστη.

Η οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών παρέμεινε συνολικά σταθερή, αν και υπήρχαν ενδείξεις αυξημένων δυσκολιών στην τήρηση των προθεσμιών πληρωμής των ενυπόθηκων δανείων.

Επενδυτική Δραστηριότητα και Εταιρικά Κέρδη

Η Λομβαρδία, ως οικονομικό κέντρο, συνέχισε να προσελκύει σημαντικές επενδύσεις, ιδιαίτερα στον τομέα της ενεργειακής απόδοσης και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ). Περισσότερες από τις μισές βιομηχανικές επιχειρήσεις της περιοχής έχουν υλοποιήσει ή σχεδιάζουν επενδύσεις για τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας, με στόχο την αύξηση της αυτοπαραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

Η επένδυση σε νέες τεχνολογίες και η ανάπτυξη του υπολογιστικού νέφους αναδείχθηκαν ως σημαντικοί τομείς, με περίπου το 60% των επιχειρήσεων να έχουν επενδύσει σε προηγμένες ψηφιακές τεχνολογίες.

Άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ).

Το 2022 (το πιο πρόσφατο έτος για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία), η καθαρή ροή ΑΞΕ στο εξωτερικό από κατοίκους της περιφέρειας Λομβαρδίας ήταν θετική (ήτοι 13,3 δισεκατομμύρια) και, σε σχέση με το ΑΕΠ, υψηλότερη από τον ιταλικό μέσο όρο (3,0 και 0,8 % αντίστοιχα). Οι καθαρές ροές ΑΞΕ από το εξωτερικό έγιναν και πάλι θετικές (κατά 9,4 δισ. ευρώ), αντανakλώντας κυρίως το θετικό ισοζύγιο των επενδύσεων σε μετοχές. Σε σχέση με το ΑΕΠ (2,1%) ήταν υψηλότερες από τον ιταλικό μέσο όρο (1,6%). Στο τέλος του 2022, το απόθεμα των ΑΞΕ στο εξωτερικό στην περιοχή ανερχόταν στο 40,6% του ΑΕΠ- από το εξωτερικό ήταν 50,8%, με τομεακή διάρθρωση ουσιαστικά αμετάβλητη σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Η διεθνοποίηση της περιοχής και η σημασία των εισερχόμενων και εξερχόμενων ΑΞΕ επιβεβαιώνεται από το ρόλο που διαδραματίζουν οι πολυεθνικοί όμιλοι στην περιφερειακή οικονομία. Πρόκειται για επιχειρηματικές μονάδες που χαρακτηρίζονται από υψηλή παραγωγή ανά εργαζόμενο, ισχυρή τάση για εξαγωγές και καινοτομία και οι οποίες συμβάλλουν σημαντικά στη δημιουργία αξίας στην περιοχή.

Κύριοι Τομείς της Οικονομίας

Οι κύριοι τομείς επιχειρηματικότητας στη Λομβαρδία είναι οι εξής: μηχανική, ηλεκτρονικά,

χαλυβουργία/μεταλλουργία, αυτοκινητοβιομηχανία, κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, χημικά και πετροχημικά, φαρμακευτικά και καλλυντικά, τρόφιμα και ποτά, εκδόσεις, ένδυση και υπόδηση, έπιπλα.

Κατά την εξεταζόμενη περίοδο, η βιομηχανία υπέστη σημαντικές απώλειες, με τομείς όπως η χαλυβουργία και η κλωστοϋφαντουργία να σημειώνουν μεγάλες μειώσεις στην παραγωγή τους. Ωστόσο, υπήρξαν τομείς όπως η ένδυση και η αυτοκινητοβιομηχανία που παρουσίασαν ισχυρή ανάπτυξη.

Οι υπηρεσίες, ιδιαίτερα ο τουρισμός και η εστίαση, συνέχισαν να αναπτύσσονται, ενισχυμένες από την αύξηση του τουρισμού από το εξωτερικό.

Αγορά Εργασίας και Κοινωνική Διάσταση

Το ποσοστό ανεργίας στη Λομβαρδία συνέχισε να μειώνεται, φθάνοντας σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα το 2023, ενώ οι μισθοί αυξήθηκαν συγκρατημένα. Παρά την αύξηση της απασχόλησης, οι επιχειρήσεις ανέφεραν δυσκολίες στην εξεύρεση νέου και κατάλληλου προσωπικού.

Συγκεκριμένα, ο αριθμός των ατόμων που αναζητούν εργασία μειώθηκε κατά τη διάρκεια του 2023 (-16,5 % κατά μέσο όρο κατά τη διάρκεια του έτους). Ως αποτέλεσμα, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στο 4,0% (7,7% σε εθνικό επίπεδο), το οποίο είναι κατά 1,6 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από ό,τι το 2019 και επίσης ιδιαίτερα χαμηλό σε ιστορική σύγκριση.

Η πραγματική αγοραστική δύναμη των οικογενειών μειώθηκε λόγω του πληθωρισμού, ωστόσο η κατανάλωση, αν και επιβραδυνόμενη, συνέχισε να αυξάνεται, ενώ το 7,5% των οικογενειών στην περιοχή βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας, όπως προαναφέρθηκε.

Δημοσιονομικά Θέματα και Δημόσιες Επενδύσεις

Η πρόοδος στην υλοποίηση των έργων του Προγράμματος Εθνικής Ανασυγκρότησης και Ανθεκτικότητας (PNRR) οδήγησε σε αύξηση των δημόσιων επενδύσεων. Μέχρι το τέλος του 2023, στη Λομβαρδία είχαν διατεθεί πάνω από 13 δισ ευρώ, με 6 δισ ευρώ ήδη προκηρυχθέντα για την κατασκευή δημόσιων έργων.

Αναλύοντας τα στοιχεία, οι κατανομές πόρων δείχνουν ότι στη Λομβαρδία αντιστοιχούν 1.307 ευρώ ανά κάτοικο, συγκριτικά με τον ιταλικό μέσο όρο των 1.902 ευρώ. Οι μεγαλύτερες χρηματοδοτήσεις αφορούν την υγειονομική περίθαλψη, την οικολογική μετάβαση και την εκπαίδευση. Ένα τρίτο των πόρων διαχειρίζονται εθνικοί φορείς, ενώ οι Δήμοι έχουν την ευθύνη για το ένα τέταρτο των διατιθέμενων πόρων, αντίστοιχα με τον μέσο όρο της Ιταλίας.

Εκθεσιακή δραστηριότητα

Ο τομέας των εμπορικών εκθέσεων συνέχισε την ανάκαμψή του μετά την υγειονομική κρίση. Το 2023, η Fiera Milano, γνωστή για τη διοργάνωση διεθνών εκθέσεων σε διάφορους κλάδους όπως η μόδα, η βιομηχανία και η τεχνολογία, διοργάνωσε 47 εκδηλώσεις σε Μιλάνο και άλλες τοποθεσίες. Τα οικονομικά αποτελέσματα της εταιρείας για το 2023 ήταν θετικά, με τα έσοδα να αυξάνονται κατά 29% σε σύγκριση με το 2022, φτάνοντας τα 283,8 εκατ. ευρώ. Τα καθαρά κέρδη ανήλθαν σε 29 εκατ. ευρώ, αντί για ζημία 5,6 εκατ. ευρώ το προηγούμενο έτος, ενώ τα κέρδη ανά μετοχή διαμορφώθηκαν σε 0,41 ευρώ. Η κερδοφορία αυξήθηκε κυρίως λόγω της ανόδου των εσόδων, με πρόβλεψη σταθερότητας για τα επόμενα χρόνια.

Τουρισμός

Παράλληλα, η Λομβαρδία προσέλκυσε περίπου 17,7 εκατομμύρια τουρίστες το 2023, καθιστώντας την τη δεύτερη πιο δημοφιλή περιοχή της Ιταλίας μετά το Βένετο. Οι τουριστικές ροές στην περιοχή ξεπέρασαν τα προ πανδημίας επίπεδα, υποστηριζόμενες από τα ιστορικά κέντρα του Μιλάνου και της Μπρέσια, καθώς και τις φυσικές ομορφιές των λιμνών Κόμο και Γκάρντα.

Προοπτικές για το 2024

Ως εκ των ανωτέρω, η οικονομική δυναμική της Λομβαρδίας αναμένεται υποτονική κατά το 2024, με περαιτέρω επιβράδυνση της ανάπτυξης. Οι διαρθρωτικές αλλαγές που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια, σε συνδυασμό με τις προκλήσεις που προκύπτουν από την κλιματική, τεχνολογική και δημογραφική μετάβαση, θα καθορίσουν τη μελλοντική αναπτυξιακή πορεία της περιοχής.

Παράλληλα, οι δημογραφικές αλλαγές και η γήρανση του πληθυσμού αναμένεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην αγορά εργασίας και τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες.

Η Λομβαρδία παραμένει μια οικονομικά ισχυρή περιφέρεια, με σημαντική συμβολή στην εθνική οικονομία. Ωστόσο, η επιβράδυνση της ανάπτυξης και οι διαρθρωτικές προκλήσεις απαιτούν προσαρμογές και νέες στρατηγικές για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας της περιοχής. Οι επενδύσεις στην ενεργειακή αποδοτικότητα, τις νέες τεχνολογίες και την αντιμετώπιση των δημογραφικών προκλήσεων θα είναι κρίσιμες για το μέλλον της Λομβαρδίας.

2.7 Εξωτερικό εμπόριο Περιφέρειας Λομβαρδίας

Εξαγωγές αγαθών. - Η αξία των πωλήσεων στο εξωτερικό αυξήθηκε ελαφρά (0,8%, αμετάβλητη στην Ιταλία), διακόπτοντας τη φάση της έντονης επέκτασης που ξεκίνησε το δεύτερο εξάμηνο του 2020. Εκτιμώμενες σε σταθερές τιμές, οι εξαγωγές μειώθηκαν (-0,6%), αλλά λιγότερο από το παγκόσμιο εμπόριο και τη δυνητική ζήτηση για τα προϊόντα της περιοχής (-1,4% και -1,9%, αντίστοιχα).

Η μείωση επικεντρώθηκε στη ζώνη του ευρώ (-3,1% σε όγκο) και οφείλεται στη σημαντική συρρίκνωση των όγκων που πωλήθηκαν στη Γερμανία (ιδίως για τα μεταλλικά και φαρμακευτικά προϊόντα), τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της περιοχής.

Μεταξύ των άλλων κύριων χωρών της περιοχής, οι όγκοι μειώθηκαν επίσης ελαφρώς στην Ισπανία και τη Γαλλία. Αντιθέτως, οι εξαγωγές αυξήθηκαν προς χώρες εκτός της ζώνης του ευρώ (1,7%), χάρη στην αύξηση των όγκων που πωλήθηκαν στην Ελβετία και τις χώρες της Μέσης Ανατολής. Οι εξαγωγές σε πραγματικούς όρους προς τις Ηνωμένες Πολιτείες και ιδίως προς Κίνα παρέμειναν στάσιμες, ενώ οι εξαγωγές προς το Ηνωμένο Βασίλειο μειώθηκαν.

Σε επίπεδο τομέων, οι εξαγωγές σε σταθερές τιμές αυξήθηκαν για τον εξοπλισμό μεταφορών, τα μηχανήματα και τα τρόφιμα, από την άλλη πλευρά, σημειώθηκαν απότομες μειώσεις σε καουτσούκ-πλαστικά και ορυκτά, χημικά, ηλεκτρονικά και τα φαρμακευτικά προϊόντα.

Από τα τέλη Νοεμβρίου 2023, οι διεθνείς οδοί εφοδιασμού μεταξύ Ασίας και της Ευρώπης έχουν επιμηκυνθεί λόγω των επιθέσεων σε εμπορικά πλοία στο Στενό του Bab el Mandeb, στις εκβολές της Ερυθράς Θάλασσας. Σε αυτή τη ναυτιλιακή διαδρομή καλύφθηκε το 2022 μόνο το 7% των εξαγωγών της Λομβαρδίας, ποσοστό που αντιστοιχεί σε εκείνο της Ιταλίας. Από την πλευρά των εισαγωγών, σύμφωνα με την ανακατασκευή που λαμβάνει υπόψη τη χρήση των εισαγόμενων αγαθών στην περιφερειακή παραγωγή, εκτιμάται ότι η Λομβαρδία εξαρτιόταν από την Ερυθρά Θάλασσα για σχεδόν το 16% των αγορών από το εξωτερικό (όπως και στην Ιταλία).

Διεθνές εμπόριο υπηρεσιών. - Το 2023, οι εξαγωγές και οι εισαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν τόσο σε αξία (7,3% και 10,4%, αντίστοιχα) όσο και σε σχέση με το ΑΕΠ, αν και ελαφρώς. Η αύξηση των

εξαγωγών προήλθε ομοίως από τις δαπάνες των ξένων επισκεπτών (αύξηση 15,7 %) και οι επιχειρηματικές υπηρεσίες συνέβαλαν ομοίως στην αύξηση των εξαγωγών.

Μεταξύ των τελευταίων, οι οποίες αυξήθηκαν κυρίως προς χώρες εκτός της ζώνης του ευρώ, τα στοιχεία που επηρεάστηκαν περισσότερο ήταν οι υπηρεσίες ηλεκτρονικών υπολογιστών και τηλεπικοινωνιών, η έρευνα και ανάπτυξη και οι επαγγελματικές υπηρεσίες. Η αύξηση των εισαγωγών, κυρίως από χώρες της ΕΕ, προήλθε κυρίως από τις επιχειρηματικές υπηρεσίες, ιδίως τις επαγγελματικές, χρηματοοικονομικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες. Οι δαπάνες των κατοίκων της Λομβαρδίας για ταξίδια, περίπου το ένα τέταρτο των συνολικών εισαγωγών, αυξήθηκαν κατά 16,7%.

Αναλύοντας τους παρακάτω πίνακες διαπιστώνουμε με στοιχεία του 2023, ότι οι εισαγωγές προς τη βόρειο Ιταλία αποτελούν περίπου το 63% των ιταλικών εισαγωγών και προς τη Λομβαρδία να αποτελούν το 29% του συνόλου των ιταλικών εισαγωγών και το 47% των εισαγωγών προς τη βόρειο Ιταλία.

Γενικά οι εισαγωγές στη βόρειο Ιταλία το 2023 παρουσίασαν μικρή μείωση (-0,6%) παράλληλα με τη μείωση στο σύνολο των ιταλικών εισαγωγών (-11%).

Αντίστοιχα οι εξαγωγές από τη βόρειο Ιταλία αποτελούν το 69% των ιταλικών εξαγωγών και ειδικά από τη Λομβαρδία να αποτελούν το 26% του συνόλου των ιταλικών εξαγωγών και το 37% των εξαγωγών από τη βόρειο Ιταλία.

Οι εξαγωγές από τη βόρειο Ιταλία το 2023 παρουσίασαν μικρή αύξηση (0,9%) αντίθετα με τη μικρή μείωση στο σύνολο των ιταλικών εξαγωγών (-0,1%).

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ (2020-2023)

Αξία σε εκ. ευρώ

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	2020	2021	2022	2023	Μεταβολή 2022/2021 %	Μεταβολή 2023/2022 %	Λομβαρδία Μερίδιο 2022	Λομβαρδία Μερίδιο 2023
Ιταλία	373.428	480.437	664.219	591.722	38,3%	-11%	27,8%	29,4%
B. Ιταλία	245.739	313.414	394.216	372.430	25,8%	-0,6%	46,9%	46,7%
<i>Lombardia</i>	120.663	150.975	184.982	173.866	22,5%	-0,6%		
<i>Emilia Romagna</i>	33.961	53.502	71.351	62.901	33,4%	-12%		
<i>Veneto</i>	41.487	43.037	52.619	49.892	22,3%	-0,5%		
<i>Piemonte</i>	27.926	35.409	45.358	49.228	28,1%	8,5%		
<i>Friuli Venezia Giulia</i>	6.809	9.395	12.014	10.995	27,9%	-0,8%		
<i>Trentino Alto Adige</i>	6.524	8.256	10.428	10.469	26,3%	0,4%		
<i>Liguria</i>	8.105	12.487	16.972	14.608	35,9%	-14%		
<i>Valle d'Aosta</i>	264	353	492	471	39,4%	-0,4%		

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ - Μιλάνου

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΞΑΓΩΓΕΣ (2020-2023)

Αξία σε εκ. ευρώ

ΕΞΑΓΩΓΕΣ	2020	2021	2022	2023	Μεταβολή 2022/2021 %	Μεταβολή 2023/2022 %	Λομβαρδία Μερίδιο 2022
Ιταλία	436.718	520.771	629.970	626.088	21,0%	-0,1%	25,8%
B. Ιταλία	307.713	301.580	433.545	437.530	43,8%	0,9%	37,4%
Lombardia	114.063	136.513	162.249	163.574	18,9%	0,8%	
Emilia Romagna	61.973	7.338	84.158	85.466	1046,9%	1,6%	
Veneto	60.181	70.807	82.194	81.955	16,1%	-00%	
Piemonte	41.107	49.817	59.444	63.756	19,3%	7,3%	
Friuli Venezia Giulia	14.306	18.185	22.124	19.112	21,7%	-14%	
Trentino Alto Adige	8.442	10.251	11.845	12.257	15,5%	3,5%	
Liguria	7.080	7.951	10.574	10.659	33,0%	0,8%	
Valle d'Aosta	561	718	957	751	33,3%	-22%	

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ - Μιλάνου

2.8 Διμερές εμπόριο Ελλάδας – Λομβαρδίας

Ειδικότερα, ως προς το Διμερές Εμπόριο της Ελλάδα με την Ιταλία, παραθέτουμε, ως ακολούθως, πίνακες εισαγωγών και εξαγωγών ανά ιταλική περιφέρεια. Όπως προκύπτει από τα εν λόγω στοιχεία, η Λομβαρδία είναι η πρώτη σημαντικότερη περιφέρεια, κατά την εξεταζόμενη τριετία 2021-2023, τόσο ως προς τις εισαγωγές (με μερίδιο 40,8% για το 2023), όσο και ως προς τις εξαγωγές (με 38,1% για το 2023).

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΒΟΡ. ΙΤΑΛΙΑΣ ΑΠΟ ΕΛΛΑΔΑ							
Αξία σε χιλ. €							
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	2021	2022	2023	Μεταβολή ή 2022/2021 1 %	Μεταβολή ή 2023/2022 2 %	Μερίδιο 2022	Μερίδιο 2023
B. Ιταλία	1.906.159	2.575.598	2.566.799	35,1%	-0,3%	100%	100%
Lombardia	746.587	1.079.203	1.046.072	44,6%	-3,1%	41,9%	40,8%
Emilia Romagna	301.775	362.721	375.775	20,2%	3,6%	14,1%	14,6%
Veneto	478.743	526.139	737.656	9,9%	40,2%	20,4%	28,7%
Piemonte	84.488	103.187	111.991	22,1%	8,5%	4,0%	4,4%
Friuli Venezia Giulia	153.059	311.553	154.375	103,6%	-50,4%	12,1%	6,0%
Trentino Alto Adige	12.412	31.670	30.329	155,2%	-4,2%	1,2%	1,2%
Liguria	128.987	160.978	110.111	24,8%	-31,6%	6,3%	4,3%
Valle d'Aosta	108	147	490	36,7%	233,0%	0,01%	0,02%

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ – Μιλάνο

ΕΞΑΓΩΓΕΣ Β. ΙΤΑΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ							
Αξία σε χιλ. €							
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	2021	2022	2023	Μεταβολή 2022/2021 %	Μεταβολή 2023/2022 %	Μερίδιο 2022	Μερίδιο 2023
Β. Ιταλία	3.922.601	4.429.778	4.779.462	12,9%	7,9%	100%	100%
Lombardia	1.478.354	1.656.365	1.820.161	12,0%	9,9%	37,4%	38,1%
Emilia Romagna	953.708	1.088.358	1.099.570	14,1%	1,0%	24,6%	23,0%
Veneto	761.802	855.780	894.941	12,3%	4,6%	19,3%	18,7%
Piemonte	424.639	474.511	625.902	11,7%	31,9%	10,7%	13,1%
Friuli Venezia Giulia	165.981	180.675	170.465	8,9%	-5,7%	4,1%	3,6%
Trentino Alto Adige	60.819	74.529	87.515	22,5%	17,4%	1,7%	1,8%
Liguria	76.944	99.301	80.463	29,1%	-19,0%	2,2%	1,7%
Valle d'Aosta	355	258	445	-27,3%	72,4%	0,01%	0,01%

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ – Μιλάνου

Ειδικότερα, ο όγκος εμπορίου μεταξύ Λομβαρδίας και Ελλάδος ξεκίνησε στην αρχή της περιόδου 2020-2023, με κάτι λιγότερο από 2 δις ευρώ, το 2020 και ξεπέρασε τα 2,8 δις ευρώ το 2023, με τις εισαγωγές από Ελλάδα να παραμένουν κοντά στο 1 δις ευρώ και τις εξαγωγές στην Ελλάδα να ξεπερνούν το 1,8 δις ευρώ.

ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΛΟΜΒΑΡΔΙΑΣ - ΕΛΛΑΔΟΣ							
Αξία σε εκατ. €							
	2020	2021	2022	2023	Μεταβολή 2021/2020	Μεταβολή 2022/2021	Μεταβολή 2023/2022
ΟΓΚΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΛΟΜΒΑΡΔΙΑΣ ΜΕ ΕΛΛΑΔΑ	1.929	2.225	2.736	2.866	15,3%	23,0%	4,8%
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΕΛΛΑΔΑ	726	747	1.079	1.046	2,8%	44,6%	-0,3%
ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	1.203	1.478	1.656	1.820	22,9%	12,0%	9,9%
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΛΟΜΒΑΡΔΙΑΣ ΜΕ ΕΛΛΑΔΑ	477	732	577	774	53,5%	-21%	34,1%

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ - Μιλάνου

Ειδικότερα για το 2023, συγκρατούμε ότι οι ελληνικές εξαγωγές προς τη Λομβαρδία παρέμειναν σχεδόν ίδιες σε σχέση με το 2022 επιβραδύνοντας το ρυθμό αύξησης των προηγούμενων ετών. Αντίθετα, οι ελληνικές εισαγωγές από Λομβαρδία συνέχισαν την αυξητική πορεία της τετραετίας με μειούμενο όμως ρυθμό. Αποτέλεσμα των ανωτέρω, η αύξηση του ελληνικού εμπορικού ελλείμματος με τη Λομβαρδία κατά 34%.

Ως προς τα προϊόντα που εισάγονται στην περιφέρεια της Λομβαρδίας από την Ελλάδα και εξάγονται από τη Λομβαρδία προς την Ελλάδα, παραθέτουμε ως ακολούθως αναλυτικούς πίνακες των 20 σημαντικότερων προϊόντων ως προς την αξία του σε χιλ. ευρώ σε βάθος τριετίας (2021-2023).

Όπως παρατηρούμε από τους εν λόγω πίνακες, τα 20 σημαντικότερα προϊόντα που εισάγονται από την Ελλάδα στην Περιφέρεια της Λομβαρδίας αποτελούν το 90% των συνολικών εισαγωγών, με τα

πρώτα 10 εξ'αυτών να αποτελούν το 80%. Αντίστοιχα, τα 20 σημαντικότερα προϊόντα που εξάγονται από τη Περιφέρεια της Λομβαρδίας στη Ελλάδα αποτελούν το 67% των συνολικών εξαγωγών και τα πρώτα 10 εξ'αυτών το 50,5% του συνόλου.

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΛΟΜΒΑΡΔΙΑΣ ΑΠΟ ΕΛΛΑΔΑ των 20 σημαντικότερων προϊόντων							
Αξία σε εκατ. ευρώ							
ΠΡΟΙΟΝ	2021	2022	2023	Μεταβολή 2022/2021 %	Μεταβολή 2023/2022 %	Μερίδιο 2022	Μερίδιο 2023
ΣΥΝΟΛΟ εισαγωγών Λομβαρδίας από Ελλάδα	746,6	1.079,2	1.046,1	44,6%	-0,3%	100,0%	100,0%
CI262-Υπολογιστές και περιφερειακά	187,4	286,5	236,4	52,9%	-17%	26,5%	22,6%
CA105-Προϊόντα γαλακτοκομικών βιομηχανιών	90,1	102,9	116,8	14,2%	13,5%	9,5%	11,2%
CH244-Πολύτιμα βασικά μέταλλα και άλλα μη σιδηρούχα μέταλλα. πυρηνικά καύσιμα	72,2	98,3	88,0	36,2%	-11%	9,1%	8,4%
AA030-Ψάρια και άλλα αλιευτικά προϊόντα. προϊόντα υδατοκαλλιέργειας	61,5	82,5	78,2	34,1%	-0,5%	7,6%	7,5%
CF212-Φάρμακα και φαρμακευτικά σκευάσματα	45,3	54,5	73,4	20,3%	34,7%	5,1%	7,0%
CH242-Σωλήνες, αγωγοί, κοίλες τομές και συναφή εξαρτήματα από χάλυβα (εξαιρουμένων αυτών από χυτό χάλυβα)	25,6	30,5	56,7	19,5%	85,7%	2,8%	5,4%
CI263-Τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός	33,7	40,5	56,0	20,1%	38,2%	3,8%	5,4%
CD192-Προϊόντα που προέρχονται από τη διύλιση πετρελαίου	7,8	5,2	51,5	-33%	886,2%	0,5%	4,9%
CE201-Βασικές χημικές ουσίες, λιπάσματα και αζωτούχες ενώσεις, πλαστικά και συνθετικό καουτσούκ σε πρωτογενείς μορφές	34,5	49,3	40,0	42,9%	-19%	4,6%	3,8%
AA011-Προϊόντα μη μόνιμων γεωργικών καλλιεργειών	29,4	34,0	38,7	15,8%	13,9%	3,2%	3,7%
CA104-Φυτικά και ζωικά έλαια και λίπη	11,5	7,4	20,3	-35%	173,8%	0,7%	1,9%
CG222-Είδη από πλαστικά υλικά	9,8	20,1	12,6	104,7%	-37%	1,9%	1,2%
EE381-Απόβλητα	12,4	15,6	11,3	26,0%	-27%	1,4%	1,1%
AA012-Προϊόντα μόνιμων καλλιεργειών	8,0	5,7	11,2	-28%	95,6%	0,5%	1,1%
CC171-Πολτός, χαρτί και χαρτόνι	3,8	8,9	9,4	130,9%	6,3%	0,8%	0,9%
CE204-Σαπούνια και απορρυπαντικά, προϊόντα καθαρισμού και στίλβωσης, αρώματα και καλλυντικά	7,2	10,5	9,1	44,9%	-13%	1,0%	0,9%
CB151-Δεσμένο και κατεργασμένο δέρμα. είδη ταξιδιού, τσάντες, δερμάτινα είδη και είδη σέλας. προετοιμασμένες και βαμμένες γούνες	1,5	3,1	8,1	107,8%	159,0%	0,3%	0,8%
CA102-Μεταποιημένα και διατηρημένα ψάρια, μαλακόστρακα και μαλάκια	10,4	7,9	7,3	-25%	-0,8%	0,7%	0,7%
VV899-Εμπορεύματα που δηλώθηκαν ως προμήθειες πλοίου, επιστράφηκαν και απορριφθέντα εθνικά αγαθά, διάφορα αγαθά	2,7	7,3	7,1	175,9%	-0,3%	0,7%	0,7%
CH257-Μαχαίρια, εργαλεία και είδη υλικού	6,7	7,1	7,0	6,8%	-0,1%	0,7%	0,7%

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ – Μιλάνου

ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΛΟΜΒΑΡΔΙΑΣ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ των 20 σημαντικότερων προϊόντων

Αξία σε εκατ. ευρώ

ΠΡΟΙΟΝ	2021	2022	2023	Μεταβολή 2022/2021 %	Μεταβολή 2023/2022 %	Μερίδιο 2022	Μερίδιο 2023
ΣΥΝΟΛΟ εξαγωγών Λομβαρδίας σε Ελλάδα	1.478,4	1.656,4	1.820,2	12,0%	9,9%	100,0%	100,0%
CF212-Φάρμακα και φαρμακευτικά σκευάσματα	162,1	185,7	190,2	14,5%	2,4%	11,2%	10,4%
CL303-Αεροσκάφη, διαστημόπλοια και συναφείς συσκευές	12,4	11,5	154,2	-07%	1244,6%	0,7%	8,5%
CK282-Άλλες μηχανές γενικής χρήσης	133,4	114,5	121,8	-14%	6,3%	6,9%	6,7%
CG222-Είδη από πλαστικά υλικά	90,3	102,2	96,0	13,2%	-0,6%	6,2%	5,3%
CE204-Σαπούνια και απορρυπαντικά, προϊόντα καθαρισμού και στίλβωσης, αρώματα και καλλυντικά	55,1	71,4	77,7	29,4%	9,0%	4,3%	4,3%
CK281-Μηχανές γενικής χρήσης	56,1	60,2	66,7	7,4%	10,8%	3,6%	3,7%
CE201-Βασικές χημικές ουσίες, λιπάσματα και αζωτούχες ενώσεις, πλαστικά και συνθετικό καουτσούκ σε πρωτογενείς μορφές	77,2	81,0	66,5	4,9%	-18%	4,9%	3,7%
CB141-Είδη ένδυσης, εξαιρουμένων των γούνινων ενδυμάτων	64,2	68,3	58,3	6,4%	-15%	4,1%	3,2%
CK289-Άλλα μηχανήματα για ειδικούς σκοπούς	35,0	46,5	54,3	32,8%	16,7%	2,8%	3,0%
CA108-Άλλα προϊόντα διατροφής	28,4	33,4	35,7	17,6%	6,8%	2,0%	2,0%
CH244-Πολύτιμα βασικά μέταλλα και άλλα μη σιδηρούχα μέταλλα. πυρηνικά καύσιμα	32,5	35,2	34,9	8,1%	-0,1%	2,1%	1,9%
CE205-Άλλα χημικά προϊόντα	30,6	37,7	34,8	23,0%	-0,8%	2,3%	1,9%
CB139-Άλλα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα	37,3	39,7	33,0	6,2%	-17%	2,4%	1,8%
CJ271-Ηλεκτροκινητήρες, γεννήτριες και μετασχηματιστές. εξοπλισμός διανομής και ελέγχου ηλεκτρικής ενέργειας	32,1	44,3	32,3	38,1%	-27%	2,7%	1,8%
CH259-Άλλα μεταλλικά προϊόντα	29,4	34,4	32,1	17,2%	-0,7%	2,1%	1,8%
CA105-Προϊόντα γαλακτοκομικών βιομηχανιών	23,8	29,7	30,7	24,6%	3,6%	1,8%	1,7%
CI263-Τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός	6,1	6,5	26,4	6,9%	304,1%	0,4%	1,4%
CB152-Υποδήματα	23,3	31,0	26,0	33,3%	-16%	1,9%	1,4%
CM310-Έπιπλα	16,7	21,7	24,6	29,7%	13,3%	1,3%	1,4%
CH257-Μαχαίρια, εργαλεία και είδη υλικού	20,9	23,8	23,8	14,0%	0,0%	1,4%	1,3%

Πηγή: ISTAT, Επεξεργασία στοιχείων Γραφείο ΟΕΥ - Μιλάνου

2.9 Παρουσία ελληνικών επιχειρήσεων στην Λομβαρδία

Καταγεγραμμένες ελληνικές εταιρείες με παρουσία στη Β. Ιταλία είναι μεταξύ άλλων οι: Όμιλος Βιοχάλκο (εμπόριο μετάλλων), Olympos Italia, Adonis, Neogal Italia (εμπορία γαλακτοκομικών), Όμιλος ΓΕ Δημητρίου (GED Toyotomi Italia, αντιπροσώπευση της εταιρείας στην Ιταλία), Sunlight-γερμανός, Energean P.I.c.

Υπολογίζεται ότι περισσότερες από 150 εταιρείες συμμετείχαν σε ετήσιες εκθέσεις που πραγματοποιήθηκαν στην περιφέρεια της Λομβαρδίας και στη Β. Ιταλία το 2023, με το Μιλάνο να συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό συμμετεχόντων.

Οι εκθέσεις που συγκέντρωσαν τις περισσότερες ελληνικές συμμετοχές ήταν οι: HOST, HOMI Fashion & Jewels, MICAM, White Show, Salone del Mobile, Tutto Food, MARMOMAC κ.α..

2.10 Ευκαιρίες για ελληνικές επιχειρήσεις στην ιταλική αγορά με έμφαση στην περιοχή της Λομβαρδίας

Στο πλαίσιο των διαρκώς αναπτυσσόμενων οικονομικών σχέσεων Ελλάδας-Ιταλίας, υπάρχει ένα ευρύ φάσμα επιχειρηματικών προοπτικών στην ιταλική αγορά, με ιδιαίτερη έμφαση στην περιοχή της Λομβαρδίας, για τους Έλληνες επιχειρηματίες.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, συνεργασίες σε εμπόριο, εξαγωγές και ηλεκτρονικό εμπόριο μπορούν να ενισχύσουν την ανταλλαγή προϊόντων πολυτελείας, μόδας, διατροφής, καλλυντικών και φαρμάκων.

Οι εξαγωγές ελληνικών τροφίμων και ποτών μπορούν να καλύψουν την αυξημένη ζήτηση της ιταλικής αγοράς για μεσογειακά προϊόντα. Υπάρχουν ευκαιρίες για επενδύσεις σε τεχνολογία, καινοτομία και βιώσιμες πρακτικές, καθώς και στον τουρισμό και τη φιλοξενία, με έμφαση σε ευεξία και ιατρικό τουρισμό. Το Μιλάνο προσφέρει προοπτικές στον τομέα της μόδας και του σχεδίου, όπου Έλληνες και Ιταλοί έχουν ευκαιρίες να συνάψουν συνεργασίες και να δημιουργήσουν κοινά επιχειρηματικά σχέδια.

Η Λομβαρδία είναι μια από τις πιο ποικιλόμορφες και ανεπτυγμένες οικονομικά περιοχές της Ιταλίας, συμπεριλαμβανομένου του χρηματοοικονομικού κόμβου του Μιλάνου. Κατά καιρούς παρουσιάζονται επιχειρηματικές ευκαιρίες σε συγκεκριμένους τομείς, οι οποίοι είναι σκόπιμο να εξετάζονται από τις ελληνικές εταιρείες που ενδιαφέρονται να δραστηριοποιηθούν στην περιοχή. Συνίσταται η επίσκεψη του ιστότοπου *agora* του Υπουργείου Εξωτερικών για την έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωση των ελληνικών εξωστρεφών επιχειρήσεων που ενδιαφέρονται για την ιταλική αγορά.

Ενδεικτική αναφορά σε κλάδους δυνητικής ελληνοιταλικής επιχειρηματικής συνεργασίας:

Εμπόριο και Εξαγωγές: Δεδομένης της ιστορικής σημασίας των εμπορικών δρόμων της Μεσογείου, οι Ιταλοί και οι Έλληνες επιχειρηματίες μπορούν να αξιοποιήσουν ο ένας τις δυνάμεις του άλλου σε διάφορους τομείς. Η ιταλική τεχνογνωσία στα είδη πολυτελείας και τη μόδα μπορεί να συνεργαστεί με την ελληνική αριστεία σε προϊόντα διατροφής, χειροτεχνίες και πολιτιστικά αντικείμενα, καθώς και στο τομέα καλλυντικών και φαρμάκων.

Αυτή η συγχώνευση μπορεί να διευκολύνει το διασυνοριακό εμπόριο και να προωθήσει την καινοτομία. Ηλεκτρονικό εμπόριο και ικανότητα λιανικού εμπορίου: Η αισθητή μετατόπιση προς τις διαδικτυακές πλατφόρμες λιανικής πώλησης στην Ιταλία δημιουργεί ένα άνοιγμα για τους Έλληνες επιχειρηματίες να δημιουργήσουν θύλακες ηλεκτρονικού εμπορίου για να προσφέρουν διακριτά προϊόντα, που περιλαμβάνουν ελληνικά βιοτεχνικά είδη, ενδύματα και αξεσουάρ, εκμεταλλευόμενοι έτσι τη συμπεριφορά των καταναλωτών.

Τρόφιμα και Ποτά: Οι Έλληνες επιχειρηματίες μπορούν να αξιοποιήσουν την ιταλική αγορά εξάγοντας παραδοσιακά ελληνικά προϊόντα όπως: ελαιόλαδο, κρασιά, μέλι, τυριά και άλλα *premium/gourmet* προϊόντα. Παρά την ανταγωνιστικότητα που φαίνεται ότι υπάρχει με ορισμένα από τα ως άνω προϊόντα, επισημαίνεται ότι η απαιτητική ιταλική αγορά εκτιμά τα υψηλής ποιότητας και αυθεντικά προϊόντα, ιδίως όταν αυτά προσφέρονται σε ανταγωνιστικές τιμές. Παράλληλα, το

αυξανόμενο ενδιαφέρον των Ιταλών καταναλωτών για τη μεσογειακή κουζίνα και για αυθεντικές γαστρονομικές εμπειρίες, δημιουργεί εύφορο έδαφος για τις ελληνικές εξαγωγές. Επιχειρήσεις Γαστρονομίας: Πέρα από το πεδίο των εξαγωγών, οι Έλληνες επιχειρηματίες μπορούν να εξερευνήσουν τη δυνατότητα δημιουργίας εγκαταστάσεων με επίκεντρο τη γαστρονομία, που οριοθετούνται από την ελληνική μαγειρική κουλτούρα και κουζίνα. Τα εστιατόρια, τα μπιστρό και τα ειδικευμένα σημεία πώλησης ελληνικών τροφίμων (π.χ κρητικά προϊόντα, premium, gourmet, super food κλπ) αποτελούν βιώσιμα εγχειρήματα σε αυτό το πλαίσιο.

Τεχνολογία και Καινοτομία: Η Λομβαρδία είναι επίσης ένα τεχνολογικό hotspot με πολυάριθμες νεοφυείς επιχειρήσεις τεχνολογίας και θύλακες καινοτομίας. Οι Έλληνες επιχειρηματίες που εργάζονται σε τομείς όπως η ανάπτυξη λογισμικού, η τεχνητή νοημοσύνη, η βιοτεχνολογία και η καθαρή ενέργεια μπορούν να εξερευνήσουν συνεργασίες, επενδύσεις ή ακόμα και να δημιουργήσουν τα δικά τους εγχειρήματα. Το αναπτυσσόμενο τεχνολογικό οικοσύστημα της Λομβαρδίας περιλαμβάνει πιθανές προοπτικές για επενδύσεις, συνεργασίες και επιχειρηματικές ευκαιρίες. Επίσης, μπορούν να διερευνηθούν πιθανές συνεργασίες επιχειρηματικού κεφαλαίου, κοινές επενδύσεις σε νεοφυείς επιχειρήσεις ή συνεργασίες σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες που απευθύνονται σε ποικίλη πελατεία.

Βιώσιμες Επιχειρήσεις: Η κλιμακούμενη έμφαση σε βιώσιμα πρότυπα και οικολογικά αρμονικές πρακτικές στη Λομβαρδία χρησιμεύει ως πλατφόρμα όπου οι Έλληνες επιχειρηματίες εξοπλισμένοι με οικολογικά εμπορεύματα ή υπηρεσίες και φιλική προς το περιβάλλον επιχειρηματική νοοτροπία μπορούν να βρουν μια δεκτική αγορά. Ενέργεια και πρωτοβουλίες αειφορίας: Τόσο η Ιταλία όσο και η Ελλάδα έχουν δεσμευτεί σε επίπεδο ΕΕ για τη διατήρηση του περιβάλλοντος και τις βιώσιμες πρακτικές. Οι κοινές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που αφορούν την κλιματική αλλαγή, τις λύσεις ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τις φιλικές προς το περιβάλλον τεχνολογίες μπορούν να έχουν σημαντικό θετικό αντίκτυπο.

Τουρισμός και Φιλοξενία: Η Λομβαρδία προσελκύει σημαντικό αριθμό τουριστών, συμπεριλαμβανομένων τόσο των ταξιδιωτών αναψυχής όσο και των επαγγελματιών (εταιρικός τουρισμός). Οι Έλληνες επιχειρηματίες μπορούν να διερευνήσουν συνεργασίες με boutique ξενοδοχεία, εστιατόρια και ταξιδιωτικά γραφεία που καλύπτουν τις ανάγκες και τις προτιμήσεις των τουριστών. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τουριστικά προγράμματα που συνδυάζονται με προγράμματα ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης (ιαματικός τουρισμός).

Η αισθητή αύξηση του τουρισμού ευεξίας και οι συνακόλουθες προτιμήσεις για προϊόντα προσανατολισμένα στην υγεία τεκμηριώνουν έναν χώρο όπου οι Έλληνες επιχειρηματίες, που γνωρίζουν τους τομείς ευεξίας, μπορούν να προσφέρουν μια ποικιλία υπηρεσιών όπως καταφύγια γιόγκα, θεραπείες σπα και ευεξίας, φυσικά προϊόντα υγείας και βιολογικά εμπορεύματα.

Μόδα και Σχέδιο: Το Μιλάνο, η πρωτεύουσα της Λομβαρδίας, είναι γνωστό ως παγκόσμιος κόμβος μόδας και σχεδιασμού. Οι Έλληνες επιχειρηματίες με υπόβαθρο στη μόδα, τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα ή το σχέδιο μπορούν να συμμετέχουν σε εμπορικές εκθέσεις, να δημιουργήσουν μπουτίκ και ατελιέ υψηλής ραπτικής ή να συνεργαστούν με Ιταλούς σχεδιαστές ή να συνάψουν συμβιωτικές συμμαχίες με υφιστάμενες ιταλικές επωνυμίες.

2.11 Συμπεράσματα – Προτάσεις

Οι αλληλεπιδράσεις και οι πιθανές συνεργασίες μεταξύ Ιταλών και Ελλήνων επιχειρηματιών στην περιοχή της Λομβαρδίας υπογραμμίζονται από μια συρροή ιστορικών συγγενειών, γεωγραφικής εγγύτητας και συμπληρωματικών οικονομικών δυνατοτήτων. Αυτή η συγκυρία προσφέρει ένα γόνιμο έδαφος για συμβιωτικές επιχειρηματικές προοπτικές, ενισχύοντας την αμοιβαία ανάπτυξη και καινοτομία.

Πριν ξεκινήσει οποιαδήποτε επιχειρηματική προσπάθεια, είναι σημαντικό να διεξαχθεί οργανωμένη ανάλυση της αγοράς και ανάπτυξη ενός ισχυρού επιχειρηματικού σχεδίου, καθώς και να γίνουν κατανοητοί οι τοπικοί κανονισμοί και τα τοπικά επιχειρηματικά ήθη και επιχειρηματικές πρακτικές.

Επιπλέον, είναι σκόπιμο να επιδιωχθεί συνεργασία με γηγενείς ενδιαφερόμενους φορείς και να αναπτυχθούν τοπικές επαφές που να παρέχουν πληροφορίες για τη δυναμική της περιοχής της Λομβαρδίας. Η δημιουργία αποτελεσματικών καναλιών επικοινωνίας, η αξιοποίηση ευκαιριών δικτύωσης και η δημιουργία στρατηγικών συνεργασιών είναι καθοριστικής σημασίας για την υλοποίηση συνεργατικών επιχειρηματικών προοπτικών σε βιώσιμα εγχειρήματα.

Το Γραφείο ΟΕΥ στο Μιλάνο παρέχει συνεχής πληροφόρηση για τη δυναμική της περιοχής της Λομβαρδίας. Συμβάλει στην διασύνδεση των ελληνικών επιχειρήσεων με γηγενείς επιχειρηματικούς φορείς και στην ανάπτυξη τοπικών επαφών με στόχο την επιτυχή είσοδο και εγκατάσταση των ελληνικών εξωστρεφών επιχειρήσεων στην ιταλική αγορά και στην ανάπτυξη γόνιμων και αμοιβαίως επωφελών συνεργασιών.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

- ✓ ISTAT (Istituto Nazionale di Statistica, <https://www.istat.it/en/>)
- ✓ BANKA d' ITALIA (<https://www.bancaditalia.it/>)
- ✓ FIERA DI MILANO (<https://www.fieramilano.it/>)
- ✓ ASSOLAMBARDA (<https://www.assolombarda.it/>)
- ✓ Regione Lombardia (<https://www.regione.lombardia.it/wps/portal/istituzionale/>)
- ✓ Comune di Milano (<https://www.comune.milano.it/>)
- ✓ Ministero degli Affari Esteri – Osservatorio Economico (<https://www.infomercatiesteri.it/osservatorio-economico.php>)

2.2 Απολογισμός δράσεων οικονομικής διπλωματίας

Το 2023, το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης διαχειρίστηκε 262 αιτήματα Ελλήνων εξαγωγέων¹, ενώ προσέφερε συστηματική πληροφόρηση για το οικονομικό περιβάλλον στην Ιταλία και εστίασε με ενδελέχεια στην αξιολόγησης υλοποίησης της δέσμης του ιταλικού οικονομικού προγράμματος για ανάταξη σε επιχειρηματικό και κοινωνικό επίπεδο μετά τις δυσμενείς επιπτώσεις της πανδημίας, μέσω της διάχυσης ενημέρωσης στα αρμόδια Υπουργεία και φορείς στην Ελλάδα. Πραγματοποίησε συναντήσεις με υψηλόβαθμα στελέχη ιταλικών εταιρειών, κυρίως στον τομέα ενέργειας και ψηφιακής τεχνολογίας για προώθηση της διμερούς και περιφερειακής ενεργειακής συνεργασίας.

Το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης, κατά τη διάρκεια του έτους αναφοράς, συμμετείχε σε τακτικές ενημερώσεις ECOFIN, σε διαδικτυακές ημερίδες οικονομικών think-tanks και διεθνή συνέδρια, ενώ σε πλαίσιο παρακολούθησης Διεθνών Οργανισμών Η.Ε. με έδρα τη Ρώμη, FAO, IFAD, WFP, παρέστη ενεργά σε συνεδριάσεις Ανώτατων Οργάνων καθώς Επιτροπών και Ομάδων Εργασίας.

Η εξέλιξη της πανδημίας και τα ισχύοντα περιοριστικά μέτρα και το 2022 δυσχέραναν την υλοποίηση όλων των προγραμματισμένων δράσεων για την προώθηση των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων. Η δε, σχεδιαζόμενη διοργάνωση ημερίδων με ΣΕΒ, Confidustria και Assolombarda, προγραμματίζεται να πραγματοποιηθεί σε συνδυασμό με την συγκυρία και το πλαίσιο της σύγκλησης Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος – Ιταλίας τον Φεβρουάριο 2025.

Υπό το φως των ανωτέρω, στο πλαίσιο του στόχου για ενίσχυση της οικονομικής/επενδυτικής δραστηριοποίησης ιταλικών εταιρειών στην Ελλάδα το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης επιμελήθηκε την καταχώρηση συνεντεύξεων και άρθρων στα ηλεκτρονικά περιοδικά *Civiltà del Lavoro* (Φεβρουάριος 2021) και *Formiche* (Φεβρουάριος 2021), με αντικείμενο την προβολή της προετοιμασίας της χώρας μας κατά την εκπόνηση Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και με έμφαση στην ανάδειξη της στρατηγικής διάστασης της εταιρικής σχέσης της διμερούς συνεργασίας. Ειδικότερα, στον τομέα της ενέργειας, το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης επιμελήθηκε συνέντευξη στο κλαδικό ηλεκτρονικό περιοδικό των Διαχειριστών Ενέργειας, *Element Plus* (Οκτώβριος 2021) με σκοπό την ευρύτερη διάχυση της ενημέρωσης σε θεσμικούς φορείς για τις μεταρρυθμίσεις που έχει δρομολογήσει η χώρα μας σε τομείς Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, Υπεράκτιων ΑΠΕ και εν γένει στο πλαίσιο της ενεργειακής μετάβασης.

Κατά τη διάρκεια του έτους πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με εταιρείες, με εκατέρωθεν επενδυτικό ενδιαφέρον, όπως Eni, Italgas, Fincantieri, Edison, Vivisol, Sunlight, Metlen κ.ά.

Αναφορικά με τις δράσεις προβολής και προώθησης ελληνικών αγροδιατροφικών προϊόντων στην ιταλική αγορά, συγκρατείται η Πρωτοβουλία Γραφείου ΟΕΥ Ρώμης για διοργάνωση συνάντησης (Bologna, 14.10.2022) εκπροσώπων της επιχειρηματικής συστοίχισης (cluster) με την επωνυμία ΕΛΛΑ-ΔΙΚΑ ΜΑΣ με διευθυντικά στελέχη προμηθειών (Buyers) της μιας εκ των δύο κορυφαίων αλυσίδων σουπερμάρκετ στην Ιταλία, COOP Italia. Καταγράφεται πρόσφατη προτεραιότητα της COOP Italia για αύξηση μεριδίου private labels, σε σχέση με τα επώνυμα προϊόντα, από 25% σε 40% ως προς την αξία και 50% ως προς τον όγκο, γεγονός που δύναται, στην παρούσα συγκυρία,

¹ Για το διάστημα 21.03.2023-24.09.2023, δεν υπηρετούσε στέλεχος ΟΕΥ στο Γραφείο ΟΕΥ Μιλάνου, και ως εκ τούτου 106 εκ του συνόλου των αιτημάτων από Ελλάδα, που απευθύνθηκαν προς το Γραφείο ΟΕΥ Μιλάνου, διεκπεραιώθηκαν με την αποκλειστική ευθύνη του Γραφείου ΟΕΥ Ρώμης, όπου και συμπεριλήφθηκαν οι αντίστοιχες καταχωρήσεις. Ο πραγματικός αριθμός των αιτημάτων που δέχτηκε το 2023 το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης ήταν 156 και το Γραφείο ΟΕΥ Μιλάνου 223.

να περιορίσει το εύρος ενδεχόμενης συνεργασίας για αγορές ελληνικών προϊόντων επώνυμης αναφοράς.

Στις 22 Οκτωβρίου 2021 κατά τη διάρκεια επίσκεψης του ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κ. Λιβανός στη Ρώμη είχε συνομιλίες με ομόλογό του, κ. Patuanelli, όπου επιβεβαιώθηκε η πολιτική βούληση για διοργάνωση του 2ου Αγροδιατροφικού Forum -πρόταση που παραμένει επίκαιρη με δεδομένο ότι το 2022 το ¼ της συνολικής αξίας των ελληνικών εξαγωγών στην Ιταλία αφορούσε σε αγροδιατροφικά προϊόντα- ενώ υπήρξε κοινός τόπος και συμφωνία για ενίσχυση της συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο στα πεδία της εμπρόσθιας σήμανσης τροφίμων (Nutriscore), στην αντιμετώπιση της παράνομης αλιείας και στην ΚΑΠ.

Στις 8 Νοεμβρίου 2021, το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης της Πρεσβείας, με αφορμή επίσκεψη του Υπουργού Εξωτερικών, κ. Ν. Δένδια στη Ρώμη επιμελήθηκε την διοργάνωση δείπνου εργασίας με τη συμμετοχή ανώτατων διευθυντικών στελεχών των κορυφαίων ιταλικών εταιρειών στους κρίσιμους τομείς της ενέργειας (Enel, Italgas, Snam, Edison, Terna), των υποδομών (Ferrovie dello Stato), των ναυπηγείων (Fincantieri), των τηλεπικοινωνιών (Sparkle) και της άμυνας (Leonardo), ελληνικών εταιρειών, που έχουν επενδύσει στην Ιταλία (Energean, Sunlight), καθώς και του TAP. Κατά τις συζητήσεις, στις οποίες συμμετείχε και ο Γενικός Διευθυντής Πολιτικών Υποθέσεων της Farnesina, αναδείχθηκε ως ορόσημο σύγκλισης και αναγνώρισης ο στρατηγικός ρόλος της Ελλάδος ως κόμβος (hub) στον κρίσιμο γεωπολιτικό χώρο της Ν.Α. Ευρώπης και της Μεσογείου, καθώς και η συμβολή της οικονομικής συνεργασίας Ελλάδος-Ιταλίας και “εγγραφής” της στον πυρήνα σύσφιξης των διμερών πολιτικών σχέσεων. Το δείπνο εργασίας αξιολογείται ως επιστέγασμα αλλά και αφετηρία για υλοποίηση ευρύτερων πρωτοβουλιών, με στόχο την εμβάθυνση της οικονομικής συνεργασίας, ειδικότερα και στο πλαίσιο της επικείμενης, για το επόμενο έτος, Διακυβερνητικής Διάσκεψης.

Στις 23 Νοεμβρίου 2021 συνδιοργανώθηκε από Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης και Enterprise Greece διαδικτυακή ενημερωτική ημερίδα (webinar), που εντάσσεται στην σειρά “Doing Business in” με αντικείμενο τη δομή της ιταλικής αγοράς τροφίμων και τις απαιτήσεις για ποιοτική μεγέθυνση των ελληνικών εξαγωγών. Η εκδήλωση επικεντρώθηκε στη λειτουργία των τριών καναλιών διανομής (supermarkets, delicatessen και e-commerce). Επιπλέον, παρεσχέθη η δυνατότητα σε εταιρείες με εξαγωγές εμβληματικών ελληνικών προϊόντων (ιχθυηρά και γιαούρτι) να παρουσιάσουν την επιτυχημένη -εκ του αποτελέσματος- στρατηγική τους για διεύρυνση και εδραίωση της παρουσίας τους στην ιταλική αγορά. Οι εγγεγραμμένοι συμμετέχοντες υπερέβησαν τους 180. Η εκδήλωση έχει αναρτηθεί στην επίσημη ιστοσελίδα του Enterprise Greece και είναι διαθέσιμη στο σύνδεσμο: Doing business in Italy - COVID-19 Challenges and Opportunities - Enterprise Greece

Το 2023-2024, πολυάριθμες ελληνικές εταιρείες συμμετείχαν σε διεθνείς εκθέσεις στην ιταλική επικράτεια: HOST, HOMI, TuttoFood, Salone del Mobile, MICAM, Cosmoprof, Marmomac, Eima International, Cibus, Vinitaly, κ.ά.

3 Συμπεράσματα – προτάσεις

3.1 Προοπτικές ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών

Η οικονομική συνεργασία Ελλάδας-Ιταλίας εξελίσσεται και ενδυναμώνεται με όρους οικονομικού και επιχειρηματικού αυτοματισμού σφυρηλατώντας τον πυρήνα και το συμπαγές μέγεθος της στρατηγικής σχέσης των δύο χωρών. Η σταθερά ανοδική πορεία, αμφίπλευρα, των εμπορικών ροών επιβεβαιώνει με τον εναργέστερο τρόπο την εκτίμηση ότι υφίστανται εξαιρετικές δυνατότητες και προοπτικές για την περαιτέρω μεγέθυνση του διμερούς εμπορίου. Η Ιταλία αποτελεί διαχρονικά, σε διακριτή απόσταση, τον πρώτο εξαγωγικό προορισμό της Ελλάδας, με αξία ελληνικών εξαγωγών προς Ιταλία, το 2023, ύψους € 5,89 δισ. και ταυτόχρονα τον τρίτο (μετά τις Γερμανία και Κίνα) προμηθευτή της χώρας μας, με εισαγωγές ύψους € 6,81 δισ. Η Γερμανία ακολουθεί ως έτερος σημαντικός εμπορικός εταίρος της Ελλάδας με τις ελληνικές εξαγωγές να διαμορφώνονται σε € 3,41 δισ. και τις εισαγωγές σε € 8,69 δισ. αντίστοιχα.

Από πλευράς χώρας μας, ο αγροδιατροφικός τομέας χώρας μας διακρίνεται, εμβληματικά, για την αναγνωρισιμότητα, αποδοχή, διεισδυτικότητα και τις ευρείες προοπτικές διεύρυνσης του στην ιταλική αγορά. Το 2023, το 1/3 της συνολικής αξίας των εξαγωγών (32% ήτοι €1,9 δισ.) εστιάζεται σε αγροδιατροφικά προϊόντα (2022: 25,59% ή € 1,4 δισ. / 2021: 29,69% ή € 1,18 δισ.).

Προς τούτο κρίνεται σκόπιμο, ενισχυτικά, να προωθηθεί η θεσμική συνεργασία κεντρικών αγορών της χώρας μας με τις αντίστοιχες ιταλικές (ΟΚΑΑ- Italmercati). Ειδικότερα, προϊόντα που προκαλούν ενδιαφέρον: ροδάκινα, βερούκοκα, ρόδια, αλόη, ελιές, προϊόντα ελιάς, μέλι, προϊόντα μελιού, μπύρα, κορινθιακή σταφίδα, κρόκος.

Η ε/πρωτογενής παραγωγή λόγω ομοειδούς χαρακτήρα, είναι ανταγωνιστική με την ιταλική. Κατά συνέπεια ενδείκνυται εστιασμός, λόγω των απαιτητικών προδιαγραφών ιταλικής αγοράς, στην προώθηση της διείσδυσης γαστρονομικών προϊόντων μας με διακριτή ποιότητα (niche market, niche products). Εν προκειμένω, προτείνεται η συντεταγμένη, μέσω σχεδιασμένων προωθητικών δράσεων, υποστήριξη προϊόντων γαστρονομίας, όπως αυγοτάραχο, κρασί, αρτοποιήματα, μέλι, μαστίχα, καθώς και προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ.

Η ανάλωση ιχθυηρών στην Ιταλία εκτιμάται ότι υπερβαίνει τον μέσο όρο της ΕΕ σε 25,9 κιλά κατά κεφαλή. Οι επιχειρήσεις του κλάδου συνολικά υπολογίζονται σε 10.000 εκ των οποίων το 1/3 αφορά στην ιχθυοκαλλιέργεια, ενώ ο κλάδος κυριαρχείται από τις εισαγωγές. Οι εξαγωγές ιχθυηρών στην Ιταλία, το 2023, αντιστοιχούν σε ποσοστό 4,99% επί του συνόλου της αξίας των ελληνικών εξαγωγών (€ 294,08 εκ.).

Προς συνεκτίμηση, υπογραμμίζουμε ότι η Vinitaly αποτελεί την μεγαλύτερη Έκθεση οίνου διεθνώς, ακολουθούμενη από την ProWein (Dusseldorf, Γερμανία) και την Vinexpo (Bordeaux, Γαλλία). Στην 55η έκδοση της Vinitaly το 2024, η οποία διεξήχθη στη Βερόνα της Ιταλίας από 14 ως 17 Απριλίου 2024, με τη συμμετοχή περισσότερων από 4.000 οινοποιών από την Ιταλία και άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η Ελλάδα συμμετείχε και με το ιδιαίτερο καθεστώς τιμώμενης χώρας. Το εθνικό περίπτερο που οργάνωσε η Ελληνική Εταιρεία Επενδύσεων και Εξωτερικού Εμπορίου (Enterprise Greece), λειτούργησε υπό την καθοδήγηση γνωστών Ελλήνων Σομελιέ, χώρος ελεύθερης γευσιγνωσίας όπου χιλιάδες επισκέπτες είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν περισσότερες από 50 ετικέτες των συνολικά 42 οινοποιών από όλη την Ελλάδα. Σημαντική παρουσία είχαν επίσης τα κρασιά της Πελοποννήσου με την Ένωση Οινοπαραγωγών του Αμπελώνα της Πελοποννήσου (ΕΝΟΑΠ) και του γνωστού οινοποιοῦ Κτήμα Σκούρας.

Το Γραφείο ΟΕΥ της Πρεσβείας της Ελλάδας στη Ρώμη που είχε την πρωτοβουλία συμμετοχής,

προετοίμασε το έδαφος αλλά και συνέβαλε και με την παρουσία του στην πρώτη επιτυχή εθνική εκπροσώπηση μετά από πολλά χρόνια. Την εθνική δράση τίμησε με την παρουσία του ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης, κ. Λευτέρης Αυγενάκης με τον Ιταλό ομόλογο του, κ. Francesco Lollobrigida.

Σημειώνουμε ότι, η Ιταλία αποτελεί τον μεγαλύτερο παραγωγό κρασιού παγκοσμίως, με την ιταλική οινοποιητική δραστηριότητα, το 2022, να αντιστοιχεί σε € 31,3 δισ., και εύρος εαιτρειών περίπου 530.000, με τον κλάδο να αναδεικνύεται στην κορυφή της ειδικής κατάταξης του εμπορικού ισοζυγίου «Made in Italy». Αναφορικά με τις εξαγωγικές επιδόσεις του ιταλικού οίνου, το 2022, διαμορφώθηκαν σε € 8 δισ., με την χώρα να κατατάσσεται στη δεύτερη παγκοσμίως, μετά την Γαλλία, με αξία εξαγωγών € 12,5 δισ.

Η υψηλή ποιότητα ελληνικών οίνων, με στόχευση στα συγκριτικά πλεονεκτήματα των αυτόχθονων οινικών ποικιλιών, αποτελεί "διαβατήριο" ποιοτικής υπεραξίας ελληνικών οίνων από τη τοποθέτησή τους στην, υψηλών προδιαγραφών ιταλική οινική αγορά, συνεκτιμώντας το κεκτημένο των εξοικειωμένων/ευνοϊκά διακείμενων Ιταλών καταναλωτών, λόγω του υψηλού τουριστικού ρεύματος στην Ελλάδα (1,84 εκ.. αφίξεις το 2023).

Επιπλέον, υφίστανται δυνατότητες προώθησης ε/προϊόντων φυσικών καλλυντικών και συστατικών τους, λόγω της σημειούμενης τάσης του ιταλικού καταναλωτικού κοινού προς τα εν λόγω προϊόντα.

Στις Περιφέρειες της Β. Ιταλίας, που διαθέτουν το υψηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ και κατατάσσονται μεταξύ των πρώτων θέσεων στην Ευρώπη, ενυπάρχουν ευκαιρίες για αύξηση του μεριδίου των ελληνικών προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Η διακριτή αγοραστική δύναμη των καταναλωτών της Β. Ιταλίας προβάλλει, εν δυνάμει, αξιοποιήσιμες προοπτικές μεγέθυνσης εισόδου των ελληνικών προϊόντων. Ως στόχος των ε/επιχειρήσεων ενδείκνυται να τεθεί, intra allie, αφενός την αύξηση του μεριδίου των ε/εξαγωγών αφετέρου την διεύρυνση του φάσματος και της διαθρωτικής σύνθεσης των εξαγομένων προϊόντων.

Το εύρος της ιταλικής αγοράς (πληθυσμός: 60 εκ. και τουρίστες: 65 εκ.), η διαχρονική εγγύτητα σε οικονομικό, εμπορικό, κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό και τουριστικό πεδίο και το κατ' εξοχήν συγγενές γαστριμαργικό/καταναλωτικό πρότυπο με συναφείς προσλαμβάνουσες παραστάσεις-μεσογειακή διάσταση- μέσω της εγγενούς αναγνωρισιμότητας, διευκολύνουν την, υπό όρους, προσβασιμότητα ελληνικών αγροδιατροφικών προϊόντων. Παράλληλα, οι υψηλές ποιοτικές προδιαγραφές, η διακριτή ανταγωνιστικότητα, το ισχυρό πρότυπο brand name (Made in Italy) και η περιφερειακή διάρθρωση αγοράς υπαγορεύουν, αναντίρρητα, τη συνύπαρξη ποιότητας και ανταγωνιστικών τιμών σε συντεταγμένο πλαίσιο στοχευμένου στρατηγικού σχεδίου.

Η Ιταλία αποτελεί διαχρονικά, σε διακριτή απόσταση, τον πρώτο εξαγωγικό προορισμό της Ελλάδας, με αξία ελληνικών εξαγωγών προς Ιταλία, το 2023, ύψους € 5,89 δισ. και ταυτόχρονα τον τρίτο (μετά τις Γερμανία και Κίνα) προμηθευτή της χώρας μας, με εισαγωγές ύψους € 6,81 δισ. Η Γερμανία ακολουθεί ως έτερος σημαντικός εμπορικός εταίρος της Ελλάδας με τις ελληνικές εξαγωγές να διαμορφώνονται σε € 3,41 δισ. και τις εισαγωγές σε € 8,69 δισ. αντίστοιχα.

Ο διμερής όγκος εμπορίου Ελλάδος-Ιταλίας, το 2023, ανήλθε σε € 12,7 δισ. έναντι € 13,3 δισ. κατά το έτος 2022, με το εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδος-Ιταλίας να καταγράφει σαφώς πιο εξισορροπημένη εικόνα για τη χώρα μας από αντίστοιχο Ελλάδος-Γερμανίας, καθώς το ύψος του εμπορικού ελλείμματος διαμορφώθηκε σε - € 916,21 εκ., σε αντιδιαστολή προς το σχετικό με την Γερμανία ύψους - € 5,27 δισ. (όγκος διμερούς εμπορίου Ελλάδας-Γερμανίας: € 12,10 δισ.)

Η "ανάγνωση" της αυξητικής πορείας των εμπορικών ροών οδηγεί αβίαστα στην παραδοχή -υπό την αίρεση της διατήρησης των συνθηκών- ότι ενυπάρχουν εύλογες ευρείες προοπτικές μεγέθυνσης

του διμερούς εμπορίου με περαιτέρω διεύρυνση του διμερούς εμπορίου μας με την Ιταλία και προσέγγιση, το 2024, στα € 15 δισ., καθώς και των εξαγωγικών επιδόσεων μας στην Ιταλία σε € 7 δισ.

Συμπερασματικά, στο πεδίο του διμερούς εμπορίου αγαθών, διαπιστώνονται ευνοϊκές δυνατότητες διεύρυνσης του ελληνικού αγροδιατροφικού τομέα στην ιταλική αγορά, που πρωταγωνιστεί και διαχρονικά αντιπροσωπεύει τον ισχυρότερο πυλώνα της συνολικής αξίας των ελληνικών εξαγωγών, με κύρια προϋπόθεση την εκπόνηση ολοκληρωμένης στρατηγικής, με συμπερίληψη συνεργειών και συνεκτικών στοχευμένων δράσεων προβολής και προώθησης.

Στο πεδίο του διμερούς εμπορίου υπηρεσιών, ο τουρισμός ως πυλώνας αναμφισβήτητα κατέχει και το 2023 τη μερίδα του λέοντος. Η προϊούσα αποκατάσταση της τουριστικής κίνησης στα προ της πανδημίας επίπεδα, η σταθερή προτίμηση των Ιταλών τουριστών προς την Ελλάδα συνηγορούν στην εκτίμηση για ανοδική τάση των εισπράξεων υπηρεσιών της χώρας μας από την Ιταλία.

Πίνακας 20: Προοπτική ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών

A/A	Κλάδοι ενδιαφέροντος	Ανάλυση – Αιτιολόγηση
1	Αγροδιατροφικός κλάδος	Ο αγροδιατροφικός τομέας χώρας μας διακρίνεται, εμβληματικά, για την αναγνωρισιμότητα, αποδοχή, διεισδυτικότητα και τις ευρείες προοπτικές διεύρυνσης του στην ιταλική αγορά. Το 2023, το 1/3 της συνολικής αξίας των εξαγωγών (32% ήτοι €1,9 δισ.) εστιάζεται σε αγροδιατροφικά προϊόντα (2022: 25,59% ή € 1,4 δισ. / 2021: 29,69% ή € 1,18 δισ.).
2	Ελληνικός οίνος	Υψηλή ποιότητα ελληνικών οίνων, στόχευση στα συγκριτικά πλεονεκτήματα των αυτόχθονων οινικών ποικιλιών, “διαβατήριο” ποιοτικής υπεραξίας ελληνικών οίνων από τη τοποθέτησή τους στην, υψηλών απαιτήσεων, ιταλική οινική αγορά, εν δυνάμει εξοικειωμένο ευνοϊκά διακείμενο ιταλικό καταναλωτικό κοινό, λόγω υψηλού τουριστικού ρεύματος στην Ελλάδα. Διερεύνηση συμμετοχής χώρας μας στην Διεθνή Έκθεση Vinitaly.
3	Φυσικά καλλυντικά	Προώθηση ελληνικών προϊόντων φυσικών καλλυντικών και συστατικών αυτών, λόγω στροφής καταναλωτικού κοινού σε εν λόγω προϊόντα. Αδιάλειπτη παρουσία ελληνικών εταιρειών στην Διεθνή Έκθεση Cosmoprof υπό την οργάνωση της Enterprise Greece.
4	Μάρμαρα	Η Ελλάδα κατατάσσεται στην 5η θέση παγκοσμίως στις εξαγωγές μαρμάρου και την 2η στην ΕΕ μετά την Ιταλία. Σταθερά διαχρονική συμμετοχή στην Διεθνή Έκθεση Marbomac που αποτελεί τον κύριο διεθνή κόμβο και πεδίο δικτύωσης των πρωταγωνιστών των κλάδων για την παραγωγή, την αγορά πετρωμάτων και τις τεχνολογίες επεξεργασίας, με ουσιαστική επίδραση στη διαμόρφωση τάσεων καθώς και στην ανάδειξη υλικών. Προβολή της νέας επικοινωνιακής ταυτότητας "GREEK MARBLE Then. Now. Forever." υπό την Enterprise Greece.

3.2 Ταμείο Ανάκαμψης - Προοπτικές διεύρυνσης αμφίπλευρης επενδυτικής παρουσίας

Η κρίση της πανδημίας επιβεβαίωσε emphaticά την σκοπιμότητα και τον κρίσιμο συζευκτικό ρόλο δημοσίου και ιδιωτικού τομέα με όρους συμπληρωματικότητας στο πεδίο ενίσχυσης και

εκσυγχρονισμού της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας, με αξιοποίηση και πρόσβαση σε νέα χρηματοδοτικά εργαλεία (Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας). Στο πλαίσιο των εν εξελίξει ιδιωτικοποιήσεων και των επενδυτικών ευκαιριών που προσφέρει το Ταμείο, το επενδυτικό ενδιαφέρον /εταιρειών στρέφεται σε θαλάσσιες, σιδηροδρομικές μεταφορές, υποδομές και τηλεπικοινωνίες, καινοτομία, ενεργειακή μετάβαση και ψηφιακό μετασχηματισμό.

Στο πλαίσιο της Πράσινης Συμφωνίας της ΕΕ (Green Deal), που θα καθορίσει το αναπτυξιακό πεδίο των κρατών-μελών της τα προσεχή έτη και ειδικότερα με το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, το πλέον εμβληματικό Πρόγραμμα της ΕΕ, χωροθετείται ένα κοινό πλαίσιο για επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις, κατά το διάστημα 2021-2026, που διανοίγει νέες προοπτικές για την επανεκκίνηση και περαιτέρω διεύρυνση της διμερούς οικονομικής συνεργασίας σε τομείς όπως: πράσινη οικονομία, ενεργειακή μετάβαση, βιώσιμη κινητικότητα, ψηφιακό μετασχηματισμό και καινοτομία. Επισημαίνεται ότι από το σύνολο των εγκεκριμένων πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης (ύψους € 30,5 δισ. για την Ελλάδα και € 191,5 δισ. για την Ιταλία), ποσοστό 38% κατανέμεται για την πράσινη ενεργειακή μετάβαση και 20% για τον ψηφιακό μετασχηματισμό.

Στο επίκεντρο του ιταλικού Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας τοποθετούνται οι βιώσιμες υποδομές και κινητικότητα. Ποσοστό 56% της χρηματοδότησης σχετικών έργων, ήτοι € 34,7 δισ., κατανέμεται για έργα στον Νότο, όπως σιδηρόδρομοι υψηλής ταχύτητας και 13%, ήτοι € 8,4 δισ. για ανανέωση του στόλου τρένων, λεωφορείων και πλοίων.

Η Λομβαρδία, με 3.309 καταγεγραμμένες νεοφυείς επιχειρήσεις, αποτελεί την Περιφέρεια με το μεγαλύτερο αριθμό νεοφυών επιχειρήσεων στην Ιταλία (27% του συνόλου). Το λιανεμπόριο, ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών, ο τουρισμός και τα τρόφιμα αποτελούν σημαντικούς κλάδους της οικονομίας των δυο χωρών, που τοποθετούνται ήδη ή αναμένεται να εισέλθουν άμεσα σε μια φάση έντονου μετασχηματισμού και ως εκ τούτου αναγκαιοποιείται ο σχεδιασμός λυσιτελέστερων τρόπων ενσωμάτωσης και αξιοποίησης ψηφιακών τεχνολογιών προκειμένου να παραμείνουν να αναταχθούν με συγκρίσιμους όρους διεθνούς ανταγωνιστικότητας.

Η Ελλάδα και η Ιταλία συνεργάζονται ήδη στον τομέα της καινοτομίας και της διαστημικής τεχνολογίας, μέσω της συμμετοχής τους στα προγράμματα της ΕΕ (HORIZON, INTEREG). Επισημαίνεται ότι, η Ιταλία αποτελεί τον κυρίαρχο εμπορικό εταίρο της χώρας μας, δεδομένο που υπαγορεύει την προτεραιότητα να επιδιώξουμε στοχευμένες εξειδικευμένες δράσεις προώθησης συνεργειών στον τομέα της καινοτομίας και τεχνολογίας (innovation partnerships).

Προοπτικές υφίστανται στο πεδίο της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, στην αγροτεχνολογία, στον ιαματικό τουρισμό, σε επίπεδο οικιστικής ανάπτυξης αλλά και επενδύσεων σε τουριστικά καταλύματα, στη διοργάνωση ιατρικών συνεδρίων, σε τουριστικά προγράμματα που συνδυάζονται με προγράμματα ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης, στον φαρμακευτικό τομέα και στον τομέα των καλλυντικών, στα logistics και στις μεταφορές.

Η εκτόξευση του ιταλικού επενδυμένου κεφαλαίου στη χώρα μας κατά τα τελευταία έτη, σύμφωνα με τα στοιχεία της Banca d' Italia, στον τομέα της ενέργειας και των υποδομών, αναδεικνύουν τα πλεονεκτήματα του στρατηγικού ρόλου της Ελλάδας ως hub στον κρίσιμο γεωπολιτικό χώρο της ΝΑ Ευρώπης και της Μεσογείου. Με την δυναμική επιχειρηματική δράση ιταλικών εταιρειών στην Ελλάδα αναγνωρίζεται η πολιτική σταθερότητα χώρας μας, το ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον, το υψηλής κατάρτισης στελεχιακό δυναμικό, η εμπέδωση κουλτούρας επιχειρηματικότητας, καθώς και τα εγγενή πλεονεκτήματα της στρατηγικής χωροθεσίας και του κρίσιμου ρόλου της Ελλάδας στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης και της Βαλκανικής Χερσονήσου.

Σημειώνεται πρόσφατο ισχυρό ενδιαφέρον χρηματοπιστωτικού τομέα Ιταλίας (Intesa Sanpaolo, Unicredit) σε μείζονα επενδυτικά projects στην Ελλάδα και ελληνικό τραπεζικό τομέα (Eurobank, Alpha Bank), καθώς και επέκταση της παρουσίας της Metlen που δραστηριοποιείται ενεργά στο πεδίο της πράσινης ενέργειας στην Ιταλία, που ιεραρχεί την Ιταλία ως την 3η πιο σημαντική αγορά μετά την Ελλάδα και τη Μεγάλη Βρετανία, με έδρα στο Μιλάνο (εγκαίνια 27.05.2024) και εκδηλωθείσα πρόθεση επένδυσης περί τα € 3,3 δισ. τα επόμενα τέσσερα έτη για αύξηση της εγκατεστημένης ισχύος σε 3,7 GW.

Πίνακας 21: Προοπτική προσέλκυσης επενδύσεων από την Ιταλία

A/A	Κλάδοι ενδιαφέροντος	Ανάλυση-Αιτιολόγηση
1	Ενέργεια	Έντονο ενδιαφέρον ιταλικών ενεργειακών κολοσσών για την ελληνική αγορά, με ιδιαίτερη έμφαση στις ΑΠΕ
2	Μεταφορές - Υποδομές	Στο πλαίσιο επενδυτικών ευκαιριών που προσφέρει το Ταμείο Ανάκαμψης, το επενδυτικό ενδιαφέρον ιταλικών εταιρειών στρέφεται στις θαλάσσιες, σιδηροδρομικές μεταφορές, σε υποδομές και τηλεπικοινωνίες
3	Πρόγραμμα Ιδιωτικοποιήσεων	Εκδηλωθέν ενδιαφέρον ιταλικών τραπεζικών ομίλων για εν εξελίξει projects Προγράμματος Ιδιωτικοποιήσεων

Σε ανωτέρω πλαίσιο, οι προοπτικές και στοχεύσεις της συνεργασίας μας στον ενεργειακό τομέα, συγκροτούν αναμφισβήτητο ειδικό βάρος και κεφάλαιο (asset) με μετρήσιμο αποτύπωμα εμβάθυνσης στην συναξιολόγηση και ιεράρχηση των προτεραιοτήτων της διμερούς πολιτικής συνεργασίας μας.

3.3 Προτάσεις δράσεων ενίσχυσης εξωστρέφειας

Στο πλαίσιο μιας ώριμης και απαιτητικής αγοράς όπως η ιταλική, επιβάλλεται εκ των ων ουκ άνευ η διάρθρωση και υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου με στοχευμένες δράσεις προβολής και προώθησης προϊόντων. Συνοπτικά, οι προϋποθέσεις πρόσβασης της, υπαγορεύουν ενδελεχή έρευνα αγοράς, συγκροτημένο σχέδιο ανάπτυξης, επιλογή κατάλληλου συνεργάτη, συνέπεια, ποιότητα, προσαρμοστικότητα στις τάσεις της εγχώριας αγοράς, στρατηγική ως προς τα Private Label και προωθητικές ενέργειες σε συνεργασία με επιτόπιες εταιρείες προβολής και προώθησης. Η εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης σε πλαίσιο μιας διαχρονικής συνεργασίας επιτάσσει συνέπεια στην ποιότητα και σταθερότητα στις παραδόσεις προϊόντων.

Αναφορικά με τη συντεταγμένη ανάδειξη των διακριτών ποιοτικών χαρακτηριστικών των εξαγόμενων ελληνικών αγροδιατροφικών προϊόντων προτείνεται η ανάληψη πρωτοβουλιών όπως: προωθητικές δράσεις σε επιλεγμένες αλυσίδες με διαδρομή στην προώθηση ελληνικών προϊόντων, εστιασμός σε αναγνωρισμένα προϊόντα υψηλής ποιότητας και σύμφυτα προς γεωγραφικό προσδιορισμό, συνειρμική στόχευση στην εξοικείωση του Ιταλού καταναλωτή με ελληνικά προϊόντα λόγω του σημαντικού τουριστικού ρεύματος, τυποποίηση, εδραίωση ελληνικού brand name, αξιοποίηση δυνατοτήτων e-commerce, διασύνδεση με υψηλή γαστρονομία, διενέργεια δράσεων γευσιγνωσίας τροφίμων και οίνων, επισκέψεις opinion makers και δημοσιογράφων σε χώρους παραγωγής και τουριστικούς προορισμούς, δράσεις σε χώρους delicatessen, κ.ά.

Πέραν ενός συνεκτικού προγράμματος δράσεων για την ενίσχυση της εξωστρέφειας το Γραφείο ΟΕΥ, σε συνεργασία με Enterprise Greece και με παραγωγικούς και εξαγωγικούς φορείς (Επιμελητήρια, Διεπαγγελματικές Ενώσεις, Συνδέσμους κ.ά), επιδιώκει να συνεισφέρει σε

υποστηρικτικές στοχευμένες δράσεις προβολής/προώθησης ελληνικών προϊόντων και ανάπτυξης επιχειρηματικών συνεργασιών, με την προϋπόθεση έγκαιρης και άρτιας προετοιμασίας. Η διοργάνωση B2B συναντήσεων μεταξύ καινοτόμων ε/επιχειρήσεων και ι/ βιομηχανιών, με σκοπό την προώθηση της καινοτομίας στη μεταποιητική βιομηχανία και τις νέες τεχνολογίες, καθώς και η συμμετοχή σε εξειδικευμένες εκθέσεις τεχνολογίας (cibus tech) γεννούν προϋποθέσεις ευρείας συνεργασίας με αμοιβαία επωφελή αποτελέσματα (win-win).

Σημειώνεται ότι τα δίκτυα διανομής είναι ιδιαίτερα εκτεταμένα στην Ιταλία και ενίοτε περίπλοκα, όπως το σύστημα εφοδιαστικών αλυσίδων των supermarket στην Ιταλία, που χαρακτηρίζεται, αφενός από ισχυρή παρουσία Οργανωμένων Δικτύων – Οργανωμένων/συνδεδεμένων διανομών (Distribuzione Organizzata – Associata), δηλαδή συμμαχιών αλυσίδων λιανικής πώλησης προϊόντων ευρείας κατανάλωσης και αφετέρου από τους Κεντρικούς Αγοραστικούς ομίλους (Centrali di Acquisto). Η διττή διάσταση δε λειτουργεί συμπληρωματικά προς τα παραδοσιακά δίκτυα χονδρεμπόρων και εισαγωγών.

Η αγορά της Ιταλίας εμφανώς κατακερματισμένη συντίθεται από εκτεταμένο αριθμό αλυσίδων supermarket, με παρουσία σε συγκεκριμένες περιφέρειες και όχι -κατά κανόνα- στο σύνολο της ιταλικής επικράτειας. Η είσοδος ενός προϊόντος σε μία αλυσίδα supermarket δεν σημαίνει αυτόματα και τοποθέτηση σε ολόκληρη την εγχώρια αγορά. Οι πιο σημαντικοί όμιλοι επιχειρήσεων του κλάδου είναι: Conad (μερίδιο αγοράς 13,2%), Coop (μερίδιο αγοράς 12,2%), Selex (μερίδιο αγοράς 9,8%), Esselunga (μερίδιο αγοράς 8,6%), Gruppo Vegé (μερίδιο αγοράς 7,3%), Eurospin (μερίδιο αγοράς 7%), Lidl Italia (μερίδιο αγοράς 4,9%).

Το 2022 το Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης, εστίασε στην διερεύνηση εδραίωσης συνεργασίας με την αλυσίδα supermarket Coop για υλοποίηση ενεργειών προβολής και προώθησης ελληνικών τροφίμων και ποτών με σκοπό τη διεύρυνση της παρουσίας των ελληνικών προϊόντων στην ιταλική αγορά είτε αυτοτελώς είτε μέσω συνεργειών για προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας. Η COOP είναι μία εκ των δύο ηγέτιδων εταιρειών (μαζί με την Conad) στο χώρο των αλυσίδων supermarket στην Ιταλία με μερίδιο αγοράς που κυμαίνεται για εκάστη εκ των δύο σε 13-15%. Ο κύκλος εργασιών της COOP διαμορφώθηκε, το 2020, σε 13,3 δισ. ευρώ. Η αλυσίδα διαθέτει περισσότερα από 1200 σημεία πώλησης σε 18 από τις συνολικά 20 περιφέρειες της Ιταλίας, συνεργάζεται με 79 συνεταιρισμούς και ήδη ελληνικά προϊόντα διατίθενται στα καταστήματά της. Σημειωτέον, η πλειονότητα των αλυσίδων διακρίνεται για κατακερματισμό, πολυπλοκότητα και έντονη περιφερειακή διάσταση, καθώς και για μη ισόρροπη παρουσία στην ιταλική επικράτεια.

Στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ «από το αγρόκτημα στο πιάτο» και της Συνόδου Κορυφής των Η.Ε. για τη μετάβαση των συστημάτων τροφίμων, καθώς και των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης για πράσινη και ψηφιακή γεωργία, θα ήταν σκόπιμο εξετασθεί η υλοποίηση διοργάνωσης 2ου Αγροδιατροφικού Φόρουμ στη Ρώμη (1ο Φόρουμ, Αθήνα 2016), προκειμένου διερευνηθούν οι δυνατότητες περαιτέρω προώθησης της διμερούς συνεργασίας στον αγροδιατροφικό τομέα. Η αμφίπλευρη πολιτική βούληση σε επίπεδο αρμόδιων Υπουργών να προταχθεί ο αγροδιατροφικός τομέας στο επίκεντρο της διμερούς ελληνο-ιταλικής συνεργασίας επιβεβαιώθηκε εκ νέου και κατά την συνάντηση εργασίας Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων κ. Αυγενάκη με ομόλογό του κ. Lollobrigida στη Ρώμη (13.11.2023).

Τέλος, η εισήγηση του Γραφείου ΟΕΥ για συμμετοχή της Ιταλίας ως τιμώμενης χώρας στο πλαίσιο της ΔΕΘ (πιο πρόσφατη το 2008), συνιστά μια πρωτοβουλία που πέραν της “σημειολογίας” της απήχησης του μηνύματος στο επιχειρηματικό δυναμικό των δύο χωρών εκτιμούμε ότι θα επισφραγίσει και λειτουργήσει ως εφαλτήριο, με απότοκο συνέπεια την κινητοποίηση των

επιχειρηματικών κοινοτήτων σε συγκλίσεις, αλλά και την εμβάθυνση της οικονομικής της συνεργασίας.

3.4 Προτάσεις ενίσχυσης διμερούς θεσμικού πλαισίου

Η επικείμενη πραγματοποίηση της εκκρεμούσας σύγκλησης 2ης Συνόδου Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας Ελλάδος-Ιταλίας, στις αρχές Φεβρουαρίου 2024, εκτιμούμε ότι θα αποτελέσει ορόσημο και κομβική καμπή, ενώ θα συμβάλλει πολλαπλασιαστικά και στην πολυδιάστατη εμβάθυνση της διμερούς στρατηγικής εταιρικής σχέσης με αμοιβαία οφέλη για τις χώρες μας, εξέλιξη που σηματοδοτεί τον κομβικό ρόλο-κλειδί που δικαιούνται και επωμίζονται Ελλάδα και Ιταλία, μεσογειακές χώρες της ΕΕ στο κρίσιμο χώρο της Α. Μεσογείου.

Η στρατηγική διάσταση αλλά και το εύρος της συνεργασίας των επιχειρηματικών κοινοτήτων, αμφίπλευρα, έχει εισέλθει σε υψηλό στάδιο συνεκτικής ωρίμανσης. Το εύρος και το βάθος της στρατηγικής οικονομικής συνεργασίας μας υπαγορεύει να αποδοθεί έμφαση με συγκεκριμένες πρωτοβουλίες, στην σύσταση θεσμικού υποστηρικτικού κελύφους στους τομείς της επιχειρηματικής συνεργασίας και εμπορίου.

Θεωρούμε σκόπιμο υπό το φως και των συμπερασμάτων του επικείμενου ΑΣΣ να θεσμοθετηθεί σε τακτική ετήσια, κατά προτίμηση, βάση οργάνωσης διμερών επαφών μεταξύ ΥΠΕΞ, ενδεχομένως με τη συνδρομή και των Υπουργείων Ανάπτυξης, με αντικείμενο σε πλαίσιο Οικονομικής Διπλωματίας την προώθηση της αμφίπλευρης επιχειρηματικής συνεργασίας και την ενίσχυση των επενδύσεων.

Είναι κατ'εξοχήν επίκαιρο και επιβεβλημένο με αφετηριακή βάση την ευρεία και βαθιά διμερή επιχειρηματική συνεργασία, σταθερά να ενδυναμώνεται το πλαίσιο της πολιτικής βούλησης και της σύγκλισης σε επίπεδο στοχεύσεων και ιεραρχημένων σημάτων προκειμένου να επιρρωνύεται αμοιβαία η στρατηγική διάσταση των σχέσεων μας.

Εκ παραλλήλου ως βήμα θεσμικής μετουσίωσης, από πλευράς μας πέραν της αυτονόητης παρουσίας των επιχειρηματιών προτείνουμε την σύσταση Ανώτατου Επιχειρηματικού Συμβουλίου, με την συμπερίληψη του ΣΕΒ και του Ελληνοϊταλικού Επιμελητηρίου, κατ' αναλογία, προς τα αντίστοιχα που έχει θεσπίσει η Ιταλία με τις σημαντικότερες χώρες-εταίρους σε οικονομικό-επιχειρηματικό επίπεδο. Ενδεχομένως, θα ήταν σκόπιμο στο βαθμό της υιοθέτησης της πρότασής μας να αξιολογηθεί ανωτέρω εισήγηση στο πλαίσιο του επόμενου Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας (ΑΣΣ), σε σύνδεση και με την διοργάνωση Επιχειρηματικού Φόρουμ από κοινού με Confindustria στη Ρώμη και Farnesina που θα εστιαστεί σε καίριους τομείς όπως η πράσινη και ψηφιακή οικονομία, αμυντική συνεργασία, μεταφορές, έρευνα & τεχνολογία, εφοδιαστικές αλυσίδες (logistics) και καινοτομία.

Η συγκυρία είναι ευνοϊκή για την σύγκληση του ΑΣΣ στις 4.02.2024, γεγονός που αναντίρρητα θα αποτελέσει προνομιακό βήμα με υψηλό πολιτικό περίβλημα συστοίχισης και συνδυασμού με την προβλεπόμενη επιχειρηματική συνάντηση που θα αντανακλά και σηματοδοτεί το στρατηγικό εύρος των οικονομικών δεσμών μας.

Σειρά άλλων πρωτοβουλιών σε θεσμικό επίπεδο εκτιμούμε ότι δύνανται να εστιάσουν στα εξής:

α) Συνεργασία στον τομέα της προστασίας προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ με τη θεσμοθέτηση της συνεργασίας των άμεσα εμπλεκόμενων φορέων και, σε κάθε περίπτωση, η εκατέρωθεν υπόδειξη σημείων επαφής στα οποία οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να αναφέρουν περιπτώσεις παραβίασης των κοινοτικών προβλεπόμενων.

β) Ουσιαστική προώθηση στον τομέα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων επί τη βάσει του Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ Enterprise Greece και ICE που υπεγράφη κατά την επίσκεψη του τότε

αρμόδιου Υπουργού Οικονομίας και Ανάπτυξης στη Ρώμη (Οκτώβριος 2016).

γ) Εκκρεμεί το επόμενο βήμα θεσμικής συνεργασίας αρμόδιων φορέων προκειμένου να διευκολυνθεί η δικτύωση και συνεργασία επιχειρήσεων στον τομέα της τεχνολογίας και καινοτομίας. Η επιχειρηματική συνεργασία θα μπορούσε να λάβει την μορφή συμμετοχών σε κοινοπραξίες, σε κοινά ερευνητικά προγράμματα, σε εκθέσεις, συνέδρια, διαγωνισμούς κλπ.

δ) Θεωρείται σημαντικό να υλοποιηθεί η θεσμική συνεργασία κεντρικών αγορών της χώρας μας με τις αντίστοιχες ιταλικές (OKAA-Italmercati).

3.5 Στρατηγική ταυτότητα: Πλαίσιο και προοπτικές εμβάθυνσης οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας-Ιταλίας

Η αποτίμηση των διμερών οικονομικών σχέσεων μας με την Ιταλία οριοθετείται και τροφοδοτείται εξελικτικά από την διάσταση της στρατηγικής εταιρικής σχέσης. Κομβικό και αφετηριακό στοιχείο στον πυρήνα των σχέσεων μας συνιστά το αδιαμφισβήτητο πρόταγμα και κεκτημένο της κάλυψης της πρώτης θέσης από την Ιταλία στις εξωτερικές οικονομικο-εμπορικές μας συναλλαγές, αλλά και η δυναμική συμβολή της ελληνικής εξωστρέφειας στην εξισορροπημένη ταυτότητα και προσανατολισμό του διμερούς εμπορίου.

Η προϊούσα όσμωση των διμερών οικονομικών σχέσεων μας με στρατηγικό πρόσημο και υπόβαθρο επιβεβαιώνει την «αποδοχή» του οικονομικού επενδυτικού πεδίου της χώρας μας ως συγκλίνουσα, σε προτεραιότητα επιλογή, για ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργειών και σχεδίων με στόχευση την βαλκανική ενδοχώρα, σε συνάρτηση με τις εν δυνάμει συντελούμενες διεργασίες ενεργειακής διασύνδεσής της, ιδιαίτερα δε και στο κρίσιμο πεδίο της Αν. Μεσογείου.

Η αδιάπτωτη εδραίωση της Ιταλίας ως πρωταρχικός οικονομικός εταίρος της εξωστρέφειάς μας, συνιστά κομβικό στοιχείο στον οργανικό πυρήνα των σχέσεων μας και γονιμοποιό μήτρα για την διεύρυνση σφαιρικών επιχειρηματικών συστοιχίσεων.

Το στρατηγικό βάθος εδράζεται στο σημαντικό επενδυτικό όγκο της Ιταλίας σε κρίσιμους τομείς της οικονομίας μας, ιδιαίτερα δε ταυτοποιείται και ισχυροποιείται από την συνάρθρωση και την ενυπάρχουσα συμπληρωματικότητα στην αλυσίδα των δυνητικών επιλογών για τις διαδρομές των ενεργειακών οδεύσεων προς την Ευρώπη. Εν προκειμένω, σημαντικό στοιχείο στο πεδίο των επενδύσεων καταγράφει και η παρουσία της Ελλάδας στον χώρο των ΑΠΕ και της αποθήκευσης ενέργειας (Metlen, Sunlight).

Το κρίσιμο στρατηγικό και γεωοικονομικό υπόβαθρο σε άρρηκτη συνάρτηση με τη διακριτή και διαχρονική εγγύτητα, την κοινωνική όσμωση των δύο λαών, καθώς και σε συνδυασμό με την προστιθέμενη αξία του υψηλού ιταλικού τουριστικού ρεύματος προς τη χώρα μας οριογραφούν το κέλυφος, το πεδίο, αλλά και υπαγορεύουν την ενάσκηση της αδήριτης προτεραιότητας στο πλαίσιο ενός δομημένου διαλόγου σε υψηλό πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, για εκπόνηση και εκδίπλωση στοχευμένων πρωτοβουλιών σε συντεταγμένο πλαίσιο. Προφανή στόχο αποτελεί ο πολλαπλασιασμός και η εμβάθυνση των διμερών συναλλαγών και επενδυτικών projects, που θα επισφραγίσουν την συνεκτίμηση για μετεξέλιξη του διμερούς οικονομικού επιχειρηματικού συγκερασμού σε ευρύτερα επιλεγμένα πεδία.

Η στρατηγική διάσταση αλλά και το εύρος της συνεργασίας αμφίπλευρα των επιχειρηματικών κοινοτήτων έχουν εισέλθει σε υψηλό στάδιο συνεκτικής ωρίμανσης και σύγκλισης, εξέλιξη που προβάλλει την αδήριτη αναγκαιότητα για σύσταση ενός θεσμικού κελύφους «επιχειρηματικής συνεύρεσης» με τη μορφή του Ανώτατου Διμερούς Επιχειρηματικού Συμβουλίου. Η επικείμενη

διοργάνωση Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας (ΑΣΣ) σε υψηλό πολιτικό επίπεδο (4 Φεβρουαρίου 2025), με παράλληλη διοργάνωση ενός επιχειρηματικού Φόρουμ και τη συμμετοχή εκπροσώπων, αμφίπλευρα, επιχειρηματικών κοινοτήτων, θα συνεισφέρει καταλυτικά στην μεγέθυνση σφαιρικών επιχειρηματικών συνεργειών στην ευρύτερη περιοχή.

Ιδιαίτερα δε, μετά την Ουκρανική κρίση και τον πόλεμο στη Γάζα προτάσσεται κατ'εξοχήν το ζωτικό διακύβευμα της διασφάλισης της ενεργειακής εφοδιαστικής αυτονομίας της Ευρώπης, ενώ ενισχύονται τα ισχυρά προτάγματα για τον στρατηγικό ρόλο που επωμίζονται οι δύο χώρες ως φιλειρηνικές νησίδες σταθερότητας στην Αν Μεσόγειο και την Βαλκανική ενδοχώρα.

Η Ελλάδα με βαρύνουσα χωροθεσία και κομβικό ρόλο στην περιοχή συνιστά πόλο έλξης για επενδυτικές συνεργασίες, επιλογή που ανάγεται συνδυαστικά στο ειδοποιό γεωοικονομικό στρατηγικό πρόσρημό της, στο επενδυτικό ελκυστικό περιβάλλον, ιδιαίτερα στα πεδία της υψηλής τεχνολογίας, καινοτομία, ΑΠΕ, καθώς και στην διακριτή επιχειρηματική κουλτούρα της.

Το ισχυρό κεκτημένο της οικονομικής επενδυτικής συνεργασίας, καθώς και η δυναμική εξωστρέφειά μας προς την Ιταλία σηματοδοτούν τα πεδία που οφείλουν να εστιάσουν οι επιχειρηματικές κοινότητες των δύο χωρών. Το Ταμείο Ανάκαμψης με τους ευρείς διαθέσιμους πόρους του προσφέρει δυνατότητες για συνέργειες στα πεδία της πράσινης και ψηφιακής επικοινωνίας, μεταφορών, logistics, καθώς και έρευνας/καινοτομίας, με στόχευση στην υψηλή τεχνολογία, που αναπόδραστα θα συνεισφέρουν καταλυτικά στην κοινωνική συνοχή και συνάρθρωση της διμερούς επιχειρηματικότητας.

Οι στοχεύσεις των εξωστρεφών εταιρειών μας στην Ιταλία, με διακριτό συγκριτικό πλεονέκτημα την αναγνωρισιμότητα και την εξοικείωση των Ιταλών καταναλωτών στα προϊόντα μας, οφείλουν να επικεντρωθούν με στρατηγικό σχέδιο και προωθητικές παρεμβάσεις στις αλυσίδες υπεραγορών καθώς και στο χώρο της υψηλής γευσιγνωσίας/deli, όπου θα κριθεί καθοριστικά το στοίχημα της διακριτής ποιότητας και υπεροχής, στόχος σαφής για διεϊσδυση με ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και προοπτικές σε βάθος χρόνου.

Το ειδικό βάρος των επιχειρηματικών συγκλίσεων και επιλογών μεταξύ των δύο χωρών θα "εγγράφεται" συντεταγμένα και σωρευτικά ως εγγενής συνιστώσα οικονομικής διπλωματίας στο οργανικό corpus των διμερών σχέσεων μας, με κεφαλαιοποιήσιμο, κατ'εξοχήν, αντανakλαστικό αποτύπωμα και στις πολιτικές σχέσεις μας, αλλά ιδιαίτερα θα συλλειτουργήσει ως οδοδείκτης επιχειρηματικών στοχεύσεων και πολλαπλασιαστικός βραχίονας εκκόλαψης και μόχλευσης στο επικοινωνικό διμερών σχέσεων μας.

Η Οικονομική Διπλωματία μας είναι σκόπιμο να εντείνει τις στοχεύσεις της στο ζωτικό περιβάλλον προσέλκυσης στρατηγικών επενδύσεων, της ποσοτικής και ποιοτικής μεγέθυνσης των εξαγωγών μας, στρατηγική που εμπεριέχει ρεαλιστικές προοπτικές και εφικτούς στόχους για επώαση και υλοποίηση επιχειρηματικών συνεργειών, που τροφοδοτούνται από τις εξαιρετικές διμερείς σχέσεις με την Ιταλία, τον κοινό φιλειρηνικό στρατηγικό ρόλο τους ως χώρες της ΕΕ στην Μεσόγειο, Β. Αφρική, αλλά την συμβατότητα και συμπληρωματικότητα των οικονομικών στοχεύσεων τους στον κρίσιμο γεωοικονομικό χώρο.-

4 Παράρτημα

4.1 Αναλυτικά στατιστικά στοιχεία διμερούς εμπορίου

4.2 Ελληνικές εξαγωγές στην Ιταλία κατά αξία σε διψήφιο ΚΣΟ (CN2)

A/A	Διψήφιο ΚΣΟ (CN2)	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	2023 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	2022 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	% Μεταβολής 2023/2022
1	27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	1,437,716,889	24.40%	1,889,414,919	29.25%	-23.91%
2	15	ΛΙΠΗ ΚΑΙ ΛΑΔΙΑ ΖΩΙΚΑ Ή ΦΥΤΙΚΑ. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΛΙΠΗ ΒΡΩΣΙΜΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΜΕΝΑ. ΚΕΡΙΑ ΖΩΙΚΗΣ Ή ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	829,497,739	14.08%	537,281,128	8.32%	54.39%
3	76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	327,313,254	5.55%	502,657,723	7.78%	-34.88%
4	84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	311,146,768	5.28%	362,424,269	5.61%	-14.15%
5	3	ΨΑΡΙΑ ΚΑΙ ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΑ, ΜΑΛΑΚΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΑΣΠΟΝΔΥΛΑ ΥΔΡΟΒΙΑ	294,080,564	4.99%	284,435,485	4.40%	3.39%
6	4	ΓΑΛΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΑΣ. ΑΥΓΑ ΠΤΗΝΩΝ. ΜΕΛΙ ΦΥΣΙΚΟ. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΒΡΩΣΙΜΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ	258,442,575	4.39%	203,967,290	3.16%	26.71%
7	85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ, ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ	209,314,418	3.55%	228,435,593	3.54%	-8.37%
8	48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΥΤΤΑΡΙΝΗ, ΧΑΡΤΙ Ή ΧΑΡΤΟΝΙ	200,661,326	3.41%	153,463,944	2.38%	30.75%
9	39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	177,661,340	3.01%	223,559,806	3.46%	-20.53%
10	10	ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	160,673,434	2.73%	170,561,949	2.64%	-5.80%
11	30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	152,704,875	2.59%	106,258,631	1.65%	43.71%
12	8	ΚΑΡΠΟΙ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΑ ΒΡΩΣΙΜΑ, ΦΛΟΥΔΕΣ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΩΝ Ή ΠΕΠΟΝΙΩΝ	117,179,865	1.99%	76,532,264	1.18%	53.11%
13	74	ΧΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΛΚΟ	104,225,708	1.77%	141,083,307	2.18%	-26.12%
14	20	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ, ΚΑΡΠΩΝ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΜΕΡΩΝ ΦΥΤΩΝ	86,947,268	1.48%	66,838,093	1.03%	30.09%

15	73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	80,516,302	1.37%	56,091,566	0.87%	43.54%
16	24	ΚΑΠΝΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΚΑΠΝΟΥ	70,042,732	1.19%	61,836,474	0.96%	13.27%
17	94	ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ. ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑ Ή ΔΕΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ. ΛΑΜΠΕΣ-ΡΕΚΛΑΜΕΣ, ΦΩΤΕΙΝΑ ΣΗΜΑΤΑ, ΦΩΤΕΙΝΕΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ. ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	51,503,634	0.87%	23,732,326	0.37%	117.02%
18	62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	51,482,822	0.87%	71,094,933	1.10%	-27.59%
19	54	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ, ΣΥΝΕΧΕΙΣ	50,760,880	0.86%	104,973,941	1.63%	-51.64%
20	61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	48,766,886	0.83%	144,193,122	2.23%	-66.18%
21	2	ΚΡΕΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΡΟΙΟΝΤΑ ΣΦΑΓΙΩΝ, ΒΡΩΣΙΜΑ	43,022,084	0.73%	53,562,670	0.83%	-19.68%
22	64	ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ, ΓΚΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΑ ΕΙΔΗ. ΜΕΡΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΑΥΤΩΝ	41,830,157	0.71%	83,585,311	1.29%	-49.96%
23	44	ΞΥΛΕΙΑ, ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΞΥΛΟ	39,895,213	0.68%	34,754,502	0.54%	14.79%
24	12	ΣΠΕΡΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΙ ΕΛΑΙΩΔΕΙΣ. ΣΠΕΡΜΑΤΑ, ΣΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΚΑΡΠΟΙ. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΦΥΤΑ. ΑΧΥΡΑ ΚΑΙ ΧΟΡΤΟΝΟΜΕΣ	39,804,857	0.68%	50,298,588	0.78%	-20.86%
25	28	ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ. ΕΝΩΣΕΙΣ ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ Ή ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΙΜΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ, ΤΩΝ ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΤΩΝ ΣΠΑΝΙΩΝ ΓΑΙΩΝ Ή ΤΩΝ ΙΣΟΤΟΠΩΝ	38,066,647	0.65%	36,621,059	0.57%	3.95%
26	38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	37,855,450	0.64%	43,949,727	0.68%	-13.87%
27	96	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΛΑΤΙ. ΘΕΙΟ. ΓΑΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΣ. ΓΥΦΟΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΜΕΝΤΑ	37,028,105	0.63%	25,457,767	0.39%	45.45%
28	25	ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	34,962,542	0.59%	42,698,923	0.66%	-18.12%
29	83	ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ, ΕΙΔΗ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗΣ Ή ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ. ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	33,271,574	0.56%	39,368,644	0.61%	-15.49%
30	95	ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ, ΕΙΔΗ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗΣ Ή ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ. ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	29,676,572	0.50%	30,411,050	0.47%	-2.42%
31	34	ΣΑΠΟΥΝΙΑ, ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ, ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΛΥΣΙΜΟ (ΑΛΙΣΙΒΕΣ), ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΙΠΑΝΤΙΚΑ, ΚΕΡΙΑ ΤΕΧΝΗΤΑ, ΚΕΡΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΑ, ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ,	26,032,462	0.44%	31,553,901	0.49%	-17.50%

		ΚΕΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ, ΠΑΣΤΕΣ ΓΙΑ ΠΡΟΠΛΑΣΜΑΤΑ, ΚΕΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝΤΟΤΕΧΝΙΚΗΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝΤΟΤΕΧΝΙΚΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΓΥΨΟ					
32	42	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΔΕΡΜΑ. ΕΙΔΗ ΣΕΛΟΠΟΙΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΖΩΑ. ΕΙΔΗ ΤΑΞΙΔΙΟΥ, ΣΑΚΙΔΙΑ ΧΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΕΝΤΕΡΑ	25,341,886	0.43%	51,255,535	0.79%	-50.56%
33	78	ΜΟΛΥΒΔΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΜΟΛΥΒΔΟ	23,248,231	0.39%	25,501,702	0.39%	-8.84%
34	55	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ, ΜΗ ΣΥΝΕΧΕΙΣ	23,103,561	0.39%	30,154,623	0.47%	-23.38%
35	23	ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΕΙΔΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ. ΤΡΟΦΕΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΕΣ ΓΙΑ ΖΩΑ	22,784,623	0.39%	26,538,478	0.41%	-14.14%
36	70	ΓΥΑΛΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΓΥΑΛΙ	22,715,653	0.39%	24,039,509	0.37%	-5.51%
37	22	ΠΟΤΑ, ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΥΓΡΑ ΚΑΙ ΞΙΔΙ	19,711,012	0.33%	27,979,053	0.43%	-29.55%
38	07	ΛΑΧΑΝΙΚΑ, ΦΥΤΑ, ΡΙΖΕΣ ΚΑΙ ΚΟΝΔΥΛΟΙ, ΒΡΩΣΙΜΑ	19,123,616	0.32%	11,561,970	0.18%	65.40%
39	19	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ, ΤΑ ΑΛΕΥΡΙΑ, ΤΑ ΑΜΥΛΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ Ή ΤΟ ΓΑΛΑ. ΕΙΔΗ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ	18,148,038	0.31%	16,187,277	0.25%	12.11%
40	68	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΕΤΡΕΣ, ΓΥΨΟ, ΤΣΙΜΕΝΤΟ, ΑΜΙΑΝΤΟ, ΜΑΡΜΑΡΥΓΙΑ Ή ΑΝΑΛΟΓΕΣ ΥΛΕΣ	18,058,072	0.31%	16,358,229	0.25%	10.39%
41	65	ΚΑΛΥΜΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΣ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ	16,934,692	0.29%	26,711,281	0.41%	-36.60%
42	90	ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΜΕΤΡΗΣΗΣ, ΕΛΕΓΧΟΥ Ή ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ. ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ. ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	16,635,743	0.28%	14,921,941	0.23%	11.49%
43	40	ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ	15,920,236	0.27%	7,039,606	0.11%	126.15%
44	43	ΓΟΥΝΟΔΕΡΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΟΥΝΑΡΙΚΑ. ΤΕΧΝΗΤΑ ΓΟΥΝΟΔΕΡΜΑΤΑ	14,413,114	0.24%	12,488,843	0.19%	15.41%
45	87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	13,970,034	0.24%	9,256,045	0.14%	50.93%
46	21	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	13,719,362	0.23%	13,978,997	0.22%	-1.86%
47	72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	13,398,079	0.23%	36,697,134	0.57%	-63.49%
48	99	Εμπιστευτικά προϊόντα	12,916,384	0.22%	20,714,200	0.32%	-37.64%

49	33	ΑΙΘΕΡΙΑ ΕΛΑΙΑ ΚΑΙ ΡΗΤΙΝΟΕΙΔΗ. ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΡΩΜΑΤΟΠΟΙΙΑΣ Ή ΚΑΛΛΩΠΙΣΜΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΑΚΑΙ ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ	12,043,785	0.20%	13,534,422	0.21%	-11.01%
50	52	ΒΑΜΒΑΚΙ	11,040,986	0.19%	15,139,179	0.23%	-27.07%
51	71	ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΦΥΣΙΚΑ Ή ΑΠΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΗΜΙΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΠΕΤΡΕΣ Ή ΠΑΡΟΜΟΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ, ΜΕΤΑΛΛΑ ΕΠΙΣΤΡΩΜΕΝΑ ΜΕ ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΛΕΣ ΑΥΤΕΣ. ΑΠΟΜΙΜΗΣΕΙΣ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	10,863,929	0.18%	19,635,091	0.30%	-44.67%
52	93	ΟΠΛΑ, ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	8,954,851	0.15%	8,694,165	0.13%	3.00%
53	56	ΒΑΤΕΣ, ΠΛΗΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΜΗ ΥΦΑΣΜΕΝΑ. ΝΗΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΑ. ΣΠΑΓΚΟΙ, ΣΧΟΙΝΙΑ ΚΑΙ ΧΟΝΤΡΑ ΣΧΟΙΝΙΑ. ΕΙΔΗ ΣΧΟΙΝΟΠΟΙΙΑΣ	8,639,070	0.15%	11,750,310	0.18%	-26.48%
54	82	ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ, ΕΙΔΗ ΜΑΧΑΙΡΟΠΟΙΙΑΣ, ΚΟΥΤΑΛΙΑ ΚΑΙ ΠΙΡΟΥΝΙΑ, ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ. ΜΕΡΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΑΥΤΩΝ, ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	8,113,102	0.14%	5,536,778	0.09%	46.53%
55	32	ΔΕΨΙΚΑ ΚΑΙ ΒΑΦΙΚΑ ΕΚΧΥΛΙΣΜΑΤΑ. ΤΑΝΝΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΤΟΥΣ. ΧΡΩΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΧΡΩΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ, ΧΡΩΜΑΤΑ ΕΠΙΧΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΝΙΚΙΑ. ΜΑΣΤΙΧΕΣ (ΣΤΟΚΟΙ). ΜΕΛΑΝΙΑ	8,094,333	0.14%	7,356,541	0.11%	10.03%
56	60	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	7,460,158	0.13%	9,809,455	0.15%	-23.95%
57	46	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΣΠΑΡΤΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΛΑΘΟΠΟΙΙΑΣ	7,413,588	0.13%	4,914,978	0.08%	50.84%
58	69	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΕΡΑΜΕΥΤΙΚΗΣ	7,339,629	0.12%	4,359,112	0.07%	68.37%
59	29	ΟΡΓΑΝΙΚΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	7,293,162	0.12%	5,874,043	0.09%	24.16%
60	91	ΩΡΟΛΟΓΟΠΟΙΙΑ	6,643,441	0.11%	5,180,998	0.08%	28.23%
61	63	ΑΛΛΑ ΕΤΟΙΜΑ ΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΚΑ ΕΙΔΗ. ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΙ. ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΡΑΚΗ	6,466,532	0.11%	33,239,118	0.51%	-80.55%
62	06	ΦΥΤΑ ΖΩΝΤΑΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΟΚΟΜΙΑΣ	6,048,402	0.10%	7,222,276	0.11%	-16.25%
63	26	ΜΕΤΑΛΛΕΥΜΑΤΑ, ΣΚΟΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΕΦΡΕΣ	5,811,443	0.10%	5,319,392	0.08%	9.25%
64	41	ΔΕΡΜΑΤΑ (ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΓΟΥΝΟΔΕΡΜΑΤΑ)	4,552,935	0.08%	5,340,217	0.08%	-14.74%
65	31	ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ	4,433,325	0.08%	1,382,224	0.02%	220.74%
66	66	ΟΜΠΡΕΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΡΟΧΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΗΛΙΟ, ΡΑΒΔΟΙ (ΜΠΑΣΤΟΥΝΙΑ), ΡΑΒΔΟΙ- ΚΑΘΙΣΜΑΤΑ, ΜΑΣΤΙΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ	3,863,966	0.07%	7,238,079	0.11%	-46.62%
67	11	ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΛΕΥΡΟΠΟΙΙΑΣ. ΒΥΝΗ. ΑΜΥΛΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ. ΙΝΟΥΛΙΝΗ. ΓΛΟΥΤΕΝΗ ΑΠΟ ΣΙΤΑΡΙ	3,859,062	0.07%	4,825,634	0.07%	-20.03%

68	49	ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ, ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ Ή ΑΛΛΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΤΙΣ ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ. ΚΕΙΜΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ Ή ΔΑΚΤΥΛΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ	2,983,248	0.05%	2,309,291	0.04%	29.18%
69	58	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΑ. ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΦΟΥΝΤΩΤΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ. ΔΑΝΤΕΛΕΣ. ΕΙΔΗ ΕΠΙΣΤΡΩΣΗΣ. ΕΙΔΗ ΤΑΙΝΙΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ. ΚΕΝΤΗΜΑΤΑ	2,756,297	0.05%	5,315,911	0.08%	-48.15%
70	16	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΚΡΕΑΤΩΝ, ΨΑΡΙΩΝ Ή ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΩΝ, ΜΑΛΑΚΙΩΝ ΑΛΛΩΝ ΑΣΠΟΝΔΥΛΩΝ ΥΔΡΟΒΙΩΝ	2,500,821	0.04%	2,250,029	0.03%	11.15%
71	01	ΖΩΑ ΖΩΝΤΑΝΑ	1,996,388	0.03%	2,296,250	0.04%	-13.06%
72	05	ΑΛΛΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ ΖΑΧΑΡΑ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΩΔΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ	1,483,418	0.03%	1,775,287	0.03%	-16.44%
73	17	ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑΜΙΑ ΝΑΥΣΙΠΛΟΙΑ	1,432,728	0.02%	1,521,989	0.02%	-5.86%
74	89	ΚΑΦΕΣ, ΤΣΑΙ, ΜΑΤΕ ΚΑΙ ΜΠΑΧΑΡΙΚΑ	1,427,956	0.02%	3,096,818	0.05%	-53.89%
75	09	ΛΕΥΚΩΜΑΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ, ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΑΜΥΛΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ. ΚΟΛΛΕΣ. ΕΝΖΥΜΑ	1,141,674	0.02%	1,160,465	0.02%	-1.62%
76	35	ΜΕΤΑΞΙ	1,130,594	0.02%	758,951	0.01%	48.97%
77	50	ΑΛΛΕΣ ΦΥΤΙΚΕΣ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΙΝΕΣ. ΝΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΝΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΡΤΙ	843,507	0.01%	129,300	0.00%	552.36%
78	53	ΤΑΠΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΔΑΠΕΔΟΥ ΑΠΟ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	831,929	0.01%	3,633,149	0.06%	-77.10%
79	57	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΕΜΠΟΤΙΣΜΕΝΑ, ΕΠΙΧΡΙΣΜΕΝΑ, ΕΠΙΚΑΛΥΜΜΕΝΑ Ή ΜΕ ΑΠΑΝΩΤΕΣ ΣΤΡΩΣΕΙΣ. ΕΙΔΗ ΓΙΑ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	740,954	0.01%	1,139,458	0.02%	-34.97%
80	59	ΦΤΕΡΑ ΚΑΙ ΠΟΥΠΟΥΛΑ ΚΑΤΕΡΓΑΣΜΕΝΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΑΠΟ ΦΤΕΡΑ Ή ΑΠΟ ΠΟΥΠΟΥΛΑ. ΤΕΧΝΗΤΑ ΑΝΘΗ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΡΙΧΕΣ ΚΕΦΑΛΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	677,481	0.01%	552,814	0.01%	22.55%
81	67	ΚΑΚΑΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΑΥΤΟΥ	523,143	0.01%	726,568	0.01%	-28.00%
82	18	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΧΝΗΣ, ΣΥΛΛΟΓΩΝ Ή ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	390,402	0.01%	407,932	0.01%	-4.30%
83	97	ΓΟΜΕΣ, ΡΗΤΙΝΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΧΥΜΟΙ ΚΑΙ ΕΚΧΥΛΙΣΜΑΤΑ ΦΥΤΙΚΑ	180,225	0.00%	205,357	0.00%	-12.24%
84	13	ΑΕΡΟΠΛΟΙΑ Ή ΔΙΑΣΤΗΜΟΠΛΟΙΑ	146,458	0.00%	1,266,574	0.02%	-88.44%
85	88	ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ. ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΑΥΤΩΝ	137,037	0.00%	480,495	0.01%	-71.48%
86	92		121,835	0.00%	56,437	0.00%	115.88%

87	47	ΠΟΛΤΟΙ ΑΠΟ ΞΥΛΟ Ή ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΚΥΤΤΑΡΙΝΙΚΕΣ ΙΝΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΧΑΡΤΙ Η ΧΑΡΤΟΝΙ ΓΙΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ(ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΑ)	111,995	0.00%	85,031	0.00%	31.71%
88	36	ΠΥΡΙΤΙΔΕΣ ΚΑΙ ΕΚΡΗΚΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ. ΕΙΔΗ ΠΥΡΟΤΕΧΝΙΑΣ. ΣΠΙΡΤΑ. ΠΥΡΟΦΟΡΙΚΑ ΚΡΑΜΑΤΑ. ΕΥΦΛΕΚΤΕΣ ΥΛΕΣ	87,408	0.00%	85,299	0.00%	2.47%
89	79	ΨΕΥΔΑΡΓΥΡΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΨΕΥΔΑΡΓΥΡΟ	54,917	0.00%	9,397	0.00%	484.41%
90	45	ΦΕΛΛΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΦΕΛΛΟ	50,930	0.00%	30,536	0.00%	66.79%
91	81	ΑΛΛΑ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ. ΚΕΡΑΜΟΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΕΣ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΛΕΣ ΑΥΤΕΣ	26,266	0.00%	1,334	0.00%	1868.97%
92	86	ΟΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΕΣ Ή ΠΑΡΟΜΟΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ (ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΗΛΕΚΤΡΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ) ΣΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	18,308	0.00%	12,179	0.00%	50.32%
93	51	ΜΑΛΛΙ, ΤΡΙΧΕΣ ΕΚΛΕΚΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ Ή ΧΟΝΤΡΟΕΙΔΕΙΣ. ΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΟΝΤΡΟΤΡΙΧΕΣ	6,579	0.00%	24,232	0.00%	-72.85%
94	80	ΚΑΣΣΙΤΕΡΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΑΣΣΙΤΕΡΟ	5,320	0.00%	978	0.00%	443.97%
95	14	ΠΛΕΚΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ,ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ	3,110	0.00%	932,624	0.01%	-99.67%
96	37	ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	2,972	0.00%	8,298	0.00%	-64.18%
97	75	ΝΙΚΕΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΝΙΚΕΛΙΟ	2,342	0.00%	72,848	0.00%	-96.79%
Σύνολο 25 κυριότερων κατηγοριών			5,223,258,237	88.64%	5,667,658,893	87.75%	-7.84%
Πετρελαιοειδή			1,437,716,889	24.40%	1,889,414,919	29.25%	-23.91%
Μη Πετρελαιοειδή			4,455,262,330	75.60%	4,569,766,252	70.75%	-2.51%
Γενικό Σύνολο εξαγωγών στην Ιταλία			5,892,979,219	100.00%	6,459,181,171	100.00%	-8.77%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ *προσωρινά στοιχεία
(Αντίληψη: 6.08.2024)

4.3 Ελληνικές εισαγωγές στην Ιταλία κατά αξία σε διψήφιο ΚΣΟ (CN2)

A/A	Διψήφιο ΚΣΟ (CN2)	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	2023 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	2022 (αξία σε ευρώ)	% επί συνολικής αξίας	% Μεταβολής 2023/2022
1	84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	932,655,758	14.44%	844,865,652	12.43%	10.39%
2	87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	426,727,301	6.61%	360,923,042	5.31%	18.23%
3	27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	417,319,924	6.46%	714,095,040	10.50%	-41.56%
4	30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	398,505,300	6.17%	348,597,657	5.13%	14.32%
5	39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	398,328,626	6.17%	443,646,364	6.53%	-10.21%
6	85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ, ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ	355,077,033	5.50%	310,067,796	4.56%	14.52%
7	62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	237,443,059	3.68%	218,228,434	3.21%	8.80%
8	72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	198,962,672	3.08%	188,187,425	2.77%	5.73%
9	61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	159,801,132	2.47%	175,648,163	2.58%	-9.02%
10	73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	159,041,326	2.46%	138,874,057	2.04%	14.52%
11	88	ΑΕΡΟΠΛΟΙΑ Ή ΔΙΑΣΤΗΜΟΠΛΟΙΑ	157,077,466	2.43%	12,805,618	0.19%	1126.63%
12	90	ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΟΠΤΙΚΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΜΕΤΡΗΣΗΣ, ΕΛΕΓΧΟΥ Ή ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ. ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ. ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	156,713,508	2.43%	150,048,792	2.21%	4.44%
13	48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΥΤΤΑΡΙΝΗ, ΧΑΡΤΙ Ή ΧΑΡΤΟΝΙ	149,076,906	2.31%	186,034,984	2.74%	-19.87%

14	64	ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ, ΓΚΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΑ ΕΙΔΗ. ΜΕΡΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΑΥΤΩΝ	141,397,331	2.19%	138,516,000	2.04%	2.08%
15	94	ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ. ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑ Ή ΔΕΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ. ΛΑΜΠΕΣ-ΡΕΚΛΑΜΕΣ, ΦΩΤΕΙΝΑ ΣΗΜΑΤΑ, ΦΩΤΕΙΝΕΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ. ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	134,316,504	2.08%	128,040,368	1.88%	4.90%
16	2	ΚΡΕΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΡΟΙΟΝΤΑ ΣΦΑΓΙΩΝ, ΒΡΩΣΙΜΑ	127,961,679	1.98%	128,555,562	1.89%	-0.46%
17	9	ΚΑΦΕΣ, ΤΣΑΙ, ΜΑΤΕ ΚΑΙ ΜΠΑΧΑΡΙΚΑ	121,318,311	1.88%	105,211,127	1.55%	15.31%
18	38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	112,569,600	1.74%	107,469,361	1.58%	4.75%
19	83	ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	101,172,734	1.57%	100,588,544	1.48%	0.58%
20	34	ΣΑΠΟΥΝΙΑ, ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ, ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΛΥΣΙΜΟ (ΑΛΙΣΙΒΕΣ), ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΙΠΑΝΤΙΚΑ, ΚΕΡΙΑ ΤΕΧΝΗΤΑ, ΚΕΡΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΑ, ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ, ΚΕΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ, ΠΑΣΤΕΣ ΓΙΑ ΠΡΟΠΛΑΣΜΑΤΑ, ΚΕΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝΤΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝΤΟΤΕΧΝΙΚΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΓΥΦΟ	98,692,591	1.53%	87,086,791	1.28%	13.33%
21	21	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	90,825,449	1.41%	77,330,961	1.14%	17.45%
22	22	ΠΟΤΑ, ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΥΓΡΑ ΚΑΙ ΞΙΔΙ	89,971,165	1.39%	76,135,591	1.12%	18.17%
23	4	ΓΑΛΑ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΑΣ. ΑΥΓΑ ΠΤΗΝΩΝ. ΜΕΛΙ ΦΥΣΙΚΟ. ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΒΡΩΣΙΜΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ	89,683,158	1.39%	89,702,418	1.32%	-0.02%
24	69	ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΚΕΡΑΜΕΥΤΙΚΗΣ	87,453,406	1.35%	84,418,978	1.24%	3.59%
25	23	ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΕΙΔΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ. ΤΡΟΦΕΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΕΣ ΓΙΑ ΖΩΑ	78,580,669	1.22%	95,364,054	1.40%	-17.60%
26	32	ΔΕΨΙΚΑ ΚΑΙ ΒΑΦΙΚΑ ΕΚΧΥΛΙΣΜΑΤΑ. ΤΑΝΝΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΤΟΥΣ. ΧΡΩΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΧΡΩΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ, ΧΡΩΜΑΤΑ	76,805,003	1.19%	81,098,073	1.19%	-5.29%

		ΕΠΙΧΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΝΙΚΙΑ. ΜΑΣΤΙΧΕΣ (ΣΤΟΚΟΙ). ΜΕΛΑΝΙΑ					
27	33	ΑΙΘΕΡΙΑ ΕΛΑΙΑ ΚΑΙ ΡΗΤΙΝΟΕΙΔΗ. ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΡΩΜΑΤΟΠΟΙΑΣ Ή ΚΑΛΛΩΠΙΣΜΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΑΚΑΙ ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ	76,451,509	1.18%	67,624,791	0.99%	13.05%
28	29	ΟΡΓΑΝΙΚΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	76,091,852	1.18%	123,330,083	1.81%	-38.30%
29	19	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ, ΤΑ ΑΛΕΥΡΙΑ, ΤΑ ΑΜΥΛΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ Ή ΤΟ ΓΑΛΛΑ. ΕΙΔΗ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ	74,327,146	1.15%	67,286,553	0.99%	10.46%
30	42	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΔΕΡΜΑ. ΕΙΔΗ ΣΕΛΟΠΟΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΖΩΑ. ΕΙΔΗ ΤΑΞΙΔΙΟΥ, ΣΑΚΙΔΙΑ ΧΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΕΝΤΕΡΑ	74,134,236	1.15%	64,357,974	0.95%	15.19%
31	76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	59,155,709	0.92%	82,265,354	1.21%	-28.09%
32	71	ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΦΥΣΙΚΑ Ή ΑΠΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΗΜΙΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΠΕΤΡΕΣ Ή ΠΑΡΟΜΟΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ, ΜΕΤΑΛΛΑ ΕΠΙΣΤΡΩΜΕΝΑ ΜΕ ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΛΕΣ ΑΥΤΕΣ. ΑΠΟΜΙΜΗΣΕΙΣ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	54,879,351	0.85%	54,145,248	0.80%	1.36%
33	70	ΓΥΑΛΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΓΥΑΛΙ	52,333,954	0.81%	58,717,461	0.86%	-10.87%
34	40	ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ	50,515,697	0.78%	45,899,998	0.68%	10.06%
35	74	ΧΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΛΚΟ	50,261,969	0.78%	28,840,525	0.42%	74.28%
36	20	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ, ΚΑΡΠΩΝ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΜΕΡΩΝ ΦΥΤΩΝ	42,695,033	0.66%	39,517,520	0.58%	8.04%
37	16	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΚΡΕΑΤΩΝ, ΨΑΡΙΩΝ Ή ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΩΝ, ΜΑΛΑΚΙΩΝ ΑΛΛΩΝ ΑΣΠΟΝΔΥΛΩΝ ΥΔΡΟΒΙΩΝ	41,024,280	0.64%	39,771,311	0.58%	3.15%
38	56	ΒΑΤΕΣ, ΠΙΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΜΗ ΥΦΑΣΜΕΝΑ. ΝΗΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΑ. ΣΠΑΓΚΟΙ, ΣΧΟΙΝΙΑ ΚΑΙ ΧΟΝΤΡΑ ΣΧΟΙΝΙΑ. ΕΙΔΗ ΣΧΟΙΝΟΠΟΙΑΣ	34,144,964	0.53%	37,453,400	0.55%	-8.83%
39	44	ΞΥΛΕΙΑ, ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΞΥΛΟ	33,714,970	0.52%	32,789,243	0.48%	2.82%
40	18	ΚΑΚΑΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΑΥΤΟΥ	30,460,227	0.47%	26,552,733	0.39%	14.72%

41	15	ΛΙΠΗ ΚΑΙ ΛΑΔΙΑ ΖΩΙΚΑ Ή ΦΥΤΙΚΑ. ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΛΙΠΗ ΒΡΩΣΙΜΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΜΕΝΑ. ΚΕΡΙΑ ΖΩΙΚΗΣ Ή ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	29,099,824	0.45%	37,680,103	0.55%	-22.77%
42	10	ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	28,813,048	0.45%	25,521,912	0.38%	12.90%
43	82	ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ, ΕΙΔΗ ΜΑΧΑΙΡΟΠΟΙΙΑΣ, ΚΟΥΤΑΛΙΑ ΚΑΙ ΠΙΡΟΥΝΙΑ, ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ. ΜΕΡΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΑΥΤΩΝ, ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	28,629,391	0.44%	27,484,007	0.40%	4.17%
44	96	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ	27,250,467	0.42%	20,391,311	0.30%	33.64%
45	95	ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ, ΕΙΔΗ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗΣ Ή ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ. ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	26,634,457	0.41%	44,352,619	0.65%	-39.95%
46	68	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΕΤΡΕΣ, ΓΥΦΟ, ΤΣΙΜΕΝΤΟ, ΑΜΙΑΝΤΟ, ΜΑΡΜΑΡΥΓΙΑ Ή ΑΝΑΛΟΓΕΣ ΥΛΕΣ	24,356,409	0.38%	23,948,281	0.35%	1.70%
47	47	ΠΟΛΤΟΙ ΑΠΟ ΞΥΛΟ Ή ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΚΥΤΤΑΡΙΝΙΚΕΣ ΙΝΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΧΑΡΤΙ Η ΧΑΡΤΟΝΙ ΓΙΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ(ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΑ)	22,339,536	0.35%	28,824,700	0.42%	-22.50%
48	08	ΚΑΡΠΟΙ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΑ ΒΡΩΣΙΜΑ, ΦΛΟΥΔΕΣ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΩΝ Ή ΠΕΠΟΝΙΩΝ	21,808,496	0.34%	19,750,833	0.29%	10.42%
49	59	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΕΜΠΟΤΙΣΜΕΝΑ, ΕΠΙΧΡΙΣΜΕΝΑ, ΕΠΙΚΑΛΥΜΜΕΝΑ Ή ΜΕ ΑΠΑΝΩΤΕΣ ΣΤΡΩΣΕΙΣ. ΕΙΔΗ ΓΙΑ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	19,526,195	0.30%	16,562,914	0.24%	17.89%
50	03	ΨΑΡΙΑ ΚΑΙ ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΑ, ΜΑΛΑΚΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΑΣΠΟΝΔΥΛΑ ΥΔΡΟΒΙΑ	18,900,641	0.29%	16,708,336	0.25%	13.12%
51	49	ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ, ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ Ή ΑΛΛΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΤΙΣ ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ. ΚΕΙΜΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ Ή ΔΑΚΤΥΛΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ	18,847,204	0.29%	10,646,441	0.16%	77.03%
52	06	ΦΥΤΑ ΖΩΝΤΑΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΟΚΟΜΙΑΣ	18,332,604	0.28%	16,797,061	0.25%	9.14%
53	35	ΛΕΥΚΩΜΑΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ, ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΑΜΥΛΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ. ΚΟΛΛΕΣ. ΕΝΖΥΜΑ	17,800,256	0.28%	16,094,253	0.24%	10.60%
54	07	ΛΑΧΑΝΙΚΑ, ΦΥΤΑ, ΡΙΖΕΣ ΚΑΙ ΚΟΝΔΥΛΟΙ, ΒΡΩΣΙΜΑ	17,369,562	0.27%	18,328,493	0.27%	-5.23%

55	91	ΩΡΟΛΟΓΟΠΟΙΑ	15,810,784	0.24%	17,584,112	0.26%	-10.08%
56	89	ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑΜΙΑ ΝΑΥΣΙΠΛΟΙΑ	15,420,106	0.24%	29,801,294	0.44%	-48.26%
57	54	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ, ΣΥΝΕΧΕΙΣ	14,363,173	0.22%	14,911,331	0.22%	-3.68%
58	31	ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ	13,863,645	0.21%	34,404,476	0.51%	-59.70%
59	63	ΑΛΛΑ ΕΤΟΙΜΑ ΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΚΑ ΕΙΔΗ. ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΙ. ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΡΑΚΗ	13,783,453	0.21%	13,309,567	0.20%	3.56%
60	28	ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ. ΕΝΩΣΕΙΣ ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ Ή ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΙΜΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ, ΤΩΝ ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΤΩΝ ΣΠΑΝΙΩΝ ΓΑΙΩΝ Ή ΤΩΝ ΙΣΟΤΟΠΩΝ	13,234,496	0.20%	15,560,755	0.23%	-14.95%
61	43	ΓΟΥΝΟΔΕΡΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΟΥΝΑΡΙΚΑ. ΤΕΧΝΗΤΑ ΓΟΥΝΟΔΕΡΜΑΤΑ	13,198,232	0.20%	11,615,543	0.17%	13.63%
62	25	ΑΛΑΤΙ. ΘΕΙΟ. ΓΑΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΣ. ΓΥΦΟΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΜΕΝΤΑ	13,015,525	0.20%	7,567,379	0.11%	72.00%
63	17	ΖΑΧΑΡΑ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΩΔΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ	13,001,723	0.20%	19,718,364	0.29%	-34.06%
64	24	ΚΑΠΝΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΚΑΠΝΟΥ	12,838,394	0.20%	26,505,016	0.39%	-51.56%
65	12	ΣΠΕΡΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΙ ΕΛΑΙΩΔΕΙΣ. ΣΠΕΡΜΑΤΑ, ΣΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΚΑΡΠΟΙ. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΦΥΤΑ. ΑΧΥΡΑ ΚΑΙ ΧΟΡΤΟΝΟΜΕΣ	11,112,232	0.17%	13,180,552	0.19%	-15.69%
66	60	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	9,703,801	0.15%	8,307,025	0.12%	16.81%
67	55	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Ή ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ, ΜΗ ΣΥΝΕΧΕΙΣ	9,298,287	0.14%	14,911,331	0.22%	-37.64%
68	41	ΔΕΡΜΑΤΑ (ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΓΟΥΝΟΔΕΡΜΑΤΑ)	8,928,372	0.14%	8,642,595	0.13%	3.31%
69	52	ΒΑΜΒΑΚΙ	8,627,591	0.13%	8,775,353	0.13%	-1.68%
70	11	ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΛΕΥΡΟΠΟΙΙΑΣ. ΒΥΝΗ. ΑΜΥΛΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ. ΙΝΟΥΛΙΝΗ. ΓΛΟΥΤΕΝΗ ΑΠΟ ΣΙΤΑΡΙ	6,765,888	0.10%	8,303,062	0.12%	-18.51%
71	65	ΚΑΛΥΜΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΣ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ	5,707,410	0.09%	6,104,998	0.09%	-6.51%
72	93	ΟΠΛΑ, ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	5,467,273	0.08%	7,680,350	0.11%	-28.81%
73	57	ΤΑΠΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΔΑΠΕΔΟΥ ΑΠΟ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	3,684,827	0.06%	3,353,427	0.05%	9.88%
74	58	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΑ. ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΦΟΥΝΤΩΤΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ. ΔΑΝΤΕΛΕΣ. ΕΙΔΗ	3,609,872	0.06%	4,609,453	0.07%	-21.69%

		ΕΠΙΣΤΡΩΣΗΣ. ΕΙΔΗ ΤΑΙΝΙΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ. ΚΕΝΤΗΜΑΤΑ					
75	51	ΜΑΛΛΙ, ΤΡΙΧΕΣ ΕΚΛΕΚΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ Ή ΧΟΝΤΡΟΕΙΔΕΙΣ. ΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΟΝΤΡΟΤΡΙΧΕΣ	3,008,589	0.05%	3,555,011	0.05%	-15.37%
76	13	ΓΟΜΕΣ, ΡΗΤΙΝΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΧΥΜΟΙ ΚΑΙ ΕΚΧΥΛΙΣΜΑΤΑ ΦΥΤΙΚΑ	2,470,458	0.04%	4,135,982	0.06%	-40.27%
77	67	ΦΤΕΡΑ ΚΑΙ ΠΟΥΠΟΥΛΑ ΚΑΤΕΡΓΑΣΜΕΝΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΑΠΟ ΦΤΕΡΑ Ή ΑΠΟ ΠΟΥΠΟΥΛΑ. ΤΕΧΝΗΤΑ ΑΝΘΗ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΡΙΧΕΣ ΚΕΦΑΛΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	2,165,372	0.03%	2,252,311	0.03%	-3.86%
78	37	ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ Ή ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	1,959,432	0.03%	1,528,485	0.02%	28.19%
79	01	ΖΩΑ ΖΩΝΤΑΝΑ	1,833,255	0.03%	2,079,099	0.03%	-11.82%
80	53	ΑΛΛΕΣ ΦΥΤΙΚΕΣ ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΙΝΕΣ. ΝΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΝΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΡΤΙ	1,801,597	0.03%	1,641,316	0.02%	9.77%
81	26	ΜΕΤΑΛΛΕΥΜΑΤΑ, ΣΚΟΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΕΦΡΕΣ	1,734,457	0.03%	3,364,611	0.05%	-48.45%
82	98	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΞΑΓΟΝΤΑΙ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ (ΕΚ) αριθ. 840/96 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	1,649,476	0.03%	1,144,370	0.02%	44.14%
83	05	ΑΛΛΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ	1,559,216	0.02%	1,380,434	0.02%	12.95%
84	79	ΨΕΥΔΑΡΓΥΡΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΨΕΥΔΑΡΓΥΡΟ	1,318,928	0.02%	2,646,852	0.04%	-50.17%
85	86	ΟΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΕΣ Ή ΠΑΡΟΜΟΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ (ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΗΛΕΚΤΡΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ) ΣΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	1,273,555	0.02%	5,306,841	0.08%	-76.00%
86	75	ΝΙΚΕΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΝΙΚΕΛΙΟ	1,257,725	0.02%	1,024,202	0.02%	22.80%
87	99	Εμπιστευτικά προϊόντα	1,106,748	0.02%	1,334,218	0.02%	-17.05%
88	66	ΟΜΠΡΕΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΡΟΧΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΗΛΙΟ, ΡΑΒΔΟΙ (ΜΠΑΣΤΟΥΝΙΑ), ΡΑΒΔΟΙ- ΚΑΘΙΣΜΑΤΑ, ΜΑΣΤΙΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ	1,045,218	0.02%	1,238,723	0.02%	-15.62%
89	92	ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ. ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΑΥΤΩΝ	1,029,156	0.02%	834,575	0.01%	23.31%
90	78	ΜΟΛΥΒΔΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΜΟΛΥΒΔΟ	952,038	0.01%	4,362,040	0.06%	-78.17%

91	46	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΣΠΑΡΤΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΛΑΘΟΠΟΙΑΣ	941,164	0.01%	1,154,345	0.02%	-18.47%
92	81	ΑΛΛΑ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ. ΚΕΡΑΜΟΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΕΣ ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΛΕΣ ΑΥΤΕΣ	697,504	0.01%	1,490,071	0.02%	-53.19%
93	36	ΠΥΡΙΤΙΔΕΣ ΚΑΙ ΕΚΡΗΚΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ. ΕΙΔΗ ΠΥΡΟΤΕΧΝΙΑΣ. ΣΠΙΡΤΑ. ΠΥΡΟΦΟΡΙΚΑ ΚΡΑΜΑΤΑ. ΕΥΦΛΕΚΤΕΣ ΥΛΕΣ	582,993	0.01%	1,517,617	0.02%	-61.58%
94	80	ΚΑΣΣΙΤΕΡΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΑΣΣΙΤΕΡΟ	567,283	0.01%	782,116	0.01%	-27.47%
95	50	ΜΕΤΑΞΙ	472,528	0.01%	469,758	0.01%	0.59%
96	97	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΧΝΗΣ, ΣΥΛΛΟΓΩΝ Ή ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	382,158	0.01%	619,519	0.01%	-38.31%
97	45	ΦΕΛΛΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΦΕΛΛΟ	366,312	0.01%	659,189	0.01%	-44.43%
98	14	ΠΛΕΚΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ	199,044	0.00%	368,506	0.01%	-45.99%
Σύνολο 25 κυριότερων κατηγοριών			5,420,672,608	83.92%	5,310,442,779	78.11%	2.08%
		Πετρελαιοειδή	417,319,924	6.46%	714,095,040	10.50%	-41.56%
		Μη Πετρελαιοειδή	6,041,861,247	93.54%	6,084,597,270	89.50%	-0.70%
		Γενικό Σύνολο εισαγωγών από Ιταλία	6,459,181,171	100.00%	6,798,692,310	100.00%	-4.99%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ *προσωρινά στοιχεία
(Αντίληψη: 6.08.2024)

4.4 Χρήσιμες διευθύνσεις

1. Ελληνικές Αρχές

Πρεσβεία Ρώμης	Τηλ.: +39 06 8537551 Φαξ +39 06 8415927	https://www.mfa.gr/italy/it/the-embassy/gremb.rom@mfa.gr
Προξενικό Γραφείο Ρώμης	Τηλ.: +39 06 85375580 Φαξ +39 06 80692298	grcon.rom@mfa.gr
Γραφείο ΟΕΥ Ρώμης	Τηλ. : +39 06 85375550 Φαξ +39 06 8415927	https://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/office/843 ecocom-rome@mfa.gr
Γραφείο Τύπου	Τηλ.: +39 06 8546224 Φαξ +39 06 85375569	press.rom@mfa.gr
Γραφείο Ακολούθου Αμύνης	Τηλ.: +39 06 8553100 Φαξ +39 06 85354014	defatt_it@hndgs.mil.gr
Πρεσβεία στο Βατικανό (Αγία Έδρα)	Τηλ.: +39 06 8080340 +39 06 8070786 Φαξ +39 06 8079862	gremb.vat@mfa.gr
Γραφείο ΟΕΥ Μιλάνου	Τηλ. :+39 02 72095543 Φαξ +39 02 720105386	http://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/office/842 ecocom-milano@mfa.gr
Αρχές της Ελλάδας στην Ιταλία μπορούν να αρυσθούν από τον ακόλουθο σύνδεσμο: http://www.mfa.gr/dimereis-sheseis-tis-ellados/italia/italia-stoixeiax.html		

2. Ιταλικές Αρχές - Υπουργεία

Presidenza del Consiglio dei Ministri (Προεδρία Υπουργικού Συμβουλίου)	Τηλ: +39 06 67791	http://www.governo.it/
--	-------------------	---

Affari Esteri e Cooperazione Internazionale <i>(Υπουργείο Εξωτερικών & Διεθνούς Συνεργασίας)</i>	Τηλ: +39 06 36911	http://www.esteri.it ministero.affariesteri@cert.esteri.it
Economia e delle Finanze <i>(Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών)</i>	Τηλ: +39 06 47611	http://www.mef.gov.it http://www.tesoro.it urp.economiaefinanze@pec.mef.gov.it
Agenzia delle Entrate <i>(Υπηρεσία Εσόδων)</i>	Τηλ: +39 06-96668933	http://www.agenziaentrate.gov.it/wps/portal/entrate/home http://www.agenziaentrate.gov.it/wps/portal/entrate/contatta
Agenzia delle Dogane <i>(Τελωνεία)</i>	Τηλ: +39 0650246060 +39 0650246058 +39 0650246059	https://www.agenziadoganemonopoli.gov.it/portale/
Imprese e Made in Italy <i>(Υπουργείο Επιχειρήσεων και Made in Italy) (Μετονομασία από Κυβέρνηση Meloni του Υπουργείου Οικονομικής Ανάπτυξης)</i>	Τηλ: +39 06.4705.1 +39 06 47054221 Φαξ +39 06 47052479	Ministero delle Imprese e del Made in Italy (mise.gov.it)
Agricoltura, Sovranità alimentare e Foreste <i>(Γεωργίας, Διατροφικής Κυριαρχίας και Δασών) (Μετονομασία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων)</i>	Τηλ: +39 06 46651	http://www.politicheagricole.gov.it urp@pec.politicheagricole.gov.it

Ambiente e Sicurezza energetica <i>(Περιβάλλον και Ενεργειακή Ασφάλεια)</i> <i>(Μετονομασία του Υπουργείου Οικολογικής Μετάβασης)</i>	Τηλ: +39 06 57221	www.mite.gov.it/ MITE@pec.mite.gov.it
Infrastrutture e Trasporti <i>(Υποδομών και Μεταφορών)</i> <i>(Μετονομασία του Υπουργείου Υποδομών και Βιώσιμης Κινητικότητας)</i>	Τηλ: +39 06 44121	http://www.mit.gov.it
Salute <i>(Υγείας)</i>	Τηλ: +39 06 59941	http://www.salute.gov.it/

Στοιχεία επικοινωνίας των Υπουργείων της ιταλικής Κυβέρνησης μπορούν να αρυσθούν από τον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.governo.it/it/i-ministeri-0>

3. Τοπικοί Φορείς		
Regione Lazio <i>(Περιφέρεια Λατίου)</i>	Τηλ: +3906 69380623	http://www.regione.lazio.it/ urp@regione.lazio.it
Prefettura di Roma <i>(Νομαρχία Ρώμης)</i>	Τηλ: +39 06 67294353 +39 06 67294571	http://www.prefettura.it/roma/multidip/index.htm
Comune di Roma <i>(Δήμος Ρώμης)</i>	Τηλ: +39 06 0606 Φαξ +39 06 67103590	http://www.comune.roma.it https://www.comune.roma.it/web/it/rubrica-pec.page
Comune di Ancona <i>(Δήμος Ανκόνας)</i>	Τηλ: +39 071 222 1	http://www.comune.ancona.it/ info@comune.ancona.it
Comune di Bari <i>(Δήμος Μπάρι)</i>	Τηλ: +39 080 5771111	http://www.comune.bari.it/ urp@comune.bari.it
Comune di Bologna <i>(Δήμος Μπολώνια)</i>	Τηλ: +39 051 203111	http://www.comune.bologna.it URP@comune.bologna.it

Comune di Cagliari (Δήμος Κάλιαρι)	Τηλ: +39 070 6771	https://www.comune.cagliari.it/portale/it/contatti.page protocollogenerale@comune.cagliari.legalmail.it
Comune di Ferrara (Δήμος Φερράρα)	Τηλ: +39 0532 419111	http://www.comune.fe.it/ urp@comune.fe.it
Comune di Foggia (Δήμος Φότζια)	Τηλ: +39 0881 792111	http://www.comune.foggia.it
Comune di Messina (Δήμος Μεσσίνας)	Τηλ: +39 090 7721 Φαξ +39 090 716251	http://www.comunemessina.gov.it/ protocollo@pec.comune.messina.it
Comune di Napoli (Δήμος Νεάπολης)	Τηλ: +39 081 7951111 Φαξ +39 081 7955002	http://www.comune.napoli.it urp@comune.napoli.it
Comune di Padova (Δήμος Πάδοβας)	Τηλ: +39 049 8205111 Φαξ +39 049 8205399	http://www.padovanet.it protocollo.generale@pec.comune.padova.it
Comune di Palermo (Δήμος Παλέρμου)	Τηλ: +39 091 7401111 Φαξ +39 091 7402275	http://www.comune.palermo.it urp@comune.palermo.it
Comune di Perugia (Δήμος Περούτζιας)		http://www.comune.perugia.it/ urp@comune.perugia.it
Comune di Reggio Calabria (Δήμος Ρηγίου Καλαβρίας)	Τηλ: +39 0965 362111	http://www.comune.reggio-calabria.it staffrete@comune.reggio-calabria.it
Comune di Rimini (Δήμος Ρίμινι)	Τηλ: +39 0541 704111	http://www.comune.rimini.it/ protocollo.generale@pec.comune.rimini.it
Comune di Taranto (Δήμος Τάραντα)	Τηλ: +39 099 4581819 +39 099 4581111	http://www.comune.taranto.it comunicazione.urp@comune.taranto.it
Comune di Trento (Δήμος Τρέντο)	Τηλ: +39 0461 884111	http://www.comune.trento.it/ comurp@comune.trento.it

Comune di Trieste (Δήμος Τεργέστης)	Τηλ: +39 040-6751	http://www.retecivica.trieste.it urp@comune.trieste.it
Comune di Venezia (Δήμος Βενετίας)	Τηλ: +39 041 2748111 Φαξ +39 041 5200782	http://www.comune.venezia.it segretario.generale@pec.comune.venezia.it
Comune di Verona (Δήμος Βερόνας)	Τηλ: +39 045 807711	http://portale.comune.verona.it/ giunta@comune.verona.it
Λοιποί Δήμοι στην Ιταλία και σχετικές πληροφορίες μπορούν να αναζητηθούν στον κατωτέρω σύνδεσμο: http://www.comuniverso.it/index.cfm?Comuni_per_regione&menu=150		

4. Κρατικοί Φορείς		
INVITALIA Agenzia nazionale per l'attrazione degli investimenti e lo sviluppo d'impresa (Οργανισμός Προσέλκυσης Επενδύσεων και Ανάπτυξης των Επιχειρήσεων)	Τηλ: +39 06 421601	http://www.invitalia.it info@invitalia.it
ICE Agenzia per la promozione all'estero e l'internazionalizzazione delle imprese italiane (Οργανισμός Προώθησης Εξαγωγών και εξωστρέφειας των ιταλικών επιχειρήσεων)	Τηλ: +39 06 59921	http://www.ice.gov.it servizi.imprese@ice.it
AGEA Agenzia per le Erogazioni in Agricoltura (Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου των Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων)	Τηλ: +39 06.494991 Φαξ +39 06 4949907	http://www.agea.gov.it direzione@agea.gov.it
L'Autorità Per L'energia Elettrica E Il Gas (Αρχή για την Ηλεκτρική Ενέργεια και το Φυσικό Αέριο)	Τηλ: +39 02 655651 Φαξ +39 02 65565266	https://www.arera.it/it/index.htm info@arera.it

ISMEA Istituto di servizi per il mercato Agricolo Alimentare <i>(Κέντρο Υπηρεσιών για την Αγορά Γεωργικών Προϊόντων και Τροφίμων)</i>	Τηλ: +39 06 855681 +39 06 85568400	http://www.ismea.it urp@ismea.it
ENEA Ente per le Nuove Tecnologie, l' Energia e l' Ambiente <i>(Οργανισμός για τις Νέες Τεχνολογίες για την Ενέργεια και το Περιβάλλον)</i>	Τηλ.: +39 06-36272713 +39 06-36272684 Φαξ +39 06-36272781	http://www.enea.it rel@enea.it
ISA Istituto Sviluppo Agroalimentari Sp.A <i>(Ινστιτούτο Ανάπτυξης Γεωργικών προϊόντων και Τροφίμων)</i>	Τηλ: +39 0761 2771 Φαξ. +39 0761 354050	http://www.isa.it info@isa.it
SIMEST Società Italiana per l' Imprese Miste all' Estero <i>(Οργανισμός με αρμοδιότητα την παροχή βοήθειας για δημιουργία μικτών επιχειρήσεων στο εξωτερικό και πραγματοποίησης επενδύσεων)</i>	Τηλ: +39 06 686351 Φαξ +39 06 68635220	http://www.simest.it info@sacesimest.it
SACE Istituto per i Servizi Assicurativi del Commercio Estero <i>(Οργανισμός Ασφάλισης Εξαγωγικών Πιστώσεων)</i>	Τηλ: +39 06 67361 Φαξ +39 06 6736225	http://www.sace.it info@sace.it
IREPA Istituto di Ricerche Economiche per la Pesca e l'Acquacoltura <i>(Ινστιτούτο Οικονομικών Ερευνών για την Αλιεία και τις Υδατοκαλλιέργειες)</i>	Τηλ: +39 089 338978 Φαξ +39 089 330835	http://www.irepa.org webmaster@irepa.org
UNION Ente Nazionale Italiano di unificazione <i>(Ιταλικός Οργανισμός Τυποποίησης)</i>	Τηλ: +39 02 700241 Φαξ +39 0270024375	http://www.uni.com uni@uni.com

SINAB Sistema d'informazione nazionale sull'Agricoltura Biologica <i>(Εθνικό Σύστημα Πληροφόρησης για τη Βιολογική Γεωργία)</i>	Τηλ: +39 06 46656182 Φαξ +39 06 46655138	http://www.sinab.it/ sportelloinfo@sinab.it
ENIT Agenzia Nazionale del Turismo <i>(Ιταλικός Οργανισμός Τουρισμού)</i>	Τηλ: +39 06 49711 Φαξ +39 06- 4463379 +39 06 4469907	http://www.enit.it/ presidenza@enit.it
ONT Osservatorio Nazionale del Turismo <i>(Παρατηρητήριο Τουρισμού)</i>	Τηλ: +39 06 67792149 +39 06 2177	http://www.ontit.it/ redazione.ontit@enit.it
AG COM Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni <i>(Ρυθμιστική Αρχή Τηλεπικοινωνιών)</i>	Τηλ: +39 081 750750 Φαξ +39 0817507616	http://www.agcom.it/ info@agcom.it
FSI Fondo Strategico Italiano Spa <i>(Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων)</i>	Τηλ: +39 02 8904061 Φαξ +39 02 89040678	https://www.cdp.it/media/studi/quaderni-cdp/crescere-per-competere-fondo-strategico-italiano.kl igianluca.basciu@cdp.it
ACCREDIA Ente Italiano di Accreditamento <i>(Εθνικό Σύστημα Διαπίστευσης)</i>	Τηλ: +39 06 844099.1 Φαξ +39 06 8841199	http://www.accredia.it/ info@accredia.it
GSE Gestore Servizi Energetici (Διαχειριστής Υπηρεσιών Ενέργειας)	Τηλ: +39 06 92928544-45 Φαξ +39 06 92912503	http://www.gse.it/ gsespa@pec.gse.it
ISTAT Istituto nazionale di statistica <i>(Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικών)</i>	Τηλ: +06 39 06 46731	http://www.istat.it/ comunica@istat.it

5. Εμπορικά & Βιομηχανικά Επιμελητήρια

UNION CAMERE (Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων)	Τηλ: +39 06 47041 +39 06 4704256 Φαξ +39 06 4704240	http://www.unioncamere.it
ASSOCAMERESTERO-Associazione Camere di Commercio Italiane all'Estero) (Ένωση Εμπορικών Επιμελητηρίων Εξωτερικού)	Τηλ: +39 06 44231314	http://www.assocamerestero.it/ info@assocamerestero.it
Camera di Commercio di Roma - Ufficio internazionalizzazione (Επιμελητήριο Ρώμης)	Τηλ: +39 06 520821 +39 06 52082546 Φαξ + 39 06 522082547	http://www.rm.camcom.it attivita.promozionali@rm.camcom.it
Camera di Commercio di Venezia - Ufficio Promozione e Internazionalizzazione (Επιμελητήριο Βενετίας)	Τηλ: +39 041 2576602 Φαξ +39 041 2576632	http://www.ve.camcom.it promozione.estero@ve.camcom.it
Camera di Commercio di Verona (Επιμελητήριο Βερόνας)	Τηλ: +39-0458085762 +39 045 8085863 +39 045 8085852 +39045 8085860 Φαξ +39 045 8085861	http://www.vr.camcom.it promo@vr.camcom.it
Camera di Commercio di Bologna - Ufficio Promozione Estera (Επιμελητήριο Μπολώνιας)	Τηλ: +39 051.6093.202 +39 051 6093287 +39 051 6093290 Φαξ +39 -051-6093211	http://www.bo.camcom.it commercio.estero@bo.camcom.it
Camera di Commercio di Napoli (Επιμελητήριο Νεάπολης)	Τηλ: +39 081 7607111 +39 081 7607327 Φαξ +39 081 5526940	http://www.na.camcom.it http://www.com-tur.com segreteria@com-tur.it
Camera di Commercio di Pescara - Ufficio internazionalizzazione (Επιμελητήριο Πεσκάρας)	Τηλ: +39 085 4536228 +39 085 4536434 Φαξ +39 085 690870	www.pe.camcom.it paolo.dilullo@pe.camcom.it

Camera di Commercio di Trento - azienda speciale trentino sprint <i>(Επιμελητήριο Τρέντο)</i>	Τηλ: +39 0461 887282 +39 0461 887288 Φαξ +39 0461 983069	http://www.tn.camcom.it sprint@trentinosprint.it
Camera di Commercio di Trieste - Azienda Speciale ARIES <i>(Επιμελητήριο Τεργέστης)</i>	Τηλ: +39 040 6701404 Φαξ +39 040 6701321	http://www.ts.camcom.it info@ariestrieste.paolo.marchese@ariestrieste.it
Camera di Commercio di Perugia- azienda speciale Promocamera <i>(Επιμελητήριο Περούτζιας)</i>	Τηλ: +39 0854536 Φαξ +39 085690870	http://www.pg.camcom.it promocamera@pg.camcom.it
Camera di Commercio di Ancona - Azienda Speciale della Camera di Commercio di Ancona Marchet <i>(Επιμελητήριο Ανγκώνας)</i>	Τηλ: +39 071 2072913 Φαξ +39 071 5898265	http://www.an.camcom.it http://www.marchet.it marchet@an.camcom.it stefano.fiorini@ancamcom.it
Camera di Commercio di Salerno - Azienda speciale della Camera di commercio di Salerno <i>(Επιμελητήριο Σαλέρνο)</i>	Τηλ: +39 089 2786111 Φαξ +39 089 2786111	http://www.sa.camcom.it http://www.intertrade.sa.it/ info@intertrade.sa.it
Camera di Commercio di Bari - AICAI, Azienda speciale della Camera di commercio di Bari <i>(Επιμελητήριο Μπάρι)</i>	Τηλ: +39 080 217.45.92 +39 080 2174591 Φαξ +39-080 5537062	http://www.ba.camcom.it http://www.aicai.it aicai@ba.camcom.it
Camera di Commercio di Brindisi- Azienda speciale della Camera di commercio di Brindisi <i>(Επιμελητήριο Μπρίντζι)</i>	Τηλ: +39 0831562994 Φαξ +39 0831597059	http://www.br.camcom.it-segreteria@promobrindisi.com
Camera di Commercio di Lecce- Sportello per l'internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Λέτσε)</i>	Τηλ: +39 0832 684218	http://www.le.camcom.it internazionalizzazione@le.camcom.it

Camera di Commercio di Taranto - Sportello per l'internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Τάραντα)</i>	Τηλ: +39 099 7783036 +39 099 7783074 Φαξ +39 099 7783046	http://www.camcomtaranto.gov.it francesca.sanesi@ta.camcom.it marcella.forte@ta.camcom.it
Camera di Commercio di Potenza - Sportello per l'internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Ποτέντζας)</i>	Τηλ: +39 0971 411357 +39 0971 412 2 75 Φαξ +39 0971 410313	http://www.pz.camcom.it http://www.forimpz.it forimpz@legalmail.it
Camera di Commercio di Reggio Calabria - Sportello per l'internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Ρηγίου Καλαβρίας)</i>	Τηλ: +39 0965 384233 +39 0965 384267 Φαξ +39 0965 384200	http://www.rc.camcom.it giulia.megna@rc.camcom.it anna.crea@rc.camcom.it
Camera di Commercio di Cagliari - Ufficio Promozione <i>(Επιμελητήριο Κάλιαρι)</i>	Τηλ: +39 070 60512387 +39 070 605121 Φαξ +39 070 60512247	http://www.ca.camcom.it giampiero.uccheddu@ca.camcom.it promozione@ca.camcom.it
Camera di Commercio di Catania <i>(Επιμελητήριο Κατάνιας)</i>	Τηλ: +39 095 57361376 +39 0957361370-1 +39 0957361378 Φαξ +39 095 7361378	http://www.ct.camcom.it patrizia.mauro@ct.camcom.it gabriella.perciabosco@ct.camcom.it giuseppina.adonia@ct.camcom.it
Camera di Commercio di Palermo - Ufficio internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Παλέρμου)</i>	Τηλ: +39 091 6050401 +39 091 6050219 Φαξ +39 091 582338	http://www.pa.camcom.it http://www.sprintsicilia.eu info@sprintsicilia.it rosalia.amato@pa.camcom.it concetta.amato@pa.camcom.it

Camera di Commercio di Messina - Ufficio internazionalizzazione <i>(Επιμελητήριο Μεσσίνα)</i>	Τηλ: +39 090 7772233 Φαξ +39 090 774414	www.me.camcom.it verdiglione@sprintsicilia.it
Camera di Commercio di Sassari <i>(Επιμελητήριο Σάσσαρι)</i>	Τηλ: +39 079 079 2638800 +39 079 2638815 Φαξ +39 079 2638810	http://www.ss.camcom.it http://www.promocamera.it luigi.chessa@ss.camcom.it
Camera di Commercio di Udine - Azienda Speciale Imprese e Territorio - I.TER <i>(Επιμελητήριο Ούντινε)</i>	Τηλ: +39 0432 273230 +39 0432 273111 Φαξ +39 0432 509469	http://www.ud.camcom.it progetti.info@ud.camcom.it manuela.carraro@ud.camcom.it
Camera di Commercio di Vicenza - Azienda Speciale della Camera di Commercio di Vicenza <i>(Επιμελητήριο Βιτσέντζα)</i>	Τηλ: +39 0444 994910 +39 0444 994750 Φαξ +39 0444 994769	http://www.vi.camcom.it/ http://www.vicenzaqualita.org/ antonio.bellin@vi.camcom.it info@vicenzaqualita.org

6. Τράπεζες (μεγαλύτερες)

BANCA D'ITALIA Τράπεζα Ιταλίας	Τηλ: +39 06 47921	http://www.bancaditalia.it email@bancaditalia.it
ABI Associazione Bancaria Italiana <i>(Ένωση Ιταλικών Τραπεζών)</i>	Τηλ: +39 06 67671 Φαξ +39 06 6767457	http://www.abi.it abi@abi.it
UniCredit Banca S.p.A.	Τηλ: +39 02 88 621	http://www.unicredit.it
Banca Nazionale del Lavoro Spa (BNL)	Τηλ: +39 06 47021	http://www.bnl.it redazionebnl@bnlmail.com
Intesa san Paolo Spa Intesa Bci	Τηλ: +39 011 555 1	http://www.intesasanpaolo.com info@intesasanpaolo.com

UNIPOL Banca S.P.A.	Τηλ: +39051 5076111	https://www.unipolbanca.it/
UGF Banca	Φαξ +39 051 5076666	info@unipolbanca.it
Banco di Sardegna S.p.A..	Τηλ: +39 079 226000	http://www.bancosardegna.it
Gruppo B.P.E.R		relazioniesterne@bancosardegna.it
Banca Monte dei Paschi di Siena S.p.A.	Τηλ:+39 0577 294111	http://www.mps.it
		info@banca.mps.it
Banco popolare	Τηλ:+39 045.867.5111	www.bancopopolare.it/
Gruppo Mediobanca	Τηλ:+39 02 88291	http://www.mediobanca.it
	Φαξ +39 02 8829367	investor.relations@mediobanca.com
Banca Popolare di Milano	Τηλ:+39 02 77001	http://www.bpm.it
Deutsche Bank	Τηλ:+39 02 4024.1	http://www.db.com

7. Διοργανωτές Εκθέσεων

FIERA DI ROMA SRL	Τηλ: . +39 0665074501	http://www.fieraroma.it/
Φορέας Διοργάνωσης Εκθέσεων στη Ρώμη	Φαξ +39 0665074475	presidenza@fieraroma.it
FIERA DI BOLOGNA	Τηλ: +39 051 282111	http://www.bolognafiere.it
Φορέας Διοργάνωσης Εκθέσεων στη Μπολόνια	Φαξ +39 051 62374004	segreteria.generale@bolognafiere.it
MOSTRA D OLTREMARE	Τηλ: +39 081 7258000	http://www.mostradoltremare.it
Φορέας Διοργάνωσης Εκθέσεων στη Νεάπολη	Φαξ +39 081 7258009	info@mostradoltremare.it
ENTE AUTONOMO FIERA DEL LEVANTE	Τηλ: +39 080 5366396	http://www.fieradellevante.it
Φορέας Διοργάνωσης Εκθέσεων στο Μπάρι	+39 080 5366398 Φαξ +39 080 5366492 +39 080 5366482	estero@fieralevante.it
FIERA DI VICENZA SPA	Τηλ: +39 -0444 969111	http://www.vicenzafiera.it
Διοργανωτές Εκθέσεων στην Βιτζέντσα	Φαξ +39 0444 969000	info@vicenzafiera.it

FIERA DI VERONA Ente Autonomo per le Fiere di Verona Διοργανωτές Εκθέσεων Βερόνας	Τηλ: +39 045 8298111 Φαξ +39 045 8298288	http://www.veronafiere.it info@veronafiere.it
RIMINI FIERE SPA Διοργανωτές Εκθέσεων στο Ρίμινι	Τηλ: +39 0541 744111 Φαξ +39 0541 744200	http://www.riminifiera.it segr.commerciale@riminifiera.it

8. Επιχειρηματικοί Φορείς

A.I.D.EP.I.I ASSOCIAZIONE DELLE INDUSTRIE DEL DOLCE E DELLA PASTA ITALIANE (Ένωση Ιταλικών Βιομηχανιών Γλυκισμάτων και Ζυμαρικών)	Τηλ.: +39 06 8091071 Φαξ +39 06 8073186	http://www.aidepi.it aidepi@aidepi.it
AIIPA - ASSOCIAZIONE ITALIANA INDUSTRIE PRODOTTI (Σύνδεσμος Βιομηχανιών Ειδών Διατροφής)	Τηλ: +39 02 654184 Φαξ +39 02 654822	http://www.aiipa.it aiipa@aiipa.it
AIP Associazione Italiana Pellicceria (Ιταλική Ένωση Γούνας)	Τηλ. +39 02.798115 Φαξ +39 02 76021349	http://www.aip.it nazionale@aip.it
ANCE - ASSOCIAZIONE NAZIONALE COSTRUTTORI EDILI (Ένωση Κατασκευαστών Οικοδομικών Έργων)	Τηλ: +39 06 845671 Φαξ +39 06-84567550	http://www.ance.it info@ance.it
ASSITOL Associazione Italiana dell'Industria Olearia (Ένωση Βιομηχανιών Ελαίων)	Τηλ.: +39 06 69940058 Φαξ: +39 06 69940118	http://www.assitol.it/ assitol@assitol.it
ASSOBIBE - ASSOCIAZIONE ITALIANA DEGLI INDUSTRIALI DELLE BEVANDE ANALCOOLICHE (Σύνδεσμος Βιομηχανιών Μη Αλκοολούχων Ποτών)	Τηλ: +39 06 5918891 Φαξ +39 06 5924751	http://www.assobibe.it assobibe@assobibe.it
ASSOCOMUNICAZIONE ASSOCIAZIONE NAZIONALE DELLE IMPRESE DI COMUNICAZIONE (Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Επικοινωνιών - ΣΕΠΕ)	Τηλ: +39 02 58307450 +39 0658307426 Φαξ +39 02 58307147	http://www.assocomunicazione.it informazioni@assap.it

ASSOLATTE ASSOCIAZIONE ITALIANA LATTIERO CASEARIA (Σύνδεσμος Βιομηχανιών Γαλακτοκομικών Προϊόντων)	Τηλ: +39 02 72021817 Φαξ +39 02 72021838	http://www.assolatte.it assolatte@assolatte.it
ASSOLTERM ASSOCIAZIONE ITALIANA SOLARE TERMICO (Ένωση Βιομηχανιών Ηλιακής Ενέργειας)	Τηλ : +39 06 44340537 Φαξ +39 06 4440872	http://www.assolterm.it segretariogenerale@assolterm.it
ASSOSOLARE Associazione Nazionale dell'Industria Solare Fotovoltaica (Εθνική Ένωση Βιομηχανιών Ηλιακής Ενέργειας και Φωτοβολταϊκών)	Τηλ.: +39 06 84241995 Φαξ: +39 06 84080457	www.assosolare.org info@assosolare.org
ASTOI Associazione Tour Operator Italiani (Ένωση Ιταλικών Τουριστικών Επιχειρήσεων)	Τηλ. +39 06 5924206 +39 06 5915076 Φαξ:	http://www.astoi.com/ http://www.astoi.com/contatti.html
COLDIRETTI (Συνομοσπονδία Παραγωγών Αγροτικών Προϊόντων)	Τηλ. +39 06 46821 - +39 06 4682487 Φαξ +39 06 4871199	relazioniesterne@coldiretti.it http://www.coldiretti.it/Pagine/default.aspx
C.N.O. Consorzio Nazionale degli Olivicoltori (Συνεταιριστική Ένωση Ελαιοπαραγωγών)	Τηλ: +39 06 83797234 Φαξ +39 06 4462825	http://www.cno.it info@cno.it
CONFAGRICOLTURA (Γενική Ομοσπονδία Γεωργικών Επιχειρήσεων)	Τηλ: +39 06 68521 Φαξ +39 06 6861726	http://www.confagricoltura.it info@confagricoltura.it
CONFCOMMERCIO (Ομοσπονδία Ιταλών Εμπόρων)	Τηλ: +39 06 58661 Φαξ +39 06 5809425	http://www.confcommercio.it confcommercio@confcommercio.it
CONFCOOPERATIVE Federagroalimentare (Σύνδεσμος Αγροτικών Προϊόντων)	Τηλ: +39 06 86398567 Φαξ +39 06 86380677	http://www.confcooperative.it roma@confcooperative.it
CONFESERCENTI NAZIONALE (Ομοσπονδία Επιχειρήσεων)	Τηλ: +39 06 47251 Φαξ +39 06 4746886	http://www.confesercenti.it/ confes@confesercenti.it
CONFINDUSTRIA (Ομοσπονδία Ιταλικών Βιομηχανιών)	Τηλ: +39 06 59031 Φαξ +39 06 5919615	http://www.confindustria.it confindustria@confindustria.it

CONFINDUSTRIA FEDERORAFI (Εθνική Συνοσπονδία Αργυροχρυσόχων)	Τηλ: +39 0258316111 Φαξ : +39 0258431625	http://www.federorafi.it/ web@federorafi.it
FederBio Federazione Italiana Agricoltura Biologica e Biodinamica (Ομοσπονδία Βιολογικής και Βιοδυναμικής Γεωργίας)	Τηλ. +39 051-4210272 Φαξ +39 051-4228880	http://www.federbio.it/ info@federbio.it/
F.I.F.O. Federazione Italiana Fornitori Ospedalieri (Ιταλική Ομοσπονδία Προμηθευτών Νοσοκομειακού Εξοπλισμού)	Τηλ. +39 051 4156060 Φαξ +39 051 4156061	http://www.fifo-italia.it/ segreteria@fifo-italia.it
F.N.A.A.R.C. Federazione Nazionale Associazioni Agenti e Rappresentanti di Commercio (Εθνική Συνομοσπονδία Πρακτόρων και Εμπορικών Αντιπροσώπων)	Τηλ.: +39 06 41217144 +39 02 7645191 Φαξ + 39 02 76008493	http://www.fnaarc.it http://www.networkagenti.it/ fnaarc@agenti.it - info@networkagenti.it
FARMINDUSTRIA ASSOCIAZIONE DEGLI INDUSTRIALI DEL FARMACO (Σύνδεσμος Φαρμακοβιομηχανιών)	Τηλ: +39 06 675801 Φαξ +39 06 6786494	http://www.farmindustria.it
FEDERALBERGH (Ομοσπονδία Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων)	Τηλ. +39 0642034610 Φαξ +39 0642034690	http://www.federalberghi.it/ info@federalberghi.it
FEDERALIMENTARE Federazione Italiana dell'Industria Alimentare (Σύνδεσμος Βιομηχανιών Τροφίμων)	Τηλ: +39 06 5903380 +39 06 5903534 Φαξ +39 06 5903342	http://www.federalimentare.it segreteria@federalimentare.it
FEDERAZIONE ITALIANA DISTRIBUTORI BEVANDE (Ομοσπονδία Επιχειρήσεων διανομής ποτών και αναψυκτικών)	Τηλ. + 39 06 657487320 Φαξ +39 06 657487301	http://www.italgrob.it dinodimartino@italgrob.it - luisaprimiceri@italgrob.it
FEDERCHIMICA FEDERAZIONE NAZIONALE DELL'INDUSTRIA CHIMICA (Ομοσπονδία Χημικών Βιομηχανιών)	Τηλ: +39 02 345651 Φαξ +39 02 34565310	http://www.federchimica.it federchimica@federchimica.it
FEDEROLIO Federazione Nazionale del Commercio Oleario (Εθνική Συνομοσπονδία Επιχειρήσεων Εμπορίας Ελαίων)	Τηλ.: +39 06 5754201 Φαξ +39 06 5781813	http://www.federolio.it info@federolio.it

FEDEROP.IT Federazione delle Organizzazioni di Produttori della Pesca e dell'Acquacoltura Italiane <i>(Ομοσπονδία Οργανώσεων Ιταλών Παραγωγών Αλιείας και Ιχθυοκαλλιέργειας)</i>	Τηλ. +39 06 8520831 Φαξ +39 06 85352992	http://federop.it/ mario.bello@federop.it
FEDERPESCA Federazione nazionale delle imprese di pesca <i>(Ομοσπονδία αλιευτικών επιχειρήσεων)</i>	Τηλ: +39 06 67481402 Φαξ +39 06 69783728	http://www.federazionedelmare.it segretariato@federazionedelmare.it
FEDERVINI Federazione Italiana Industriali Produttori Esportatori e Importatori di Vini <i>(Ομοσπονδία Βιομηχανιών, Παραγωγών, Εξαγωγέων και Εισαγωγέων Κρασιών, Λικέρ Όξους και Συναφών)</i>	Τηλ: +39 06 4941630 +39 06 4469421 Φαξ +39 06 4941566	http://www.federvini.it federvini@federvini.it
FIAVET - Federazione Italiana Associazioni Imprese di Viaggi e Turismo <i>(Ομοσπονδία τουριστικών και ταξιδιωτικών γραφείων)</i>	Τηλ. +39 06 588.31.01 Φαξ +39 06/58.97.003	http://www.fiavet.it/ fiavet.nazionale@fiavet.it
GIFI Gruppo Imprese Fotovoltaiche Italiane <i>(Ένωση Ιταλικών Φωτοβολταϊκών Εταιρειών)</i>	Τηλ.: +39 02 3264228 Φαξ: +39 02 3264217	http://www.gifi-fv.it gifi@anie.it
UNAPROL – CONSORZIO OLIVICOLO ITALIANO <i>(Ένωση Παραγωγών Ελαιολάδου)</i>	Τηλ: +39 06 7846901 Φαξ +39 06 78344373	http://www.unaprol.it unaprol@unaprol.it
COSMETICA ITALIA Associazione Nazionale Imprese Cosmetiche <i>(Ιταλική Ένωση Επιχειρήσεων Καλλυντικών)</i>	Τηλ. +39 02 2817731 Φαξ +39 02 28177390	cosmeticaitalia@cosmeticaitalia.it http://www.cosmeticaitalia.it/
VINARIUS Associazione delle Enotecche Italiane <i>(Ένωση με κάβες)</i>		http://www.vinarius.it/ info@vinarius.it

9. Διεθνείς Οργανισμοί - Περιφερειακές Συνεργασίες- Διπλωματικές Αποστολές

FAO (Παγκόσμιος Οργανισμός Τροφίμων)	Τηλ: +39 0657051	http://www.fao.org FAO-HQ@fao.org
IFAD (Διεθνές Ταμείο Γεωργικής Ανάπτυξης)	Τηλ: +39 06 54591 Φαξ +39 06 5043463	http://www.ifad.org ifad@ifad.org
WFP	Τηλ: +39 06 65131 Φαξ: +39 06 6590632	http://www.wfp.org
UNDP (Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών)	Τηλ: +39 06 57056597	http://www.undp.org tipsioc@tips.org
Commissione Europea (Αντιπροσωπεία Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ρώμη)	Τηλ: +39-06-699991 Φαξ +39-06-6793652	http://ec.europa.eu/italia/index_it.htm lucio.battistotti@ec.europa.eu
European Investment Bank (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων)	Τηλ: +39 06 47191	http://www.eib.org info@bei.org
Adriatic and Ionian Initiative (AII) (Πρωτοβουλία Αδριατικής- Ιονίου)	Τηλ: +39 071 2073715 Φαξ +39 071 2076976	http://www.aii-ps.org aaii-ps@aaii-ps.org
AIC - Forum of the Adriatic and Ionian Chambers of Commerce (Φόρουμ των Επιμελητηρίων Αδριατικής και Ιονίου)	Τηλ: +39 071 5898249 +39 071 5898266	http://www.forumaic.org segreteria.forum@an.camcom.it

10. Ξενοδοχεία (ενδεικτικός κατάλογος)

Hotel Aldrovandi	Τηλ: +39 06 3223993	http://www.aldrovandi.com
Hotel Aleph	Τηλ: +39 06 48938090 +39 06 48977 +39 06 48978 +39 06 48014	http://www.boscolohotels.com/
Hotel Alexandra	Τηλ: +39 06 4881943	http://www.hotelalexandraroma.com
Grand Hotel Ambasciatori Palace	Τηλ: +39 06 47493	http://www.ambasciatoripalace.com
Hotel Ambra Palace	Τηλ: +39 06 492330	http://www.ambrapalacehotel.com
Hotel Athena	Τηλ: +39 06 44232217 +39 06 44237379	http://www.hotelathena.it
Hotel Barberini	Τηλ: +39 06 4814993	http://www.hotelbarberini.com

Hotel Bernini Bristol	Τηλ: +39 06 488931	http://www.berninibristol.com
Grand Hotel Beverly Hills	Τηλ: +39 06 4542141	http://www.beverlyhotelrome.it
Hotel Claridge	Τηλ: +39 06 845441	http://www.hotelclaridgerome.com
Hotel Colonna Palace	Τηλ: +39 06 39 675191	http://www.hotelcolonnapalace.com
Hotel Condotti	Τηλ: +39 06 6794661	http://www.condottipalace.com
Hotel De la Ville (Intercontinental)	Τηλ: +39 06 67331	http://www.ichotelsgroup.com
Hotel de le Minerve	Τηλ: +39 06 695201	http://www.grandhoteldelaminerve.com
Hotel De Russie	Τηλ: +39 06 328881	http://www.hotelderussie.it
Hotel Eden	Τηλ: +39 06 478121	http://www.starwoodhotels.com
Hotel Embassy	Τηλ: +39 06 4881402	http://www.hotel-embassy.com
Hotel Excelsior	Τηλ: +39 06 47081	http://www.excelsior.hotelinroma.com
Hotel Flavia	Τηλ: +39 06 4883037	http://www.hotelflavia.it
Rome Marriott Grand Hotel Flora	Τηλ: +39 06 489929 +39 06 489981	http://http://www.hotelfloraroma.com/
Hotel Forty Seven	Τηλ: +39 06 6787816	http://www.47hotel.com
Hotel Genova	Τηλ: +39 06 476951	http://www.hotel-genova-rome.com
Hotel Hassler (Villa Medici)	Τηλ: +39 06 699340	http://www.hotelhassler.com
Λοιπά ξενοδοχεία μπορούν να αναζητηθούν στο site: http://www.alberghi-in-italia.it/		